

«ЭЛ
АДАБИЯТЫ»
сериясы

Кошоктор

21

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF KYRGHYZ REPUBLIC

NATIONAL CENTRE OF MANAS STUDIES
AND ARTISTIC CULTURE

THE «MEERIM» INTERNATIONAL
CHARITABLE FOUNDATION FOR
SUPPORT OF CHILDHOOD AND MATERNITY

KOSHOKS

THE 21-TH VOLUME OF
«FL ADABIATYE» (PEOPLE'S LITERATURE) SERIES

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АЙТМАТОВ Ч. Т. — башкы редактор

АКАЕВА М. Д.

АКМАТАЛИЕВ А. А. — башкы редактордун орун басары

КАРЫПКУЛОВ А. К.

ЖАЙНАКОВА А. Ж.

КЕБЕКОВА Б. К.

КЫРБАШЕВ К. К.

МАКЕШЕВ А.

МУСАЕВ С. М.

САПАРБАЕВ К. С. — башкы редактордун орун басары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК
ИЛИМДЕР АКАДЕМИЯСЫ

МАНАСТААНУУ ЖАНА КӨРКӨМ МАДАНИЯТТЫН
УЛУТТУК БОРБОРУ

ЭЛ АРАЛЫК «МЭЭРИМ» КАЙРЫМДУУЛУК
ФОНДУСУ

КОШОКТОР

«ЭЛ АДАБИЯТЫ» СЕРИЯСЫНЫН
21-ТОМУ

Филология илимдеринин доктору, профессор
АБДЫЛДАЖАН АКМАТАЛИЕВДИН
жалпы редакциясы астында

Түзгөн жана баш сөзүн жазган
СОНОР ЕГЕМБЕРДИЕВА

ББК 82. 3 (2 Ки)
К—91

«Эл адабияты» сериясы
Көркөмдөгөн сүрөтчүсү Р. А. Исаков

К—91 **Кошоктор:** / Түз. баш сөзүн жазган — С. Егембердиева. А. Акматалиевдин жалпы редакциясы астында. Кырг. Улут. И. А. ж. б. — Б.: Шам, 1998. — 352 б. («Эл адабияты»).

ISBN 5-7499-0094-0

Кошок кыргыз эл оозеки чыгармачылыгында эң кеңири тараган жана көлөмдүү жанры болуп саналат. Бул томдукка кол жазмалар фондусунда сакталып турган кошоктордун ичинен үлгүлүү дегендери киргизилди.

Жыйнак жалпы окурмандарга арналат.

4702300500
М 455(11)–98 **96 — 1998**

ББК 82.3 (2Ки)

Басмага Манастануу жана көркөм маданияттын улуттук борборунун
Окумуштуулар Кеңеши тарабынан сунуш кылынган.

Рецензенттер: филология илимдеринин кандидаттары
Клара ЖИДЕЕВА, Кубат ИБРАЙМОВ

Атайын редактору — Омор СООРОНОВ

ISBN 5-7499-0094-0

© Манастануу жана көркөм маданияттын
улуттук борбору.
© Эл аралык «Мээрим» кайрымдуулук
фондусу.
© «Шам» басмасы, 2002

СӨЗ БАШЫ

«Акыры башта бир өлүм» дегендей, адам жашоосу бир күнү акыркы чегине жетип, табияттын законуна ылайык түбөлүк жайына узаары түшүнүктүү. Ошондо артында калган жакындарынын биринин жүрөктөгү муң-зарлары ичтен кайрылса, экинчисиники ырга айланып нөшөрдөй төгүлөт. Ошол ырга айланганы кыргыз эл оозеки чыгармачылыгында кошоктор деген атка ээ болгон.

«Кошок» оозеки чыгармачылыктын ичиндеги эң байыркы жанр экени белгиленүү менен улуу эпосу буз «Манас» да кошоктон чыккан деп айтылат. Айрым варианттарда «Семетей» Каныкейдин кошогу сыяктуу элестесе, «Манас» бөлүгүнүн өзү Ырамандын ырчы уулунун же Жайсаң, Токтогул сыяктуу ырчылардын кошогунан (кошок айтуу аялдарга гана тиешелүү болуп келгени белгилүү ошентсе да...) жаралгандай туюлат. «Карагул ботом» сыяктуу элдик поэмалар бүтүндөй бойдон кошоктон турат. Ал эми адабиятыбыздын башаты болгон Орхон-Енисей жазмаларынын дээрлик баары Зияш Бектенов менен Ташым Байжиевдин «Кыргыз адабиятында» белгиленгендей, «Кошок, керээз түрүндө айтылган сөздөрдөн турат»¹.

Кошок деп эмнени айтабыз? Ага З. Бектенов менен Т. Байжиевдин жогоруда аталган китебинде «Өкүнүү, күйүү маанисинде ички сезим менен муңдуу айтылуучу кайгылуу ырды кошок дейбиз. Кошоктор экиге бөлүнөт. Алардын бири — киши өлгөндө кошула турган кошоктор, экинчиси — кыз узатканда кошула турган кошоктор»² — деген аныктама берилсе, «Кыргыз совет энциклопедиясында: «Кошок — элдик оозеки чыгармачылыктын бир жанры. Дүйнөдөгү элдердин көбүндө бар. Кыргыз фольклорунда кошок Октябрь революциясына чейин кеңири тараган жанр болгон. Ал кыргызда көбүнчө жамакчы аялдар-кошокчулар тарабынан чыгарылат. Анда өлгөн адамдын жакындарынын кайгы-күйүтү, арманы, бири-бирине кайрат сөзү, акыл-насааты айтылат, өлгөндүн тирүү кезиндеги жакшы сапаттары эскерилет. Кошоктун таанымал акындар тарабынан чыгарылган мыкты үлгүлөрү да бар»³ — деп айтылат.

Кошоктор жөнүндө атайын олуттуу эмгек жаралып, ички, сырткы мазмуну, тарыхый жана турмуштук мааниси, түзүлүшү ж. б. жактары талданып бериле элек болгонуна карабастан К. Мифтаков, Б. Кебекова, А. Токомбаева, С. Жигитов ж. б. сыяктуу окумуштуулардын тиги же бул маселеси боюнча өз ойлорун айткан үчүрлөрү бар.

Жашоонун законуна байланыштуу ар бир адамдын башына келүүчү айрылууну билдирип ырдаган поэзиянын бул эң байыркы жанрынын жанрдык традициясы күчтүү. Кандай гана кошокту албайлы алардын дээрлик бардыгында тең көзү өткөн адамдын тирүүсүндөгү эмгегин даңазалоо, эрдигин көтөрө чалып айтуу традициясы элестүү көркөм каражаттар менен берилет.

М и с а л ы: «Ак кыянын астынан,
 Ак жолборс качты тосолук.
 Ак жолборстой чамданып,
 Ак шумкардай чаңырып,
 Кан Жантай өлдү кошолук».

Бул кошоктун «Ак жолборс качты тосолук» деген экинчи сабынан Жантайдын ак жолборско салыштырылып жаткандыгын, жолборстой айбаттуу, ак шумкардай курч, өткүр адам экендигинен кабар берет. «Ак жолборс качты тосолук» деген саптардан ак жолборс тегин жерден качпастыгы, жолборстун качуусу менен баатырдын жаны бу дүйнөдөн өтүшү байланыштырылып берилген.

¹ З. Бектенов, Т. Байжиев. Кыргыз адабияты, 2-басылышы, Б., «Мектеп», 1993, 48-б.

² Ошондо, 48-б.

³ КСЭ. Ф., 1978-ж. 411-бет.

Кошоктордун мазмунуна көз чаптырсак, бирде тирүүчүлүктөгү кайгы-касирет учураса, бирде табийгаттын адам баласына келүүчү, баш тартып кача албай турган закону — ажалдын туткунунан качып кутулууга болбостугу баяндалат. Кошок айткан адамдын өлгөн кишиге жакын-алыстыгына байланыштуу жакыны тарабынан өтө күйгөн кошоктор айтылса, алысыраак жек-жааттар аркылуу айтылган кошоктор көбүнчө «арканда өмүрүңдү улай турган, ордунду баса турган балдарың бар, тууган-туушкандарың бар, ыйманың саламат болсун, баарыбыздын бара турган жерибиз ошол жак, жалган дүйнөдөн чыныгы дүйнөгө кетип баратасың, бейишке чык, бизди колдой жүр» — деген маанидеги ойлорду берет: Элдин жашоосунда эң орчундуу орунду ээлеген кошок жанры, жогоруда белгиленгендей, «Манас» эпосунан да улуу сыяктанат. Анткени, «Манас» эпосунун кайсы гана жеринен окубайлы, кубаныч менен кошо кайгынын зары да өкүм сүрүп, жүрөктү эзген кайгынын муңу топтолуп, өткөндү эскерип отуруп «Манас» эпосунун жаралышына шарт түзгөн болуу керек. Байыркы доордогу таш эстеликтердеги жазуулар да кошок жанрынын, элдик оозеки чыгармачылыгынын алгачкы башаты экендигинен кабар берет. «Орхон-Енисей тексттериндеги Күлтегинге арналган эстеликке» жазылган:

«Убакыт теңири таалайга жазат,
адам баласынын баары өлгөнү төрөлгөн.
Ушунча сагындым,
аза күттүм, муңкандым.
Көзгө жаш келет,
Көңүлгө сый келет»⁴.

деген саптар жоктоо ырынын алгачкы үлгүсү сыяктанат. Орхон-Енисей эстеликтериндеги жазуулардын көпчүлүгүнөн каза болгон адамды өлдү дебестен «үчтү» деген жерлерин жолуктурабыз. Мисалы

«Билге каган үчтү,
Жай болсо үстүндө теңири»⁵.

Байыркы таш эстеликтеринде жолуккан «үчтү» деген сөз азыр көбүнчө жаш балдар чарчаганда «үчтү» же «чарчады» деп айтылып жүрөт. Көңүл бура турган дагы бир урунттуу нерсе — адамды өлүмгө ыроо көрбөө, ар бир эстеликтин жазуусунан учурайт. Эстеликте «өлдү» деген сөздүн ордуна же «үчтү», же «айрылды», «азды», «аздым», «керең болдум», «көрүүдөн калдым» деген сыяктуу сөздөр берилген. Мисалы, ушул эле китептин 153-бетиндеги Бегреден табылган эстеликтеги жазууну алып көрөлү:

«Жеримден, аттигиниң, суумдан айрылдым,
Муң менен сиздерден аттигиниң айрылдым.
Журтумдан, күнүмдөн курдашымдан айрылдым,
Жашым алтымыш жети, көрүүдөн калдым,
Жат жерде туугандарымдан айрылдым»⁶.

Ошондой эле, бизге чейин келип жеткен тиги дүйнөнүн бардыгына ишенүү сезими илгертен бери келе жаткан ишеничтин учкундары экендигине да күбө болобуз.

Таштагы жазмалардан кийин жаралган кошоктор бизге көбүнчө оозеки түрүндө жетип, ооздон-оозго өтүп, нечен кылымдарды аралап келсе да өзүнүн алгачкы көркөм дүйнөсүн

⁴ Орхон-Енисей тексттери. Фрунзе, «Илим», 1982, 68-б.

⁵ Орхон-Енисей тексттери. Фрунзе, «Илим», 1982, 68-бет.

⁶ Ошондо

жоготпой келет. Жазылып калбагандыктан аны жараткан инсандын аты унутулуп, «баланча» айткан имиш деген сыяктуу легендага айланып кала берет. Ошондой легендага айланган бир өмүрдөн кошокко байланыштуу азыраак кабар бере кетели.

ХШ кылымда жашап өткөн таланттуу бабабыз Кет-Бука өзүнүн талантынын күчү менен далай адамдардын жанын алып калган экен. Айтылуу Чынгыз-хандын Жуучу аттуу баласы каза болуп, элдин айласы кетип, хандын каарынан коркуп угуза албай турганда Кет-Бука кайталангыс салыштырууларга терең философиялык ойлорду чөгөрүп, хандын өзүнө:

«Туу куйругу бир кучак,
Тулпар качты, Айганым.
Туурунан бошонуп,
Шумкар качты, Айганым.
Алтын така, күмүш мык,
Дулдул качты, Айганым.
Алтын ордо башынан,
Булбул качты, Айганым.
Агын дайра соолуп,
Кол бөксөрдү, Айганым.
Касиеттүү башкача,
Чырак өчтү, Айганым»⁷ —

деп кайрылып, ата үчүн эң оор кайгыны билдирет. «Бул кошок кыпчак талаасынан белгисиз перс автору тарабынан жазылып алынып, «Түрктөрдүн ата-теги» аттуу жыйнакка⁸ жана араб тарыхчысы Ибн-Ал-Асирдин летоисине кирген чыгарманын алгачкы өзөгү 1227-жылы түзүлгөн деп так көрсөтүүгө негиз берет»⁹. Алгачкы жаралышынан улам берилген сайын бул кошоктун көркөмдүк поэтикасы, уйкаштыктары, сөздөрүнүн образдуулугу артып, калк ичинде өзүнүн салмагын жоготпой сакталып келе жатат. «Жакшы ат жанга аралжы» деген байыркы жоокерчилик заманда тулпардын качышы, эң оор жоготуу жакын адамыңдан айрылуу менен бирден каралып, тулпардын, шумкардын качышы менен адам жанынын «үчүп», «качып» кеткендиги, жоготуунун көркөм берилишинин туруктуу традициясы болуп эсептелет. Ушул кошоктогу «көл бөксөрдү», «чырак өчтү», «агын дайра соолду» деген сыяктуу метафоралар акындын теңдешсиз көркөм кудурети, сөз чеберчилигинин үлүүлүгүнөн кабар бергенсыйт.

Жоокерчилик заманда ары-бери сүрүлүп, бирде жеңип, бирде жеңилип дегендей, далай жапа чегип, чабылып-чачылып, кайра тикеленип, алакандай бир ууч эл кылымдан кылым карытып, өз жүзүн жоготпой, ичине «Манастай» чалкыган көркөм дүйнөнү сактап келген экен. Элдин мүдөөсүн ишке ашырып, жан сезимин козгогон, тилеген тилектерин ырга айландырып келген Токтогул ырчынын качан туулганы белгисиз. Бирок, Тимүрдун тушунда, Жаныбек хандын бийлиги астында жашаган имиш деген уламыштар бар экен. Божомол менен 1320-жылдары деп айтууга болот¹⁰. Эл арасындагы «Токтогулдай ырчы бол, Толубайдай сынчы бол» деген канаттуу сөз ушул Токтогул ырчыга тиешелүү. Жагынууну билбеген, чүкүгандай сөз тапкан, эл камын ойлоп, жарды-жалчынын абалына жаны кейиген ырчы бийлөөчүлөрдүн аксымдыгын эл алдында ашкерелеп ырдап турган:

«Кудаяндын тушунда куурап калдык,

⁷ ТАИ. инв. 1302, 226 227-бб. Акындар чыгармачылыгынын тарыхынын очерки. Фрунзе, 1988.

⁸ Тизенгаузен В. Т. Сборник материалов в относящихся к истории Золотой Орды, извлечения из арабских сочин. Т. I, СПб., 1884.

⁹ Ошондо.

¹⁰ Акындар чыгармачылыгынын тарыхынын очерки. Фрунзе, 1988.

Кууругуч баштуу кожону туурай калдык.

.....
Арбагы Кыргызхандын сени урар,

Кыргызды кыйын кыйнап салдың домок» —

дегендей ырлары ханга жетип, «динге каршы чыкты» деген шылтоо менен Самарканга Тимурга жөнөтүлөт. Ал аны эл алдында даргага астырып, элдин үшүн алыш үчүн көмдүрбөй, сөөгүн ит-кушка жем болсун деп талаага таштаттырат. Эл түн ичинде үй-бүлөсүнө жашырынып угузуп, кара эчки союп кара ашын берет. Ошондо эжеси:

«Кара жаак Токтогул,
Калыстык менен ырдадың,
Каны менен бооруна,
Кара ниет кан Темир,
Кара жерди сырдадың.
Карга менен кузгунга,
Кайсы аралда жем болдуң,
Кара эчкиге тең болдуң,

.....
Эркине көндүң кантейин,
Эркектер сага капамын.
Аскасы белем бийиктин,
Азоосу элем кийиктин.
Каңкайган ак баш жорулар,
Касымды жесин ийиктим»¹¹.

Кошоктун мазмунуна караганда ырчынын көркөм дүйнөсүнүн жогору болгондугунан улам эл арасына алынып, атагы алыска тарап, карапайым элдин таламын талашып, адилеттиктин курманы болгондугу көрүнүп турат. Ошондон улам канча убакыт өтсө да эл анын атын өчүрбөй, ага деген ызаат-урматын жоготпой кадырлап келет.

Үйдүн куту, баланын энеси болуп өмүрдү улантып келсе да аялдардын тагдыры өтө кейиштүү болгон байыркы заманда ичиндеги бүгүн чыгарып, көңүлүнүн тереңинде көмүлүп жаткан көркөм дүйнөсүн ачыкка чыгарууда аялдарга түзүлгөн шарт мүмкүнчүлүк ушул кошок айтууда болгон. Кошок айтуу жалаң гана аялдар жамаатына таандык катары эсептелип, кечээ эле басынган ургаачынын талантына, сөз чеберчилигине баш ийе, жан кейигенде, жүрөк сыздаганда чыгып кеткен ачуу чындыкка нечен-нечен дөө-шаалар чыдап отуруп беришкен. Жогорку эле улуу Токомдун эжесинин кошокун карап көрөлү. Ханга каршы ырдагандыгы үчүн ажал тапкан Токомдун өлгөнүн хандын каарынан коркуп түн жамынып угузушканда:

Каны менен бооруна,
Кара ниет хан Темир
Кара жерди сырдадың.
.....
Каңкайган акбаш жорулар,
Касымды жесин ийиктим» —

деп хандын таш боорлугун, залымдигин айгинелеп келип, «бир боорум кара эчкиге тең болду,

¹¹ Акындар чыгармачылыгынын тарыхынын очерки. Фрунзе, 1988.

хандын эркине көндүңөр, акыныңарды алып кала албадыңар, эркектер силерге капамын» — деп өз уруусундагы эркектерге капа болгондугун тайманбай айтып кошот. Бу да болсо кошок жанрынын бир өзгөчөлүгү болуп эсептелет.

Кошок кошуу көбүнчө аялдарга таандык эсептелсе да кээ бир учурларда ошол шарттуулук бузулуп эркектер тарабынан да кошок айтылган. Мисалы, Кол жазмалар фондусунун 219-инвентарындагы «Түяна» аттуу кошокту алып көрсөк болот. Бул кошок 1865-жылдардан мурун айтылып жүргөн имиш. 1923—27-жылдарда Белек Солтоноев тарабынан Билим борборуна тапшырылыптыр. Ушул эле кошок 385-инвентарда да бар.

«Кара тору Түянам,
Катынча кошуп ыйларга,
Калкымдан жаман уялам» —

деген саптардан эле өткөн заманда аял үчүн эр адамдын кошок айтуусу чектен чыккан иш катары эсептелгенинен кабар алабыз. Ошентсе да сүйүп алган жарынан айрылып, ичиндеги бугу, көңүлүндөгү муң-зары ыр саптарына айланып күйүтүн көркөм дүйнөгө айландырган белгисиз автордун:

Каркырасын тагынып,
Калктын көркү Түяна.
Калы килем жаптырып,
Шурудан буйла тактырып,
Көч баштаган Түяна» —

же болбосо:

Телкисинен айрылган,
Кулан болдум Түяна.
Улуу тоонун боорунда,
Улар болдум Түяна.
Улутунуп үшкүрүп,
Кумар болдум Түяна.
.....
Жар боорунда жалгыз тал,
Сыңар болдум Түяна.

— деген элестүү салыштырууларга жык толгон кошоктун көркөм поэтикалуу текстти биздин күнгө чейин келип жетти.

Ушуга үндөш кошок сарбагыш шатен элинен Саруу уулу Орозбек комузчунун аялына арнаган кошогу болуп эсептелет:

«Күлжарым, көзү барында,
Ак кайың түбү булакпыз,
Ар жакшы менен ынакпыз.
Күлжарым, көк кайың түбү кат болду,
Күлжарым көзүң өткөндө,
Көп киши бизден жат болду» —

деп, үй-бүлөдөгү аялдын алмашкыс ордун, салмагын айгинелеп, табийгаттын керемети сууга, булакка салыштырылып, көркөмдөлүп, ал өлгөндөн кийин булактын кургап калышын, мурунку ынак болуп жүргөн кишилеринин жат болуп калгандарын муңкануу менен арман кылат.

Кол жазмалардын арасынан Курманбек баатырга, Кожожашка арналган кошоктордун (мурун белгисиз) тексттин жолуктурдук. Айрыкча Курманбек баатыр жөнүндө айтылган кошок

көңүл бурарлык. Сузактык Шамши деген комузчудан жазылыптыр. Кошоктун мазмунуна караганда Курманбектин атасы Жанчаркан маңгыт деген элден чыгыптыр, перзент көрбөй зарлап жүрүп балалуу болгон экен. Ал эр жеткенде Курманбектин баатырлыгын уккан бир катын Ун деген шаардан качып келип тиет. Ал аялдан балалуу болот. Кошоктун мазмунуна караганда ата-баланын ортосундагы араздашууга балким ушул аялга үйлөнүүсү да себепчи болгонбу деген ой кетет. Зарлап жүрүп көргөн жалгыз баласына «кабарыңды угуп качып келдим» деген дарек дайыны жок ургаачыны ата жүрөгү тең көрбөгөндүр, айтор келин менен кайнатанын ортосундагы мурунтан бери келаткан нааразылыктын тереңдигине кошоктун:

«Желке чачым түйөйүн,
Жети жылы күйөйүн.
Ат аяган какбаштын,
Желкесине сийейин.
Ымыганда жарасын,
Карга, кузгун таласын¹² —

деген саптары айкын мисал болгонсуйт.

Жазылып калган кошоктордун элге кеңири белгилүү адамдарга арналгандарынын көпчүлүгүн аты чыккан, эл оозуна алынып калган акындарга, ырчыларга коштурушкан. Андай ырчылар өлгөн кишинин байлык, бийлигин же баатырдыгын даңазалоодо акындык бардык күчүн сарпташып, кошок чыгарышып беришкен. Кат-сабаты ачылып калгандары кошокту жазма түрүндө ошол көзү өткөн адамдын ата-теги, дегеле бу дүйнөдөгү жашоосун бүт бойдон терип-тепчип айтып, анын өмүрүндөгү урунттуу жерлерге басым коюп көркөм салыштыруулардан, элестүү саптардан куюлушуп топтолгон өзүнчө бир көркөм өмүр-баяндык чыгарма тартуулашкан. Буга мисал катары Молдо Нияздын «Дыйканбайын», Молдо Кылычтын «Балбагын», Осмонаалы Сыдыковдун «Шабдан казалын», Ысак Шайбековдун «Шабданын», Токтогулдун «Топчубайын», «Жеңижокту жоктоосун» көрсөтсөк болот. Мындай жазма кошоктордун көбүнүн максаты көзү өткөн адамдын бу дүйнөдөгү аздыр-көптүр жасаган ишинин акыбетин, башкача айтканда адамдык инсандык касиетинин тирүүлөр алдындагы жыйынтыгын көрсөтүү болгон.

Кошок жанрынын негизги бир өзгөчөлүгү жалаң гана чындыктын түпкү тамырын кармагандыгы. Бийлик башында тургандардын кызыкчылыгынан улам замандан заман оошуп, дүйнө толкуп, нечендеген тарыхтын чындыгы бирде ордуна келсе, бирде жаза тайып, бөксөрүп турса да кошоктун тарыхый чындыгына өз таасирин тийгизбегендиги. Бир гана мисалга кайрылалы. Атактуу Шабдан ханга арналган кошоктордун кайсынысынын мазмунун албайлы, биринчи кезекте — Шабдандын карапайым калкка, бей-бечараларга берешендиги, жоомарттыгы баса белгиленет да, ошого тете эле анын орус бийлөөчүлөрүнө кошулуп, «орус падышачылыгына кошулбайбыз» деп эркиндигин талашып чыккан кыргыздын нечен кыйындарын талкалоого орус аскерлери менен бирдикте катышкандыгы, б. а. жол көрсөтүп жүргөндүгү, ошонун аркасында чин алып, сыйлыкка татыктуу болуп, алардын (орус баскынчыларынын) өз кишиси болгондугу, каза болгондо пристав, губернатор баш болуп урмат көрсөтүшкөндөрү өтө сыймык менен айтылат.

Академиянын Кол жазмалар фондусунда XIX–XX кылымдарда жыйналган кошоктор бар. Аларды өзүнчө жыйнак кылып, элге тартуулоого айрым аракеттер жасалыптыр, бирок басылып чыкпаптыр. Мисалы, 19927-жылы белгилүү фольклорист Каюм Мифтаков жана анын шакирттери тарабынан топтолгон кошокторду айтсак болот. Ал кошоктор жыйнагынын сыртында К. Мифтаковдун өз колтамгасы менен «Ошондуктан жети кошокту айрым китеп

¹² Кол жазмалар фондусу. Инв. 46 (240).

кылдык» деген жазуу турат Андан кийинки аракет М. Татыбеков деген кишиге таандык экен. 1940-жылы латын ариби менен жазылып жыйналган бул топтомдун титулдук баракчасында редактордун «Разрешаю к печати кроме стр. с 179–187 С вкл. 10/XI—1940 г.» деген уруксат — жазуусу бар экен. Кол жазма кайрадан талкууга түшкөн көрүнөт, андан кийин «Жарабайт!» деген жазуу турат¹³. Ошентип, бул жыйнак да жарык көргөн эмес. Белгилүү фольклорист жана манасчы Ибраим Абдракманов 1954-жылы 300 беттен турган кошоктор жыйнагын түзгөн экен, бирок бул аракет да ишке ашпаптыр.

Бул жыйнакка бир нече жылдардан бери Тил, адабият институтунун кызматкерлери тарабынан алты область мекенибиздин булуң-бурчтарына чейин айлап уюштурулган фольклордук, диалектологиялык экспедицияларда жыйналган, алиге илимий иликтөөдөн өтө элек кол жазмалардан иргелип алынды. Жүздөгөн папкалардын арасынан кошоктор чогултулуп, алардын ичинен да жарактуулары тандалып киргизилди.

Жыйнактагы кошокторго байкоо салганда төмөнкүдөй тематикадагы кошокторду көрүүгө болот: 1. Тарыхка белгилүү өмүр баяны бар инсандар жөнүндө кошок. 2. Улгайып калган адамдарга арналган кошоктор. 3. Эркек киши же жигитке арналган кошоктор. 4. Аялдарга, энелерге айтылган кошоктор. 5. Жаш балага багышталган кошоктор ж. б.

Кошок каармандарынын көз жумушунун себептерине жана өлүм тапкан жаш курагына карата төмөнкүдөй өзгөчөлүктөрдү көрөбүз: 1. карылыгы жетип каза болгон адамдар жөнүндөгү кошок. 1. Киши колдуу болуп өлгөн адам жөнүндө кошок. Аны өлтүргөн зулумдун бетин ачуу. 3. Тагдырдын калыссыздыгынан капысынан каза болгон адам тууралуу кошок. 4. Согуш майданында курман болгон киши жөнүндө кошок д. у. с.

Кошокторду жыйнакка жайгаштырууда эң биринчи «Угузуу» түрүндөгү кошокторду берип, андан ары адам баласынын башына түшкөн эң оор кайгы боор этиң менен тең баланы жоктоо кошогу, «Балага арналган кошоктор», «Энеге (апага) арналган кошоктор», «Атага арналган кошоктор», «Бир тууганга арналган кошоктор» деген сыяктуу жана башка бөлүмдөргө бөлдүк.

Кол жазмалар фондусунда сакталган кошоктордун ичинде «Тамашалуу кошоктор», «Кыз узаткандагы кошоктор» деген сыяктуу кошоктордун өзгөчө түрлөрү көп кезигет. Ошолордон да үлгү катары айрымдарын киргиздик.

Кошок жанры кыргыз эл оозеки чыгармачылыгындагы эң эле кеңири тараганы жана эң эле көлөмдүүсү болуп саналат. Кол жазмалар фондусунда сакталып турган кошоктордун баарын жыйнаса бул жыйнактын көлөмүндөй — 4 томго сыйбашы мүмкүн. Биз ошолордун ичинен үлгүлүү дей тургандарынан гана тандап алып ушул китепти тартууладык. Ал эми аздыр-көптүр эмгеги менен эсте калган тарыхый инсандарга арналган кошокторду заман өткөн тарых үчүн оңунан айлангандан улам, улуу муундардын элине көрсөткөн эмгектеринин акыбети кайтып, эл арасында өз ордун таап өз баасын алып жаткан учурунан пайдаланып өзүнчө «Тарыхый адамдарга арналган кошоктор» деген ат менен чыгарууну чечтик. Анда Индиядагы Улуу Моголдор династиясын негиздеген Захиреддин Бабурга (1483—1530) келини Акбегимдин кошкон кошогу, Кокон ордосунда увазирлик даражага чейин көтөрүлгөн Алымбек даткага, анын зайыбы, аялдан чыккан атактуу саясий жана мамлекеттик ишмер Курманжан даткага, алардын баатыр уулу Абдылдабекке арналган кошоктордон тартып, кыргыз тарыхында ысымдары көп кайталанган Тайлак баатыр, Атаке, Ормон хан, генерал Исхакбек, Жантай, Балбай, Шабдан, Байтик, Төрөгелди, Ысагалы, Чыныбай ж. б. жөнүндөгү кошоктор бар. Ошондой эле атактуу эл ырчылары Жеңижок, Барпы, Эшмамбеттерге, кадимки Кожомкул палбанга арналгандай кошоктор да көп. Адабий жазма эстеликтерде кездешкен «Култегинге арналган эстеликтеги», Молдо Нияздын «Санат дигарасттариндеги» Дыйканбайга арналган, Молдо Кылычтын «Казалдарындагы» Балбакка кошулган ж. б. кошоктор да кездешет.

¹³ Кол жазмалар фондусу. Инв. 219.

«Тарыхый адамдарга арналган жана акындар чыгармачылыгындагы кошоктор» аттуу кийин чыга турган томдогу кошокторду кошуп окуган ар кандай адам кыргыз тарыхынын али белгисиз жактары, көптөгөн кейипкерлердин ички дүйнөлөрү, адамдык сапаттары менен таанышып, кыргыз көркөм дүйнөсүндөгү жаңы жээктерге кездешет.

Колуңуздагы кошоктордун бул томдугу кыргыз тарыхын, этнографиясын, оозеки чыгармачылыгын, маданиятын, философиясын ж. б. турмуштук жагдайларын изилдеген окумуштууларга, жалпы эле коомчулукка кызыктуу китеп болоорунда шек жок.

СОНОР ЕГЕМБЕРДИЕВА

**УГУЗУУ, БАЛАГА, АТА-ЭНЕГЕ,
АГА-ТУУГАНДАРГА АРНАЛГАН
КОШОКТОР**

УГУЗУУ

**ЖОЛЧУХАНДЫН ӨЛГӨНҮН КЕТ БУКАНЫН
УГУЗГАНЫ**

Туу, туу, туу кучак,
Тулпар качты, Айганым.
Туурунан ажырап,
Шумкар качты, Айганым,
О не болот, Айганым?
Алтын боолуу ак шумкар
Айды карап сызыптыр,
Алтын боосун тытыптыр,
О не болот, Айганым?
Күмүш боолуу ак шумкар
Күндү карап сызыптыр,
Күмүш боосун тытыптыр,
О не болот, Айганым?
Абадан ак ала булут сөгүлөт,
Аяктап жамгыр төгүлөт,
О не болот, Айганым?
Көктөн көк ала булут сөгүлөт,
Көнөктөп жамгыр төгүлөт,
О не болот, Айганым?

БУКА ЫРЧЫНЫН ЧЫҢГЫЗ ХАНГА БАЛАСЫНЫН ӨЛГӨНҮН УГУЗУП ТУРГАН ЖЕРИ

Алтын боолуу ак шумкар
Алтын боосун тытыптыр,
Айды карап сызыптыр.
Күмүш боолуу ак шумкар
Күмүш боосун тытыптыр,
Күндү карап сызыптыр,
Ал эмине болучу?
Туу түбүндө көк бука
Күндү карап өкүрөт,
Алчагай мүйүз, ак эркеч
Айды карап бакырат,
Бул эмине шумдугу?
Асмандан ак ала булут сөгүлөт,
Аяктап мөндүр төгүлөт,
Көктөн көк ала булут сөгүлөт,
Көнөктөп мөндүр төгүлөт,
Бул эмине шумдугу?¹

**ЧЫҢГЫЗ ХАНДЫН БАЛАСЫ ЖУУЧУ КАЗА
БОЛГОНДО КЕТ БУКАНЫН УГУЗГАНЫ**

Туу куйругу бир кучак,
Тулпар качты, Айганым.
Туурунан бошонуп,
Шумкар качты, Айганым.
Алтын така, күмүш мык,
Дулдул качты, Айганым.
Алтын Ордо башынан
Булбул качты, Айганым.
Деңиз толкуп, чайпалып,
Көл бөксөрдү, Айганым.
Терек түптөн жыгылып,
Жер бөксөрдү, Айганым.
Ала-Тоо кулап, бас болуп,
Бел бөксөрдү, Айганым.
Берекелүү нур качып,
Эл бөксөрдү, Айганым.

.....

Агын, дайра соолуп,
Көл бөксөрдү, Айганым.
Кара жандан таптатты,
Ынак өчтү, Айганым.
Касиеттүү башкача
Чырак өчтү, Айганым.

**ТОКТОГУЛГА ТОПЧУБАЙДЫН ӨЛГӨНҮН
КОРГОЛДУН УГУЗГАНЫ**

Айталы сизге саламды,
Эшендер кылган жаңжалды,
Ак жеринен кармалып,
Айдоого кетти дечү эле,
Булбул үндүү, күш тилдүү,
Айнегим, Током, аманбы?

Түрмөдө турдуң зар болуп,
Сар оору кесел дал болуп.
Кайрылып элге келгенче,
Кайран жан кайгы, кар болуп.
Жапасы күчтүү замана,
Жабыркатты адамды,
Сен алыстан келгенче,
Амандашып көргөнчө,
Ноктолуу башка бир өлүм,
Токо,
Аткардык жалгыз балаңды...

Калпалар кылган жаңжалда,

Караланып кармалып,
Калкынан кетти дечү эле,
Калганың кайгы жечү эле,
Кара жаак, кайчы тил,
Канатым, Током, аманбы?
Калайлуу туур башынан,
Кайгылуу өлүм касынан
Токо,
Качырдык жалгыз балаңды!

Токо, араладың гүл менен,
Адамга жактың тил менен,
Сен алыскы соттон келгиче,
Өзүңдөн ашык болду эле,
Аркаңда жалгыз Топчубай
Аткардык жалган дүйнөдөн!

Пендени пенде билбеген,
Белгилүү жүрөк зилдеген.
Бербейт экен кара жер,
Перзентиң жалгыз Топчубай
Бегене¹ болгон дүйнөдөн.

Учук өтпөс ийнеден,
Уулуң жалгыз Топчубай,
Убайым болбо, кейибе,
Учурдук жалган дүйнөдөн.
Жибек өтпөс ийнеден,
Жибердик жалган дүйнөдөн...
Түздөгү коңур салкынча,
Жаркыра күмүш, алтынча,
Муунуңду бошотуп,
Жалпы агайын эл түрса,
Жашыба жаман адамча.

Буурулду минип тердеткен,
Булумду кийип кирдеткен,
Муңайба жашык адамча,
Булбулуң жалгыз Топчубай
Мусапыр сапар жол кеткен.

Күлгүндү кийип кирдеткен,
Күлүктү минип тердеткен.
Күкүгүң жалгыз Топчубай
Күн тийбес сапар жол чеккен.

Карадан жорго тердеткен,
Кара киш² кийип кирдеткен.
Кайрылар күнү барбы деп,

Калың элин дегдеткен,
Кайгырба калың эл турса,
Канатың жалгыз Топчубай
Караңгы сапар жол кеткен...

* * *

Кулак сал Берди сөзүмө,
Куйкалайт жалын өзүңө.
Куунак болуп кеткен кыз,
Жем болуптур бөрүгө.
Ажалы болуп зоосунан,
Ажырадык айрылдык,
Амал барбы көнөлү,
Канатыңдан кайрылдык,
Кызыл эндик терем деп,
Кыямат жолу кенен деп,
Кыяматка кеткенди,
Айтып жүрчү берен деп.
Сабыр кыл башка салганды,
Санаркаба карганда,
Кимдер өтпөйт дүйнөдөн,
Бул опасыз жалганда.
Жаздым басып жыгылып,
Шар сууну көздөй кулаган.
Кызың мыкты жан эле,
Бөтөнчө жалгыз уядан.
Энеси байкуш Телегей,
Жүрчү эле жанга теңебей.
Өзү берип өзү алды,
Жараткандын иши деп,
Куран окуп, жыт чыгар,
Каарданса жараткан,
Баарыбызды бүт кыар.

БАЛАГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

* * *

Күлкайырдын гүлүндөй,
Байчечекей түрүндөй.
Алладан жарлык келиптир,
Өтүп бир кетти билинбей.
Бозоргон токой жер мында,
Борумдуу кушчу эл мында.
Бектер келер бел ашып,
Белине белбоо жарашып.

Бек уулундай жаш ботом,
Жалгандан кеткен адашып.
Кандар келер кармашып,
Калайлуу жүгөн жарашып,
Кан уулундай жаш ботом,
Жалгандан кеттиң адашып.
Алтындан сөйкө сырга сал,
Азаптуу апам үнү деп,
Баш көтөрүп кулак сал.
Күмүштөн сөйкө сырга сал,
Күйүттүү апам үнү деп,
Баш көтөрүп кулак сал.
Айрылып жаткан кайыңды,
Кайберен минип өтүпсүң.
Кайрылбас жайга кетипсиң.
Торолуп жаткан кайыңды,
Тулпар минип өтүпсүң.
Туулбас жайга кетипсиң.
Кайрылыш жерде суу барбы?
Кайрылып келер күн барбы?
Бурулуш жерде суу барбы?
Бурулуп келер күн барбы?
Бурулуш жерде суу жокко,
Бурулуп келер күн жокко.

БАГРАМДЫН КОШОГУ

Жоругу сонун башкача,
Жолборсумдан айрылдым.
Жароокер болчу Батыркан,
Жолдошумдан айрылдым.
Өпсө балдай татыган,
Шербетимден айрылдым.
Сатыбалды Батыркан
Берметимден айрылдым.
Жыты жыпар жытталган,
Атырымдан айрылдым.
Айбаттуу жүрөк балбандай,
Баатырымдан айрылдым.
Оюн бербей олунган,
Ойронумдан айрылдым.
Каңшаарымды түшөрүм,
Кайратымдан айрылдым.
Темирканат жетилген,
Балапандан айрылдым.
Кулан тайдай секирген,
Кулунумдан айрылдым.
Кубултуп бурап сүйлөгөн,
Булбулумдан айрылдым.
Атакелеп ойногон,

Асылымдан айрылдым.
Карманып жүргөн бир жалгыз,
Казыгымдан айрылдым.
Башкадан сонун эрмегим,
Баграмдан айрылдым.
Өмүрү өспөй өксүгөн,
Албанымдан айрылдым.
Атакелеп эркелеп,
Чырагымдан айрылдым.
Бетимден сүйчү кучактап,
Ынагымдан айрылдым.
Койнума жатчу тепкилеп,
Кулунумдан айрылдым.
Жыргалын көрчү жаш чырак,
Жылдызымдан айрылып,
Даң салып ойноп чаңдаткан,
Үй көркүнөн айрылдым,
Жээгимдеги жалбырак,
Мен көркүмдөн айрылдым.
Жүрөктөн чыккан шам чырак,
Шооласынан айрылдым.
Алгыр бүркүт кыргыйдай,
Кыраанымдан айрылдым.
Кылычтан өткүр колумдун,
Болотунан айрылдым.
Жарып чыккан денемди,
Жаш өткүрдөн айрылдым.
Эрмегинен ажырап,
Боздоп калдым буркурап.
Баграм сенин айыңдан,
Бардык сөөгүм зыркырап.
Кабыргалар кыйрады,
Калбай баары быркырап.
«Балалуу үй гүлүстөн,
Баласыз үй көрүстөн».
Деген макал чын экен,
Ажырадым арстан.

БАЛАСЫ МАМЫТ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОГУ

Жоогазын элең ачылган,
Жылдыз элең чачылган.
Улуу бир тоодо уларым,
Удургутуп таштаган,
Уктатпай калсын убалың.
Жашылды кийбей күрмөнүн,
Жаш өмүр сүрбөй дүйнөнүн.
Кызылды кийбей күрмөнүн,
Кызыгын сүрбөй дүйнөнүн.

Бейкасам тону күзгүдөй,
Бей арман кеткен балам ай.
Бейкарас¹ адам күйгүдөй.
Кара атка салган кажарым,
Кагылсам балам базарым.
Кайрылып үйгө келгенче,
Жеткен экен ажалың.
Чөөттө суулар тоңбосун,
Бейажал өлүм болбосун.
Коктуда суулар тоңбосун,
Кокустук кырсык болбосун.
Кашкардан келген жоолугум
Кырк жеринен түйөйүн,
Кымбатым Мамыт сен үчүн,
Кырк жыл да болсо күйөйүн.
Ак куудай боюн таптаган,
Күзгүгө үч маал каранган,
Айлансам балам пакизам².
Кара бир манат эндеген,
Кашкардын жолун ченеген.
Кагылсам Мамыт көзү ачык,
Калкымда сулуу мен деген.
Кызыл бир манат эндеген,
Кытайдын жолун чендеген.
Кылыгы жакшы көздөйүм,
Кыргызда сулуу мен деген.
Калдыгачым качырдым,
Кара бир белес ашырдым.
Тулпарымды качырдым,
Туура белес ашырдым.
Аргымак атың бар беле,
Ашыгынан шал беле.
Алыстан укаң келгенче,
Шашылыш ишиң бар беле.
Алтының кетти тишиңде,
Арманың кетти ичиңде.
Күмүшүң кетти тишиңде,
Күйүтүң кетти ичиңде.
Абалап учкан ак кытан,
Арка бир жүнү бир тутам.
Алыстагы укаңдын,
Калганына эш тутам.
Көкөлөп учкан көк кытан,
Көкүрөк жүнү бир тутам.
Көрүнбөй кеткен акеңе
Сенин калганыңа эш тутам.

**ЖУНУСОВА АШИР 23 ЖАШАР
БАЛАСЫ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОГУ**

Агарып аткан таңды айтам,
Таштап бир кеткен сени айтам.
Бозоруп аткан таңды айтам,
Боздотуп кеткен сени айтам.
Таң шамалы боз салкын,
Түштү бир сенин бетиңе,
Түшө албадым арага,
Боло албадым садага.
Көк чыйырдын кара жер,
Өттү бир сенин этиңе.
Айланайын кулунум,
Боло албадым садага.
Кырма жака кыйгач каш,
Кыздардан тандап сүйбөдүң.
Кесме бир жака керме каш,
Келинден тандап сүйбөдүң.
Бул арманың кантейин.
Жолборстой боюң тартылган,
Жонуңда чарчи¹ артылган.
Жонуңда чарчиң алыш жок,
Жообантип кеттиң көрүш жок.
Ыргайдай боюң тартылган,
Ийниңде чарчи артылган.
Ийниңде чарчиң алыш жок,
Ыйлатып кеттиң көрүш жок.
Булгаарыдан көн² жакшы,
Буркурап ыйлап жүргүчө,
Мындан көрө көр жакшы.
Суу ичээрге көл жакшы,
Сыздап ыйлап жүргүчө,
Мындан көрө көр жакшы.
Түндүксүз үйгө сен кеттиң,
Түтүнсүз отто мен калдым.
Жарыксыз үйгө сен кеттиң,
Жалынсыз отко мен калдым.
Жарды жарлай жүргөмүн,
Жал куйругун түйгөмүн.
Сендейлердин отуга,
Эзелтен шундай күйгөмүн.
Кырды кырдай жүргөмүн,
Кыл куйругун түйгөмүн.
Кымбатым сендей отуга,
Кыйла жолу күйгөмүн.
Сай боюда сары гүл,
Саясы жерге кулпурат.
Сардалдуу³ жигит болгондо,
Кара бир жерде ыпырап.
Көк зоодон түшкөн кум ыйык,
Күндө арманың айткыча,

Көк түрпак мага ылайык.
Ак зоодон түшкөн кум ыйык,
Айда арманың айткыча,
Ак түрпак мага ылайык.
Карарган тоонун боорунда
Карга бир учса кайып дейт.
Карыядан оошуп,
Жаш өлгөнү айып дейт.
Эгиз тоонун боорунда,
Элик бир учса кайып дейт.
Аксакалдан оошуп,
Жаш өлгөндү айып дейт.
Кызыл гүл элең ачылыш,
Кыямат өлүм ашыгыш.
Жашыл гүл элең ачылыш,
Жаш өлмөк мынча ашыгыш.
Жашыл бир тоонун этегин,
Чыла бир болот дедиңби?
Бу дүйнөдө көп жүрсө,
Күнөө болот дедиңби?
Ажырарга тал белек, ботом
Айрыларга мал белек, ботом.
Күнүм бир бүтүп өлгүчө,
Күзгүдөй жүзүң көрбөймүн,
Ажалым жетип өлгүчө,
Айнектей жүзүң көрбөймүн.
Түндөсү жол жүргөн,
Түлкүнүн колу сөгүлсүн.
Түн эм бир дебей келе көр,
Түңүлгөн апаң сүйүнсүн.
Эртең менен жүгүргөн,
Эликтин колу сөгүлсүн.
Эрте бир дебей келе көр,
Эриккен апаң сүйүнсүн.
Саар турсам шамал жок,
Сагынамын амал жок.
Эрте турсам шамал жок,
Эстесем кантем амал жок.
Карагерге бут артпай,
Ботокөзгө кол артпай
Бул арманың кантемин.
Көк зоодон түшкөн тараша⁴,
Көк кайың чыгат жанаша.
Жалгызым сенин өлгөнүң,
Пешенеме жараша.
Сыдырдым гүлдүн шагыны,
Сыздадым өлүм дагыны.
Кайырдым гүлдүн шагыны,
Какшадым өлүм дагыны.

Карала болду көйнөгүм,
Бул өлгөндүн дарты да
Кана бир менин өлгөнүм.
Көкала болду көйнөгүм,
Бу өлгөндүн дарты да,
Кана бир менин өлгөнүм.
Беш кабат соккон тубардан,
Беттеп соккон бөз жакшы.
Берип коюп алгыча,
Мындан көрө жок жакшы.
Аңдабай соккон тубардан,
Аңчыл бир соккон бөз жакшы.
Берип коюп алгыча,
Мындан көрө жок жакшы.
Өрттөнөмүн чогуңа,
Өлгүм бир келет жогуңа.
Кактанамын чогуңа,
Каландар болдум жогуңа.
Алтындан сөйкөм шарк эткен,
Айдай бир жаркып сен жүрсөң,
Анда бир жүрөк зарк эткен.
Күмүштөн сөйкөм шарк эткен,
Күлүп жайнап сен жүрсөң,
Анда бир жүрөк зарк эткен.
Кең көчөнү айланган,
Камарлар бото байланган.
Камарлар бото таттуум,
Так тагасы заттуум.
Тар көчөнү айланган,
Камарлар бото байланган.
Камарлар бото таттуум,
Так бубасы⁵ заттуум.

МАТАЛЫ ЭКИ БАЛАСЫ КАЗА БОЛГОНДО КОШКОНУ

Баабедин жасап Үбүке,
Багыштатып берчү элең.
Баабединиң тийген жок,
Акчал менен Көкчалдын,
Экөөнүн бирин койгон жок.
Аркар атып бел аштым,
Мен кудайга не жаздым.
Кандай жорук баштадың,
Атамды көөмп койсун деп,
Артыңа кимди таштадың.
Бел байларым калган жок,
Мени кудай алган жок.
Аюуну баштап атканда,
Каргышына калганда,

Каарына алды кудайым,
Кандай айла кылайын.
Алжыган кудай алган го,
Азабын мага салган го.
Теңдиги болсо болбойбу,
Экөөнүн бирин койбойбу.
Кейишин мага берсин,
Бейишин сага берсин.

АЙТЫГУЛГА АТАСЫНЫН ЖАЗГАН КОШОГУ

Кымбатым менин Айтыгул,
Кырка чыкпай кыйрадың.
Артыңда калып мен шордуу,
Кыйноонду тартып ыйладым.
Раатын көрбөй дүйнөнүн.
Артыңда калды жыйганың.
Картайган ата-энеңди,
Кайгылуу кылып кыйнадың.
Айланайын алтыным,
Асманда күндөй жаркыным.
Кайда кетип жоголдуң,
Жаркыраган алтыным.
Окутуп канча жаштарды,
Ооматы элең калкыңын.
Айтыгулдан айрылып,
Күчөгөн кези дартымын.
Булбулум элең сайраган,
Нур гүлүм элең жайнаган.
Сайраган булбул коруду,
Жайнаган гүлүм солуду.
Аралап басып жүрчү элең,
Ала-Тоонун капталын,
Аракет кылып канча окуп,
Аччу элең илим капкагын.
Байлыгы эле элиңдин,
Аракет кылып тапканың.
Калкыңды бүтүн ыйлатты,
Сенин кара жерде жатканың.
Артыңда калып мен шордуу,
Азабың тартып какшадым.
Какшасам да канчалык,
Карааныңды таппадым.
Кайда кеттиң көрүнбөй,
Кайраттуу алтын арстаным.
Картайган ата-энеңди,
Кайгылуу кылып таштадың.
Урматтанып басчу элек,
Улуу тоонун капталын.
Убара болуп көп окуп,

Ашчу элең илим капкагын.
Байлыгы эле элиңдин,
Убара болуп тапканың.
Элиңдин баарын ыйлатты,
Сенин жер алдына жатканың!
Алтымыштан ашканда,
Армандуу болуп какшадым.
Какшасам да канчалык,
Карааныңды таппадым.
Учуп кетип жоголду,
Урматтуу менин арстаным.
Улгайган ата-энеңди,
Убайым кылып таштадың.
Китебиң калды жазылбай,
Илимиң калды ачылбай.
Артыңда калган балдардын,
Үндөрү калды басылбай.
Алып кетти шум ажал,
Кырк жаштан кыйгач ашырба
Кыйналып турган кезегим,
Кыйкырган үнүм басылбай.
Окудуң эле изилдеп,
Физика менен эсепти.
Физика-эсеп боюнча,
Шайландың эле жетекчи.
Ойрондоду өзүңдү,
Ойду кара көзүңдү.
Отуз тогуз жашыңда,
Угалбай калдык сөзүңдү.
Окудуң сегиз жашыңдан,
Илимди көздөй бет алып,
Ошондон бери отуз жыл.
Тынган жоксуң эс алып.
Жаңыдан барып мектепке,
Биринчи окуп жатканда,
Батыш жактан фашисттер
Ажалдын огун чачканда,
Кайгылуу согуш башталып,
Мен согушка кеттим аттанып.
Айтыгул, Жекшен ошондо,
Ыйлады эле жаш калып.
Мен согуштан келгенче,
Үчүнчү класс бүтүпсүң.
Атакем качан келет деп,
Жолумду тосуп күтүпсүң.
Мен дагы тилеп жүргөмүн,
Силерди аман көрсөм деп.
Убайын көрүп балдардын,
Ажалым жетсе өлсөм деп.

Аман келип согуштан,
Силерди аман көргөмүн.
Кубаныч эле өзүмө,
Убайыңды көргөнүм.
Ажалым жетип арман күн.
Өзүңдөн мурун өлбөдүм.
Кызмат кылып эл жыйнап,
Өз колуң менен көмбөдүң.
Артыңда калып мен шордуу,
Алымдан тайып жөндөдүм.
Айтыгул сенден айрылдым,
Мен тирүү да болсом көрдөмүн.
Аябай окуп арбын жыл,
Эмгегинди коргодуң.
Докторлукка жетерде,
Ажалың жетип шордодуң.
Кара жерге көмүлдүң,
Орундабай ойдогуң.
Малик, Эрик, Калыкты,
Арбагың менен колдогун.
Аралап барып жүрчү элең,
Москва, Киев жолдорун.
Аркасы тийген элине,
Абыдан бийик коргонум.
Армандуу болуп жаш өттүң,
Айнектей тунук ойронум.
Айла жок кайрат кылайын,
Жараткан артын оңдогун.
Аракет кылып көп окуп,
Алдың эле билимди.
Көп жаштарга үйрөтүп,
Сайратчу элең тилиңди.
Сайраган булбул жоголуп,
Кадырың элге билинди.
Арбагың менен колдогун,
Артыңда Жекшен ининди.
Отуз жыл кылган эмгектин,
Көрбөй калдың убайын.
Армандуу болуп кейиди,
Аргында Дилдеш жубайың.
Малик, Эрик, Калык бар,
Ошого шүкүр кылайын.
Канагат кылып калганга,
Кайраттанып чыдайын.
Малик, Эрик, Калыктын,
Маңдайынан сылайын.
Канчалык зарлап ыйласам,
Бербеди кыйтып кудайым.
Андан көрө балдардын,

Ден соолугун сурайын.
Далайлар кайрат айтышты,
Ошол кайрат сөзүн угайын.
Эмгегиндин убайын,
Эсен жүрүп көрбөдүң.
Эч болбосо Айгыгул,
Элүүгө чыгып өлбөдүң.
Өзүңө убал көбүнчө,
Жаш кезде жайрап өлгөнүң.
Дүйнөдөн өзүң жоголдуң,
Элинде калды өрнөгүң.
Тапканыңдын убайын,
Таалайсыз болуп көрбөдүң.
Эч болбосо Айтыгул,
Алтымыш ашып өлбөдүң.
Кыйындык болду өзүңө,
Кырк жашка жетпей өлгөнүң.
Балдарыңды үйлөнтүп,
Небереңди көрбөдүң.
Артыңда калбай кайгырып,
Өзүңдөн мурун өлбөдүм.
Өлдү деп элге кабарлап,
Өз колун менен көмбөдүң.
Мага өлүмдөй эле эмеспи,
Сенин өлүгүңдү көргөнүм.
Картайып калган кезегим,
Мен тирүү да болсом көрдөмүн..
Ай тийген тоодой жөлөгүм,
Айнектей болгон жүзүңдү,
Мен кандай кылсам өбөмүн.
Кайгылуу кылып калганды,
Кайда бир учуп жөнөдүң.
Кайрылгыз жайга жоголдуң,
Калкыңда калды өнөрүң.
Кайгырып ыйлап табалбай,
Кандуу жашты төгөмүн.
Картайып калган кезегим,
Кайгырып жүрүп өлөмүн.
Сур жорго миндиң сонундап,
Сур пальто кийдиң форумдап,
Сур жорго жолдон аттады,
Ажалга сени каптады.
Артыңда калган балдарың,
Арманын айтып какшады.
Абыдан кыйын иш болду,
Жер алдына жатканың.
Алтын, күмүш аралаш,
Артыңда калды тапканың.
Какшап ыйлап балдарың,

Карааныңды таппады.
Сур пальто үйгө илинди,
Бөлүштү ар ким кийминди.
Артыңда калган элиңе,
Кадырың эми билинди.
Кайрат айтып калганга,
Газеттерге чийилди.
Жол жүргөн бойдон кайрылып,
Көрө албай калдың үйүңдү.
Машина минип жол жүрдүң,
Барктуусун тандап тон кийдиң.
Машина жолдон аттады,
Балаалуу ишке каптады.
Айтыгулду кармады,
Аёосуз ажал капканы.
Армандуу дүйнө кантейин,
Артыңда калды тапканы.
Ажал жетип жоголду,
Ардактуу элдин арстаны.
Катуу да болсо башына,
Кара жерди жаздады.
Барктуу тон жүккө жыйылды,
Машина жүрбөй тыйылды.
Айтыгулдай ардактуу,
Менин жаш чырпыгым кыйылды!
Кадимкидей калкына,
Өткөрбөй калды жыйынды,
Кайраттанып канчалык,
Басалбай койдум ыйымды.
Айласыздан көтөрдүм,
Азаптуу мүшкүл кыйынды.
Эркисизден эске түшкөндө,
Эркелеткен сыйыңды.
Айтыгул угаар болсоңчу,
Армандуу менин муңумду.
Армандуу кылбай ала жат,
Мендей аксак картаң кургурду.
Артыңда жетим калтырдың,
Малик, Эрик, Калыктай,
Жетиле элек уулуңду.
Чолок элем башында,
Отурган жерден туралбай,
Сары суу басты муунумду.
Кандай ата эстебейт,
Армандуу өткөн күлүңдү.
Үч уулуң калды Айтыгул,
Кур калтырбай тууруңду.
Азапка салып таштадың,
Жубайың Дилдеш курбунду.

Армандуу болуп жаш өттүң.
Алтымыш жашка баралбай,
Артыңда балдар жаш калды,
Өзүңдөн таалим алалбай,
Кайгырып катуу ыйладык,
Өзүңдү калдык табалбай.
Кайсалактап жүрөмүн,
Кадимки жинди адамдай.
Кыямат сапар жөнөдүң,
Кырк жаштан кыйгач ашалбай.
Кыйноонду тартып ата-энең,
Күйүттүү болуп басалбай.
Убара болгон убагым,
Тынч алып уктап жаталбай.
Ойлогондо ыйлаймын,
Көзүмдүн жашын басалбай.
Муунумду сары суу алды,
Муңканып өңүм кубарды.
Калыстык жок тагдырда,
Билбейт экен убалды.
Өзгөчө жаштын өлүмү,
Өзөккө тийген ок экен.
Өзөгүңдү күйгүзгөн,
Өрттөнгөн кызыл чок экен.
Өз балаңдын күйүтү,
Өзөгүңдү өрттөгөн,
Таш көмүрдүн чогуңдай,
Көпкө чейин өчпөгөн.
Огородго айдаган,
Алма, өрүк, жүзүмүм,
Айтыгулдай ырыскым,
Аныктап бышпай үшүдүң.
Жер алдына көмүлдү,
Жеп турган менин түшүмүм.
Күйүттүү жалгыз мен эмес,
Көрбөдүм адам бүтүнүн.
Өлгөн жалгыз сен эмес,
Өксүгөн жалгыз мен эмес.
Кантейин кайрат кылайын.
Артыңдан калды көп элес.
Айтыгул арстан жолборсум,
Арбын эле жолдошуң.
Өзүңдүн көзүң өткөн соң,
Кайрылбай жолдош койбосун,
Жолдошуң сенин унутар,
Канчалык күн өтсө да,
Жоругуң бизди куруттар,
Кайгылуу кылып улутар.
Көп эле сенин досторуң,

Көңүлдө дартты козгодум.
Досторуңду көргөндө,
Көп капа болуп боздодум.

КЕРИМБАЙГА ЭНЕСИНИН КОШОГУ

Айланайын Керимбай,
Калкыта салдың кемеңди,
Калкыңа кылдың чегеңди,
Какшатып кеттиң энеңди.
Толкута салдың кемеңди,
Айланайын Керимбай,
Томсортуп кеттиң энеңди.
Аргымак атың чабылбай,
Айланайын Керимбай,
Айлымдан кеттиң табылбай.
Тобурчак атың чабылбай,
Томсоруп күлүп түрчү элең,
Оймоктой оозуң жабылбай.
Тобумдан кеттиң табылбай.
Акылдын кени адаттан,
Аталдык кайтып манаттан.
Абылды Кабыл өлтүрүп,
Өлүм калды санаттан.
Аалы минген дулдулум,
Ауганбектей булбулум.
Оо Керимбай кулунум.
Ыйсаты асыл кербенбиз,
Кире тартып келгенбиз.
Касабын алса кудурет.
Аманат жанын бергенбиз.
Мазарлуу жерге түнөгөн,
Байгамбардан тилеген.
Тилегенде бергеним,
Тиктегенде көргөнүм.
Ошондой азиз чырактан
Эч бир опа көрбөдүм.
Оо, Керимбай кулунум,
Анан кийин өлбөдүм.
Бектер минген бурагым,
Бейиштен жанган чырагым.
Эртели-кечти кудайдан,
Зарланып мен да сурадым.
Акыры өлүм төгүнбү,
Ошондой азиз чырагым,
Кара жерге көмүлдү.
Аркырап чыккан асманым,
Түшүмдө сынды казаным.
Колумдан учкан боз кушум,
Курусун менин бул түшүм.

Куу күркүлдап көл сактайт,
Куу ылаачын чөл сактайт.
Каз каркылдап көл сактайт,
Карыганда Садыкең,
Кайда барып жан сактайт?
Ак талды жакса чок болот,
Азыраак Сарбан жыйылса,
Кулунум ошондо ордун жоктолот.
Ак жибектен жасалган,
Олпок элең Керимбай.
Ай тийгендей жаркырап,
Чолпон элең Керимбай.
Көк жибектен жасалган,
Олпок элен Керимбай.
Күн тийгендей жаркырап,
Чолпон элең Керимбай.
Солтон сары, соку таш,
Сокуташ сенин сеңириң,
Дегеле ажыратты теңирим.
Алты баба, жети атаң,
Агала жылкы айдаган.
Аз Сарбандын ичинде,
Ак булбулдай сайраган.

САЛМООРБЕККЕ АТАСЫНЫН КОШКОНУ

Тээтиги, Капкан-Таштын боорунан,
Каргаша чыкты жолуңдан.
Капталдан тайып жыгылдың,
Каламда баскан огунан.
Кайгыга мени күйгүзүп,
Кармап турган туйгунум,
Кайрылбай учту колумдан.
Тээтиги Жаргылчак таштын боорунан,
Бир Жадигер чыкты жолуңдан.
Жантайма жерден куладың,
Жараткандын огунан.
Жалынга мени күйгүзүп,
Жагалмай качты колуман.
Кызыктын берки боорунан,
Кызыл чаар жыландай,
Бир кырсык чыкты жолуңдан.
Кымындай жерден жыгылдың,
Кыйыткан ажал огунан.
Кыпкызыл чокко күйгүзүп,
Кырааным качты колуман.
Кара, жолтой эчкини,
Катыгүн, кандай бир күнү жоктодум,
Каралдым Салмоор кулунум,
Калемпирге уу кошуп,

Сен жеп койгондой окшодуң.
Кагаздын бетин каралап,
Мен кайгы бир муңду топтодум.
Кайгыңды тартып жүргөнчө,
Караңгы көрдө бир жатпай,
Катыгүн, калкымда неге токтодум.
Арам өлгүр эчкини,
Арман күн, алда кандай жоктодум.
Айнегим Салмоор кулунум,
Албарс кошуп уу чылап,
Сен жеп койгондой окшодуң.
Ак кагаз бетин каралап,
Мен арман-муңду топтодум.
Азабың тартып жүргөнчө,
Артыңдан өлүп мен калбай,
Арман күн ой, айлыма неге токтодум.
Адырда сени мен жумшап,
Арман күн, адашыпмын калжырап,
Ажалың чындап жеткенде,
Кулунум азоо тайдай калтырап.
Аманат жаның чыгарда,
Айнектей көзүң чачырап,
Айланайын кулунум,
Ошондо, айлаң бир кетти жалдырап.
Ушундай шумдук өлүмдү,
Мен көрмөк белем кансырап.
Муңдуу бир кайгы-зар менен
Муунум бошоп шалдырап.
Кан түштү менин бутума,
Катыгүн, кантип бир басам дабдырап.
Боздогон мендей болбосун,
Ушинтип, ботосунан ажырап.
Оозумдан гана алдың сөзүмдү,
Колумдан эле алдың ишимди.
Түбүнөн курт жеп чиритип,
Теле түшүрдүң кашка тишимди.
Муунумду бошотуп,
Булбулум гана алдың күчүмдү.
Боздогон гана төөдөй муңканып,
Менин боз үйүмдөн чуу чыгат,
Түндүгүн түртүп карасам,
Катыгүн, көк түтүн булап буу чыгат.
Ак никени кыйдырып,
Алганыңдын ичинен,
Кыпкызыл гана жалын муң чыгат.
Айланайын кулунум,
Азаптуу гана күндө турушум.
Алыска чапса чарчабас,
Аккула сындуу дүлдүлүм.

Ак өрүк комуз колго алып,
Ар кимге эрмек булбулум.
Аңырга окшоп аңкылдап,
Акылымдан ажырап,
Ушинтип, мен арман-муң менен улудум.
Кагылайын-аа, кулунум,
Кайгыңды гана тартып-ай турумун.
Канча күн чапсам чарчабас,
Кара кашка дулдулум.
Карагай комуз колго алып,
Калкыма эрмек булбулум.
Канатымдан ажырап,
Кара тоонун баштагы,
Карышкырга окшоп улудум-ээй.
Талабыңа жеткирип,
Сени мен театрга кошподум.
Ботосу өлгөн төөдөй,
Ушинтип, муңканып муңдуу боздодум.
Айланып үйдөн чыгалбай,
Аркан бою оттодум.
Бүткүл денем шалдырап,
Катыгүн, муунумдун баары бошоду.
Армандуу кайгы-муң кетпей,
Артыңдан бир мен деле,
Бара турган окшодум.
Садагасы жөлөгүм,
Сенден бир гана мурун өлбөдүм.
Атакелеп өкүрүп, мени сен,
Өз колуң менен көмбөдүң.
Сары суу түшүп муунума,
Катыгүн, сары оору болуп мөгдөдүм.
Санарбек менен Жеңишке,
Сака болуп турбадың.
Жараткандын иши экен,
Деле жаш кырчын элең суладың.
Жайнаган гүлдөй кулпунуп,
Жагалмай куштай убагың.
Тамырыңа суу жетпей,
Кулунум, сен биротоло куурадың.
Тал чыбыктай буралып,
Талаада жүрсөң кубанып,
Кулпунуп жайнап турбастан,
Деги менин, гүлүм бир соолду кубарып.
Азаптуу жалын чогуна,
Ушинтип, ата-энең күйүп куурады.
Акыры айланып келбес болгон соң,
Артыңды тилеп сурады.
Туура гана конуп турбадың,
Топтошкон теңтуш балдарга,

Түрлөнтүп нечен ырдадың.
Түбөлүк кетти кулунум,
Дүйнөнүн көрбөй жыргалын.
Чын дүйнөгө жол тартып,
20 жаш беле кырдаалың.
А дүйнө кеттиң Салмоорум,
Сенин артыңды ойлоп коркомун.
Артым карай чабылып,
Деле аябай сыңды оң колум.
Түндө бир жатып уктасам,
Түшүмдө түйшүк жортомун.
Чырактай жүзүң соолуп,
Кулунум, жыйырма жаш беле болжолуң.
Кулап бир кетти кантейин,
Деле келептеп салган коргонум,
Түрлөнтүп эчен сайраткан,
Сенин күүлөрүң кантип угамын.
Күңгүрөнүп тумчугуп,
Көк жалын чокто турамын.
Көзүмдү ирмеп уктабай,
Мен Көк-Белден изиң уладым.
Көк-Белден изиң табалбай,
Күкүгүм сенден ажырап,
Ушинтип, күн-түнү күйүтүң тартып куурадым.
Мен ак таякка жөлөндүм,
Сен аяктай жерге бөлөндүң.
Өлүмдүн күчүн кантейин,
Сен өмүрүң кыска төрөлдүң.
Чырпыгыңдан кыйылып,
Кулунум, сен чын дүйнөдөн жөнөлдүң.
Комузуң башка бурадың,
Кол түлөк куштай убагың.
Боз балдардан ажырап,
Боз турпакка суладың.
Өкүнгөн муңдуу кайгыны,
Катыгүн, уктуңбу менин кулагым.
Улутунуп үшкүрүп,
Мен убайым басып турамын.
Кагылайын Салмоорум,
Капкалуу гана бакса коргонум.
Коргонум четин ураткан,
Ошо, куураган өлүм оңбогун.
Сенин күүлөрүң калды чертилбей,
Менин азуумдун чети кетилбей,
Жаштайыңдан суладың,
Жашыңа толуп жетилбей.
Жаркылдап тирүү жүрсөңчү,
Кулунум, жар бооруна бекинбей.
Кагылайын, кулунум,

Мүрзөңө күндө эле барам бүгүлүп,
Бир чөмөлө топурак,
Үстүндө турат үйүлүп,
Кайра тартам түңүлүп.
Түн терметип түйшөлүп,
Толгоном нечен үшкүрүп.
Кашкардан бери кыдырып,
Калкымдын баарын карадым,
Кагылайын Салмоорум,
Эми, кайдан бир издеп табамын.
Капилет жалган дүйнөдө
Кайгысын көрдүм баланын.
Дарысы кантип табылат,
Агайиндер, жүрөктө турган жаранын.
Жайдары чарба мал менен,
Жайлоону карай эл көчөт,
Чарба малы жок болсо,
Жайытты карай ким көчөт?
Кандай ырыстуу адам баласы,
Өзү менен тең өсөт?
Күйүттүү, шордуу эне-атаң,
Эми, күйүттө жүрүп жок болот.
Күкүгүмдөн ажырап,
Катыгүн, күндө эле санаам чок болот.
Кара бир туман жарк этип,
Же, казынам кайра толобу.
Атакелеп чакырып,
Бүткөнчө үнүң бакырып,
Комузга неге кошподуң,
Моокумун элдин кандырып.
Артымдан кызмат кылбадың,
Каралдым, күмбөздү мага салдырып.
Жумгалдан уста алдырдым,
Исабек зергер устага,
Катыгүн, күмбөздү сага салдырдым.
Күйүт менен жалынга,
Мен суусунумду кандырдым.
Айнегим Салмоор кулунум,
Мени сен акылымдан тандырдың.
Эми, кызматың түштү мойнума,
Көз жашым толду койнума.
Салмоорум өттүң дүйнөдөн,
Саргайтып менин шорума
Бир миң жылы боздосом,
Тийбессиң менин колума...
Үртүктөп жабуу жабылып,
Үпчүндөп топчу тагылып,
Карагай капкак жабылып,
Жибектен үшкүл тагылып,

Толгогон сайын жаңырып,
Өзүң барда комузуң,
Күлүк аттай багылып.
Кошулуп добуш чыкпастан,
Катыгүн, комузуң турат сагынып.
Курбуларың көргөндө,
Козголот жүрөк сагынып,
Карууга жаңы киргенде,
Кадырын элдин билгенде,
Кан жөткүрүп кан жуттум,
Кайрылып чыкпас дарегин,
Кулунум, капкалуу коргон киргенде,
Же, бир какбаштын көзү тийдиби,
Кайрып нечен күү чертип,
Кулунум, какшап ырдап жүргөндө.
Же, бирөөнүн тили тийдиби,
Такмаза үнүң таңшытып,
Кулунум, шаңшып ырдап жүргөндө.
Кайгыны салды жараткан,
Мен шордууга жаркырап,
Таң жарылып сүргөндө.
Кара нээт таш боор өлүмгө,
Кайгырып катуу таарынам.
Илгери, көөп жүргөн чагымда,
Күнөөгө башым чалыгам.
Оодарылып, эсирип,
Ошондо, ойлобой ооздон жаңылгам.
Же, бир ошонумдан кеттиби?
Кесирим Салмоорума жеттиби?
Көрүнө кошо жатпаган,
Ошо, куураган жандын бектиги.
Өзөндүү сууга консоңчу,
Өз эркиңче болсоңчу.
Ээ болбосо кулунум,
Жыйырма беш жашка толсоңчу!

БАЛАСЫНА АРНАГАН КОШОГУ

Адырлуу тоонун ар жагын,
Аркарлар оттойт эл жоктон.
Артыңда калган ата-энең,
Армандуу ыйлайт сен жоктон.
Будурлуу тоонун ар жагын,
Бугулар оттойт эл жоктон.
Улгайып калган ата-энең,
Муңканып ыйлайт сен жоктон.
Эл уулу болор бекен деп,
Тарбиялап өстүрдүм.
Урматың сенин көрбөстөн,
Убайыңа мен күйдүм.

Калк уулу болор бекен деп,
Тарбиялап өстүрдүм.
Капилет ажал туш келип,
Кайгыңа минтип мен күйдүм.
Кийчү элем түркүн буулумду,
Кимге айтамын мунумду.
Калыстык кылсаң кудурет,
Кайтарып берчи уулумду.
Туулган жериң жап-жашыл,
Ала-Тоонун арасы.
Шаштырып сени шум ажал,
Айдаганын карачы.
Алып тынды жаныңды,
Кайнаган чөлдүн талаасы.
Кайгы менен тозокко,
Чыдайт ко адам баласы.
Ак чыныдан суу ичип,
Алты күн үйдө жатсаңчы.
«Алың кандай уулум?» — деп,
Башыңды жөлөп баксамчы.
Көк чыныдан суу ичип,
Жети күн үйдө жатсаңчы.
«Кубатың кандай уулум?» — деп,
Жөлөп-таяп баксамчы.
Даба издеп врачтан,
Мүрөктүн суусун тапсамчы.
Жок дегенде катыгун,
Отуздун даамын татсаңчы.
Нүрдүн кызы Нурайым,
Ээрчитип кетти өзүңдү.
Күйүттө калды ага-иниң,
Уга албай бир ооз сөзүңдү.
Периште кызы Канайым,
Кайрылтпай койду өзүңдү.
Кайгыда калды ата-энең,
Көрө албай аппак жүзүңдү,
Уга албай керээз сөзүңдү.
Бейажал сага туш келди,
Алыскы казак жеринен,
Алып учту шум ажал,
Ардактуу кыргыз элиңден.
Ажыратты түбөлүк,
Алышып өскөн туугандап.
Ботолуу каймал жетелеп,
Бөйтөйтүп келин албадым.
Бөлүнттү сени шум ажал,
Аман-соо болсун калганың.
Кереге бою жүк жыйып,
Керилтип келин албадым.

Кейитти мени шум ажал,
Кемибей өссүн калганың.
Калаадан алдым кол жоолук,
Калганга берсин ден соолук,
Базардан алган коргошун,
Ыйманың болсун жолдошуң.

НУРКАНГА

Алты кулач кыл аркан,
Аргымак аттын мойнунда.
Айланайын Нурканым,
Алты кат жердин койнунда.

Тогуз кулач кыл аркан,
Тобурчак аттын мойнунда.
Толгонорум Нурканым,
Тогуз кат жердин койнунда.

Адырга чыккан тал эле,
Ажары элди караткан,
Нурканым,
Аркар сындуу жан эле,
Азабын тартып оорунун,
Аркардай бою пас болду,
Ачылбай көөнү саз болду.

Кериге чыккан тал эле,
Келбетн элди караткан,
Нурканым,
Кермарал сындуу жан эле..
Кейишин тартып оорунун,
Келишкен бою пас болду,.
Кейип көөнү саз болду.

Арка чачым бөлөйүн,
Алдынан тарап өрөйүн.
Апалап калган Айгерим,.
Ал өзүндөй болобу,
Нурканым,
Арка кылып көрөйүн.

Желке чачым бөлөйүн,
Жеткире тарап өрөйүн.
Жетим калган Мээримиң*
Же өзүндөй болобу,
Нурканым,
Жетелеп эми көрөйүн.

АТА-ЭНЕГЕ АРНАЛГАН КОШОКТОР

* * *

Башайы жууркан жүк көркү,
Барыктуу энем үй көркү.
Кешене жууркан жүк көркү,
Келбеттүү энем үй көркү.
Баланы багып өстүргөн,
Эркелетип көкүлдөн.
Акыл айтып урушуп,
Андан кийин өкүнгөн.
Дасторконун толтурган,
Тамаша менен олтурган.
Боорукер энем өлбөй кал,
Бир көрүүгө болом зар.
Акырет сапар кеткениң,
Арман кылсам жетпедим.
Азыраак дагы жашабай,
Азаптын уусун сепкениң.
Келинди кыздай өстүргөн,
Эңсегенге жеткирген.
Таптап колдон учуруп,
Өлүмүңө өкүнөм.
Энекем эмес берекем,
Кандай айтсам эп экен.
Башыма түшүп муңаям,
Көзүмдүн жашы сел экен.

ЭНЕСИНЕ КОШКОН КОШОК

Энекем табагын жууп мис кылган,
Тамаша менен иш кылган.
Самоорун жууп мис кылган,
Сарамжал менен иш кылган.
Уугунун учу берметтүү,
Ургаачыдан келбеттүү.
Чачпагың учу берметтүү,
Сан катындан келбеттүү.
Байтал бээнин бал кымыз,
Берчи деп кимден ичебиз.
Бал татыган ширин сөз,
Аны кимден күтөбүз.
Адырмак тоодо кумайдын,
Майканы катуу буудайдын.
Арыздантып какшап ыйлаган,
Азабы күчтүү кудайдын.
Айланайын энекем,
Абыдан жаман муңайдым.
Маасы кийген чыраштап,
Баланы бактың ыраштап.
Балаң базар болгон соң,
Кете бердик ыраактап.
Кепич кийдин чыраштап,
Келинди бактың ыраштап.
Келиниң кербен болгондо,
Кете бердин ыраактап.
Искегин ийе байланган,
Иш эле десе шайланган.
Оймогун ийе байланган,
Оюу десе шайланган.
Алма берип соороткон,
Өрүк берип ойготкон.
Айда келсе коногун,
Ак чатыр тигип жөнөткөн.

АПАСЫ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОГУ

Каз элечек карай көз,
Калкыңа жаккан ширин сөз.
Торко элечек торгой көз,
Тобуна жаккан ширин сөз.
Кара жорго үстүндө,
Сүлкүлдөгөн энемжан.
Каз элечек ичинде,
Бүлкүлдөгөн энемжан.
Тору жорго үстүндө,
Сүлкүлдөгөн энемжан.
Торко элечек ичинде,
Бүлкүлдөгөн энемжан.
Торлобой тонун ак кылган,

Болуштарга чак кылган.
Сырлабай тонун ак кылган,
Сынчыларга чак кылган.
Энекем жасаган тондорун,
Алгандастар¹ баалаган.
Көргөн адам таң калган,
Алтымыш түптүү ай көчөт,
Жер жарыбай баштаган,
Жеңени жолго таштаган.
Кирпигине кир жукпас,
Чаңдуу аяктан суу жутпас.
Чачпагына чаң жукпас,
Чаңдуу аяктан суу жутпас.

ЭНЕСИНЕ КОШКОН КОШОГУ

Ордодой жерге үй тиккен,
Оромолго гүл тиккен.
Байбиче энем дөөлөтүм,
Аш пычагын¹ кынаган,
Алыстан үйүн сынаган.
Алмадай камыр аш кылган,
Айылдын көөнүн куш кылган.
Жийдедей камыр аш кылган,
Жыйындын көөнүн куш кылган.
Сүдүрө² камыр аш кылган,
Байбиче энем дөөлөтүм,
Эшилтип кийиз дардыны,
Эп оронгон гардины³.
Ийнесин жибек саптаган,
Ичигин парча каптаган.
Оң колуна кайчы алып,
Сол колуна парча алып,
Көрүпгө өткөн жан энем,
Кырзоонго алыс үй тигип,
Кызыл-ала боо салып,
Кыйлача дөөлөт көргөнү,
Жардоонго алыс үй тиккен,
Жашыл ала боо салып,
Жаркытып дөвлөт көргөнү.
Барганга кайтып келмек жок,
Байбиче энем дөвлөтүм
Балага белек бермек жок.
Кеткенге кайтып келмек жок,
Байбиче энем дөвлөтүм,
Келинге белек бермек жок.
Безбелдек куштун мойну бош,
Мезгилим энем кайыр кош!

КЕМПИР ӨЛГӨНДӨГҮ КОШОК

Оң колуна кайчы алган,
Сол колуна найчы алган.
Беш ай жубан беш ай кыз,
Мелдешип ийне сайышкан.
Беш сайымын ашырган,
Ошол беш жубанды качырган.
Он ай жубан он ай кыз,
Ойношуп ийне сайышкан.
Он сайымын ашырган,
Ошол он жубанды качырган.
Сары набат чай ичсем,
Таңдайыма жарашкан.
Салкын жерде сырдашсам,
Энем жан маңдайыма жарашкан.
Кызыл курма чай ичсем,
Таңдайыма жарашкан.
Көлөкө жерде сырдашсам,
Энем жан маңдайыма жарашкан.
Жатыгып манат ойдурган,
Энем жан болгон чагында,
Жабанга чыны койдурган.
Эшигин манат ойдурган.
Энем жан болгон чагында,
Эгизге чыны койдурган.
Уубугуң талдын нодасы,
Уулуң жигит мырзасы,
Керегең талдын кайыңы,
Келиниң жубан айымы.
Төтөгөң боосу узарган,
Төрт уулуңдун доорунда,
Дөөлөткө бетиң кызарган.
Уубугуң боосу узарган,
Уул жумшап кыз берип,
Урматка бети кызарган.
Желкеге салган дүриям,
Жесе ада болбогон,
Жемишгүү шаар дүнүям.
Аркада салган дүриям,
Алса да ада болбогон,
Алты шаар дүриям.
Оромол жууп бурарым,
Оюмда дартым сурарым.
Көйнөгүм жууп бурарым,
Көңүлдө дартым сурарым.
Алмадай камыр аш кылган,
Адамдын көөнүн куш кылган.

БУРУЛКАНДЫН КЫЗЫНЫН КОШОГУ

Сүйрү саба сүт кымыз,
Сүйлөшүп кимге сунабыз.
Сүт татыган жакшы сөз,
Энекем көзү өткөн соң,
Эми кимден угабыз.
Байтал бээнин бал кымыз,
Байкап кимге сунабыз.
Бал татыган ширин сөз,
Энекем көзү өткөн соң,
Эми кимден угабыз.
Үйүмдө толгон берекем,
Үмүткө бай энекем.
Арбагыңда колдой жүр,
Айланып кайра келбесең.
Көрпө ичигин жамынган,
Көркөмдөп жоолук салынган.
Абысын, ага-тууганга,
Акылын айтып жалынган.
Түлкү ичигин жамынган,
Түрдөнүп жоолук салынган.
Төркүн-төс, ага-тууганга,
Ак пейли менен жалынган.
Сокпостон жүрөк токтолду,
Отурган ордуң жоктолду.
Опосуз экен шум жалган,
Ойдогу сырлар козголду.
Ак шайы кийип желдеген,
Ак самоор ичип тердеген.
Тагдырга жазуу болгон соң,
Алыстайт тура пендеден.
Көк шайы кийип-желдеген,
Көк самоор ичип тердеген.
Маңдайда жазуу болгон соң,
Энекем кайрылып элге келбеген.
Сол колго оймук илинген,
Оюмда килем чийилген.
Сооротуп бала көп багып,
Боорукериң билинген.
Кыз багып чачын тараганы,
Кымбатым энем садагаң.
Кыйналып тапкан оокатың,
Кызыма деп арнаган.
Оң колго кайчы кармаган,
Оюунун түрүн талдаган.
Оюлган шырдак туш кийиз,
Балдарына арнаган.
Ак сандык оозун бураган,

Ак шайы алып чубаган,
Ак пейилинен аш берип,
Айылдаш келин сынаган.
Кырга чыгып карасам,
Кытайдын чеби көрүнөт.
Кымбатым менин энекем,
Кылчайбастан түбөлүк,
Элинен кетип бөлүнөт,
Бүгүн туруп эртең жок,
Кара бир жерге көмүлөт.

ЭНЕГЕ КОШУЛГАН КОШОК

Жал куйругу бир тутам,
Жабагы чиркин мал эмес.
Жаназага тура албайт,
Кыз эле шумпай бала эмес.
Тоо куйругу бир тутам,
Тулпарды малым дебеңер,
Туурунда калбайт кыз шумпай,
Аны го балам дебеңер.
Ак кайың түбү бошосо,
Алюмин кырчоо салынбайт.
Аллам бир сүйүп алган соң,
Апакем,
Айткан бир менен табылбайт.
Теректин түбү бошосо,
Темирден кырчоо салынбайт.
Теңирим сүйүп алган соң,
Апакем,
Телмирген менен табылбайт.

МАРИЯНЫН АПАСЫНА КОШКОН КОШОГУ

Жаңырыктуу кыядан,
Мен жаралгам жалгыз уядай.
Төө куйруктуу кыядан,
Мен төрөлгөм жалгыз уядан.
Апам,
Боз жорго минип бел ашкан,
Бир перзенттин айынан,
Бозоруп элден адашкан.
Апам,
Кер жорго минип бел ашкан,
Бир перзенттин айынан,
Кейип бир элден адашкан.
Арка бир чачым сылаган,
Апакем, аягыма жыгач улаган.
Желке бир чачым сылаган,
Жергеме жыгач улаган.

АЗАПТУУ ӨЛҮМ АМАЛКӨЙ

Ак зоонун башы шамалкөй,
Азаптуу өлүм амалкөй,
Амалкөй өлүм болбосо,
Ата-баба канакей?
Көк зоонун башы шамалкөй,
Көмүлгөн өлүм амалкөй,
Амалкөй өлүм болбосо,
Мурункулар канакей?
Уугуңдун учу калайдан,
Апаке,
Уул бир үйлөп, кыз берип,
Урматтуу өттүң далайдан.
Керегең учу калайдан,
Апаке,
Келин бир алып, кыз берип,
Келбеттүү өттүң далайдан.
Сур ичик кийдин жылуу деп,
Апаке,
Сур жорго миндин сулуу деп,
Сур жорго оозу тыйылды,
Сур ичик жүккө жыйылды.
Кер жорго миндин сулуу деп,
Кер ичик кийдин жылуу деп,
Кер жорго оозу тыйылды,
Кер ичик жүккө жыйылды.

МААНАНЫН КОШОГУ

Энекем ак тактанын буту элең,
Ак сарай үйдүн куту элең.
Көк тактынын буту элең
Көк сарай үйдүн куту элең.
Энекем, ак талдан уук копшоткон,
Аксарай үйүн окшоткон.
Көкталдан уук копшоткон,
Көк сарай үйүн окшоткон.
Керегең талдын кызылы,
Уугуң талдын узуну.
Босогоң кайын ноодасы,
Түндүгүң кайың шыңгасы.
Жез оймок аял өзү эле,
Сарамжал менен үй кармап,
Салтанат менен жыргалы.
Кийизин аппак бордогон,
Кылымын артык оңдогон.
Үзүгүн аппак бордогон,
Этегин чачы тордогон.
Төкмө чачы төтөгө,

Төгүлтүп салган үйүнө,
Килем көчөт келтирип,
Чырмак салган үйүнө.
Боёгун жакшы кандырган,
Боосу терме кажары,
Адамдын көзүн талдырган,
Акылын айран калтырган.
Үзүк менен жабыкбаш,
Баарысын кыя оңдурган,
Арасына оюунун,
Актан милте койдурган.
Жабыкбаштын баарына,
Кара күндуз кармаган.
Катын да болсо кылганым
Калсын деп нуска арнаган.
Оң колуна кайчы алган,
Сол колуна барча алган.
Кайчысы колдо шартылдап,
Барчасы колдо жаркылдап,
Үлгүлүү ишин бүтүргөн,
Үйдө-отуруп күтүнгөн ...
Сарамжалын бүтүргөн.
Томогодой ак ордо,
Үйүң калды, энеке! .
Чымын канат чырмаган,
Чийиң калды, энеке!
Ак ордоңду чечип кет,
Ак сүтүңдү кечип кет!
Акырет жайды сагынсаң,
Анан кийин көчүп кет!
Ала канат ашканаң,
Ак жагынан жыйып кет,
Арт жагында Шербеттин,
Көзүнүн жашын тыйып кет!

ЖЫПАР АПАГА АРНАЛГАН КОШОК

Тулаңды басып тайгылдым,
Туйгунум энем айрылдым.
Өлөңдү басып тайгылдым,
Өбөгүм энем айрылдым.
Айлансам энем кутманым,
Мен апа ордуна тутканым.
Белестен чыккан ай беттүү,
Межинден келген чай жыттуу.
Капталдан чыккан ай беттүү,
Кашкардан келген чай жыттуу.
Булуттан чыккан ай беттүү,
Букардан келген чай жыттуу.
Эгиздеп жүгүн жыйганым,

Эңсесем келбес мейманым.
Катарлап жүгүн жыйганым,
Кайгырсам келбес мейманым.
Алтындан таккан шакегиң,
Асыл жандан айрылып,
Ал бейиш болду мекениң.
Күмүштөн таккан шакегиң,
Гүлүстөн жандан айрылып,.
Гүл бейиш болду мекениң.
Кызыл бото курганым,
Кызыл бетиң нур чалып,
Кызык жандан айрылып.,
Кыямат кеттиң мынчалык.
Ак тавардан курчанып,
Айдай бетиң нур чалып,
Асыл жандан айрылып,
Ал бейиш кеттиң тынч алып.
Башайы кийген башынан,
Байбиче болгон жашынан,
Перене кийген башынан,
Келберсип жүргөн жашынан.
Кыз экенде кийгени,
Кызыл макмал шайы эле.
Кызыл бетиң нур чалып,
Кыяматка зай эле.
Кадым жаштан кийгениң,
Кара кымкап шай эле.
Кандуу бетиң нур чалып,
Кара жерге зай эле.
Керене кийген жеңи жок,
Келин жаштан быякка,
Келбереип жүргөн кеми жок.
Пашайы кийген жеңи жок,
Байыр жаштан быякка,
Байбиче болгон кеми жок.
Жазга маал көктөмдө,
Көк чымырап бөрткөндө,
Көчүп жүргөн көч баштап,
Көк кыядан жол баштап,
Ком арканын бош таштап,
Тайлагын ташка чөгөрүп,
Таш чарасын көмөрүп.
Кыяга көчүп токтоюн,
Кылчайып энем жоктоюн.
Капталга көчүп токтоюн,
Кайрылып энем жоктоюн.

АТАГА АРНАЛГАН КОШОК

Кара чаар жолборстун¹

Тишин алган атакем.
Казак менен кыргыздын,
Үшүн алган атакем.
Кызыл чаар жолборстун,
Тишин алган атакем.
Калмак менен кыргыздын,
Үшүн алган атакем.
Кер жорго бели майышкан,
Атакем, кең аралдан сайышкан.
Сур жорго бели майышкан,
Атакем, сулпукордон сайышкан.
Сайышкан жери кайсы экен,
Чоң-Чокордун сазы экен,
Айланайын атакем,
Сур жорго суудан жыгылды,
Сур бучкак жүккө жыйылды.
Кер жорго суудан жыгылды,
Атаке, кер бучкак жүккө жыйылды.
Кара көрпө тебетей,
Төбөсү эле атакем,
Кара тумшук жигиттин,
Төрөсү эле атакем.
Кызыл көрпө тебетей,
Төбөсү эле атакем.
Кызыл тумшук жигиттин,
Төрөсү эле атакем.
Кара көрпө тебетей,
Төбөсүнөн айрылды.
Кара тумшук жигиттер,
Төрөсүнөн айрылды.
Кызыл көрпө тебетей,
Төбөсүнөн айрылды.
Кызыл тумшук курмушү²,
Төрөсүнөн айрылды.
Такыяң талдан көрүндү,
Таалайың элден бөлүндү.
Бел бооң белден көрүндү,
Бериштең элден бөлүндү.
Ак жорго минип алкынтып
Атакем, ак шумкар салган талпынтып.
Атакем, көк жорго минген алкынтып,
Көк шумкар салган талпынтып.
Атакем, көк жөкөр кийген бутуңуз,
Көрбөй бир калды журтуңуз.
Атакем ак жөкөр кийген бутуңуз,
Арманда калды журтуңуз.
Экөбү элең жылдыздын,
Эрени элең кыргыздын.
Үчөбү элең жылдыздын,

Үлкөнү элең кыргыздын.
Төртөбү элең жылдыздын,
Төрөсү элең кыргыздын.
Бешөбү элең жылдыздын,
Берени элең кыргыздын.
Алтообу элең жылдыздын,
Атакем, артыгы элең кыргыздын.
Жетөбү элең жылдыздын,
Атакем, жеткилеңи кыргыздын.
Сегизи элең жылдыздын,
Атакем, сереги элең кыргыздын.
Тогузу элең жылдыздын,
Атакем, толугу элең кыргыздын.

КАРАБАШ КУДАЙБЕРГЕНГЕ АРНАЛГАН КОШОК

Калемпир менен мурчтайым,
Усталар издеп табалбас,
Болоттон соккон курчтайым.
Баатыр балбан билектүү,
Бала жолборс жүрөктүү.
Кеткендердин баарысы
Кайрылып келди кутулуп,
Атакем калды тутулуп.
Каракол, Кеңкол эл басты,
Кабай кулду тер басты.
Жыйынга басып келе албай,
Акчасын санап бере албай
Өлгөн менен тең болду,
Ага-иниси чогулуп,
Көмгөн менен тең болду.
Каерде Кабай киши элең,
Кан Солто Байтик баатырдын,
Ит баккандын өзү элең.

КАРАБАШТЫ АЙДАТКАН КАДЫРКУЛ ДЕП ОЙЛОГОНДОГУ КОШОК

Кадыркул калем алып кат жазды,
Кадыркул каршылык ишти көп жазды.
Атабыз кетти билинбей,
Кадыркул калды каңгырап,
Өкүмөткө илинбей.
Тескейге Телкүрөң атын байлатпай,
Кадыркул теңтушун таап айдатпай.
Кырчоого кур ат байлатпай,
Кадыркул курдашын таап айдатпай.
Кумайдан акташ аларсың,
Атабыз тегин киши эмес,

Акыры бир күн көрөрсүң,
Кусуруна каларсың.
Ак сайдан акташ аларсың,
Атабыз тегин киши эмес,
Азабына каларсың.

* * *

Түркүгүм түптөн сынарбы,
Туугандын бели сынарбы.
Душмандын көңүлү тынарбы.
Тууганды туудай көтөргөн,
Душманды кара койдой бөктөргөн.
Күүлөнтүп күлүк бактырган,
Күүлөнгөн күлүк атына
Күмүштөн тумар тактырган.
Күйөрлөрү биз турсун,
Күнадыр¹ көрсө жактырган.
Алкынтып күлүк бактырган.
Алкынган күлүк атына,
Алтындан тумар тактырган.
Ага-иниси биз турсун,
Атакемди, акимдер көрсө жактырган.
Кызылдан баркыт тердигиң,
Кытай, кыргыз баарына
Маалым болгон эрдигиң.
Карадан баркыт тердигиң,
Айтылуу болгон эрдигиң.
Судья менен сүйлөшкөн,
Акимдер менен айтышкан.

АЛЫМ-САБАК КОШОК

Селки:

Кара жылга жер болгон,
Атамдын көзү өткөн соң:
Кайсалап душман эл болгон.
Тегерек саз жер болгон,
Атамдын көзү өткөн соң,
Темселеп душман эл болгон.

Шурутай:

Букардан ашып төлдөттүң,
Буурул кашка коёнду,
Муңканып калкың табабы,
Атакемдей оёнду.
Кашкардан алып төлдөттүң,
Кара кашка коёнду.
Кайгырып калкың табабы,
Атакемдей оёнду.

Селки:

Алдына минген Сартору ат,
Ак арпа жеп дуулаган.
Артындагы ага-ини,
Аркасы менен дуулаган.

Шурутай:

Алдындагы көк буудан,
Көк арпа жеп дуулаган.
Айтылуу кушчу сабатар
Атакемдин аркасы менен дуулаган.

Селки:

Керилип туруп сүйлөгөн,
Атамдын көзү барында,
Кең-Колдун элин бийлеген.

Шурутай:

Кайрылып туруп сүйлөгөн,
Атамдын көзү барында,
Каратал элин бийлеген.

Селки:

Оң көзүн сүзө ирмеген,
Оңду сурап бийлеген.

Шурутай:

Сол көзүн сүзө ирмеген,
Солду сурап бийлеген.

Селки:

Курулуу дүкөн чарбагың,
Кушчу турсун солтого,
Кеткен атам арбагың.

Шурутай:

Арбагың өткөн Алайга,
Атам сөйткөн болучу,
Эшкоён менен Канайга.

Селки:

Кыдыр бабам жылоолоп,
Келип турган эр элең.
Берип жатса түгөнбөс
Ак Шамшыкал кен элең.

Шурутай:

Сандыгында тукаба
Санап ыйлар биз турсун,

Санаткор бегим өттү деп,
Саргайып ыйлайт букара.

Селки:

Үйүңдүн ичи тукаба,
Күйүп ыйлаар биз турсун,
Күлүстөн бегим өттү деп,
Күйүп бир ыйлайт букара.

Шурутай:

Ингенге арткан илеген,
Илени көздөй жөнөгөн.
А Илеге барганда,
Ийменбей туруп сүйлөгөн.
Ал үн деген ким деген
Акылман атам мен деген.

Селки:

Тайлакка арткан илеген,
Ташкенди карай жөнөгөн.
А Ташкенге барганда,
Тартынбай туруп сүйлөгөн
Бул үн деген ким деген?
Булбул атам мен деген.

Шурутай:

Жай кийгениң сулпу эле,
Кыш кийгениң түлкү эле.
Жүрүшүңдүн баарысы,
Шатыра-шатман күлкү эле.

Селки:

Ак шайы көйнөк буласы,
Чоң солтонун ичинде,
Нусул деген кудасы,
Ал кудасына ыраазы.

Шурутай:

Көк шайы көйнөк буласы,
Ак койлуунун¹ ичинде
Азат деген кудасы,
Ал кудасына ыраазы.

Селки:

Көк жибек тондун буласы,
Кагаздынын ичинде,
Токтоной деген кудасы,
Ал кудасына ыраазы.

Шурутай:

Атамдын көзү өткөн соң,
Карайгандын баары ыйлап,
Калың кушчу эл ыйлап,
Казак, кыргыз тең ыйлап.

Селки:

Тил билбеген суу ыйлап,
Дини катуу эл ыйлап,
Сыдыра бүткөн тал ыйлап,
Сызып аккан суу ыйлап.

ЖАШЫН САНАП АЛЫМ-САБАК АЙТКАНДАРЫ

Шурутай:

Бир жашында билинген,

Селки:

Эки жашка чыкканда,
Эл оозуна илинген.

Шурутай:

Үч жашында үлгү алган,

Селки:

Төрт жашында төп сүйлөп.
Төгөрөктөн журт бийлеп,

Шурутай:

Беш жашында белсенген,
Бек уулундай теңселген.

Селки:

Алты жашта атыккан,
Ат үстүнөн катыккан.

Шурутай:

Жети жашка чыкканда,
Жеңенин көөнүн сыйлаган.

Селки:

Сегизинде сергиген,
Бала куштай эргиген.

Шурутай:

Тогузунда толгонуп
Болоттон соккон коргону.

.....
.....

Селки:

Он жашында ок аткан,
Ордосун бузуп эл чапкан.

Шурутай:

Отузунда ок эле,
Жайнаган кызыл чок эле.

Селки:

Кырк жашында кыйраткан,
Тулпарды минип туйлаткан⁵.

АЛГАЗЫНЫН КЫЗЫНЫН КОШОГУ

Карагай найза кагышты,
Калың солдун ичинен
Жетиген жооң сайышты.
Сайышкан жери кайсы экен,
Эки Талас чаты экен.
Чоң Чөңөрдүн сазы экен.
Кара аргымак куйругун,
Буруш кылган Алгазы.
Калың элди как жарып,
Уруш кылган Алгазы.
Тору аргымак куйругун,
Буруш кылган Алгазы.
Толгон элди топ жарып,
Уруш кылган Алгазы.
Карайган суунун жээгин,
Камыш эле дедиңби?
Касташкан жоодон кагышка,
Намыс эле дедиңби.
Өзөндүү булак жээгин,
Камыш эле дедиңби.
Өчөшкөн жоодон кагышка,
Намыс эле дедиңби.
Аланы минсе майышкан,
Адырга чыга сайышкан.
Жээрдени минсе майышкан,
Желбегей чыга сайышкан.
Жоо дегенде сүйүнгөн,
Ат үстүнөн кийинген.
Безбелдек мойнун кайырган,
Бектен жемин айырган.
Казгалдак мойнун кайырган,
Кандан жемин айырган.
Чебич сакал Ыйманкул¹
Чебеленип урушка
Чертилбейт эле Алгазы.
Ат куйругун бурушту,

Кара сакал Дүйшөмбү²
Качпай туруп урушту.
Калың кол качып бергенде,
Кара сакал Дүйшөмбү,
Качпай туруп урушту.
Калың кол качып бергенде,
Кара сакал Дүйшөмбү
Акылынан шашыптыр,
Алгазыдай баатырга
Ат которуп мингизип,
Чүкул коштоп качыптыр.
Ат которсо болгон жок;
Алгазыдай баатырды,
Ажал айдап койгон жок.
Кара ат минген жетиген,
Капталдай качып кутулду,
Суктанган жоодон качпаган,
Кан Алгазы тутулду.
Кыядагы нар беле,
Жаңы салган мечиттин
Кооздугун айтайын.
Жаңы болуш Токтогул,
Жооштугун айтайын.
Үч старчын жетиген
Алалыгын айтайын.
Жаңы болуш Токтогул,
Балалыгын айтайын.

АТАСЫ ӨЛГӨНДӨ КЫЗЫНЫН КОШКОН КОШОГУ

Атакемдин тайганы таштан түлкү алган,
Атасынан бабасы Ташкенден барып мүлк алган,
Кара кыя таштын талаасы элең кан атам,
Кара чаар жолборстун баласы элең кан атам.
Касташа келген душмандын,
Үшүн алган кан атам.
Кызыл кыя сан таштын,
Талаасы элең кан атам.
Кызыл чаар жолборстун,
Тишин алган кан атам.
Касташа келген душмандын,
Үшүн алган кан атам.
Күлүгү чыгып байге алган,
Атама күрдөөлдү бир эл таң калган.
Атакемдин жайдагы чыгып жамбы алган,
Атакеме жалпы бир эл таң калган.
Атакемин жегени казы жал эле,
Туураганы май эле.
Атамдын тууганы баары бай эле,
Баканына илинген казы менен жал эле,

Айланайын атакем ар өнөрдөн шай эле.

АТАСЫНА КОШКОНУ

Каттаганда кан жолум,
Атам жан!
Кармаганда оң колум.
Суусаганда булагым,
Атам жан,
Суусун жутаар аягым.
Акыретти айтайын,
Атам жан,
Чийип койгон каттайым.
Чечен эле көкүрөк,
Атам жан,
Чечер бекен топурак.
Булбул эле көкүрөк,
Атам жан,
Бузду бекен топурак.
Бозала жумшак күн жааса,
Атам жан,
Боз жамынчу савлетим¹.
Болоор-болбос сөз уксам,
Атам жан,
Болушаарым давлетим².
Агала туман күн жааса,
Атам жан,
Ак жамынчы савлетим.
Аз гана болбос сөз уксам,
Атам жан,
Болушаарым давлетим.

АТАСЫ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОК

Абал башы жан элем,
Жан эгем карап жол тартса,
Баарыга дөөлөт бек атам.
Ажал жетип күн бүтсө,
Акырет карап жол тартса,
Улуулар менен алышып,
Урматтуу сиздей ким өткөн.
Адис атам урматым,
Айткан сөзүң кымбатым.
Бақдөөлөт өткөн башынан,
Парман менен мал берип,
Парзантты алган жакшыдан.
Оң мурутун имерип,
Он жигит кетпес кашынан.
Алтын, күмүш най аткан,
Алты атаңыз бай өткөн,

Жети күмүш най өткөн,
Жети атаңыз бай өткөн.
Боз ордосун жеткизген,
Бор дөбөдөй конушка
Бой таанышың мол берип,
Болуп өткөн бир чакта.
Кара ордосун жеткизген,
Кара дөбөдөй конушка.
Кадырлаш болуп мал берип,
Карыбектей болушка
Жалпы алган конуштун,
Жарыгын алган болуштун.
Суусун алган конуштун,
Сурагын алган болуштун.
Чепкениңдин чети алтын,
Чегээси элең бул калктын.
Куюшканың куп алтын,
Кереги элең бул калктын.
Куюшкан кумпа жоюлду,
Кудайым атам оюлду.
Чепкениң чети жоюлду,
Чеченим атам оюлду.
Сапсалдап сакал тараган,
Сары алтын таспа санаган.
Сардар төрө атама,
Сарттар көзүн караган.
Кучактап сакал тараган,
Кымбат баа таспа санаган.
Кырдал төрө атама,
Кыргыздар көзүн караган.
Башчылыктын ишине
Бала экенде жараган.
Казгалдак мойнун кайрыган,
Хандан жемин айрыган.
Безбелдек мойнун кайрыган,
Бектен жемин айрыган.
Хан алдында олтурган,
Калпагын зарга толтурган.
Бек алдында олтурган,
Белбагын зарга толтурган.
Беделдүү болот күмүшү,
Беш уруу журттун ичинен
Бек атам көзү өтүптүр,
Эми, сиздей кимиси.
Алтындуу болот күмүшү,
Алты уруу журттун ичинен,
Бек атам көзү өтүптүр,
Эми сиздей кимиси.

АБДРАЙИМ БИЙ КАЗА БОЛГОНДО КЫЗЫ ЭРКЕБУБУНУН КОШКОН КОШОГУ

Ойлонуп айтсак ыраспы,
Абалкыдан калыптыр.
Өлгөнгө айтмак ирасми.
Укканды айтсак ыраспи,
Илгеркиден калыптыр,
Ыйламактын ирасми.
Урматтуу атам көзү өттү,
Ирасми кылып айтайын.
Ичимден даптар ачайын.
Баракелде барктувум,
Байыртан бери нарктувум.
Наркынды айтам нарытан,
Баари журттү башкарып,
Бадовлат өткөн байыртан.
Улун келген илгертен,
Уруулуу журтун ийменткен.
Уулу-кызын түрлөнткөн.
Парманда минсе, жол келген,
Барлык иши оң келген.
Чачканда тилла кол көргөн,
Жараткан ишин оң көргөн,
Жакшылыкты үйрөнүп,
Жандаган актип жол көргөн.
Көзү чолпон жылдыздай,
Сылаган атың кундуздай.
Сының туйгун кушка окшоп,
Сыпасы элең кыргыздай.
Кыл мурутун имерип,
Кыл жээрен минип чиренип,
Кылганын айтсам жалган жок,
Кырдан тулпар ат минип,
Бай атам кылбаган ишиң калган жок.

ДАТКА АТАМ

Саябан майдан талдайым,
Сан жакшынын ичинде,
Сардал төрө датка ата,
Саркарлыгын айтайын.
Көлөкө майдан талдайым,
Көп жакшынын ичинде,
Көрөсөн төрө датка ата,
Көркөмдүгүң айтайын.
Майда-майда басайын,
Баатыр туткан датка атам,
Бар жакшынын ичинде,

Баш-башынан айтайын.
Атадан арта туулган,
Алып жүрсө жарашкан,
Алтын найза туулгаң.
Туулганда туйлаган,
Тууганды кудай сыйлаган.
Тушунда тулпар туйлаган,
Туудай бегим өттү деп,
Түмөн журтуң ыйлаган.
Жаш экенде баш болгон.
Жаным ата күйөрүм,
Жардыларга аш болгон.
Төрт жашында төрө атам,
Таалим алган молдодон,
Сарпай кийген ордодон.
Жабдык түшпөй жоргодон,
Беш жашында бек болгон,
Бек датка атам өткөнгө,
Безилдешим эп болгон.
Мазмун менен сүйлөсө,
Беглердин баары таң болгон.
Алты жашка киргенде,
Алтын курчап белине,
Аким болгон элине.
Байыркысы бай болгон,
Жети жашка келгенде,
Жети урууга бий болгон.
Сегиз жашка киргенде,
Сермешип атка мингенде
Сайпка атын бактырган,
Саркарлардын ичинде
Сан жакшылар жактырган.
Бусурман абад алчакта
Бусурманкул баласы,
Ата уулунун баласы
Пир тутат деп жактырган.
Сарпайы алган Самаркан,
Саркарды кылган Болоткан.
Орчун датка бек атам,
Ордодо дайым отурган.
Ордосун дарга толтурган.
Наманган жолун түздөгөн,
Наамы беглер «сиз» деген.
Намыздын жолун издеген.
Адамды келип күздөгөн,
Акимдер келип сиз деген.
Азиз төрө датка атам,
Арият жолун издеген.
Туу кармап кошун колботуп,

Тулпарларын туйлатып,
Тургузбай жигит ойнотуп,
Тургузбай душман качырган.
Туудар тутка датка атаң,
Тууганын кимге тапшырган.
Параңы мынтык октотуп,
Баатырларын топтотуп,
Маргалаң жолун бастырган.
Баатыр тутка бек атам,
Балдарын кимге тапшырган.
Жаркыратып туу кармап,
Жалдыбоз минип жоо жандап,
Жармазар жолун бастырган,
Жаным атам күйөөрүм
Жалгызын кимге тапшырган.
Аркардай арым таштайсың,
Азиз султан датка атам,
Ар санатың баштайын.
Жалы бийик ат болсо,
Акматбек минсин дейт элең,
Жакасы бийик тон болсо,
Эркеваң кийсин дейт элең,
Теңизбай менен Тасманы,
Пирматым билсин дейт элең.
Айлансам атам даварым,
Ааламга кетти каварың.
Айып болду өмүрүң,
Саяваның бүктөтүп,
Самаварын жүктөтүп,
Самаркан жолун бастырган,
Сарт эле кыргыз баш урган.
Жазга маал болгондо,
Дарыя кирип толгондо,
Датка атам өлгөндө,
Көк чымырап чыкканда,
Көркөм атам өлгөндө
Көргөндөр көздөн жаш алган,
Көрбөгөн ыйлап дак калган.
Болуш болдуң Өзгөнгө,
Болотбек атам өлгөнгө,
Боздоп ыйлап отурам.
Сарайлуу базар Өзгөндө,
Сардарым атам өлгөндө,
Самавар көркү кетти деп,
Сарты ям көзгө жаш алган.
Кыямат бир базар Өзгөндө,
Кырдалым атам өлгөндө,
Кыргыздын көркү кетти деп,
Кыйла адам көзгө жаш алган.

Кытаттап сакал тараган,
Кырдалым атам барында
Кыргыз жүзүн караган.
Кызматка жигит жараган.
Сабдаллап сакал тараган,
Сардалым атам барында,
Сарты ям жүзүн караган.
Жалтылдаган жабдыктын,
Кумпасы элең датка атам.
Жабыраган көп журттун,
Туткасы элең датка атам.
Жыбыраган жыйындын,
Жыгасы элең датка атам,
Жыргап жаткан көп журттун,
Чегеси элең датка атам.
Четки шаар Өзгөндүн,
Бегеси элең датка атам.
Ак дайрада кеменин,
Бөгөсү элең датка атам.
Азим шаар Өзгөндүн,
Төрөсү элен датка атам.
Көк дайрадай кеменин,
Бөгөсү элең датка атам.
Көгөрүп жаткан көп журттун,
Төрөсү элең датка атам.
Датка атам көзү өткөн соң,
Көк дайрада кеменин,
Бөгөсүнөн тайгылды.
Көгөрүп жаткан көп журтуң,
Төрөсүнөн айрылды.
Ак дайрада кеменин,
Бөгөсүнөн тайгылды.
Азим шаар Өзгөнүң,
Төрөсүнөн айрылды.
Жалтылдаган жабдыгың,
Кумпасынан тайгылды.
Жыбыраган көп журтуң,
Жыгачынан тайгылды.
Жыргап жаткан көп журтун,
Чегесинен айрылды.
Четки шаар Өзгөнүң,
Эгесинен айрылды.
Кер жорго минип жол жүрсөң,
Кериней тартып кол жүрсөң
Каапырлар айткан жарайт деп
Кейип ыйлап отурам
Кейиштүү ботоң санайт деп.
Сур жорго минип жол жүрсөң,
Сурнай тартып кол жүрсөң,

Сыпаалар айткан жарайт деп,
Сумсайып ыйлап отурам,
Шум балдарың санайт деп.
Боз жорго минип кол жүрсөң,
Боркендик айткан жарайт деп,
Боздоп ыйлап отурам,
Алтын кемер белинде,
Бел кайышкан датка атам.
Алтымышка чыга элек,
Ат майышкан датка атам.
Асылбегим өттү деп,
Эл кайышкан датка атам.
Күмүш кемер белинде
Бел кайышкан датка атам.
Жетимишке чыга элек,
Жеткилең бегиң өттү деп
Жел кайышкан датка атам.
Тоготойдун топ терек,
Топтоор маалы боло элек.
Топтоп жашың чогулуп,
Жоктоор маалы боло элек.
Күмүшөндү гүл терек,
Гүлдөөр маалы боло элек.
Гүлдөй жашың чогулуп,
Жүр дээр маалы боло элек.
Күлүшеде¹ сыяз топ болот,
Күйөөрүм атам жок болот.
Аркада сыяз топ болот,
Асилим атам жоктолот.
Оруста сыяз топ болот,
Ортого сыя кеп болот,
Ондо бир атам жоктолот.
Кытайда сыяз топ болот,
Кыргызга салаа кеп болот,
Ондо кырдаалым атам жок болот.
Кызыл аштан Нуркулу,
Датка атам көзү өткөн соң
Кызматын кылбайт бир күнү.
Овалкы өткөн Пиралы
Таалимди сизден үйрөнүп,
Датка атам көзү өткөн соң,
Иш билер калды Шерали.
Жайлоонун башы жасыран,
Жадылыгын билгизбей,
Жанында ээрчип жүрчү эле,
Датка атам көзү өткөн соң,
Бийсип калды жан караң.
Ат байларга күл казык,
Атта бегим өттү деп,

Убайым тарттым аразык.
Оштун жолу бел ачык,
Аттанып чыкса жолу ачык.
Жагданыңда² пулуң жок,
Жалпы эле журту давлатиң.
Бек датка атам барында,
Бетим толгон берметке,
Беш жашымда окудум,
Бедил китеп эрмекке.
Мойнум толгон садапке³,
Тизем бир сынган адапке.
Тилим бир сынган мактапке.
Торгашкасын токутуп,
Амирди барып көрөм деп,
Абдилла бекке кошулуп,
Алайдын жолун бастырган,
Онда, амма⁴ кыргыз баш урган.

* * *

Борой-борой күн жааса,
Бөз жамынчым атакем.
Болор-болбос гап уксам,
Болушаарым атакем.
Алай-дүлөй күн жааса,
Ак жамынчым атакем.
Аздыр-көптүр гап уксам,
Айтышаарым атакем.
Атакемдин барында,
Күлгүндү кийем дейт элем.
Күлгүн тургай бөз коюп,
Атакем көзү өткөн соң,
Күлүп сүйлөр сөз кайда.
Аргымак келет куу менен,
Ак боз ат келет чуу менен.
Аздыр-көптүр жыйнаган,
Аркаңда уулуң жогунан,
Агып кетээр суу менен.
Көк боз ат келет чуу менен,
Көк шумкар келет куу менен.
Арт жакта уулуң жогунан
Аздыр-көптүр жыйнаган,
Көрүнбөй кетет суу менен.
Калайлуу болду күмүшүм,
Аркаңда уулуң жогунан,
Кайгылуу болду бул ишиң.
Бедерлүү болду күмүшүң,
Балдарың уулуң жогунан,
Бекер болду бул ишиң.
Атакемдин койлору,

Баары бирдей боз болгон.
Ройт десе козголгон.
Токмогум кооз болсун деп,
Долонодон чаптырган.
Чыктам кооз болсун деп,
Кажарыдан эштирген.
Уугун кармап каларга,
Уулу болуп калсамчы.
Кереге кармап каларга,
Келини болуп калсамчы.
Ак тикенде муун жок,
Алтыга чыккан уулу жок.
Көк тикенде муун жок,
Көркөмдүү болгон уулу жок.
Аргымакка ат кошкон,
Ар жакшыдан башы озгон.
Топурчакка ат кошкон,
Топ жакшыдан башы озгон.
Кырга желе кердирген,
Кырдан өткөн кишиге,
Кымыз ичсин дедирген.
Дасторкону жайнаган,
Чайнекте чайы кайнаган.
Паркекте наны жайнаган,
Ак боз ат минген сулуу деп,
Арс ичик кийген жылуу деп,
Көк боз ат минген сулуу деп,
Көрпө ичик кийген жылуу деп,
Көк үйүнө жөлөнгөн,
Көрпө ичикке бөлөнгөн.
Ак үйүнө жөлөнгөн,
Арзи ичикке бөлөнгөн.
Эшиктен төргө ак кийиз,
Эшендер кирген үйүнө.
Капшыттан төргө ак кийиз,
Калпалар кирген үйүнө.

АТАСЫ ӨЛГӨНДӨГҮ КОШОК

Ак боз атын алдырган,
Ак шумкар колун талдырган.
Ак шумкар колум талды деп,
Жан жолдошко салдырган.
Көк боз атын алдырган,
Көк шумкар колун талдырган.
Көк шумкар колум талды деп,
Жан жолдошко салдырган.
Туш-тушунан карасам,
Турумтай сыны бар эле.
Жан-жанынан карасам,

Жагалмай сыны бар эле.
Минген атың керкашка,
Атакем, келбетиң элден бир башка.
Имген атың суркашка,
Атакем, сүлпатиң элден бир башка.
Саркашкасын токуган,
Атакем, Самаркан барып окуган.
Торкашкасын токуган,
Атакем, Ташкенге барып окуган.
Кызыл манат көп кийген,
Атакем, кызматы элге көп тийген.
Кара манат көп кийген,
Атакем, кадыры элге көп тийген.
Аргымагы шай эле,
Атакем, ар өнөргө бай эле.
Көк кашкасы шай эле,
Атакем, көп өнөргө бай эле.

КЕЛДИБЕК*

*Он тогузунчу жүздүн орто ченинде саяк кыргызынын жакшысы Келдибек
өлгөндө Ак Сайкал деген кызы кошкон.*

Кан атам
Биринчиси жылдыздын,
Бирлиги эле кыргыздын.
Үркөрү эле жылдыздын.
Кан атам артыгы эле кыргыздын.
Төртүнчүсү жылдыздын,
Турагы атам кыргыздын.
Бешинчиси жылдыздын,
Берени эле кыргыздын.
Алтын казык жылдыздын,
Аркары эле кыргыздын.
Жетигени жылдыздын,
Жеткилеңи кыргыздын.
Сегизинчи жылдыздын,
Теңизи эле кыргыздын.
Тогузунчу жылдыздын,
Толугу эле кыргыздын.
Онунчусу жылдыздын,
Ардагы ноён кыргыздын.
Ай менен күнгө жылдыздын,
Арбактуусу кыргыздын.
Чолпону эле жылдыздын,
Султаны эле кыргыздын.
Кутпасы эле жылдыздын,
Кутманы эле кыргыздын.
Какшаса да таба албайт,
Ботодой боздоп бир кызың.

КЫЗДЫН АТАСЫНА КОШКОН КОШОГУ

Атаке көк чыбыкка өл жаман,
Көрө элек башка ый жаман.
Ак чыбыкка өл жаман,
Айта элек башка ый жаман.
Алтын ээр кушбашты,
Айттырып кеттиң жаш башты.
Күмүш ээр кушбашты,
Күйгүзүп кеттиң жаш башты.
Томоголуу камчымды,
Тору ат басып сындырды.
Тооруларым сен элең,
Жалаңкыч алып тындырды.
Кадамалуу камчымды,
Кара ат басып сындырды.
Кайрыларым сен элең,
Жалаңкыч алып тындырды.
Жети кулач кыл аркан,
Аркандыкка чыдабайт,
Алты жашар Усубуң,
Жетимдикке чыдабайт.
Сегиз кулач кыл аркан,
Аркандыкка чыдабайт,
Сегиз жашар Мурзабек,
Жетимдикке чыдабайт.
Асмандан учкан алты каз,
Атайын десем огум аз.
Боздотуп бизди ыйлаткан,
Алла таала боору таш.
Ай тийген тоонун сеңири,
Алтындан тондун өңүрү.
Ушунчалык кыскабы,
Алданын берген өмүрү.
Күн тийген тоонун сеңири,
Күмүштөн тондун өңүрү,
Ушунчалык кыскабы,
Кудайдын берген өмүрү.
Борой-борой күн жааса,
Боз жорго келет жем үчүн,
Боздоп какшап отурсам,
Келер белең мен үчүн.
Керей-керей күн жааса,
Кер жорго келет жем үчүн.
Кейип какшап отурсам,
Келер белең мен үчүн.

АТАСЫ КАЗА БОЛГОНДОГУ КОШОК

Сөз баштайын ааламдан,
Дөбүт менен калаамдан.
Өлбөй тирүү калабы?
Он сегиз миң ааламдан.
Кызыл кыя чоң таштан,
Кылымда сенден ким ашкан.
Менин уулум болсо деп,
Кырк болуш кутчу талашкан.
Бетегелүү кой таштан,
Береним сенден ким ашкан.
Менин уулум болсо деп,
Беш болуш кутчу талашкан.
Капталда жүгүң ообаган,
Кара куйрук нар элең.
Үкөдө кут түнөгөн,
Касиеттүү жан элең.
Караңда жүгү ообаган,
Кызыл куйрук нар элең.
Ага тууган ичинде,
Кызыл кымкап зар элең.
Капталды карай оттогон,
Кара куйрук кара нар,
Капталы толо курт экен,
Калкыңда жакшы жүрбөгөн,
Капилет баскан журт экен.
Өйдө карай оттогон,
Өркөчү бийик кара нар.
Өркөчү толо курт экен,
Элимде жакшы жүрбөгөн,
Өрттөнгөн жаман журт экен.
Бай атам көк зоодон учкан зар элең,
Бай атамдын зордугу,
Калманбет байча бар эле.
Адырдын суун бурдурган,
Атакем алтындан коргон үрдурган,
Алтындан коргон ичине,
Атакем ак сарайын шайлаткан.
Алтындан акур жойлоткон.
Алтындан акур ичине,
Атакем айкашкасын бойлоткон.
Атакем күңгөйдүн суун бурдурган,
Күмүштөн коргон ургузган.
Күмүштөн коргон ичине,
Атакем күмүш сарай шайлаткан.
Атакем күмүштөн акур ичине,
Күң кашкасын бойлоткон.
Кытайдан алып бактырган,
Кызыл кашка коёнду,
Кантип айтпай коёюн,

Көк жал атам ноёнду.
Кашкардан алып бактырган,
Кара кашка коёнду,
Кантип айтпай коёюн,
Кеменгер атам ноёнду.
Күн тийбес жердин алдында,
Күйөрүм калдың билинбей.
Үй тиреген шырғыйды,
Добул келип сындырды.
Сындырганы кудайдан,
Атаке, ким качыптыр мындайдан.
Берен атам Безбелдек мойнун бүктөгөн,
Бек сүйлөсө куп деген,
Бектердин берген тондорун,
Бет бетинен бүктөгөн.
Кан атам кашкалдак мойнун бүктөгөн,
Кан атам кан сүйлөсө куп деген.
Кандардын берген тондорун,
Кат катынан бүктөгөн.
Кан атам кара атанга жүктөгөн,
Кан атам алтындан кылыч кылоолоп,
Кан атам аргымак минген жылоолоп.
Кан атам күмүштөн кылыч кылоолоп,
Кан атам күлүктү минген жылоолоп.
Уктап жатат мен десем,
Атакем о дүйнө кеткен турбайбы.
Кыл мурутун кылайтып,
Атакем кыямат кеткен турбайбы?
Алагар көзүн алайтып,
Атакем акырет кеткен турбайбы!
Тизгиниң учу уч эле,
Атаке тиштеген оору күч эле.
Чылбырың учу уч эле,
Атаке чындаган оору күч эле.
Белестеги беш жылдыз,
Бел ашып кетти батканы,
Беш молдодон жол сурап,
Атакем бейишке кетти жатканы.
Кыядагы кырк жылдыз,
Кыялап кетти батканы.
Кырк молдодон жол сурап,
Атакем кыямат кетти жатканы.

АТАСЫНА КОШКОН КОШОГУ

Отуз экинчи жылында
Ноябрдын биринде,
О дүйнө көздөй жол тарттың,
Эки жаш калган балага¹
Мээнетти мындай мол тарттың.

Бай атамдын барында,
Алтын супа так эле,
Ай көрүнгүс бак эле.
Күмүш супа так эле,
Күн көрүнгүс бак эле,
Күн көрүнгүс багына,
Күкүктөр сайрап кончу эле.
Күзгүдөй болгон жайына,
Гурнадир² мейман болчу эле.
Алтын супа тагына,
Ай көрүнгүс багына
Ак шумкар эргип кончу эле.
Айнектеп салган жайына,
Акимдер мейман болчу эле.
Бедерлүү эле чайдоосу,
Бек уулу эле жан досу.
Калайлуу эле чайдоосу,
Кан уулу эле жан досу.
Бедерлүү чайдоос дат болот,
Бек уулу үйдөн жат болот.
Тил күрмөөдөн өттү эле,
Тилла зарың татыбай,
Баш жаздыктан тайды эле,
Бар тапканың татыбай,
Коштогонун коёнбос,
Кошулган элдин баары дос.
Жандаганың жайдак бос,
Жанашкандын баары дос.
Башыңда допуң илме бос
Байбачалар баары дос.
Чекеңде допуң илме бос,
Четинен манап баары дос.
Караны минсең боз болгон,
Кашкардын каны дос болгон.
Кызылды минсең боз болгон,
Кытайдын каны дос болгон.
Аргымак минсең артууга,
Ак шумкар келген тартууга.
Аргымак болсо чабылар,
Артууга болсо барылар.
Аркаңда уул бала бар,
Асыл жаның табылар.
Миңге жеткен кой айдап,
Кой куйругун көп чайнап,
Жылдырып жылкы көп айдап,
Жылкы жалын көп чайнап.
Сары гүл эле баары
Сары май эле наары.
Кызыл гүл эле баары,

Кымыз эле наары.
Кыяга көчү токтогон,
Кылчайып кулун жоктогон.
Ак чай шырман нан жеген,
Алайна манап мен деген,
Көк чай шырман нан жеген,
Көрүнөө манап мен деген,
Менден башка ким деген.
Алтын чайнек, жез кумган,
Чай оозуңдан кеткен жок,
Бала күндөн быякка,
Май оозуңдан кеткен жок.
Тизгинин тилле муунадың,
Тил чыккандан куунадың.
Камчыңды тилла муунадың,
Кадимтен бери жыргадаң.
Телегей¹ кийдин жеңи жок,
Теңселип өттүң кеми жок.
Булгаары кийдин жеңи жок,
Бу дуниядан кемиң жок.
Алайдын башы жылтыркан,
Аргымак атка чалдырган.
Байлык менен дөөлөткө,
Айнектей ак үй салдырган.
Күнгөйдүн башы жылтыркан,
Аны күлүк атка чалдырган.
Алтын, күмүш зар берип,
Күзгүдөй ак үй салдырган.
Кыл мурутун имерген,
Кыл жейрен оозун идерген.
Кырк жигиттин ичинде,
Кылыгын жазбай чиренген.
Сар жорго оозун идерген,
Сар мурутун имерген.
Сан жигиттин ичинде,
Санатын жазбай чиренген.
Ак дайранын боюнда,
Аргымак чаап ойногон.
Алтымыш жигит ичинде,
Улакта мойнун толгогон.
Ак дайранын боюнда,
Ак торпок чаап ойногон,
60 жигит ичинде,
Улакта мойнун толгогон.
Ак чабак болуп сойлогон,
Көк дайранын боюнда,
Көк торпок чаап ойногон.
Көп жигиттин ичинде,
Көк чабак болуп сойлогон.

Көк дайранын боюнда,
Көк жорго минип ойногон,
Көп жигиттин ичинде,
Көк чабак болуп сойлогон.

СУВАНДЫН КОШОГУ

Эркетай, Жайсаң түп атан,
Каналбек чоң атаң,
Кайран Суван өз атам.
Ийри суу чыга жайлаган,
Иркитип коюн айдаган.
Сандыкчага жайлаган,
Сарала кулун байлаган.
Мал калды кире кыштаган,
Марал баш туйгун уштаган.
Кечпестен сууну толкуткан,
Кекенбей жоону коркуткан.
Баспастан сууну толкуткан,
Барбастан жоосун коркуткан.
Өркөс менен Абдылда,
Үч тилле берип окуткан.
Кара болот Сулпукор,
Бүктөп өткөн кан атам.
Кара нарга кылычын,
Жүктөп өткөн кан атам.
Көлдөлөң ашуу Кара-Кыр,
Тоодой турган кан атам.
Көз жетпеген айланпа,
Көздөй турган кан атам.
Кызыл куйрук жел мая,
Нардай турган кан атам.
Кабыландай көгөртүп,
Жердей турган кан атам.
Кан Алыбек уулуна,
Эрдей тургай кан атам.
Оң тизгинин колуна,
Тарта турган кан атам.
Оң баласы кыргыздын,
Арта турган кан атам.
Сол тизгини колунда,
Тарта турган кан атам.
Сол баласы кыргыздын,
Тарта турган кан атам.
Адырда жаткан көп кийик,
Ак нөкөр тийбей бөлүнбөйт,
Ай тамга, Саруу баш кошсо,
Айнектей көзү жарк эткен,
Арстаным атам көрүнбөйт.
Күдүрдө жаткан көп кийик,

Көк нөкөр тийбей бөлүнбөйт,
Көмкөрө добул байланган,
Көркөмдүү атам көрүнбөйт.
Ай тамга, Саруу биздин эл,
Атактап чыкпайт сиздей эр,
Алып кетти кара жер.
Жети уруу Туубай биздин эл,
Жеткилең чыкпайт сиздей эр,
Жеткилең чыкса сиздей эр,
Жетелеп кетти кара жер.

АСЫМКҮЛДҮН КОШОГУ¹

Аларча болот жерибиз,
Айтылуу Канай элибиз.
Былыртан бери келе албай,
Ат арытып келгендей,
Жездеке, каерде болот элиңиз?
Жазгы бир конгон журтунду,
Жаралуу марал оттосун,
Жазында өлгөн атамды,
Жакшы көргөн жездекем,
Күзүндө келип жоктосун.
Өгүздү саттың матага,
Пайдасына кызыгып,
Былыркы өлгөн атама,
Быйыл келдиң батага.
Алматы менен Ташкенди,
Аралаган жездекем.
Бир жорго менен беш жүз сом,
Паралаган жездекем.
Алматы менен Ташкенге,
Баш боломун дедиңби?
Карганда сакал алдырып,
Жаш боломун дедиңби?
Берене кийген этимди,
Бек атам ачты бетимди.
Чоң атакем Өзүбек,
Чоочун беле душманың.
Чоң чыгат мунун сөзү деп,
Чоюлуп жаткан солтонун
Чолпондой кара көзү деп,
Солтодон чыккан сегиз бек,
Сегизбектин ичинде,
Ашыр, Султан эгиз деп,
Ат чабыш жерге тиктирген,
Кара сууда багыңыз.
Карайлап калды артыңда,
Камкабай, Султан агаңыз.

**ӨЗҮБЕК УУЛУ АШЫР ӨЛГӨНДӨ АНЫН КЫЗЫ
АСЫМКҮЛДҮН КОШКОНУ²**

Түпкү атаң солто Богорстон,
Туу кармаган жогортон.
Алты атаң түбү Богорстон,
Алайды бузган жогортон.
Ай тамгалуу солтого,
Ак коргон элең ортого.
Бек атакем Өзүбек,
Өзүбектен сегиз бек,
Дубанга дайны угулган,
Ашыр, Султан эгиз деп.
Сегиздин бирөө сен элең,
Капталды баскан сел элең.
Дубанга жалгыз чеге элең.
Чегеси кетти дубандын,
Чечени кетти туугандын.
Калың журтка билинбей,
Казыгы калды дубандын,
Кан атакем бек кетти,
Калың солто көп журтту,
Кайгы тартсын деп кетти.
Мурунку өткөн заманда,
Дин мусулман алганда,
Уулуң өскөн борумда.
Бай атакем Өзүбек,
Улуктардын ордунда,
Баштакы өткөн заманда,
Баракат журттуу аманда,
Балдарың өскөн борумда.
Бардык солто чогулуп,
Жыргап жүрчү доорунда.
Ак үйгө толгон алтының,
Айыгышкан душманга,
Айбаттуу элең калкыңан,
Сандыкка толгон алтының,
Сарбагыш, солто эл тургай,
Саякка тийген салкының.
Калемиң жеткен Ташкенге,
Кадырың жеткен башка элге,
Колуң жеткен Коконго,
Койчусун элүү, кырк кылып,
Кой саттырган ошондо.
Кокондон буттап жамбы алган,
Богоктуу сарттар таң калган.
Мартабаң жеткен Коконго,
Малайын элүү, кырк кылып,
Малын саткан ошондо.

Ак деп жүргөн дубана,
Алым молдо улама,
Айылыңдан кетпеген,
Эки дубан топ болсо,
Эрегишкен док болсо.
Эзелтен душман жетпеген,
Үй деп жүргөн дубана,
Үлкөн молдо улама,
Үйүңүздөн кетпеген.
Үйүлүшкөн топ болсо,
Үстү-үстүнө док болсо,
Үңкүйгөн душман жетпеген.
Аягы Талас, Сары Өзөн,
Чүйүң калды хан атам,
Алтын, күмүш жыйылып,
Үйүң калды хан атам.
Кара-Балта, Сокулук,
Белиң калды хан атам.
Капалуу күндө ай тамга,
Элиң калды хан атам.
Ал Мухаммед шарият,
Диниң калды хан атам.
Жапаниа, Туңгучбай,
Иниң калды хан атам.
Айтылбаган бул сөздө,
Кимиң калды хан атам.
Алматы, Токмок, кең Пишпек,
Калааң калды хан атам.
Амирбек, Бөлтөк, Шамшидин,
Балаң калды хан атам.
Жазында көктөй гүлдөгөн,
Ичине булбул үндөгөн,
Жашыл алма, ак алма,
Шагың калды хан атам.
Ат чабым жерге тиктирген.
Багың калды хан атам.
Акыл айтып эс берген,
Тилиң калды хан атам.
Абдыкерим, Дардайыл,
Иниң калды хан атам.
Жазында малың көктөгөн,
Жалпы солто кесиби,
Салам айтпай өтпөгөн.
Жайыңызды айтайын,
Жака менен кумуңду,
Жалган тагдыр дүйнөдө,
Кара көзүң жумулду.
Карманган сизден ажырап,
Калганың тартты муңуңду.

Ар күнүндө алтымыш
Өксүбөй конгон мейманың,
Акырет кеткен хан атам,
Жолдошуң болсун ыйманың.

АТАСЫ КАЗА БОЛГОНДО КОШКОН КОШОГУ

Көкүлүн түйүп ат минген,
Көңүлдө сөздү жат билген.
Көңүлүн элдин калтырбай,
Көп ичинде барк билген.
Куйругун түйүп ат минген,
Курдашын сыйлап ак жүргөн,
Куулук-шумдук ойдо жок,
Азамат элең барк билген.
Сур жорго минип желдирген,
Суулугун силкип теминген,
Сук салды ажал арга жок,
Сураймын сизди мен кимден.
Кер жорго минип желдирген,
Тизгинин жыя теминген,
Тик карап ажал арбады,
Ажырата албадым,
Атаке, сизди өлүмдөн.
Алтындан топчу такканым,
Ардактап сыйлап бакканым,
Аталап ыйлап басылбай,
А бирок сизди таппадым.
Күмүштөн топчу такканым,
Эркелетип бакканым,
Эчкирип ыйлап басылбай,
Атаке сизди таппадым.
Кызарып күндүн батканы,
Агарып таңдын атканы,
Ардагым менин атакем,
Акырет кетти жатканы.
Ай асманда чалкалайт,
Ай бетин булут калкалайт,
Ардактап баккан Күмүшүң,
Эми кимди аталайт.
Күн төбөдө чалкалайт,
Күн нурун булут калкалайт,
Күмүшүң ыйлап буркурап,
Эми кимди аталайт.
Будурмак тоонун ар жагын,
Бугулар оттоп жердеген,
Бугусуз чөбү желбеген,
Бу жалгандан кеткен көп,
Бирөө да кайра келбеген.

Адырлуу тоонун ар жагын,
Аркарлар оттоп жердеген,
Аркарсыз чөбү желбеген,
Атакем кетти акырет,
Айланып кайра келбеген.
Келмек турсун бул жайга,
Акырет жайы мындай деп,
Айтып бирөө бербеген.
Бүгүн туруп эртең жок,
Атаке, коштошорсуң эл менен.

АТАСЫНА КОШКОН КОШОГУ

Кызылды жаап топтошуп,
Кыз-келин ыйлап боздошуп,
Кыямат кетти атакем,
Кыйлабыз менен коштошуп.
Жаназа окуп топтошуп,
Жакыны ыйлап боздошуп,
Жалгандан кетти атакем,
Жалпыбыз менен коштошуп.
Кара тоо башы кар беле,
Кайрылып учкан зар беле,
Карылыгы дебесе
Атама, кайгырбай койчу жан беле.
Эшигин койго толтурган,
Эшигинин алдына
Эшендей болуп олтурган.
Короосун койго толтурган,
Короосунун четине
Кожодой болуп олтурган.
Жайнамазын жайдырган,
Жанына чайын койдурган.
Эртеңки намаз беш убак,
Каза кылбай окуган.

* * *

Аргымак минген алыстан,
Аргымак атың чалыштап,
Ар жакшы менен таанышман,
Аргымак келет аты жок,
Ар жакшы келет өзү жок.
Тобурчак минген алыстан,
Тобурчак атың чалыштап,
Тобурчак келет аты жок,
Топ жакшы келет өзү жок.
Аргымак атың марал баш,
Ар жакшы менен замандаш,
Замандаш анда сиз мында,
Сиз келерге күн кайда?

Кызылдан кылган желегиң,
Кызыл ташка жөлөдүң,
Тируу жүрсөң кайран бек,
Кыргыз менен казакка,
Тийбейт беле керегиң.
Карадан кылган желегиң,
Кара ташка жөлөдүң,
Калкыңда жүрсөң кайран бек,
Казак менен кыргызга
Тийбейт беле керегиң.
Кылычын кырга жөлөгөн,
Кылычын кырк адамга теңеген,
Кылычың турат өзүң жок,
Кылыгың турат өзүң жок.
Кылычың боосу кыймалуу,
Кан атамдын кылыгы,
Кырк адамга пайдалуу.
Саадагын сайга жөлөгөн,
Санаасын сан адамга теңеген.
Саадагың боосу саймалуу,
Кан атамдын санаасы,
Сан адамга пайдалуу.
Күмүшүң койдун башындай,
Күлүгүң сайдын ташындай.
Алтының сайдын ташындай,
Аргымак сайдын ташындай.
Күмүшүн күлдөй күрөгөн,
Күлүгүн тайдай үйрөткөн.
Күлүгүң чыгып жамбы алган,
Күлдө эле калкың таң калган,
Алтынды күлдөй күрөткөн,
Азоосун тайдай үйрөткөн.
Азооң чыгып жамбы алган,
Асылы кыргыз тан калган.
Суусамыр чыга жайлаган,
Сур кашка кулун байлагам.
Суусамырын сууруган,
Суусамырда казактын
Заманасын кууруган.
Ала-Бел чыга жайлаган,
Ала кулун байлаган.
Ала белде казакты
Ала айгырдай чайнаган.
Ак ыргай тор көз керегең,
Алдыңа душман келбеген.
Алдыңа келген душманың,
Акылын таппай тердеген.
Көк ыргай тор көз керегең,
Көркүңө душман келбеген.

Көркүңө келген душманың,
Көрбөстөн туруп тердеген.
Балта чапса кетилгис,
Коргон элең кайран бек.
Падышага ылайык,
Болгон элең кайран бек.
Асмандагы жылдыздын,
Чолпону элен кайран бек.
Аваз кылып көп душман,
Коркор эле кайран бек.
Кайран бек өтүп кетти деп,
Угулуптур Олуя ата, Меркиге,
Кызыккан душман сыртыңан,
Кызыл чырай көркүңө.
Кан атамдын өткөнү,
Угулуптур Олуя Ата калаага.
Кайран бек өтүп кетти деп,
Уккан элдин баарысы,
Чыгып кеткен талаага.
Коңгуроолуу боолу куш,
Туурдан түштү шалдырап,
Тууганың калды жалдырап.
Карагай башын бууганы,
Кайназар эле тууганы.
Ушу бир элдин болушу
Калдайган кара элине,
Күрөөлүү кара конушу.
Адырга толгон субайдан,
Айтайын сөздү жубайдан.
Адамзат пенденин,
Денеси болот ылайдан.
Өмүрү кыска жасалмак,
Жараткан алда кудайдан.
Кер жорго минип жол жүргөн,
Кернейлетип кол жүргөн.
Кер жорго арык тай болду,
Кернейиң сынып най болду.
Сур жорго минип жол жүргөн,
Сурнайлатып кол жүргөн.
Сур жоргоң арык тай болду,
Сурнайың сынып най болду.
Ак пахтадан кирсизим,
Жумурткадан муңсузум.
Абылайдан сымбаттуу,
Сыпайы төрө кеңештүү.
Сыбысындан туткасы,
Бул кушчунун нускасы.
Көк жеке кийген бутуңуз,
Көк ала сакал кутуңуз.

Кутубуз колдон кетти деп,
Көп кейийт сиздин журтуңуз.
Ак жеке кийген бутуңуз,
Ак ала сакал кутуңуз.
Акылман колдон кетти деп,
Арманда калды журтуңуз.
Жети дайра суу келсе,
Желдирип өтөм дечү эле,
Жети дубан баш кошсо,
Жеке сүйлөйм дечи эле.
Алты дайра суу келсе,
Аттанып өтөм дечү эле,
Алты дубан баш кошсо,
Артыкча сүйлөйм дечү эле.
Тууганга туура түрчү эле,
Душманга калыс кебин үрчү эле.
Жез ороткон камчыңа,
Колуң жеткен аргыңа.
Мурунтан барган табышың,
Меке дилде бейишке,
Акырет сапар сен кетип,
Балдарың калды кейиште.
Коңгуроо тагып куш салган,
Коңур сүйлөп журт алган.
Чар тарапка тең эле,
Чарбактан иши кеп эле.
Сандыктагы тукабаң,
Сагынып ыйлайт букараң.
Үйүңө жыйган тукабаң,
Үшкүрүп ыйлайт букараң.
Караны минип тердеткен,
Карышкыр кийип кирдеткен.
Кайгырганда кантебиз,
Кан атам,
Кайрылбас сапар жол кеткен.
Буурулду минип тердеткен,
Булгунду кийип кирдеткен.
Муңканганда кантебиз,
Кан атам,
Бурулбай сапар жол кеткен.
Аланы минип тердеткен,
Атлес кийип кирдеткен.
Арман бир кылып кантебиз,
Кан атам,
Акырет сапар жол кеткен.
Минген атың кер жорго,
Салып кеттиң кең жолго.
Кең жолдон кайра тартпадың,
Кейитип бизди таштадың.

Минген атың сур жорго,
Салып кеттиң шум жолго.
Шум жолдон кайра тартпадың,
Сумсайтып бизди таштадың.
Айлыңыз конгон ак чатка,
Абажын салган жакшы атка.
Абажын жүрүп жат болот
Алтын жаак мис капкан,
Алкымына жез чапкан.
Адырга жорго салдырган,
Ак шумкар колун талдырган.
Күмүш жаак мис капкан,
Күрөгө жорго салдырган.
Күлчүнүнө жез чапкан.
Көк шумкар колун талдырган,
Күн көрүнбөс токойдон,
Күрдөөлүү короз алдырган.
Ак болот элең мизиң курч,
Ак жолборс элең тишиң курч.
Ак болоттун тукуму,
Айыпкер эрин өлтүрсө да,
Күн бербестин тукуму.
Көк болот элең мизи курч,
Көк жолборс элең тишиң курч.
Көк болоттун тукуму,
Көрүнөө эрин өлтүрсө да
Күн бербестин тукуму.
Кара тоо башы кан жайлоо,
Бек жайлабас жер бекен.
Бек уулундай кан атам,
Бек кыйышпас эр бекен.
Калайлуу туур үстүндө,
Карчыга шаңшып эт жеген.
Каршылаша жар болуп,
Касташкан душман жетпеген.
Беделдүү туур үстүнө,
Берениң шаңшып эт жеген.
Беш периште жар болуп да
Беттешкен душман жетпеген.
Ингенге арткан илеген,
Илени көздөй жөнөгөн,
Иледе жыйын топ болсо
Ийменбестен сүйлөгөн.
Бул сүйлөгөн ким десе,
Ийменбей атам мен деген.
Тайлакка арткан илеген,
Ташкен көздөй жөнөгөн.
Ташкен жыйын топ кылса,
Тактайда жүрүп сүйлөгөн.

Бул сүйлөгөн ким десе,
Тартынбай атам мен деген.
Бедөөлөрдүн төөсүн,
Минип өткөн кан атам.
Бейиштин кызыл чиесин,
Жулуп өткөн кан атам.
Былыркы жылы жайында,
Курмандыктын айында,
Ушу быйыл бармакка
Барып ажы болмокко,
Кара жорго такалап,
Ыдырыс барган жакалап.
Ыдыраста падыша,
Периштеден жол сурап.
Барып ажы болмокко*
Колун берген кожого.
Кол кайыр берген молдого.
Тобулу тийген кезелге,
Тору жорго токутуп,
Тогуздап берген эшенге.
Ата эшен бири колдогон,
Кудай ишин оңдогон.
Балдарын берген мектепке,
Кулагын салган китепке.
Тамынын түбү миң болгон,
Далай элге дүң болгон.
Коргонун кош кашатка салдырган,
Жылкысын кара кыяк чалдырган.
Субайын сууга бөлдүргөн,
Азообун жүгөн салбай көндүргөн.
Адырга малы карайган,
Артык өскөн далайдан.
Белесте малы карайган,
Белгилүү өскөн далайдан.
Ак сайдын суун бурдурган,
Алтындан коргон үрдүргөн.
Алтын така жез мыктуу,
Жериң калды кан атам.
Алтын ооз дарбаза,
Ордоң калды кан атам.
Медина ичи шурулуу,
Мечитиң калды куруулу.
Мейман келсе «кош» деген,
Мейманканаң бош деген.
Алтындан саат бураган,
Айлына келген карыптын,
Алы-жайын сураган.
Күмүштөн саат бураган,
Бей-бечара карыптын,

Күйүп бир жайын сураган.
Кабылан чаап бүктөткөн,
Көкжалга жүгүн жүктөткөн.
Илбирсин чаап бүктөткөн,
Ингенге жүгүн жүктөткөн.
Илбирсин ийип ий кылган,
Инисин журтка бий кылган.
Кабылан ийлеп ий кылган,
Калкынан бир журтка бий кылган.

БИР ТУУГАНГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

АГАСЫ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОГУ

Суроолоп келет Пайзылда,
Суроолоп келсе Пайзылда,
Супурадай жердесиз,
Суроо катык элдесиз.
Көрөм деп келет Пайзылда,
Көрөм деп келсе Пайзылда,
Көмүркөйдөй жердесиз,
Көрүү катык элдесиз.
Ааламдан атаң, өттү деп,
Кимибиз туруп айта алат,
Ак кагаз пулун парактап,
Айлансам абам дөөлатим,
Анжиян базар баргансыз,
Келинге сарпай даректеп.
Көк кагаз пулуң парактап,
Кокон бир базар баргансыз,
Келинге сарпай¹ даректеп.
Эшигиң алды топ терек,
Топ терекке суу керек.
Кызматы жетип кыз берсем,
Ошо күндө сиз керек.
Эшигим алды жуп терек,
Каадасы жетип кыз берсем,
Ошо күндө сиз керек.

Убанын жолу кайда экен,
Тупурагы майда экен.
Чын дүйнө кеткен абамды,
Энди бир көрмөк кайда экен.

* * *

Күмүштөн теңге тегерек,
Күлүстөн жаның өткөн соң,
Күйүп-күйүп не керек.
Алтындан теңге тегерек,
Асыл жаның өткөн соң,
Айтып-айтпай не керек.
Жазгы түшкөн боз кыроо,
Жакшы аттын мойнун тоздурар.
Жаш чырайлуу жүзүңдү,
Жаткан жериң оңдурар.
Күзгү чыккан боз кыроо,
Күлүктүн мойнун тоздурар.
Күн чырайлуу бетинди,
Куу топурак оңдурар.
Кыш булут белең көчкөндөй,
Кызыл кум белең өчкөндөй.
Кылмышкер белем мен шордуу,
Кылгырып жашым төккөндөй.
Чай кайнатсам суу болду,
Чар дары берсек уу болду.
Чакырсам келбей бет алды,
Чар тарап ыйлап чуу болду.
Кучала берсек аш болбой,
Кыйналдым ыйлап мен боздой.
Кыямат кеткен бир боорум,
Кантип калам үн созбой.
Четиндин ашын жутканым,
Чекең тердеп уктадың.
Чыдабай кайгы зарына,
Чачымды жазып бузганым.
Чоюлуп айтпай керезиң,
Чын дүйнө сапар узадың.
Чалыяр өткөн жалгандан,
Көзүмдү жашка жубамын.

ЭКИ АГАМ

Эшикем менен Молдокем,
Бириң шекер, бириң бал.
Кантип айтпай коёюн,
Бириңди айтсам бириң бар.
Жекенди көлүм — Эшикем,
Жергелүү талым — Молдокем.
Жумурай журтуң тиледи,

Тагдырда жазган шол экен,
Бакалуу көлүм — Молдокем,
Байлам талым — Эшикем.
Барып колду берсем деп,
Куштар болгон кезиккен.
Кагылайын ала тоом,
Артыңда калып жашыдым,
Молдокемде арман жок,
Эшике, түкүмсүз калдың катыгүн.
Айланайын айбалтам,
Акылдашса чер жазган.
Жүздөрүнөн от жанган,
Жүрүп келсе мал тапкан.
Жүдөп келген айлына,
Оокат кылып жан баккан.
Айланайын кемеңгер,
Экөө бирдей берендер.
Улам айтып ыйласам,
Кайгым менин тереңдер.
Акылы жок арсыздар,
Өлгөнү куш дешкендер.
Батмакан жеңем, Салмаке,
Алтын чырай жүзүңдү,
Зар болду журтуң көрмөккө.
Кеселди айтып зарладым,
Калайыкка эрмекке.
Батмакан жеңем улуусу,
Зайыптардын сулуусу.
Ары карап калдаят,
Куруп калсын мунусу
Алтай суу ичкендей,
Ардагын эне күткөндөй.

**ӨМҮРБАЙ, УСУБАЛЫ ЭКИ БИР ТУУГАН КАЗА
БОЛГОНДО ӨМҮРБАЙДЫН УЛУУ КЫЗЫ
МҮКҮШТҮН КОШКОН КОШОГУ**

Абалы сөзүм бысмылда,
Бысмылда бүткөн миң жылда.
Бысмылда сөздөн баштайын.
Баштабай кантип таштайын.
Байгамбарлар баары өткөн,
Заавалар дагы өткөн.
Жалкысы өлүп пенденин
Илгертеден зары өткөн.
Асыл элең кыргыздын,
Бул аманат курусун.
Калыс өттүң дүйнөдөн,
Калас болчу күнөөдөн.
Беш мухарап бериште,

Ар кимиси ар иште,
Арт жагыңда калганың,
Күйүт менен кейиште.
Ардактуу атаң алы жок,
Азирейил кол салса,
Алып калар арга жок.
Айланышсак болгон жок,
Атамды алып ордуна,
Өмүкөмдү койгон жок.
Тегеренсек болгон жок,
Энемди алып ордуна
Байкемди бизге койгон жок.
Кемерден беле бел куруң,
Кейишти салды эки уулуң.
Бетинде кызыл көп нуруң,
Нуруңду айтып кантейин,
Атаке муунуңа түшүп курудуң.
Бошотпочу муунуңду,
Калганда сенин уругуң.
Сөздүн башы бысмылда,
Зарлантты кудай жашымда.
Ажал убак кез келди,
Өмүкөм менен бу байкем,
Бир мүчөл убак жашында.
Ажыга барган чоң атам,
Жайнамазын жайдырган,
Жанына чайын койдурган.
Он эки парс кырк сүрнөт,
Каза кылбай окуган.
Казасыз намаз кайдадыр,
Сообу сизге пайдадыр.
Акырдагы алабаш,
Алабышты багууга,
Артындагы бала жаш.
Аргымак алыс жол жүрөр,
Бутуна урган такасы,
Төрөтү менен төркүнү,
Ургаачынын аркасы.
Бул аманат жалганда,
Пенденин недир чарасы.
Укалап жайдым жайнамаз,
Жаш күнүнөн толукшуп,
Болбодуңуз бейнамаз.
Үй тиктирип кыз берип,
Урматын жакшы көрдүңүз..
Келин алып керилтип,
Көшөгөгө качырып,
Көргөн жоксуң убайын.
Мунуңа шүгүр кылайын

Акырет кеткен экөөңө,
Ал жайдын берсин убайын.

ИНИСИНЕ

Бириң кайың бириң тал,
Бириңди айтсам бириң бар.
Бириң шекер, бириң бал,
Күлканам сиз деп зарласам,
Күйөрүм Макиш дагы бар.
Будурмак тоонун адырын,
Бугулар оттоп кең кылды.
Булут менен тең башым,
Мунарым өлүп кем кылды.
Адырмак тоонун адырын,
Аркарлар жайлап тең кылды,

.....
Тобурчактан тер алган,
Топ жакшыдан шер алган,
Толкуган согуш башталып,
Экөөнү бирдей тең алган.

.....
Айда, жылда мен барсам,
Атымды алып байлаткан,
Алдыма төшөк шайлаткан.
Апам жокту билдирбей,
Камчымды алып төргө илген,
Кадырымды зор билген.
Бала мырза базарым,
Барганда көңүл ачарым.
Көркөм мырза базарым,
Көргөндө көңүл ачарым.
Айда, жылда мен барсам,
Ак бараң мылтык шарк эткен,
Алдымдан чыгып жарк эткен.
Күнчүлүк жерден мен барсам,
Көк баран мылтык шарк эткен.
Күзарым эжем келди деп,
Күлүп чыгып жарк эткен.
Күзарым эжем келди деп,
Колун берип көрүшкөн,
Көңүлдө дартын бөлүшкөн.
Айдайым эжем келди деп,
Арбалашып көрүшкөн,
Арманын айтып бөлүшкөн.
Күн көрбөй өттүң күйөрүм,
Күйбөй өлсүн жүрөгүм.

ИНИСИ ЖАНЫШ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОГУ

Атың Жаныш болорбу,
Санааны башка салаарбы.
Алыстан атаң келгенче,
Армандуу өлүп каларбы.
Жаныш деп жүрүп жалбарып,
Жашынан өткөн апакем.
Күйүткө күйүп чөмүлүп,
Кайгыдан өлгөн апакем.
Жанышым аман бар болсо,
Чабат эле улакты,
Чалат эле кыякты.
Өлбөй аман чоңойбой,
Өз теңдүүнү көргөндө,
Эси бир оойт эжеңдин.

БУАЙША ЭЖЕГЕ АРНАЛГАН КОШОК

Күлүп-күлүп кеп баштап,
Күлүк аттай кыйгачтап.
Айтып-айтып жол баштап,
Аргымак аттай кыйгачтап.
Кыядан нарын чөктүргөн,
Кырмазы көйнөк кыйгач каш,
Кыздарың сулуу өстүргөн.
Капталда нарын чөктүргөн,
Кара пальто, кара өтүк,
Кадырман уул өстүргөн.
Сүлөөсүндөй керилген,
Сүйлөөргө сөзгө эринген.
Күндө чачын тараган,
Күзгүдөн өзүн караган.
Айда чачын тараган,
Айнектен өзүн караган.
Кериле басып жөтөлүп,
Кептердей мойнун көтөрүп,
Суйсала басып жөтөлүп,
Суксурдай мойнун көтөрүп.
Атлес кийсе жарашкан,
Алыпта менен жанашкан.
Чекме чек кийсе жарашкан,
Чеберлер менен жанашкан.
Атлес кийсе кең келген,
Алыптага тең келген.
Чекме чек кийсе кең келген,
Чеберлерге тең келген.
Балдарыңдын мингени,
Айкашканын куласы.
Келин кызың кийгени,
Андижандын пуласы.
Балдарыңдын мингени,

Айкашканын түлөгү,
Келин-кызың кийгени,
Андижандын жибегі.
Балдарыңдын мингени,
Көй кашканын куласы,
Келин-кызың кийгени,
Кең Кокондун пуласы.
Балдарыңдын мингени,
Көк кашканын түлөгү,
Келин-кызың кийгени,
Кең Кокондун жибегі.
Оймок салса жойбогон,
Ойлогон ишин койбогон.
Шакек салса жойбогон,
Самаган ишин койбогон.
Кара манат эндеген,
Калкымда чебер мен деген.
Кызыл манат эндеген,
Кыргызда чебер мен деген.
Кара манат жүргүсү,
Кашкарга кеткен үлгүсү.
Кызыл манат жүргүсү,
Кытайга кеткен үлгүсү.
Долоно булак конушуң,
Томсортуп таштап калганың
Топурак бейит болушуң.
Алчалуу булак конушуң,
Арманга коюп балдарың,
А дүйнөлүк болушуң.
Долонолуу булакка
Төө байлаган эжем жан.
Дөңгө тигип өргөсүн,
Жай жайлаган эжем жан.
Бетегелүү конушка,
Бээ байлаган эжем жан.
Белеске тигип өргөсүн,
Жай жайлаган эжем жан.
Ботолуу тую¹ жетелеп,
Бодур таш барып конбосок,
Мурзадан калган санат жок,
Бурулуп кайта келишке,
Муңайып ыйлап бозорсок.
Карача каймал жетелеп,
Кашка суу барып конбосок,
Кадимден калган санат жок,
Кайрылып кайта келишке,
Канчалык ыйлап бозорсок.
Кекилик учат көл жакка,
Кербеним эжем өлдү деп,

Кейидим ыйлап көп капа.
Өрдөк бир учат көл жакка,
Өбөгүм эжем өлдү деп,
Өксүп ыйлап мен капа,
Билегимдин күчү элең,
Жүрөгүмдүн курчу элең.
Алыстан келген мейманга,
Ак чай куюп демдеген.
Алыстан келген меймандар,
Ак чайын ичип тердеген.
Көргөнү келген мейманга,
Көк чайын куюп демдеген,
Көркөм жубан мен деген.
Көргөнү келген меймандар,
Көк чайын ичип тердеген.
Ак чайнекте чай элең,
Айылга барсам киерге,
Ак кирпичин шай элең.
Көк чайнекте чай элең,
Тойго барсам киерге,
Төп кирпичин шай элең.
Жабык башын кынаган,
Жандай басып сынаган.
Төтөгөсүн кынаган,
Дөңгө чыгып сынаган.
Килем жыйган жүгүнө,
Киреше кирген үйүнө.
Пашайы жыйган үйүнө,
Береке кирген үйүнө.
Керегесин кынаган,
Келин-кызын сынаган.
Ууктарын кынаган,
Уулдарын сынаган.
Көчкөндө көчү илкиген,
Көрпө ичигин силкиген.
Адырда көчү илкиген,
Арс ичигин силкиген.
Көрпө ичикке бөлөнгөн,
Көк сарай үйгө жөлөнгөн.
Арсы ичикке бөлөнгөн,
Ак сарай үйгө жөлөнгөн.
Суркашка күлүк байлаган,
Суусамыр чыгып жайлаган.
Кер кашка күлүк байлаган,
Керейге чыгып жайлаган.
Кирпишин кийсе кирдебес,
Кишини көрсө сен дебес.
Ак шайы кийсе кирдебес,
Адамды көрсө сен дебес.

Арманың такыр арылбайт,
Арманыңдын көптүгү,
Агын суудай шарылдайт.
А дүйнө кеткен эжем жан
Айтсам дагы табылбайт.
Күйүтүң такыр арылбайт,
Күйүтүңдүн көптүгү
Кирген суудай шарылдайт,
О, дүйнө кеткен эжемди,
Күйсөм дагы табылбайт.
Каттамасын кат кылган,
Катындын ишин бат кылган.
Жупка жасап кат кылган,
Жубандын ишин бат кылган.
Оң колуна кайчы алган,
Сол колуна барча алган.
Кайчың калды текчеде,
Барчаң калды бокчодо².
Кишмиш салып аш кылган,
Кишинин көөнүн куш кылган.
Алмадай камыр аш кылган,
Адамдын көөнүн куш кылган.
Кызды тууп бөлөдүң,
Кызматын көрбөй жөнөдүң.
Уулду тууп бөлөдүң,
Убайын көрбөй жөнөдүң.
Кызды тууп зарылдың,
Кызматын кимге кар кылдың.
Уулду тууп зар кылдың,
Урматын кимге кор кылдың.
Калаалуу коргон ичинде,
Каныш болгон эжем жан.
Калпалардын кызына,
Тааныш болгон эжем жан.
Кооз коргон ичинде,
Каныш болгон эжем жан.
Кожолордун кызына,
Тааныш болгон эжем жан.
Каалгалуу коргондой,
Карындашка калганда,
Хан көтөрүп койгондой.
Туулгалуу коргондой,
Туугандарга калганда
Туу көтөрүп койгондой.
Элимдин башы эки суу,
Эрибей жатып муздасын.
Элимен кеткен ынагым,
Эрикпей барып уктасын.
Кайыңдын башы кара суу,

Калкыбай барып муздасын.
Калкынан кеткен эжем жан,
Кайрылбай барып уктасын.
Күн тунарып баткан жер,
Мен бардым деп кайгырба,
Мукадырлар³ жаткан жер.
Ай тунарып баткан жер,
Мен бардым деп кайгырба,
Аблиялар⁴ жаткан жер.
Күмүштөн болсун көшөгөң,
Гүл бейиш болсун төшөгүң.
Алтындан болсун көшөгөң,
Ак бейиш болсун төшөгүң.
Күсөп барган жайларың,
Гүзер⁵ болсун бир жагың.
Самап барган жайларың,
Самавар болсун бир жагың.
Ай тие турган жагыңа,
Алтындан терек орносун,
Азаптан кудай колдосун.
Күн тие турган жагыңа,
Күмүштөн терек орносун,
Күнөөдөн кудай колдосун.
Укурук сындуу мойнуңа,
Учма шуру такпаган,
Уулун ардан сактаган.
Кыргыек сындуу мойнуна
Кырма шуру такпаган,
Кыздардан артык сактаган.
Кекилик сындуу мойнуна,
Керексиз шуру такпаган.
Келинди ардак сактаган.
Карайган калың эл турат,
Каниги боюң кулпурат.
Керилесиң турбайсың,
Катарда башың жок турат.
Сандаган калың эл турат,
Сардал боюң кулпурат.
Зарланып айтсам турбайсың,
Санатта башың жок турат.
Кара манат душаган,
Карай көз келин жумшаган.
Кызыл манат душаган,
Кыйыр көз келин жумшаган.

ИНИСИ КАЗА БОЛГОНДО

Оң ийнимде манатым,
Оңдон бир учар канатым.
Сол ийнимде манатым,

Солдон бир учар канатым.
Уялашым,
Бир уядан он элек,
Онун бирдей койгон жок.
Мени эминне кудай урган жок.
Кадамалуу камчымды,
Кара ат басып сындырды.
Кайрылар менин жалгызым,
Жалаңкыч алып тындырды.
Томоголуу камчымды,
Тору ат басып сындырды.
Толгоноор менин жалгызым,
Жалаңкыч алып тындырды.
Удурмак тоонун ар жагын,
Бугулар оттоп жээр бекен?
Муңканып ыйлап отурсам,
Муңдуу бир эжем дээр бекен.

МАМАТ УСТА

Улуу эжеси Салиянын кошогу

Топ жакшыга баш кошкон,
Толуп жаткан ат озгон,
Топ жакшыдан башы озгон.
Аргымакка ат кошкон,
Ар жакшыга баш кошкон,
Аргымактан аты озгон,
Ар жакшыдан башы озгон.
Айтылуу байдын баласы,
Саар бир туруп «үв!» деген,
«Тааратима¹ суу» деген,
Эрте бир туруп «үв!» деген,
Мис чөөгүнгө «суу» деген.
Аптада атын токуган,
Бала кезден бер жакка,
Калпалар менен отурган.
Эшикте атын токуган,
Бала күндөн бер жакка,
Эшендер менен отурган.
Төргө бир килем таштаган,
Төрөдөй уул баштаган.
Эшикке килем таштаган,
Эшендей уул баштаган.
Күбүдү гүлдүн баркинан²,
Гүлзады көргөн дардинан³.
Кайырды гүлдүн баркинан,
Кайгырдым өлгөн дартинан.
Ай чыгардын боз салкын,
Аргымак мойнун тоңдурар.

Айдай бир болгон жүзүңдү,
Ак топурак оңдурар.
Күн чыгардын боз салкын,
Күлүктүн мойнун тоңдурар.
Күндөй болгон жүзүңдү,
Кагылайын теңизим,
Күл топурак оңдурар.
Саар бир турсам шамал жок,
Санаамда турат амал жок.
Эрте бир турсам шамал жок,
Эсимде турат амал жок.
Алтындан сенин бармагың,
Ай көрүнгүс чарбагың.
Чарбагыңан чакырсам,
Келер бекен арбагың?
Күмүштөн сенин бармагын,
Күн көрүнгүс чарбагың.
Чарбагыңдан чакырсам,
Келер бекен арбагың?
Кагылайын теңизим,
Казанак оозун ойбодуң,
Кагылайын теңизим,
Алып бир гөргө койбодуң.
Көрүмүн оозун ойбодуң,
Кагылайын теңизим,
Көтөрүп гөргө койбодуң,
Анан бир ойрон болбодуң.
Сүйлөгөндө таңдайым,
Караганда маңдайым,
Кармаганда оң колум
Менин самап келген болжолум
Жазгы бир койдой чубактап,
Жай келет элең убактап,
Күзгү бир койдой чубактап,
Күз келер элең убактап.
Желкеме салган дүрүям⁴,
Жети айланып келсем да
Жеп түгөнгүс дүнүйам.
Аркама салган дүрүям,
Алты айланып алсам да
Ада⁵ болгус дүнүйам.
Дүрүями сел алды,
Дүнүйами жер алды.
Теңиримен кат келди,
Теңтуштарың ичинен,
Сага бир ажал бат келди.
Кудайыман кат келди,
Курдаштарың ичинен
Сага бир ажал бат келди.

Сур жорго минген сулуу деп,
Сур ичик кийген жылуу деп
Сур жорго оозу тыйылды,
Сур ичик жүккө жыйылды.
Кер жорго минген сулуу деп
Кер ичик кийген жылуу деп
Айдыңым көзү өттү эле
Кер жорго оозу тыйылды,
Кер ичик жүккө жыйылды.
Алтынды таштай коюндап,
Аргымак минген моюндап,
Күмүштү таштай коюндап,
Күлүктү минген моюндап.
Букардан келген буурул ат,
Тапаны ташка туурулат.
Курдаштарың көргөндө
Заманам жаман куурулат.
Кашкардан келген каралат
Тапаны ташка туурулат.
Теңтуштарың көргөндө
Заманам жаман куурулат.
Алтындан камар^б байлангай,
Айлында катуу иш болсо
Мен турам деп шайланган.
Күмүштөн камар байланган,
Калкында катуу иш болсо
Мен турам деп шайланган.
Алтындан камар курчанган,
Айдай бетин нүр чалган.
Күмүштөн камар курчанган,
Күндөй бетин нүр чалган.
Карайган калың дарактын
Гүлү элең теңизим.
Калың элдин ичинде
Бийи элең теңизим.
Бозоргон калың дарактын
Гүлү элең теңизим.
Чогулган жыйын ичинде
Бийи элең теңизим.
Бедери элең кумгандын
Бели элең туугандын.
Бедери кетти кумгандын
Бели кетти туугандын.
Калайы элең кумгандын,
Кайраты элең туугандын.
Калайы кетти кумгандын,
Кагылайын теңизим,
Кайраты кетти туугандын.
Туш-тушундан карасам

Турумтай сының бар эле
Туйгун бир жаның өттү эле
Турумтай сының жоголду,
Туюк дөбө болдуңбу?
Жан-жаныңан карасам
Жагалмай сының бар эле
Кайран бир жаның өтүптүр
Жагалмай сының жоголуп
Жалпак дөбө болдуңбу?
Көрөлү деп бир барсак
Көрсөтпөгөн элде экен
Көмүркөйдөй жерде экен.
Сурайын деп мен барсам,
Суратпаган элде экен,
Сурайылдай жерде экен.
Шыкааларга тешик жок,
Ачып кирээр эшик жок.
Карагайдан камчыңды
Карат басып сындырды.
Карчыгадай теңизим
Кара жер алып тындырды.
Долонодон камчыңды
Торат басып сындырды
Томогодой теңизим
Топурак алып тындырды.
Чылбырың учун ат басты
Чынардай боюң дат басты.
Камчыңдын учун ат басты,
Кабилет боюң дат басты.
Алты алыштан суу ичкен
Жериң калды теңизим.
Жети алыштан суу ичкен,
Элиң калды теңизим.
Арс ичиктин жеңиндей,
Анжияндын бегиндей
Түлкү ичиктин жеңиндей
Түркстандын бегиндей
Анжиян барып не алган?
Ат башындай кант алган.
Кант алды деп сүйүнсөм
Кутулбас катуу дарт алган.
Кең Кокон барып не алган?
Кой башындай кант алган.
Кант алды деп сүйүнсөм
Кутулбас катуу дарт алган.
Алты өрүктүн данагин
Майиз⁷ кылам дедиңби?
Алты атаң барган гүл бейиш,
Сайил⁸ кылам дедиңби.

Жети өрүктүн данагин⁹
Майиз кылам дедиңби.
Жети атаң барган гүл бейиш,
Сайил кылам дедиңби?
Карайып келген жаанга,
Капшытым тартпай суу болдум.
Кадалып келген ажалга,
Сенден бир мурун мен барып,
Жатып албай не болдум.
Түнөрүп келген жаанга,
Түндүгүм тартпай суу болдум.
Туюнтпай келген ажалга
Сенден бир мурун мен барып,
Түнөп албай не болдум.
Калпагына зар¹⁰ койгон,
Кандай жигит болду деп
Караган адам тан¹¹ койгон.
Тебетейге зар койгон,
Кандай бир улан болду деп,
Тиктеген адам тан койгон.
Кыймалуу калпак төбөсү
Кырк жигиттин төрөсү.
Саймалуу калпак төбөсү,
Сан жигиттин төрөсү.
Куюшканың куйма зар,
Курчалдырып карасам
Курдаштарың баары бар.
Темилгеңи тепме зар,
Тегеретип карасам
Теңтуштарың баары бар.
Чапсам чыкпас майданым
Чакырсам келбес мейманым.
Эксе бир чыкпас майданым,
Кагылайын бир боорум
Эңсесе келбес мейманым.
Чырбазын союп гөш¹² кылган,
Сыпайы тандап дос кылган.
Чырбаздын гөшү как болду,
Кайран бир жаның өттү эле,
Сыпайы достор жат болду.
Жабагы союп гөш кылган,
Жакшыдан тандап дос кылган.
Жабагы гөшү как болду,
Кайран бир жаның өттү эле
Жакшы достор жат болду.
Катарлап тиккен талдарың
Кайран жаның өттү эле
Кайгырып ыйлайт балдарың.
Тегиздеп аккан талдарың

Кайран жаның өттү эле
Муңканып ыйлайт балдарың.
Түндүгүнөн ай өткөн,
Түп атасы бай өткөн.
Жабыгынан ай өткөн
Жети атасы бай өткөн.
Долоно найза ыргаган,
Тобунан бери жыргаган.
Карагай найза ыргаган,
Жети атасы жыргаган.
Чырагым,
Айтылуу байдын баласы,
Мен көрбөсөм эл көргөн,
Сендей давлат¹³ ким көргөн?
Байыркысын биз айтсак
Мактагандай көрүнөт.
Булгаары кийсең өз бутуң
Бурулуп келсең өз журтуң.
Аккари кийсең өз бутуң,
Айланып келсең өз журтуң.
Сур жорго миндик тайынан,
Сумсайдык өлгөн айынан.
Кер жорго миндик тайынан
Кейидик өлгөн айынан.
Капталга бүткөн тал белең
Кагылайын бир боорум
Капыстан бүткөн жан белең?
Айрылышта тал белең,
Айланайын бир боорум,
Арманга бүткөн жан белең?
Калампир салдың ашыма,
Карып бир калган чагымда
Кайгыны салдың башыма.
Калампир салсаң жөтөлөм,
Жетимиш жашка барганда
Кайгыңды кантип көтөрөм?
Күчала салдың ашыма,
Күйүттү салдың башыма.
Күчала салсаң жөтөлөм,
Жетимиш жаштан ашканда
Күйүтүң кантип көтөрөм?
Булкунбай буудан ат болбойт,
Муңкантпай өлүм жоктолбойт.
Керилбей буудан ат болбойт,
Кейитпей өлүм жоктолбойт.
Бул өлгөндүн айынан
Узун боюм пас болду,
Кызыл өңүм саз болду.

КИЧИ ЭЖЕСИ КАЛЧАНЫН КОШОГУ

Жоктоп бир жоктоп коёюн,
Бул үкам
Жоголгондой болбосун.
Айтып бир айтып коёюн,
Бул үкам
Адашкандай болбосун.
Жазгы бир шамал керимсел,
Жаңшантасың өлүм сен.
Күзгү бир шамал керимсел
Күйдүрөсүң өлүм сен.
Алтынды заргар¹⁴ бурбайбы,
Азаптуу өлүм турбайбы.
Күмүштү заргар бурбайбы,
Күйүттүү өлүм турбайбы.
Кандар бир келет кармашып
Калайлуу жүгөн жарашып.
Кан уулундай бул үкам
Кайларга кетти адашып?
Бектер бир келет бел ашып,
Бедерлүү жүгөн жарашып.
Бек уулундай бул үкам
Бейпайга кетти адашып.
Кайрыдым шакты баркинан,
Кайгырдым өлүм дартинан.
Сындырдым шакты баркинан,
Сумсайдым өлүм дартинан.
Өксүткөн өлүм болбосо
Өксүбөйт элем мен мынча.
Күйдүргөн өлүм болбосо
Күйбөйт элем мен мынча.
Чапса бир чыкпас майданым,
Чакырсам келбес мейма-ным.
Бул үкам
Эңсесем келбес мейманым.
Тепчип бир койсом ийнем жок,
Теңизим үкам үйдө жок.
Сайып бир койсом ийнем жок,
Сагынсам үкам үйдө жок.

Ай асмандын боору экен
Айдай бир жаркып жүргөнүм
Айдыңым үкам доору экен.
Күн асмандын боору экен,
Күндөй жаркып жүргөнүм
Күмүшүм үкам доору экен.

Кереге түлкү илгеним

Менин кейигеним-билгеним.
Карыга түлкү илгеним
Менин кайгырганым билгеним.
Эңкейиште чайканам
Менин эңсеп а келер жайканам.
Бурулушта чайканам,
Менин бурулуп келер жайканам.

Беш колунун салаасы
Алтындан каухар жапкандай.
Үкамин салган үйлөрү
Күмүштөн чеге каккандай.

Асманда учкан алты каз
Айтылуу мерген ата албайт.
Алты атаң гүл бейиш
Барган а адам кайта албайт.
Ээрчишип учкан жети каз
Жеткилең мерген ата албайт.
Жети атаң барган гүл бейиш,
Жеткен а адам кайта албайт.
Жети атаң барган гүлбейиш
Сайил а кылам дедиңби?
Барган адам келбеген
Базары кызык жер бекен?

Жеткен а жерден келбеген
Кеңеши кызык эл бекен?
Алайын деп мен келсем
Алынбай турган жайда экен.
Көрөйүн деп мен келсем
Көрүнбөй турган жайда экен.
Алайын деп мен келип
Алалбадым кол салып
Көрөйүн деп мен келип
Көрө албадым көз салын.
Сай боюнда тал калды
Саамайын чайкап кыз калды.
Көл боюнда тал калды
Көкүлүн чайкап кыз калды.
Сай боюнда талдарың
Сагынып ыйлайт балдарың.
Көл боюнда талдарың
Көрсөм деп ыйлайт балдарың.
Сай боюнда кумгандыр
Кумганда суулар тунгандыр.
Жаш балдарым калды деп
Зорго эле көзүн жумгандыр.

Көл боюнда кумгандыр
Кумганда суулар тунгандыр.
Көп балдарым калды деп
Зорго эле көзүн жумгандыр.
Кокон ылдый чаптырдык
Коёндун өтүн таптырдык.
Андан а сабап¹⁵ болбоду
Астайдил келген ажалга.
Ташкен а ылдый чаптырдык
Сантанин өтүн таптырдык.
Андан а сабап болбоду
Санаасин тиккен ажалга.
Койдон а кочкор чаптырдык
Кожодон тумар тактырдык.
Андан а сабап болбоду
Кастарын тиккен ажалга.
Эчкиден серке чаптырдык,
Эшенден тумар тактырдык.
Андан а сабап болбоду,
Кастарын тиккен ажалга,
Ак болоттой шыңк этип,
Сынаарыңды билбедик.
Ак шумкардай зып этип,
Учаарыңды билбедик.
Көк болоттой шыңк этип,
Сынаарыңды билбедик.
Көк шумкардай зып этип,
Учаарыңды билбедик.
Бир боорумдун,
Алтыны кетти тишинде,
Арманы кетти ичинде.
Күмүшү кетти тишинде,
Күйүтү кетти ичинде.

АЙЧҮРӨКТҮН АГАСЫНА КОШКОНУ

Түнүндө жатып түш көрсөм,
Түнөргөн көлдөр көрүнөт.
Түнөргөн көлдүн үстүндө
Түнөргөн өрдөк бөлүнөт.
Түнөргөн көлдөр көз жашым,
Бир боорум,
Түнөргөн өрдөк өз башым.
Капилет жатып түш көрсөм,
Карарган көлдөр көрүнөт.
Карарган көлдүн үстүндө,
Карайган өрдөк бөлүнөт.
Карарган көлдөр көз жашым,
Бир боорум,
Карайган өрдөк өз башым.

Булбулдар сайраар багыңда,
Балдарың ыйлаар сагына.
Куштар бир сайраар багыңда,
Кыздарың ыйлаар сагына.
Алаканың кере жат,
Артыңда калган балдарга,
Ак батаңды бере жат.
Көкүрөгүң кере жат,
Өкүттө калган тууганга,
Көп батаңды бере жат.
Жаткан жайың күт болсун,
Жаннаттан сизге төр берсин
Барган жериң күт болсун,
Бейиштен сизге төр берсин.

СИҢДИСИНИН КОШОГУ

Кыргыек конгон терекке,
Кымызын куйган челекке.
Көк сандыгын аңтарып,
Кымкабын алган керекке.
Ак шумкар конгон терекке,
Айранын куйган челекке.
Ак сандыгын аңтарып,
Атилес алган керекке.
Ак кагаздан чай алып,
Ашканадан май алып,
Асыл жандан айрылып,
Ал бейиштен жай алып,
Көк кагаздан чай алып,
Көмүркөйдөн май алып,
Көркөм жандан айрылып,
Гүл бейиштен жай алып.
Үзүгүнө боо тагып,
Үпчүлөгөн кербеним.
Туурдугуна боо тагып,
Топчулаган кербеним,
Кейисем кана келгениң.
Төрдөн төмөн түшпөгөн,
Төрө пейил кербеним.
Сунган бутун тартпаган,
Султан пейил кербеним.
Кишинин көөнүн оорутпас,
Кичи пейил кербеним.
Адамдын көөнүн оорутпас,
Андашалуу кербеним.
Баланын көөнүн оорутпас,
Парасаттуу кербеним.
Келиндин көөнүн оорутпас,
Келешелүү кербеним.

Жан эжем кирген үйлөрү,
Туурдугу манат үй болгон.
Тууп баккан балдары,
Туу көтөрбөй бий болгон.
Жан эжем кирген үйлөрү,
Жабагы манат үй болгон.
Жан эжем баккан балдары,
Жардыга тийбей бий болгон.
Эгиздеп жыйган жүгүнө,
Эшендер кирген үйүнө,
Катарлап жыйган жүгүнө,
Калпалар кирген үйүнө.
Эшилмеден суу алган,
Эшендерден дуба алган.
Кайырмадан суу алган,
Калпалардан дуба алган.
Босого болот чийине,
Болуштар кирген үйүнө.
Калча болот чийине,
Казылар кирген үйүнө.

СУЛАЙКАГА АРНАЛГАН КОШОК

Көлөкөлүү саябан,
Мунарым элең Сулайка.
Көк сарай үйдүн жарыгы,
Чынарым элең Сулайка.
Алты канат ак үйүң,
Аркасынан капшырдың.
Алты жашар Апасты,
Аны кимге тапшырдың?
Жети канат ак үйдү,
Желкесинен капшырдың.
Жети жашар Гүлсара,
Аны кимге тапшырдың?
Уулду багып зор кылдың,
Урматын эми көрөрдө,
Уу жуткузуп энеңе.
Убайын кимге кор кылдың?
Кызды багып зор кылдың,
Кызыгын эми көрөрдө,
Кымбатын кимге кор кылдың?
Орустан оймо алдырып,
Оймоң көздү талдырып,
Орошон элдин ичинде,
Оймогу элең гүл боорум.
Кытайдан жайма алдырып,
Кыймасы кооз жалтырап,
Кыйланын көзүн талдырган,
Кымбаттуу кыргыз элинде,

Кыймагы элең гүл боорум.
Кийилбей кымкап тон калды,
Ичилбей памил чай калды.
Күтүлбөй салган жай калды,
Токулбай тору тай калды.
Агыны дайра көл калды,
Агайын, тууган эл калды.
Эне-сиңди тең калды,
Эңгиреп ыйлап мен калдым.
Ушак-айың билбеген,
Момун элең гүл боорум.
Өзгө жатка барабар,
Майин элең гүл боорум.
Ойронум чыккан турбайбы,
Оң канатым Сулайка,
О дүйнө кеткен турбайбы.
Ноктолуу башка бир өлүм,
Өлбөй турган жан барбы.
Айла канча баш ийдим,
Кара жер казып көр кылып,
Турпакка сени көмүүгө.
Кагылайын каралдым,
Агаңда деги ал барбы?
Капыстан өлдүң Сулайка,
Отуз жети жашыңда.
Кайгырбайт элем мынчалык,
Алтымыш ашып барганда.
Жакаңды жыттап күнүгө,
Карыган энең ошого,
Канимет кылып күн көрөр,
Кайгы-зар менен күн кечер.
Мингениң бурак ат болсун,
Мүрзөдөн кызыл гүл өнсүн.
Нур кызы болгун гүл боорум,
Көңүлүң куунак шат болсун.
Кыл торко болсун кийгениң,
Кызыл сур болсун мингениң.
Бейитиңе гүл өнүп,
Бейиши болгун гүл боорум.

ЭЖЕСИНЕ КОШКОН КОШОК

Көк-Секи чыга жайлаган,
Керилтип бээни байлаган.
Келин, кыз келсе конокко,
Кымызы менен сыйлаган.
Ак-Жалдын үйрүн байлаган,
Ак-Сайга чыга жайлаган.
Ага-ини, тууганын,
Эжекем, ак майын берип сыйлаган.

Ак-Жалдын үйрү басаган,
Аласасы келгенде,
Албай койбойт жасаган.
Көк-жалдын үйрү басаган,
Кыябы келсе моминтип,
Кылчайтпай коёт жасаган.
Маасыны кийдин чыраштап,
Баланы бактың ыраштап.
Баланын сыйын көрөрдө,
Кете бердин ыраактап.
Келеңкер чачпак бош таштап,
Келинге бердин жол баштап.
Оромол жоолук бош таштап,
Уулуңа бердин жол баштап.

ТУУГАНЫ ӨЛГӨНДӨ

Күмүштөн кылган үбөлүк,
Күйгүзүп кеттиң түбөлүк.
Алтындан кылган үбөлүк,
Күйөрүм,
Айттырып кеттиң түбөлүк.
Алтындан кылган сом балкам,
Айчылык келсем чоң аркам.
Күмүштөн кылган сом балкам,
Күйөрүм,
Күнчүлүк келсем чоң аркам.
Күмүштү зергер эритет,
Күйүттүү өлүм кемитет.
Алтынды зергер эритет,
Азаптуу өлүм кемитет.
Карчыга куштун далбасы,
Кайран бир жанды жашырган,
Кара бир жердин далдасы.

СОГУШТА КУРМАН БОЛГОНДОРГО КОШКОН КОШОКТОР

АГАМ ЖОК

Агарып аткан таңды айтам,
Ак мейкин болгон түздү айтам.
Ашкере боюң жашырып,
Алыста калган сизди айтам.
Көгөрүп аткан таңды айтам,
Көк мейкин болгон музду айтам.
Көркөмдүү боюн жашырып,
Көрүнбөй калган сизди айтам.
Күмүштөн кемер белде жок,
Күйөөрүм агам элде жок.
Алтындан кемер белде жок,
Айлансам агам элде жок.
Жанында болуп агамдын,
Жоого бирге барбадым.
Жоболоңдуу Гитлердин,
Жүрөгүн жарып албадым.
Күмүштөн кемер бел көркүм,
Күйөөрүм агам эл көркүм.
Алтындан кемер бел көркүм,
Айлансам агам эл көркүм.
Канжыгаң узун тилладан,
Кадырлуу элең кыйладан.
Үзөңгүң узун тилладан,
Урматтуу элең кыйладан.
Канжыгаң тилла бөлүнбөйт,
Калыңго элдин ичинде,
Кадырлуу агам көрүнбөйт.
Үзөңгүң тилла бөлүнбөйт,
Уруулуу элдин ичинде,
Урматтуу агам көрүнбөйт.
Текеден чылбыр сүйрөткөн,
Телгүрөң минип үйрөткөн.
Бугудан чылбыр сүйрөткөн,
Буурулду минип үйрөткөн.
Жоргосу жолду талашкан,
Жоругу элге жарашкан.
Күлүгү жолду талашкан,
Кылыгы элге жарашкан.
Тоорулушта мен болсом,
Торко тонум кирдетпей,
Тоорулуп түшөр сен болсоң.
Кайрылышта мен болсом,
Карала тонун кирдетпей,
Карала агын тердетпей,

Кайрылып түшөр сен болсоң.
Күн асмандын боору экен,
Күндө жаркып жүргөнүм,
Күлүп шаңшып жүргөнүм.
Күйөөрүм агам доору экен.
Ай асмандын боору экен,
Айда жаркып жүргөнүм,
Асылды кийип жаркылдап,
Айдыңым агам доору экен.
Көк темир эле билегим,
Калтылдак болду жүрөгүм.
Сом темир эле билегим,
Солкулдак болду жүрөгүм.
Будурма барнас билегим,
Муңга толду жүрөгүм.
Дарайы болбос билегим,
Дартка толду жүрөгүм.
Каттаганда кан жолум,
Кармаганда оң колум.
Оң колум сынса жеңим бар,
Эми сиздей кимим бар.
Көрүңдүн оозун ким ойду,
Көтөрүп жерге ким койду?
Жайыңдын оозун ким ойду,
Жайлап жерге ким койду.
Түнөрүңкү көрүнгөн,
Турган жериң караңгы.
Эркелетип өтпөдүң,
Эрмегиң жалгыз балаңды.
Карайып чыккан өрттөйүм,
Кара кулак лөктөйүм.
Кызарып чыккан өрттөйүм,
Кызыл кулак лөктөйүм.
Башыма сайган тарагым,
Ар убак чачым тарадым.
Келеби деген ой менен,
Кеткен жолуң карадым.
Буруксуп турган көп гүлдү,
Буралып басып жулбасмын.
Кетсе да муң ичимден,
Мурункудай болбосмун.
Арылат десе арманым,
Үстү-үстүнө ашынат.
Арманым кетип алыстап,
Качан көзүм ачылат.
Көмүркөй толгон көп алтын,
Көл жакалай чачайын.
Көкүрөк толгон көп дарттын,
Кайсы бирин айтайын.

Сандык толгон сары алтын,
Сай жакалай чачайын.
Санаам толгон көп дарттын,
Кайсы бирин айтайын.

АТАСЫ СОГУШКА КЕТКЕНДЕ КОШКОН КОШОГУ

Элүү жашта энебиз,
Эңкейип арча алалбайт.
Алтындан тумар тага албайт,
Бизди атабыздай бага албайт.
Этегиң алды эки суу,
Эңсебей атам белиң бүү.
Көл боюнда талдарың
Көрсөм деп ыйлайт балдарың.
Шалонго¹ түштүң шалдырап,
Ыйлап калдык жалдырап.
Жазгы эккен буудайым.
Жалдыраттың кудайым.
Күзгү сепкен буудайым,
Көрсөтөр бекен кудайым.

ТАЙГАРАЕВ ТУКУБАЙ ЖӨНҮНДӨ КОШОК

Кылычың турат кынында,
Кырк экинчи жылында,
Кылды Герман жаңжалды.
Уруш болуп кетти деп,
Терип кетти балдарды.
Көчөгө чыгып карасак,
Кемпир менен чал калды.
Кеп сайга элдер конбосун,
Кемселим кыска болбосун.
Бул урушту баштаган,
Асти, Герман оңбосун.
Айнектей бетин тастайтып,
Алтындай тишин кашкайтып,
Элге-журтка арс айтып,
Барса барып келем деп,
Барсам жоону жеңем деп,
Күмүштөй тишин кашкайтып,
Күндөй бетин тастайтып,
Күлүп-жайнап кеткенсиң,
Барарда атың жорголоп,
Келерде каның шорголоп.
Алты катар жоо болсо,
Аны сүрүп кетем дейт элең,
Ак боз атын жалдаган,

Алтымыш катар германдын,
Акырегин кандаган.
Көк боз атын жалдаган,
Алам деген германдын,
Көкүрөгүн кандаган.
Алтындан эле найзасы,
Айлына тийген пайдасы.
Экиден эле найзасы,
Элине тийген пайдасы.
Көк көйнөгү бар эле,
Көкүрөгү тар эле.
Көрүнбөй кетти германга,
Кайрылып келсе элине,
Пайдасы тиер бала эле.
Ак көйнөгү бар эле,
Акыреги тар эле.
Айланып келсе элине,
Пайдасы тиер бала эле.
Ак боз ат миндиң тооларга,
Көрүнөө кирдиң жооларга.
От жыттанган урушка,
Ойлонбой кирген баатырым.
Кан жыттанган урушка
Кайтпай кирген баатырым.
Жондоп түшкөн бөрү эле,
Жоболоңдуу иштерди,
Жолдон тозчу эр эле.
Каптал дап түшкөн бөрү эле-,.
Капсалаңдуу иштерди,
Кайра тосчу эр эле.
Капталга жүгүн таштабас,
Капталы бийик лөк эле.
Жайылып аккан суудайым,
Жай көтөргөн туудайым.
Эшилип аккан суудайым,
Элимде турган туудайым.
Мурутуң эми керилип,
Бул сапардан эринип,
Бул кудайдын ишин көр,
Бул сапар турган чак келсе,
Германга барып көмүлүп,
Сакалын эми керилип.
Зар сапарга эринип,
Зар санай турган чак келсе,.
Зап кудайдын ишин көр,
Германга барып көмүлүп.
Ай чыккан жакка чий туттук,.
Ай өткөн сайын көз туттук.
Күн тийген жакка чий туттук,.

Күн өткөн сайын көз туттук.
Баш телпегин кундуздан,
Толуп-ташып баатырсып,
Баатыр чыктың кыргыздан.
Ток жакасы кундуздан,
Толуп-ташып баатырсып,
Балбан чыктың кыргыздан,
Кызылдан кеме кынаган,
Кытайдан сынчы сынаган.
Сынчы сынап не деген?
Оң далысы кең деген,
Оңдон чыгаар эр деген.
Сол далысы кең деген,
Солдон чыккан эр деген.
Карадан кеме кынаган,
Каапырдан сынчы сынаган.
Сынчы сынап не деген?
Баатыр чыгар эр деген.
Сом кара таш билектүү,
Сомдогон алтын жүрөктүү.
Эт кара төш билектүү,
Эстүүсүнгөн жүрөктүү.
Кара чубар бээден,
Казатка минер ат чыкпайт.
Калың кыргыз элиңден,
Сендей баатыр эр чыкпайт.
Кызыл чубар бээден,
Кытайга минер ат чыкпайт.
Калың кыргыз элиңден,
Сендей баатыр эр чыкпайт.
Ак шумкар учат түз менен,
Ак мектеп бүтөт сыр менен,
Арманым айтам ыр менен.
Көк шумкар учат түз менен,
Көк мектеп бүтөт сыр менен,
Көргөнүм айтам ыр менен.
Көмүркөй алтын жыш эле,
Көлдөн учкан куш эле.
Көңүлдө тилеп жүргөнүм,
Көңүлүм сүйгөн киши эле.
Козголбогон ит герман,
Көңүлдө дартың ушу эле.
Сандыгым алтын жыш эле,
Сайдан учкан куш эле.
Салпылдаган ит герман,
Самаганың ушу эле.

Тукубай ата-энеден жалгыз эле. Угузганда энеси эт-бети менен кетип, зил күсүп жатып калды. Эс алганда «айтпайсыңарбы, жоругун» — деп этектеп калды бизди. Ошондо Тукубайга

кошуп, энесин да айтканбыз. Мындай деп:

Зайпана болду көйнөгү,
Сары зил болду жүрөгү.
Будурма болду көйнөгү,
Муңга толду жүрөгү.
Кара болду көйнөгү,
Эми кайгыга толду жүрөгү.

Тукубайдын апасы өлгөнүнө быйыл 4 жыл болду.

ИНИСИ ЗАРЫПБЕКОВ КОЗУБАЙГА

АРНАГАН КОШОГУ

Калем кармап кат чийип,
Каты чыккан мырза укам.
Бала күндөн быякка,
Аты чыккан мырза укам.
Көк шумкар учат жол салып,
Кара жердин алдынан.
Күсөгөндө көрө албайм,
Көр алдына кол салып.
Ак шумкар учат жол салын,
Кара жердин алдынан
Ала албасак кол салын.

СЫРГАНЫН КОШОГУ

Ай тегерек сабы жок,
Армандуу өлүм даба жок.
Күн тегерек сабы жок,
Күйүттүү өлүм даба жок.
Булбулдун үнү муңайым,
Муңдуу кылды кудайым.
Күкүктүн үнү муңайым,
Күйүттүү кылды кудайым.
Алтындан беле билегим,
Атакем сизден айрылып,
Азадан беле тилегим.
Күмүштөн беле билегим,
Кагылсам ата ырысым,
Күйүттөн беле тилегим.
Саратан айлар жылышты,
Солдаттан мындай болот деп,
Санабайт элем бул ишти.
Орозо айлар жылышты,
Согушта курман болот деп,
Ойлобойт элем бул ишти.

Кагылсам атам шейитим,
Кай жерде калды бейитиң.
Улуу бир тоонун боорунда,
Улар бир болуп сайрасам,
Улуган ботом үнү деп,
Угар беле датка атам.
Кара бир тоонун боорунан,
Карчыга болуп сайрасам,
Какшаган ботом үнү деп,
Кайрылар беле жан атам.
Кагылсам атам кырааным,
Канатын алган учкандын,
Кайратын алган душмандын.
Жүгүн алган учкандын,
Жүрөгүн алган душмандын.
Бешөө бир элең жылдыздын,
Бедери элең кыргыздын.
Төртөө элең жылдыздын,
Төрөсү элең кыргыздын.
Калайы болот күмгандын,
Камчысы элең туугандын.
Бедери болот күмгандын,
Белдери элең туугандын.
Ак болотуң майышат,
Атыңды уккан кайышат.
Көк болотуң майышат,
Көзүңдү көргөн кайышат.
Саадактары шалдырап,
Сайда жүргөн мурза атам.
Сан жигитке баш болуп,
Жоого кирген мурза атам.
Кылычтары шыңгырап,
Кырда жүргөн бай атам.
Кырк жигитке баш болуп,
Жоого кирген жан атам.
Чар-чар терек, чар терек,
Чар бутагы датка атам.
Чар жыйындын ичинде,
Шам чырагы датка атам.
Салкының сайга жыйганым,
Салкыныңдын алдында,
Сен элең оокат кылганым.
Көлөкөң көлгө жыйганым,
Көлөкөңдүн алдында
Кеп элең оокат кылганым.
Айлансам атам ырысым,
Армандуу болду мен кызың.
Атактуу күнү туулду деп,
Атымды Съезд койгонум,

Атакем сизден айрылып,
Армандуу жетим болгонмун.
Арманым менин арылбас,
Арадан чыгып кан согуш,
Атакем эми табылбас.
Чапсам буу чыкпас майданым,
Чакырсам келбес мейманым.
Эриксем чыкпас майданым,
Эстесем келгис мейманым.
Алтындан бычак кылоолоп,
Аргымак минген жылоолоп.
Күмүштөн бычак кылоолоп,
Күлүктү минген жылоолоп.
Жылжыма жорго мине өскөн,
Жыртылгыс торко кие өскөн.
Айдама жорго мине өскөн,
Айрылгыс торко кие өскөн.
Ат ойноткон жерлери,
Ак дөбөнүн кайкысы.
Ал улакка кийгени,
Ак сүлөөсүн тайкысы.
Көкбөрү тарткан жерлери,
Көк дөбөнүн кайкысы.
Көп көзүнө кийгени,
Көк сүлөөсүн тайкысы.
Алты пакза дубалдан,
Ашырып улак таштаган,
Жети пакза дубалдан,
Жеткирип улак таштаган.
Улуу журтка баш болуп,
Улакчылар жүр деген.
Улакчы атың мин деген,
Урумга тонуң кий деген.
Чабандестер жүр деген,
Чокон тонуң кий деген.
Чабандес атың мин деген.
Улакчы атын мингенде,
Урумча тонун кийгенде
Кош алакан жез камчы,
Оң колуна жарашкан.
Солкулдаган тизгини,
Сол колуна жарашкан.
Кагылсам атам даанышман,
Душмандан намыс талашкан.
Түптү калың терегим,
Түмөн журтка керегим.
Жайылган калың терегим,
Жети журтка керегим.
Үзөңгүдө бут калды,

Жоону жеңип келет деп,
Үмүт кылган журт калды.

АБЫТ

Жашыңда окуп орусча,
Аттандың алыс согушка.
Айла барбы кантейин,
Ажалдан алып калышка.
Жалындай жаш кезиңде,
Жолуктуң ажал кесирге.
Жолукпас сапар кетсең да,
Жүрөсүң менин эсимде.
Кайышкан кандуу жылдарда,
Кайрылбас сапар жол кеттиң,
Карегим Абыт өткөн соң,
Кайгырган менен келбейсиң.
Саябан жыргал дүйнөдөн,
Сапарым бүттү дедиңби,
Салпылдап үргөн немисти,
Совет эл алды кегинди.
Айыгышкан согушта,
Атыңды душман өчүрдү.
Артыңдан барып мен дагы,
Аябай алдым өчүңдү.
Кандуу согуш баш талып,
Карыны коюп жаш барып,
Карегинен ажырап,
Канча адам калды какшанып.
Көркөө согуш башталып,
Фашисттер кирди ат салып,
Күйөрүнөн ажырап,
Көп адам калды какшанып.
Автомат мылтык асынган,
Аңдышкан душман басынган,
Айыгышкан немисти,
Ак жолборстой качырган.
Ажалдын тийген огунан,
Айрылдым сендей асылдан.
Андагы кылган эрдигиң,
Ак кагазга жазылган.
Беш атарын асынган,
Беттешкен душман басынган.
Беш миңдеген жоо келсе,
Бардыгын өзү качырган.
Фашисттин тийген огунан,
Бөлүндүк сендей асылдап.
Береним кылган эрдигиң,
Белгиленип жазылган.
Автомат алып чалкалап,

Айлыңды жоодон калкалап,
Айлыңа кайра келбедиң,
Аңдыган жоону талкалап.
Беш атар алып чалкалап,
Пейпайдан элин калкалап,
Береним кайра келбедиң,
Беттешкен жоону талкалап.
Ата Мекен жериңе,
Ар кылдыңбы келүүгө
Ак шумкардай айланып,
Аман келсең эмиңе?
Сүйүктүү орден тагынып,
Сүрөтүң келди жаңырып.
Карегим эсен экен деп,
Сүрөтүңө жалынып.
Оёндун бербей жыргалын,
Ал эмиңе кылганың?
От алган гүлдөй соолудуң,
Он сегизде кырдаалың.
О дүнүйө кетерде,
Башыңды жөлөп турбадым.
Карегим сенден ажырап,
Карачы белдин сынганын.
Жаштыктын бербей жыргалын,
Жараткан ал эмиңе кылганың?
Жалында гүлдөй соолудуң,
Жыйырмада кырдаалың.
Жумулуп көзүң өтөрдө,
Жаныңда ыйлап турбадым.
Күйөрүм сенден ажырап,
Көрдүңбү белдин сынганын.
Күн өтсө көрүп турарга,
Көлөкөң калса дегенмин.
Көлөкөң мага калтырып,
Кудурет көрбөйбү анан керегин.
Арзысам көрүп тураарга,
Артыңда калбай белегиң.
Белегиң мага калтырып,
Жараткан албайбы анан керегин.
Күйөрүм эсен экен деп,
Жүрө бердим көөнүм ток.
Сүйүнгөндөй болбостон,
Сүрөтүң турат өзүң жок.
Ак кагаз алдым алыстан,
Айрылдың деген Абыттан.
Өлсөмбү мен да кошо деп,
Өрттөнүп ичим кайышкан.
Кайгыртып ичим муң кылды,
Карегим өлдү деген сөз.

Кантер айла табалбай,
Караңгы болду эки көз.
Оюндун көрбөй жыргалын,
Ал эмине кылганың?
Үзүлгөн гүлдөй соолудуң.
Он сегиз жашта кырдаалың.
Өксөтүп коюп агаңды,
Өмүрүң кыска болдуң жаш,
Түгөйүм алып какшатып,
Жараткан кандай бооруң таш.
Ар убак Абыт ойлосом,
Арманды кайта койгон соң,
Айланып келбейт окшойсуң,
Кайрылбас сапар кеткен соң.
Кайрылып кайдан көрөмүн,
Кайгыртып кеттиң агаңды,
Кагылсам Абыт жөлөгүм.
Акыркы сапар жол кеттиң,
Айланып кайдан көрөмүн.
Ал-күчүн алдың агаңдын,
Айлансам Абыт өбөгүм.
Абытым сенден ажырап,
Арманда жүргөн убагым.
Жалынсам келбейт окшойсуң,
Жаннатта болсун турагың.
Кайрылып бакка конбогон,
Карчыга болдуң боосу бош.
Кайрылбас сапар жол кеттиң,
Карегим Абыт кайыр кош.
Тууруна кайра конбогон,
Турумтай болдуң боосу бош,
Түбөлүк сапар жол кеттиң,
Түгөйүм Абыт кайыр кош.

ТУЛ КАЛГАН КЫЗДЫН КОШОГУ

САЛТАНАТ¹

Ак жолборс алар сен белең,
Атакемдин төрүндө,
Азабың тартар мен белем.
Көк жолборс алар сен белең,
Атакемдин төрүндө,
Күйүтүң тартар мен белем.
Ак жолборс алган сен болдуң,
Атакемдин төрүндө,
Азабың тарткан мен болдум.
Көк жолборс алган сен болдуң,
Атакемдин төрүндө,
Күйүтүң тарткан мен болдум.
Коё бер жеңе, өлөйүн!
Беренди кийсем бул болду,
Быжылдап ичим муң болду,
Беш көкүл чагым тул болду.
Кызылды кийсем бул болду,
Кыз чагымда тул болдум,
Кыйкырып ичим муң болдум.
Коё бер жеңе, өлөйүн!
Кескен терек сайда бар,
Кете электе тул калган,
Керексиз бейбак кайда бар?
Кызыл ала кетечи,

Кыя бычып ойдумбу,
Кыз экенде кудурет,
Ачууңа тийип койдумбу?
Жашыл ала кетечи,
Жая бычып ойдумбу,
Жаш экенде жасаган,
Жаза сүйлөп койдумбу?
Кокуй күн! Коё бер менин колумду,
Кокуй күн менин шорумбу.
Толмоч кызыл ак бетти,
Чокойдой кылып жыртайын,
О дүйнө кеткен арстанга,
Аякташып уктайын.
Толтолуу кара жүрөккө,
Чаар бычак муштайын.
Акырет кеткен арстанга
Аякташып уктайын.
Коё бер жеңе, өлөйүн,
Бу көрөкчө мен бейбак,
Булбулдун жүзүн көрөйүн!

**АТАСЫНЫН ТӨРҮНДӨ ОТУРГАН
КЫЗДЫН КҮЙӨӨЛӨГӨН ЖИГИТИ ӨЛҮП,
АЙТКАН КОШОГУ**

Кырды кырдай оттогон,
Кызыл мурун нар бекен?
Кыз экенде тул калган,
Мендей шордуу бар бекен?
Ойду ойдой кыдырган,
Орок мурун нар бекен?
Он төртүндө тул калган,
Элде мендей бар бекен?
Дүкөн чирик бул жаман,
Сатып алган кул жаман.
Атасынын төрүндө,
Энесинин үйүндө,
Такыячан тул жаман.
Асмандан учкан алты каз,
Атып алды дээр бекен?
Атасынын төрүндө,
Энесинин үйүндө,
Тиелек жатып күйөөсүн,
Жутуп алды дээр бекен?

**СУЛТАНОВА СЫРГАНЫН КҮЙӨӨСҮ
МАМАСЕЙИТОВ ААЛЫ ФРОНТКО КЕТИП
ДАРЕКСИЗ БОЛГОНДО ЖОКТОГОНУ**

Көгөряп аккан көк көлгө,

Көп айланат бөктөргө.
Көрине кеткен алтыным,
Көп эле мени ойлобо.
Агарып аккан ак көлгө,
Аз айланат бөктерге.
Акылдаш зейрек алтыным,
Арман бир мени ойлобо.
Почта бир жолун көп карап,
Кат салган күниң болгандыр.
Урыштын камын сен ойлап,
Ач калран күниң болгандыр.
Алты атар мылтык асынып,
Алты бир белес кыр ашып,
Качырган күнүң болгандыр.
Асмандагы жылдыздай,
Атышкан октор чачылган.
Германия шашылган.
Беш атар мылтык асынып,
Беш катар белес кыр ашып,
Германия качкандыр,
Куралдарын ташташып,
Алтыным сенден жашынып,
Карарган дарак башыга,
Торгой конуп сайрасын.
Кайта бир үйгө келбеген,
Кабылым алтын кайдасың.
Буралып чыккан даракка
Булбул конып сайрасын.
Бурулуп үйгө келбеген,
Муңдуу бир алтын кайдасың?
Будурмак зоонун этеги,
Бугулар чыкпас чыйыр кум.
Алтыным үйгө келбесең,
Алганыңа кыйын күн.
Адырмак тоонун этеги,
Алты аркар баспас чыйыр кум,
Алтыным үйгө келбесең,
Бир балаңа кыйын күн.
Кара тоо башы зымырап,
Тумар бир болды алтыным.
Кайра бир сени көришке,
Гүман бир болдым алтыным.
Эгиз тоо башы зымырап,
Туман бир болды алтыным.
Энди бир сени көрүүгө
Гүман бир болды алтыным.

(Ушүл эле жоктоонун аягы)

Алтын саат колго алып,
Бурай келчи алтыным.
Айчылык калган жесирди,
Сурай келчи алтыным.
Күнчүлүк калган уулуңду,
Сурай келчи алтыным.
Шакка конуп сайраган,
Булбулумсуң алтыным.
Санаган жерге жеткирген,
Дулдул миндиң алтыным.
Эрте менен сайраган,
Булбулумсуң алтыным!
Эстеген жерге жеткирген,
Дулдул миндиң алтыным.
Турымтай түшөт тузакка,
Алтыным кеткен узакка.
Карчыга түшөт тузакка,
Алтыным кеткен узакка.
Алтын бир боолук звонок,
Урсам бир жетпейт алтыным.
Ак кагазга жаздырган,
Сөзим бир жетпейт алтыным.
Көк кагазга жаздырган,
Катым бир жетпейт алтыным.
Кара жорго атымдын,
Кашкасынан тааныймын.
Кара бир баркыт тонымды,
Жакасынан тааныймын.
Көк жорго күлик атымды,
Такасынан тааныймын.
Көбелеген тонымды,
Жакасынан тааныймын.
Алтыным жүргөн жерлери
Алма аралаш бак экен,
Алтын сууга так экен.
Аскерлик милдет бүткөзип,
Алышып ойноор чак экен.
Алтыным жүргөн жерлери,
Гүл аралаш бак экен.
Аскерлик милдет бүткерип,
Күлишип жүрөр чак экен.
Жеркенден келген жети каз,
Жети айланып конарбы?
Алыска кеткен алтыным,
Аскерлик ншин бүтирип,
Элиге келер боларбы?
Аркардан келген алты каз,
Алты айланып конарбы?
Аскерге кеткен алтыным,

Абдразак уулыны
Айланып үйге келеби?
Гүли бир болот жалбыздын,
Алыска кеткен алтыным
Күйити күчтүү жалгызым.
Бууны болат жалбыздын,
Муңы бир күчтүү жалгыздын.
Күңгейдин гүлүн оттаган,
Күлторы миндиң алтыным.
Күнчилик жерге сен кетип,
Күйгүздиң мени алтыным.
Тескейдин күлин оттаган,
Телторы миндиң алтыным.
Жетпес бир жерге сен кетип,
Желбиреп күйдим алтыным.
Алтын бир саптуу камчынын
Зымбырачы алтыным.
Айчылык калган жесир деп,
Сыр сурачы алтыным.
Күмиш бир саптуу камчынын
Зымбырачы алтыным.
Күнчилик калган жесир деп,
Сөз сурачы алтыным,
Ак кагаз бетин толтырган,
Сырымды айтам алтыным.

**ФРОНТТО ӨЛГӨН ЖЭЭНБЕКОВ АРПИДИНГЕ
АЯЛЫНЫН КОШКОН КОШОГУ**

Алтындан тактан тайдыңбы?
Айдай бир бактан калдыңбы?
Алтындан бекен билегиң,
Азадан бекен тилегиң.
Күмүштөн бекен билегиң,
Күйүттөн бекен тилегиң.
Кайрылып калды эшигиң,
Карарып калды жесириң.
Түрүлүп калды эшигиң,
Түнөрүп калды жесириң.
Алты арыктан суу агат,
Аркасыдан кум агат.
Алтыга кирген Абдиллаң,
Өзиңдей кылып ким багат?
Жети арыктан суу агат,
Желкесиден кум агат.
Жетиге келген Кыдырың,
Өзиңдей кылып ким багат?
Товырчак атың бар беле,
Томыгыдан шал беле?
Бир тоорулуп келгиче,

Балдарыңды көргиче,
Тополоң ишиң бар беле?
Буудайкөк атың бар беле,
Ашыгыдан шал беле?
Бир айланып кегиче,
Балдарыңды көргиче,
Ашыгыш ишиң бар беле?
Сельсеевтен кат келди,
Бейвакыт өлүм бат келди.
Райондон кара кат келди,
Какшатып өлим бат келди.
Кара манат кештелеп,
Токунганың жок эле.
Жаш жолдашым өлөт деп
Ойланганым жок эле.
Кырчыным жигит өлөт деп,
Ойланганым жок эле.
Ак шайы менен баш бууган,
Акдөле минип жоо кууган.
Көк шайы менен баш бууган,
Көкдөле минип жоо кууган.
Бээдели пычак капраган,
Бек уулундай сайраган.
Калайлуу пычак кайраган,
Кан уулундай сайраган.
Көк тувар калды желбиреп,
Көк үйиң калды эңгиреп.
Көргениң калды каңгиреп.
Ак тувар калды желбиреп,
Ак үйүң калды эңгиреп.
Каран каган буудан көк
Минбей койсаң бобайбы?
Карарып турган урышка,
Кирбей койсаң бобайбы?
Алайдын бийик таулары,
Жайында да ак болсуу.
Бул кутирган Германың
Эртеңгисин жок болсун.
Чоң Алайдын таулары,
Жайында да муз болсун.
Сырдашым аткан Германың,
Катюшага туш болсун.

* * *

Алты түрдүү тапанча,
Асынганың жок беле?
Ал атканда сен атпай,
Колуңда мылтык жок беле?
Өлчөлүү жерге тийгидей,

Снаряд деген ок беле?
Жети түрдүү тапанча,
Асынганың жок беле?
Ал атканда сен атпай,
Жаныңда мылтык жок беле?
Казып койгон окопко
Немисти жапшырганың жок беле?
Күмүш жаак комузум
Күү келтирип кагайын!
Күйөөсүнөн айрылган,
Атаны кокуй таалайым!
Алтын жаак комузду,
Ар келтирип кагайын.
Алганынан айрылган,
Атаны кокуй таалайым.
Тоодон кийик ууладың,
Тобурчак минип дууладың.
Толгонуп бир жыл мен жүрбөй,
Тозогун тарткан убагым.
Таалайыма жазганбы,
Германга жетсин убалым.
Адырдан аркар ууладың,
Аргымак минип дууладың.
Айланып бир жыл мен жүрбөй,
Азабың тарткан убагым.
Маңдайыма жазганбы,
Фашистке жетсин убалым.
Көк чарык жип челдедим,
Көк барчын элең эрмегим.
Көк түтүндөй душманга,
Көп өлүм салдың келбедиң.
Ак чарык жип челдедим,
Ак барчын элең эрмегим.
Ажалды берип душманга,
Айлыңа эсен келбедиң.
Алты дайра суу келсе,
Ашык бир кечем дедиңби.
Алты миң Герман бир келсе,
Алышам жалгыз дедиңби.
Жети дайра суу келсе,
Желип бир кечем дедиңби.
Жети миң Герман бир келсе,
Жеңемин өзүм дедиңби.
Ак жибек алып созгонум,
Арманым үчүн боздодум.
Өлкөң үчүн жан бердиң,
Өлдү деп капа болбоюн.
Көк жибек алып созгонум,
Көңүлдөш үчүн боздодум.

Көп үчүн өлгөн өзүңө,
Көбүнчө капа болбоюн.
Жабылып келген душманды,
Жагалмайдай качырдың.
Жергелүү элим байкаса,
Жесири менмин баатырдын.
Каршы келген душманды,
Кан жөткүртүп качырдың,
Калкыбыз тегиз байкаса,
Калганы менмин баатырдын.

АЙТБАЕВ ЫСАККА АРНАЛГАН КОШОК

Автоматың колго алып,
Оборондо турганың.
Алганың бейбак мен мында,
Арманың айтып турамын.
Пүлемётүң колго алып,
Берлинде турганың.
Көргөнүң шордуу мен бейбак,
Күйүтүң айтып турамын.
Калайлуу жүгөн жарашат,
Карагер аттын мойнуна,
Канкор герман аткан бейм,
Кайрыла турган жагына.
Бедерлүү жүгөн жарашат,
Буурул аттын мойнуна.
Бетбак герман аткан бейм,
Бурула турган жагына.
Ойнодуң аскер маршында,
Ойгонсом жоксуң кашымда.
Эсен болсоң келерсиң,
Төгүлгөн кандар басылса.
Белине огун орогон,
Бет алып герман чыкканда,
Миномётүң колго алып,
Белсенип жоону торогон.
Айланып огун орогон,
Алышып герман чыкканда,
Автоматын колго алып,
Айтышып жолун торогон.
Ак боз атың биерде,
Ак саптуу камчың ээрде.
Аскерге кетип келбедиң,
Алтын башың каерде?
Кер жорго минип бел ашкан,
Гранат такса жарашкан.
Сур жорго миндиң көк кашка,
Сумкаңдын боосу көк тасма.

Чогулушта сүйлөсөң,
Сымбатың элден бир башка.
Кер жорго миндиң көк кашка,
Гранат боосу көк тасма.
Кеңеште туруп сүйлөсөң,
Келбетиң элден бир башка.
Үзөңгүсү калайдан,
Үзүлүп чыккан далайдан.
Ат жабдыгы калайдан,
Атың чыккан далайдан.
Пикири бузук жаманды,
Минутунда чаң салган.
Партия таккан милдетти,
Моментинде аткарган.
Санаасы бузук жаманды,
Сарала куштай чаң салган.
Советтин таккан милдетин
Саатында аткарган.
Каршы чыккан душманга,
Капысынан кол салган.
Көркөмү ашык келишкен,
Көргөн адам жалтанган.

Көкүрөгү молдолор бүткөн каттайым.
Ак кайың гүлүң кар баскан,
Айтылуу элде чоңоюп,
Ага-ини менен бир баскан.
Кара-бара тебетей,
Кийгениңде жарашкан.
Кара жорго жылжытып,
Мингениңде жарашкан.
Колхозчуну башкарып,
Кара калем ручка
Чийгениңе жарашкан.
Кызыл пара тебетей,
Кийгениңе жарашкан.
Кызыл тору жоргону
Мингениңде жарашкан.
Көпчүлүк элди башкарып,
Кызыл калем ручка
Чийгениңде жарашкан.
Жашыл кыжым тукаба
Жая бычып олтурам.
Жаш алгандан ажырап,
Жабырын тартып олтурам.
Кызыл кыжым тукаба,
Кыя бычып олтурам,
Кыз алгандан ажырап,
Кыйноосун тартып олтурам.

Кызыл-ала гулмантым,
Кыз алганым урматым.
Жашыл-ала гулмантым,
Жаш алганым урматым.
Эңиз тоодан качырдым,
Эмил кашка коёнду,
Эл кыдырсам таппасмын,
Эми сиздей ноёнду.
Кара тоодон качырдым,
Кара кашка коёнду,
Калк кыдырсам таппасмын,
Кайраным сиздей ноёнду.
Каңтарып күлүк чабылат,
Кайран жаның өтүптүр,
Калганың ыйлап какшаса,
Кайраным кайдан табылат?
Суутуп күлүк чабылат,
Султан жаның өтүптүр,
Сумсайып күндө ыйласак,
Сүйгөнүм кайдан табылат?
Ак зоонун башы кылаңгыр,
Аргымак кайдан жүгүрсүн?
А дүйнө кеткен жоомартым,
Айтсам кайдан табылат.
Көк зоонун башы кылаңгыр,
Күлүктөр кайдан жүгүрсүн.
Күлүстөн жаның өткөн соң,
Жоомартым кайдан табылсын.
Ак ылаачын асманда,
Алкынат күлүк басканда,
Ажалы жеткен пендеси,
Ага-иниден бөлүнөт,
А дүйнө көздөй кайтканда.
Көк ылаачын асманда,
Көбүктөйт күлүк басканда,
Күнү бүткөн пендеси,
Көп туугандан бөлүнөт,
Күнү бир бүтүп кайтканда.
Арс ичиктин жакасы,
Ай кашканын такасы.
Көрпө ичиктин жакасы,
Көк кашканын такасы.
Алтын туяк ай кашка,
Азынап түшөт кыядан.
Асил менин жоомартым
Акылман элең уядан.
Күмүш көкүл айкашка
Көбүктөп түшөт кыядан,
Асыл менин жоомартым,

Көп зирек элең уядан.
Курорт бир болгон жерлерде,
Көп жайлар бүтөт сыр менен.
Жоомартымды келбейт деп,
Көңүлүм чөктү муң менен.
Обкомдор турган жерлерде
Ак жайлар бүтөт сыр менен.
Жоомартымды келбейт деп
Акылым чөктү муң менен.
Артылып камчы чаппастан,
Артык көргөн жоомартым.
Эңилип камчы чаппастан,
Эрке өстүргөн жоомартым.
Булгарыңды төшөнүп,
Муңайбай өтөм дечү элем.
Булгарың учу дат экен,
Муңаймалык бат экен.
Кешенеңди төшөнүп,
Кейибей өтөм дечү элем.
Кешенең учу дат экен,
Кейиймелик бат экен.
Ай дайра суум майрам дээр,
Атыңды уккан кайран дээр,
Көк дайра суум майрам дээр,
Көзүңдү көргөн кайран дээр.
Тегиздигиң мен айтсам,
Анжияндын жолундай.
Тездигиңди мен айтсам,
Автоматтын огундай,
Аркаңа аскан автомат,
Алтымыш эки огу бар,
Ата журтту коргогон,
Азамат эрдин багы бар.
Желкеңе аскан автомат,
Жетимиш эки огу бар.
Эли-журтун коргогон,
Эр жигиттин багы бар.
Баса-баса камчылап,
Байбача өскөн жоомартым.
Сылай-сылай камчылап,
Сыпайы өскөн жоомартым.
Жабуулап минген жакшы атты,
Жашынан көргөн максатты.
Токуп минген жакшы атты,
Толунан көргөн максатты.
Темир көк минип үйрөткөн,
Текеден чылбыр сүйрөткөн.
Абалынан акырга
Жоргодон бутун тартпаган,

Жортоко бутун артпаган.
Абалынан акырга,
Күлүктөн бутун тартпаган,
Күйпүлгө бутун артпаган.
Карайган менин боюма,
Кара түрпак оюлса
Какшап ыйлап жүргөнчө,
Как жаныңа коюлсам.
Бозоргон менин боюма,
Боз топурак оюлса,
Боздоп ыйлап жүргөнчө,
Босоголош коюлсам.
Карчыга конот кадага,
Кайран баатыр жоомартым,
Кара башым садага.
Турумтай конот кадага,
Туйгунум баатыр жоомартым,
Турган боюм садага.
Жоомартым минген атына,
Сарала шалча жап деген,
Салкын жайга бак деген.
Кайраным минген атыма,
Көкала шалча жап деген,
Көлөкө жерге бак деген.
Сүт булактан суу алган,
Сүрөтүн күлүп чыгарган.
Шар булактан суу алган,
Жандатып күлүк чыгарган.
Адырың тулаң чөп эле,
Ага-иниң көп эле.
Өрүшүң тулаң чөп эле,
Өз тууганың көп эле.

ЗАРЫПБЕКОВ КОЗУБАЙГА...

Ак китебин көтөрүп,
Ак мектеп көздөй басканым.
Айтылып калды дастаның.
Көк китебин көтөрүп,
Көк мектеп көздөй басканым,
Көрүнүп турат дастаның.
Аккери өтүк мистака,
Кийгениңе жарашкан.
Алтын калам колго алсаң,
Чийгениңе жарашкан.
Жандамада булактан,
Жандап атын сугарган.
Жакшы маалым болду деп,
Балдар атын чыгарган.
Ак шумкар учкан түз менен,

Облуска чакырса,
Масилат бүткөн сиз менен.
Көк шумкар учкан түз менен,
Районго чакыртса
Масилат бүткөн сиз менен.

ЖЕСИРДИН КОШОГУ

Алтын ооз жескен ай,
Айга карай тарттырган.
Асыл мырза манабым,
Ашемин элден арттырган.
Күмүш ооз жескен ай,
Күнгө карай тарттырган.
Күлмырза жигит манабым,
Күлпетин элден арттырган.
Жандап минген жамгыр боз,
Жандашкандын баары дос.
Коштоп минген коён боз,
Коштошкондун баары дос.
Башыңда топу илме дос,
Байбача жигит меймандос.
Чырақданың биликтей,
Чын устукан жиликтей.
Тоодо кийик текедей,
Базардагы жекедей.
Ашыктуу жилик жотодой,
Нар баласы ботодой.
Карчыга келбес кашыма,
Күлканам сизден айрылып
Карыптык түштү башыма,
Түйгун конбос башыма,
Тул мырзам сизден айрылып,
Тулчулдук түштү башыма.
Ак кагаз чыгып пул болду,
Ардактап баккан мен бейбак,
Азариң тартып тул болду.
Көк кагаз чыгып пул болду,
Каныш болгон мен бейбак,
Карып болуп тул болду.
Булактын башын муз алды,
Гүлмырзам сизден биз калып,
Муунумду муң алды.
Карчыга башын кар алды,
Кайраным сизден биз калып,
Кабыргамды кайгы алды.
Чымын конбос этиме,
Чилтеним жалгыз өттү деп
Чын тырмак салдым бетиме.
Паша конбос этиме,

Байбачам жалгыз өттү деп,
Беш тырмак салдым бетиме.
Аргымак көзүн тоңдурдуң,
Айнектей бетим ойдурдуң.
Күлүктүн көзүн тоңдурдуң,
Күзгүдөй бетим ойдурдуң.
Арпадан жемин чайнабай,
Аргымак аза тутуптур.
Турбайсыңбы жан бегим,
Ата мекен согушта
Алыста жүрүп жан бердиң,
Арзилаган кебимди
Укпайсыңбы жан бегим.
Күрүчтөн жемин күрмөбөй,
Күлүгүң аза тутуптур,
Турбайсыңбы жан бегим.
Күнчүлүк алыс жүргөндө,
Кыргында жүрүп жан бердиң,
Күлүмсүрөп кебимди,
Укпайсыңбы жан бегим.
Кара манат көшөгө,
Тартып калсын дедиңби?
Кайраным мырзам өттү деп,
Айтып калсын дедиңби?
Кызыл манат көшөгө,
Тартып калсын дедиңби?
Кыргында мырзам өттү деп,
Айтып калсын дедиңби?
Кара манат көшөгө,
Тартарга эбим бар беле,
Кайраным жалгыз өлдү деп,
Карып болгон кара бет
Айтарга эбим бар беле?
Кызыл манат көшөгө
Тартарга эбим бар беле?
Кымбатың билбес кара бет,
Кыргындан жалгыз өлдү деп,
Айтарга эбим бар беле?
Аргымак атың бар туруп,
Азоого атын шайладың.
Армандуу дүйнө кантейин,
Алтымыш жашка чыга элек,
Өлүмгө башың байладың.
Жетекте атың бар туруп,
Жейренге атың шайладың.
Жетимиш жашка чыга элек,
Өлүмгө башың байладың.
Көлөкөң көлгө тийгенде,
Көлөкөңдүн алдында

Көл элиң жыргап жүргөндө,
Салкының сайга түшкөндө,
Салкыныңдын алдында
Сан элиң жыргап жүргөндө,
Самабарга кайнаткан,
Чайың калды жалгызым.
Эртеден кечке сүйлөшкөн,
Жарың калды жалгызым.
Кайкалаган асыл жар,
Калкыман аскер кетти деп,
Кандай заман болот деп
Кайгылуу болду биздин эл.
Тектирден теке качпайбы?
Текени мерген атпайбы?
Теңтушу менен бир жүрүп,
Теңелип жыргап жатканда
Тебелеп герман каптады.
Курбудан кулжа качпайбы?
Кулжаны мерген атпайбы?
Курдашы менен бир жүрүп,
Куунап жыргап жатканда
Кууратып герман каптады.
Сагызган конбос колотко,
Сандаган элин коргойм деп,
Сан жигит кетти фронтко.
Көгүчкөн конбос колотко,
Көпчүлүк элин коргойм деп,
Көп жигит кеткен фронтко.
Эми айткан кебимди,
Эми таппай жаңылдым,
Эл үчүн кеткен аскерге,
Эрмегимди сагындым.
Жанакы айткан кебимди,
Жана айтпай жаңылдым,
Жагып кеткен фронтко,
Жан курбумду сагындым.
Сай сагызган сайда экен,
Сан жылкы колхоз байда экен.
Сагынтып көзгө көрүнбөй,
Санаалаш жарым кайда экен.
Көк көгүчкөн сайда экен,
Көп жылкы колхоз байда экен.
Көрүнбөйт көзгө элесиң,
Көңүлдөш курбум кайда экен.
Туурулсун тулпар туягы,
Курусун жердин ыраагы.
Көлөкө жакын кел ыраак,
Колумдан албайм бул ишти
Көңүлүм жакын жер ыраак.

Саяван жакын жер ыраак,
Санаалашым жалгызым,
Санаамда турат жер ыраак.
Айлымдан кеттиң алыска,
Аскердик билим алышка
Аэроплан болсомчу,
Аркаңдан учуп барышка.
Чыгыштан кеттиң батышка,
Чыдабайм жалгыз жатышка.
Чын кудайдан тиледим,
Чырмалышып жатышка.
Басып жүрөм сенделип,
Башыма түшүп пенделик.
Арылбады арманым,
Асил мырза жалгызым,
Арнаган тилек бир келип,
Жашагым келбейт жалганга,
Жалынсыз күйдүм арманга.
Жараткандан тиледим,
Жаныңды аман койгонго.
Жараткан бербей улуксат,
Жаныңа сенин барганга.
Ак шишеде арагың,
Артыңдан издеп бара албайм,
Эркек эмес аялмын.
Көк шишеде арагың,
Көрүнөө ээрчип барышка,
Эркек эмес аялмын.
Канатым болсо калдайган,
Куйругум болсо далдайган,
Улуксат бербейт табийгат,
Сиз алыста жүргөндө,
Учуп чыксам маңдайдан,
Торгой чымчык болсомчу,
Сиз фронтто жүргөндө,
Доктур өзүм болсомчу.
Сарала чымчык болсомчу,
Сап-сап учуп консомчу.
Сиз фронтто жүргөндө,
Санитар өзүм болсомчу.
Чыгат эле арманым,
Кирет эле дарманым.
Ак жоолук менен баш бууган,
Асил мырза жалгызым,
Артынан издеп жоо кууган.
Көк жоолук менен баш бууган,
Көркөм мырза баатырым.
Артынан издеп жоо кууган.
Алтымыш октуу автомат,

Окопто казып жаткан бейм,
Ата Мекен согушта
Артынан кууган душмандар,
Баатырды карай аткан бейм.
Жетимиш октуу автомат,
Жерди казып жаткан бейм.
Жерибиз үчүн согушта,
Жете албай жүргөн душмандар,
Баатырды карай аткан бейм.
Аргымак аттын куйругун,
Ашыкка ченеп түйгөн бейм.
Бала мырза баатырым,
Кыжырына чыдабай
Ата Мекен согушта
Алдына чаап кирген бейм,
Аңдып турган душмандан,
Ок жаңылып тийген бейм.
Тобурчак аттын куйругун,
Томукка ченеп түйгөн бейм.
Толкуган мырза баатырым,
Токтонуп анда туралбай,
Тополоң болгон согушта
Эң алдыга кирген бейм.
Байкап турган душмандан,
Ок жаңылып тийген бейм.
Кечпей сууну толкуткан,
Кекетпей жоону коркуткан.
Түшпөй сууну толкуткан,
Түнөрбөй жоону коркуткан.
Ардактап баккан карабет,
Арманым айтып кейидим,
Алыста калды бейитиң.
Күлпеттеп баккан карабет,
Күйүтүң тартып кейидим.
Күнчүлүк калды бейитиң.
Кайран мырза жалгызым,
Кайсы арманым айтайын,
Өбөгү болот жалбыздын,
Өксүгү болот жалгыздын.
Мууну болот жалбыздын,
Муңу болот жалгыздын.
Артынганың туз болду,
Арттырганың кыз болду.
Чылапчының мис болду,
Чыракданың кыз болду.
Алтындуу бакан жез ыргай,
Ачасыз бакан дебейби?
Ардактап баккан Турсункан,
Атасыз жетим болбой кал.

Күмүштүү бакан жез ыргай,
Ачасыз бакан болбой кал,
Күлпөттөп баккан жалгыз кыз,
Күйөрсүз жетим болбой кал.
Желедеги жээрдең
Жер таанытсаң не болот?
Жергендеги Турсунду
Эл таанытсаң не болот?
Бешик бою Турсунуң,
Бек кызындай болгуча
Эл таанытсаң не болот?
Бейпай болор кара бет
Ак дайра болуп бөлөп жат,
Аркаңда калган жалгызды
Арбагың менен жөлөп жат.
Көк дайра болуп бөлөп жат,
Артыңда калган жалгызды,
Көз көрүнө жөлөп жат.
Келеңгер чачпак соорумда,
Келберсийт элем дооруңда.
Келеңгер чачпак нурады,
Кеңешпей көзүң өткөн соң,
Келишкен багым куурады.
Чаян чачбак соорумда,
Чайпалат элем дооруңда.
Чаян чачпак нурады,
Баатырым көзүң өткөн соң,
Чайпалган багым куурады.
Балапан мырза жалгызым,
Атамжанды көрсөм деп,
Кайгырып ыйлайт бир кызың.
Асыл мырза жалгызым,
Атамжанды көрөм деп,
Арман кылат бир кызың.
Ай асмандын соору экен,
Ардактап баккан жалгыз кыз,
Айдай жаркып жүргөнү
Атасынын доору экен.
Күн асмандын доору экен,
Күлгүндү кийип күлүңдөп,
Күндө жаркып жүргөнү,
Күйөөсүнүн доору экен.
Асыл мырза күлканам,
Бир көрүшкө муңканам.
Күлканымдын барында,
Күлгүн көйнөк кийчү элем,
Күлкү менен жүрчү элем.
Бала баатыр барында,
Шайы көйнөк кийчү элем,

Шаани менен жүрчү элем.
Күлканамдын барында
Оозум толгон күлкү эле,
Күлканам көзү өттү эле,
Күлкүм гүлдөй чачылды,
Уйкум чайыттай ачылды.
Көйнөгүм көккө малдырдым,
Көңүлүм муңга алдырдым.
Жакамды көккө малдырдым,
Жанымды муңга алдырдым.
Кашкардан келген кат болдуң,
Кайгырсам келбес жат болдуң.
Букардан келген кат болдуң,
Муңкансам келбес жат болдуң.
Букардан келген матаны,
Бүлү кымбат кие албайм,
Мырзамды жалгыз өткөрүп,
Мен мурункумдай жүрө албайм.
Кашкардан келген матаны,
Карызы кымбат кие албайм,
Кайраным жалгыз өткөрүп,
Мен кадимкидей жүрө албайм.
Букардан келген каймалдын,
Булунун жүнү тарткысыз.
Мырза жигит жалгызым,
Муңду салдың айткысыз.
Алтынды жезге бурармын,
Армандуу жалгыз өттү деп,
Ажалым жетип өлгүчө
Арманым айтып куулармын.
Күмүштү жезге бурармын,
Күнүм бүтүп өлгүчө,
Күйүтүң тартып куулармын.
Бурама кийген билегим,
Мырза жигит өттү деп,
Муңга күйдү жүрөгүм,
Буралып басып жүрөмүн.
Атлес кийген билегим,
Ар жакшылар өттү деп,
Араң басып жүрөмүн.
Ажалым жетип өлө албай,
Араңдан басып жүрөмүн.
Бурама менин көйнөгүм,
Бура тартчы мойнуңа,
Бул азабыз тарттырбай,
Бура тартчы койнуңа.
Атлес менин көйнөгүм,
Алып салчы мойнума.
Арманыңды тарттырбай,

Ала жатчы койнуңа.
Мен адия болоюн,
Адия деген не болот?
Азабы болсо тең болот.

**СОГУШТАН КАЙТПАЙ КАЛГАН КҮЙӨӨСҮНӨ
КАЛДАМАЕВА ТАТЫЙДЫН КОШКОНУ**

Чай менен башым жуучу элем,
Чалкалап бейбак түрчү элем.
Эми чай гана түрмак чама жок,
Чалкаларга дама жок.
Булум бир кийдим белсенип,
Булактап жүрдүм теңселип.
Булум бир чапан чечилди,
Менин мурунку демим кесилди.
Баркыт бир кийдим теңселип,
Басып жүрдүм белсенип.
Баркыт бир чапан чечилди,
Менин баштагы демим кесилди.
Сүр жорго минген сен элең,
Субалай чачпак мен элем,
Сүр жорго оозу жыйылды,
Субалай чачпак кыйылды.
Кер жорго минген сен элен,
Келенгер чачпак мен элем.
Кер жорго оозу тыйылды,
Келенгер чачпак кыйылды.
Күн тийген тескей боз болот,
Күмүштү соксо нус болот.
Күнү бүткөн кырсыкка,
Бизден бир шордуу туш болот.
Ай тийген тескей түс болот,
Алтынды чапса нус болот.
Ойдогу жок кырсыкка
Мендей шордуу туш болду.
Олтурган жерим шор болду,
Ойлонсо бейбак кор болду.
Жаткан бир жерим шор болду,
Эми санаса бейбак кор болду.
Кырдын бир ташы сен элең,
Кыйма элечек мен элем.
Кырдын бир ташы нурады,
Кыйма элечек куурады.
Сайдын бир ташы сен элең,
Сайма элечек мен элем.
Сайдын ташы нурады,
Сайма элечек куурады.
Тескейдин башы карагат,

Темгили менен кошо кат.
Темтейтип жесир койгуча,
Телмиртпей мени ала жат.
Күңгөйдүн башы карагат,
Гүлү менен кошо кат.
Күйпөйтүп жесир койгуча,
Гүлүстөн курбум ала жат.

* * *

Айры өркөчтүү атан төө,
Атан төөгө жез аштоо.
Калың элдин ичинде,
Кыйын экен сөз баштоо.
Согуш деген курусун,
Каран түн салды башыма.
Тең курбумдан ажырап,
Кайгылуу болдум жашымда.
Айтайын ички зарымды,
Көкөрүктө барымды,
Кошпой кантип коёюн,
Акыреттик жарымды.
Шурум элең койнумда,
Шурум сынды мойнумдан.
Шум германдын айынан,
Шумкарым кетти койнумдан.
Берметим элең мойнумда,
Береним элең койнумда.
Берметим сынды мойнумдан,
Бетпак герман айынан,
Береним кетти койнумдан.
Кызылды кийген мен элем,
Кыя баскан сен элең.
Кызылды кийген куурады,
Кыз алган жарым сулады.
Жашылды кийген мен элем,
Жандай баскан сен элең.
Жашылды кийген куурады,
Жаш алган жарым сулады.

КҮЙӨӨСҮНӨ КОШКОН КОШОГУ

Алты ай жаткан оорунун,
Дабасын табар бар бекен?
Алыс менен жакындын,
Арасын табар бар бекен?
Алыс менен жакындын,
Арасын табат ченчилер.
Алты ай жаткан оорунун,
Дарысын табат кара жер.
Бурулушта токойдон,

Булбулдун үнү муңайым.
Муңкантип минтип койгуча,
Жаратпай койсо кудайым.
Кайрылышта токойдон,
Карчыга үнү муңайым.
Кайгыртып минтип койгуча,
Жаратпай койсо кудайым.
Артыңда эки балаң,
Каниет кылын турайын.
Дүйнөлүк улуу согушта,
Немецтин огу саа тийди.
Алып кетип шум ажал,
Муң-кайгысы маа тийди.
Медер кылып жашармын,
Белекке калган бир кызды.
Адырда жылкың алабаш,
Ардактап сени коюуга,
Артыңда калган балаң жаш.
Күдүрдө жылкың алабаш,
Күлүк буудан аралаш.
Күлүстөн кеткен момундун,
Күйүттө калды уулу жаш.
Актан кылган кийимге,
Алтындан топчу кадармын.
Артыңда жалгыз уулуңду,
Атасызга теңетпей,
Ардактап жүрүп багармын.
Көктөн кылган кийимге,
Күмүштөн топчу кадармын.
Күйүттүү калган кызыңды,
Жетимдин ашын ичирбей,
Кылдаттап жүрүп багармын.
Алмалуу булак алаша,
Адамга өлүм каргаша.
Каргаша өлүм болбосо,
Айкалышып бир басып,
Алганым жүрбөйт беле жанаша.
Жийделүү булак алаша,
Жигитке өлүм каргаша.

ЭРДИ-КАТЫН, ЖЕК-ЖААТТАРГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

АЯЛЫ КАЗА БОЛГОН ЖИГИТТИН КОШОГУ

ГҮЛЖАРЫМ

Түндө бир жатып түш көрдүм,
Түшүмдө мүшкүл иш көрдүм.
Казаным сынып калыптыр,
Казанымдын сыныгын,
Караңгы түнгө жорудум.
Канышым Гүлжар корудум¹.
Казаны сынган пенденин,
Катыны өлөт дечү эле.
Өйдө-төмөн чаптырып,
Өрдөктүн өтүн таптырып,
Бакпайт белем Гүлжарды,
Кыр кырдан коён ууладым,
Кызыл ат минип дууладым.
Канышым Гүлжар өткөн соң,
Кыздуу бир үйгө кире албай,
Кыйынын тартып куурадым.
Адырдан коён ууладым,
Аргымак минип дууладым.
Алганым Гүлжар өткөн соң,
Аялдуу үйгө кире албай
Атала ичип куурадым.
Алайдын тову бурулуш,
Айланып учат улуу куш.
Алганым Гүлжар өткөн соң,
Азамат эрге кыйын иш.
Кеземдин тову бурулуш,
Керилип учат улуу куш.
Келинчек Гүлжар өткөн соң,
Кермурут эрге кыйын иш.
Жармазар барган кой кошуп,
Сапарым барып айтты эле,
Гүлжарым бейтап болду деп,
Калкыман бирөө айтты эле.
Чытып бир кетти жүрөгүм,
Сынып бир кетти билегим.
Жүрөгүм чыкса салынар,
Билегим чыкса таңылар.
Опа, Гүлжарым кайдан табылар.
Эки кезек башыңа
Үйүп бир келдим Гүлжарым.
Эстеп ырдап дартыңды,
Күйүп бир келдим Гүлжарым.

Боз түпүрак башыңа
Үйүп келдим Гүлжарым.
Боздоп ыйлап дартыңа,
Күйүп калдим Гүлжарым.
Аркаңда калган Стамың,
Аркаңдан ыйлап күн кечер.
Кош өгүз алып бакпасам,
Дыйканым иштей чаппасам,
Ач-арык кайдан тоюнат.
Алганым Гүлжар өткөн соң,
Абийрим кайдан жабылат.
Зергерим үйдө болбосо,
Сарамжал кайдан табылат.
Алдым эле Гүлжарды,
Алты тогуз мал менен,
Атамдын кыпчак жайынан
Тору аргымак байынан,
Алдым эле Гүлжарды,
Толгон кыпчак жайынан.
Ашкана калап, чий калап,
Адамдын ичин куйкалап.
Ашканаң кетти алыска
Жыйганым менен тергеним,
Чыгып кетти калыска.
Туурдук калап, чий калап,
Туугандын ичин куйкалап.
Жыйганым менен тергеним,
Чыгып кетти калыска.

ТУЯНА

Кара тоодой буратам,
Кара тору Туянам.
Катынча кошуп ыйларга,
Калкымдан жаман уялам.
Кызыл тоодой буратам,
Кызыл тору Туянам,
Кызча кошуп ыйларга,
Кыйрымдан жаман уялам.
Торайгыр, найман, кыпчак деп,
Толгонордон уялам.
Туянаны кошом деп,
Топтон жаман уялам.
Кара айгыр, найман, кыпчак деп,
Кайтарардан уялам.
Катынын кошуп ыйлайт деп,
Калктан жаман уялам.
Жаз кийгениң Туяна,
Букардын буулум кулпусу,
Кыш кийгениң Туяна,

Боз адырдын түлкүсү.
Жай мингениң Туяна,
Алтын куйрук айгашка,
Кыш мингениң Туяна,
Күмүш куйрук чалкашка,
Жайлаганың Туяна,
Алай, Саркол талаасы.
Аркар менен кулжадай,
Айкалышып жатпадым,
Бугу менен маралдай,
Моюн алышып жатпадым.
Эркелешип эрте-кеч
Эзилишип жүрбөдүм.
Эр ортону болгончо,
Биригишип күлбөдүм.
Торко элечек чалынып,
Тойдун көркү Туяна.
Тоту кушун тагынып,
Тойдун көркү Туяна.
Каз элечек чалынып,
Катын көркү Туяна.
Каркырасын тагынып,
Калктын көркү Туяна.
Калы килем жаптырып,
Шурудан буйла тактырып,
Көч баштаган Туяна.
Сейилдикке мингениң,
Буудан чалыш көк жорго,
Эл көчкөндө кийгениң
Букардын буулум кыл торко.
Туянадан айрылган,
Түмшугу жок мен шордуу,
Башыңызда Туяна,
Каркыралуу шөкүлө.
Он жетиде айрылып,
Күнүм бүттү өкүнө,
Бир жыл оюн сүрбөстөн,
Мен жүрөмүн өкүнө.
Телкисинен айрылган,
Кулан болдум, Туяна.
Улуу тоонун боорунда,
Улар болдум, Туяна.
Улутунуп үшкүрүп,
Кумар болдум, Туяна.
Күкүк менен Зейнектей,
Убал болдум, Туяна.
Баскан изиң мага зар,
Туман болду, Туяна.
Жубайымдан айрылып,

Сыңар болдум, Туяна.
Жар боорунда жалгыз тал,
Сыңар болдум, Туяна.
Бадана көйнөк, шумкар көз,
Кан тамчылап жаагыңдан,
Толгон айдай толукшуп,
Кар түшкөндөй агыңдан,
Чолпондой жүзү жаркырап,
Туянам учту жаныман.
Өрттөнүп барат ич күйүп,
Кызыл чок болуп жалындан.
Жашынан өткөн Туяна,
Армандуу чиркин дүнүйө!
Аташканы жалынган,
Адамда менче болобу?
Алганынан айрылган,
Азаптуу мендей болобу?
Боюң терек чынардан,
Өзүң таза тумардан,
Моюн алышып жатышып,
Чыга албадым кумардан.
Үнүң муңдуу улардан,
Сыныңа артык суналган.
Өзүң булбул карача,
Жытың жыпар балача.
Өңдү берген кудайым,
Акылыңа жараша.
Асман түшөт үстүмө,
Ар кыялың санасам.
Ач койнуңду, Туяна,
Бир жаталы жанаша.
Асмандагы бериште,
Кылсын бизге тамаша.
Бир жаталык, өбүшүп,
Кетсин жүрөк жарасы.
Бир күнү келер жан алгыч,
Таба албасмын арача.
Жаркыраган керме каш,
Жазы маңдай колоң чач,
Күйүтүңө чыдабай,
Көөнүм айнып болом мас,
Айрып кетти боору таш,
Жаны бирге Туянам,
Бир жаталы койнуңду ач.
Көнөктөй болуп төгүлөт,
Кан аралаш көздөн жаш.
Күйүтүңдүн дартынан,
Кызыл жүзүм болду саз.

КҮЛЖАРЫМ

Күлжарым чандуу чачпак салынган,
Жаккан оттой камынган,
Күлжарым, курдашына жагынган.
Күмүштүү чачпак тагынган,
Күйгөн оттой камынган,
Курдашына жагынган.
Каз элечек тартынып,
Калк баштаган Күлжарым.
Торко элечек тартынып
Той баштаган Күлжарым.
Күлжарым тоодо жүргөн түлкү элең,
Топ жигитке күлкү элең.
Күлжарым адырда жүргөн түлкү элең,
Сан жигитке күлкү элең.
Кашымда карап турганда,
Жыргал элең, Күлжарым.
Камчыдагы салымдай,
Ыргай элең, Күлжарым.
Күлжарым көзү барында,
Ак кайың түбү булакпыз,
Ар жакшы менен ынакпыз.
Күлжарым, ак кайың түбү кат болду,
Ар жакшы бизден жат болду.
Күлжарым көзү барында,
Көк кайың түбү булакпыз,
Кеп жакшы менен ынакпыз.
Күлжарым, көк кайың түбү кат болду,
Күлжарым көзүң өткөндө,
Көп киши бизден жат болду.
Күлжарым кулжачар жатат ойдуңда,
Кудай сүйгөн пенденин,
Курдашы жатат койнунда.
Кудай сүйбөс мен бакыр,
Курушуп жатам ордумда.
Күлжарым текечер жатат ойдуңда
Төл мүйүзү мойнунда,
Теңирим сүйгөн пенденин,
Теңтушу жатат койнунда,
Теңирим сүйбөс мен бакыр,
Курушуп жатам ордумда.
Ашыгы менен Күлжарым,
Адамдан ашык мен жарым.
Күлпөтү менен Күлжарым,
Күлкүсү жакшы мен жарым.

**ЖОЛООЧУЛАП ЖҮРҮП КЕЛСЕ,
АЯЛЫ КАЗА БОЛУП КАЛЫПТЫР.
ОШОНДО КҮЙӨӨСҮНҮН КОШКОНУ**

Дабыр-дубур күн жааса,
Муздагандан айтамын.
Өз жарымдан айрылып
Сыздагандан айтамын.
Базар үйүм бузулуп,
Баш кеткенден айтамын.
Келинчектей Күлжарым,
Укурук бойлуу узун чач,
Күлжаным уланыңда кеттиң жаш.
Кереге бойлуу керме каш,
Келиниңде кеттиң жаш.
Уланыңда кетерби,
Урматтуу жашы өчөрбү?
Келиниңде кетерби
Келин аты өчөрбү?
Сапарга барган көп досум,
Сапар тилеп кайткан жок,
Жан жолдошуң оору деп,
Бирде бирөө айткан жок.
Кошунга барган көп кошун,
Жолу болуп кайткан жок.
Жолдошуң Күлжар оору деп,
Бирде бири айткан жок.
Жан жолдошум келсин деп,
Ак жүзүмдү көрсүн деп,
Күлжарым каттоочудан айтсачы
Акырет жайга кайтсачы.
Алты канат ак үйүң,
Аркасынан капшырдың,
Алды каткан эки кыз,
Аны кимге тапшырдың.
Жети канат ак үйүн,
Желкесинен капшырдың,
Жетим калган эки кыз
Жетимди кимге таштадың?
Томогодой ак ордо
Үйүң калды Күлжарым.
Чымын канат чырмаган,
Чийиң калды Күлжарым.
Ак өргөөңдү чечип кет,
Ак мээриңден кечип кет,
Күлжарым анан кийин көчүп кет.
Ала канат ашкана,
Ак жагынан жыйып кет,
Алды каткан эки кыз

Көзүнүн жашын тыйып кет.
Кийген тону шоодурайт.
Энекем качан келет деп,
Эки көзү жоодурайт.
Маана, Напай эки кыз,
Балдарың ыйлап чыркырайт.
Балдардын үнүн укканда,
Сай-сөөгүм зыркырайт.
Алыска сапар барганда,
Айрылып калдым жарымдан,
Арманым айтып өтөрмүн,
Күлжарым сенин зарыңдан.
Ургаачыдан башкача
Урматтуу элең Күлжарым.
Сыпатың башка адамдан,
Зыйнаттуу элең Күлжарым.
Күлжарым сендей жар болбос,
Күйгөнүмдө ар болбос.
Күйүгүң тартып боздогон,
Мендей муңдуу жан болбос.

АЯЛЫ ӨЛГӨНДӨ КОШКОН КОШОГУ

Өгүздү миндим бел аштым,
Өпкөнү каргыш небесмин.
Өлгөнчө кылган шертим бар,
Өлгөнчө жубан небесмин.
Качырды миндим бел аштым,
Каргышты май небесмин.
Өзгөчө кылган шертим бар,
Карганча жубан небесмин.
Керидеги кекилик,
Эки жашар бу балам
Койнумда калды секирип,
Сагызган учуп жеталгыс,
Сар ойго түшүп кетипсиз,
Сары ойдо чаңдак шамал жок,
Санаадан кетпейт амал жок.
Көгүчкөн учуп жеталгыс,
Көк ойго түшүп кетипсиз,
Көк ойдо чаңдак шамал жок,
Көөнүмдөн кетпейт амал жок.

ГҮЛЖАРЫМ (2-вариант)

Кыз алганым гүлжарым,
Кыйышпас жолдош дилбарым.

Жаш алганым гүлжарым,
Жанымда жолдош дилбарым.
Жалдырап калган балдарым,
Жан жолдошум алганым.
Муңайып ыйлайт балдарым,
Мурунтан тандап алганым.
Келгиче болбой саламат,
Шул жерде арманым.
Уулумду сылап бакканым,
Урматың менен жакканым.
Кызымды сылап бакканым,
Кызматы мага жакканым.
Орозгердин доорун,
Ойлонуп жүрүп тапканым.
Кештени тиккен чеберим,
Көңүлүн ишке берерим.
Капалык түшсө башыма,
Кейитпей көөнүм сурарым,
Кайда экен менин бурагым.
Буралып атым байларым,
Үй кызматын жайларым.
Үзүлбөй чайы кайнарым,
Теңтуштарым келгенде,
Кубанып турчу жайдарым,
Камчымды төргө илерим,
Кадырымды билерим.
Бары-жокту билгизбей,
Жамандык сөзүн тийгизбей,
Жаңырган айдай жүрөрүм,
Жаркырап ойноп күлөрүм,
Жаныма жаккан өнөрүң.
Эсил менин гүлжарым,
Эне-атам кошкон дилбарым.
Балдарымдын жабдыгы,
Ак үйүмдүн сандыгы.
Сындап салган сарайым,
Эгесиз каптыр аңгырап,
Ташполот менен Анаргүл,
Апасыз каптыр жалдырап,
Аскерден кайтып келгиче,
Гүлжарымдан ажырап.
Аскердик милдет өткөрүп,
Балдарымды багат деп,
Ишенип жүрдүм өзүнө,
Гүлжарым көзүң өтүптүр,
Кан уюду көзүмө.
Аскерде жүрүп түш көрсөм,
Сынган экен казаның,
Айнектей тунук гүлжарым,

Жеткен экен ажалын.
Апасы жок жалдырап,
Калган экен балдарың.
Өлгөнүңдү билбестен,
Мен жүрүпмүн алганың.
Келсем үйдө сен жоксуң,
Үшкүрсөм бошойт дарманым.
Апа деп ыйлайт Ташполот,
Армандуу көзгө жаш толот.
Гүлжарым сени эстесем,
Ачылбай көөнүм гаш болот.
Анаргүл ыйлайт апа деп,
Аскерге кеткен атам деп,
Жолумду карайт жалдырап,
Келер бекен атам деп.
Кызыл жибек саймалуу,
Түрүң каптыр жыйылып,
Кызгалдактай жасалуу,
Үйүң каптыр жыйылып,
Кызың ыйлайт Анаргүл,
Кылгырып жашы куюлуп,
Кыяматтык гүлжарым,
Кылчайып келбейт бурулуп.
Ташполот ыйлайт чыңырып,
Тамчылап жашы куюлуп.
Дагыңды тартат балдарың,
Гүлжарым келбейт бурулуп,
Кадырлашым гүлжарым,
Кабарыңды укпадым.
Мен аскерден келгенде,
Кашкайып күлүп чыкпадың.
Каныш айым гүлжарым,
Керээз сөзүң укпадым.
Алыстан аскер мен келсем,
Алдымдан тосуп барбадың.
Алты ооз сүйлөп сөздөшүп,
Кумардан чыгып калбадым.
Мен келгиче гүлжарым,
Балдарга башчы болбодуң.
Кербендей үйдө кеңешип,
Дидарыңа тойбодум.
Аскерден жөнөп кайтканда,
Көрсөм деп кылдым тилегим.
Көркөм менин гүлжарым,
Көңүлү жумшак зирегим.
Ташкенден поезд өткөндө,
Опкоолжуду жүрөгүм.
Жүрөгүм ойноп турбады,
Өткөн экен гүлжарым.

Чын ажалдын ираси,
Жеткен экен гүлжарым.
Жаткан жериң белгисиз,
Бекем бекен гүлжарым.
Бизге окшогон армандуу,
Нечен экен гүлжарым.
Көрөмүн деп ойлодум,
Үмүтүмдө гүлжарым.
Көрүнөө ыйлап мен тарттым,
Күйүтүңдү гүлжарым.
Жаткан жерим төшөксүз,
Жердей болду гүлжарым.
Аккан жашым токтобой,
Селдей болду гүлжарым.
Кармаганым колумда,
Полот калам гүлжарым.
Апам дешип ыйлашат,
Эки балаң гүлжарым.
Балдарды көрсөм башымда,
Акыр заман гүлжарым.
Жерге кылкан болгондур,
Кара чачиң гүлжарым.
Жыдып көчүп түшкөндүр,
Калем кашың гүлжарым.
Бул дүйнөдөн өчүптүр,
Сенин атың гүлжарым.
Кандай жерде калды экен,
Сенин колуң гүлжарым.
Топуракка бөлөнүп,
Гозо боюң гүлжарым.
Бешенеме жазылган,
Күйгөн шорум гүлжарым.
Өзүң артык жан элең,
Таза порум гүлжарым.
Жанагы деп сүйлөгөн,
Ширин сөзүң гүлжарым.
Дүнүйөдө түгөнбөс,
Малым элең гүлжарым.
Түпкүлүгүн өмүрлөш,
Жарым элең гүлжарым.
Көңүлүмө жактырган,
Айым элең гүлжарым.
Ак үйүмдү чайпалтпас,
Кутум элең гүлжарым.
Кадырлашып тең өскөн,
Кишим элен гүлжарым.
Жайдары койдун жүнүнөн,
Килем кылган гүлжарым,
Жайын-кышын үйүмдү,

Шилен кылган гүлжарым.
Булгаарыдан терлигим,
Мурун пычкан гүлжарым.
Буралып үйдөн мен келсем,
Мурун чыккан гүлжарым.
Көк кийизден төрлигим,
Мурун пычкан гүлжарым,
Көйкөлүп үйдөн мен келсем,
Мурун чыккан гүлжарым,
Төшөгүмдү төрт бүктөп,
Төргө салган гүлжарым,
Ачуулансам сүйлөшүп,
Жанга салган гүлжарым.
Жансарыны саймалап,
Манат кылган гүлжарым.
Иче турган чайимди,
Нават кылган гүлжарым.
Кие турган тонумду,
Кабат кылган гүлжарым.
Туткан үйүн кызытып,
Ават кылган гүлжарым.
Калпагымдын четини,
Чыраз кылган гүлжарым.
Чепкен бычса далима,
Ирас кылган гүлжарым.
Ичигимдин чекесин,
Бара кылган гүлжарым.
Мейман келсе үйүгө,
Чайы таяр гүлжарым.
Дасторкондо жасалуу,
Наны таяр гүлжарым.
Камдиги жок мейманга,
Баари таяр гүлжарым.
Тең күрбум эсен келсе деп,
Тилек кылган гүлжарым.
Катар жүгүн төрүдө,
Паймант кылган гүлжарым.
Мен аскерге кеткенде,
Кайрат кылган гүлжарым.
Кош паныздуу чырагын,
Таза жаккан гүлжарым.
Ташполотту жетилтип,
Газа баккан гүлжарым.
Анаргүлдүн чачыга,
Тумар таккан гүлжарым.
Басканыңда өөн жок,
Жерге жаккан гүлжарым.
Мейман үчүн астайдил,
Элге жаккан гүлжарым.

Ынтымакка киргизген,
Тууганымды гүлжарым.
Курсант кылган үйдөгү,
Мейманымды гүлжарым.
Мейман үчүн сарп кылган,
Жыйганымды гүлжарым.
Жаркыратып төргө илген,
Айнегимди гүлжарым.
Кирдетпестен кармаган,
Чайнегимди гүлжарым.
Өзүң менен өткөрдүм,
Жаштыгымды гүлжарым.
Эркелетип тараткан,
Мастыгымды гүлжарым.
Колуң менен жем жеген,
Минген атым гүлжарым.
Эми айтамын зар какшап,
Кимге датым гүлжарым.
Аскерде жүрүп жетпеди,
Сага катым гүлжарым.
Өлүм чиркин зор экен,
Алып кеткен гүлжарым.
Бул күйүттү курбуңа,
Салып кеткен гүлжарым.
Он сегизде турмушуң,
Бирге болду гүлжарым.
Береке менен касиет,
Үйдө болду гүлжарым.
Аскерге барып эл үчүн,
Мен бөлүндүм гүлжарым.
Мен келгиче пурсат жок,
Сен бөлүндүң гүлжарым.
Балдарды көрүп көзүмдөн,
Жаш төгүлдү гүлжарым.
Көргөнү келсе туугандар,
Билинбейсиң гүлжарым.
Жактыгыны башыдан,
Тарткан экен гүлжарым.
Мен келгиче турпакка,
Жаткан экен гүлжарым,
Укуругу өлүмдүн,
Шашкан экен гүлжарым.
Ажалиң жетип сен кеттиң,
Мен башыңда болбодум.
Мейманыңа саңа атап,
Кол менен койду сойбодум.
Жан барыңда келбедим,
Тогуз катар кийимди,
Жуучуңа бербедим,

Кыяматтык жубайым,
Сага тийсин дебедим.
Көзүң тирик чагында,
Ташполотко той кылып,
Киргизбедим келинди.
Келген экен кадалып,
Тосо албадым өлүмдү,
Күйгөнүмдөн ырдадым,
Гүлжарым сенин жөнүңдү.
Аскерге кеттим коштошуп,
Көрбөдүм тирик өзүңдү.
Эсенбисиң курбум деп,
Кармабадым колүңдү.
Балдарың жетим сен өлүп,
Куруттуң менин шорумду.
Жер тагидан көрбөймүн,
Суналган таза боюңду.
Гүлжарым сенден айрылдым,
Каргаша кылдың жолумду.
Сабыламын таппаймын,
Сардалым сенин өзүңдү.
Заркырап балдар көп ыйлап,
Самсытты жашка көзүмдү.
Жан жолдошум Гүлайым,
Жанашып өскөн жубайым.
Жанымдай көргөн Ташполот,
Уулумду кубат кылайын.
Кыямат бир жарым Гүлайым,
Кыйналсам кандай турайын.
Өзүңдөн калган бир белек,
Акылы артык Анаргүл,
Кызымды кубат кылайын.
Чыракты үйдө жагармын,
Балдарды эптеп багармын.
Ташполот жүрүп эр жетер,
Көңүлдөн шондо кир кетер,
Ыйлай берсем бул бекер.
Жаратылган кишиге,
Өлүм чиркин бир жетер,
Кызың ыйлар сызылып,
Кылчайып көөнү бузулуп,
Анаргүл жүрүп бой жетер,
Армандуу ичтен ой кетер.
Кыз эненин ынагы,
Эсимден кетер бу дагы.

БЕК УУЛУНДАЙ КАЙРАН БЕК

Күмүштөн каргы илдирип,
Күлүктүгүн билдирип,

Күлүк тайган ит баккан,
Ал тайганың нени алган,
Берметтүү аппак түлкү алган.
Ал түлкүнү алам деп,
Бектер келген үйүнө,
Бектерден каалап теңге алган,
Бек уулундай кайран бек,
Кайсы өнөрдөн кем калган.
Алтындан каргы илдирип,
Артыктыгын билдирип,
Алгыр тайган ит баккан,
Ал тайганы нени алган?
Берметтүү аппак түлкү алган.
Босого ташты айланган,
Боз бучкак түлкү байланган.
Боз бучкагын кердирген,
Батикесин тердирген.
Боз ала жорго ат минип,
Кимдин уулу дедирген.
Кереге ташты айланган,
Кер бучкак түлкү байланган.
Кер бучкагын кердирген,
Батикесин тердирген.
Боз ала жорго ат минип,
Кимдин уулу дедирген.

КҮЛ БЕЙИШ КЕТКЕН КАЙРАНДЫ...

Бысмылда сөздүн алысы,
Топурак адам денеси.
Алладан буйрук келген соң,
Мойнун бир бурбайт пендеси.
А кудуреттин барманы,
Кулпу жулуп алгалы.
Кудурет балбан болбосо,
Боору бүтүн башы эсен,
Канакей журтта калганы?
Теңиримдин барманы,
Терезе жулуп алгалы.
Теңирим балбан болбосо,
Боору бүтүн башы эсен,
Канакей журтта калганы?
Ал ошондой экен жалганы,
Пайгамбар башка салганы.
Байгамбардын Батма кыз,
Бу да бир ыйлап калганы.
Колодон куйган кор кумган,
Даарат алып бет жууган.
Алладан буйрук келген соң,

Кылчайбастан көз жумган.
Жезден куйган мис кумган,
Даарат алып бет жууган,
Жебирейилден буйрук келген соң,
Ал акырет көздөй көз жумган.
Айдын бети боз болот,
Айтса арман козголот.
Күндүн бети боз болот,
Күйсө күйүт козголот.
Карадан кылган тор кежим¹,
Кара бир нарга жабылбайт.
Карадан макмал жеңи тар,
Бу да жүккө жабылбайт.
Кайрылбас жакка кеткен соң,
Кайрылып бизге табылбайт.
Кызылдан кылган тор кежим,
Кызыл бир нарга жабылбайт.
Кызылдан макмал жеңи тар,
Бу да бир жүккө жабылбайт.
Кымбат жаның кеткен соң,
Кылчайып кайра табылбайт.
Күмүштөн кылган абайым,
Күлүк атка жабайын.
Күл бейиш кеткен кайранды,
Кууп кайдан табайын.
Алтындан кылган абайым,
Аргымак атка жабайын.
Акырет кеткен кайранды,
Издесем кайдан табайын.
Күмүштөн чака тыйынга,
Күйгүзүп бизди кеттиңиз,
Күл бейиште жыйынга.
Кайрылып кайта келбейсиз,
Калгандарга кыйын да.
Алтындан чака тыйын да,
Акырет алып кетиптир,
Алаамат жайы жыйынга.
Ошол жайдан келбейсиз,
Калгандарга кыйын да.

күйөөсү өлгөндө кошкон кошогу

Жаш мырзам,
Алтындан кемер курчанган,
Айдай бетин нур чалган.
Алладан буйрук иш экен,
Жаш мырзам,
Акырет кетип тынч алган.
Жаш мырзам,

Күмүштөн кемер курчанган,
Күндөй бетин нур чалган.
Кудайдан буйрук иш экен,
Жаш мырзам,
Күн тийбес жерден тынч алган.
Карайган тоонун кырчасы,
Жаш мырзам,
Калың журттун мырзасы.
Кызыл тоонун кырчасы,
Жаш мырзам,
Кыл муруттун мырзасы.
Алтындан эле бармагың,
Ай тийбес болду чарбагың.
Чарбагыңдан чакырып,
Жаш мырзам,
Кошуп бир алсын арбагың.
Күмүштөн эле бармагың,
Күн тийбес болду чарбагын.
Чарбагыңдан чакырып,
Жаш мырзам,
Кошуп бир алсын арбагың.
Жетим деген не болот,
Балдарың жергесинен кем болот.
Мойну кулач жез болот,
Балдарыңдын жаш мырзам,
Өңү сары жез болот.
Карып бир деген не болот,
Катарынан кем болот.
Балдарың качан эр жетет,
Эр жеткенче эс кетет.
Мен карабет бейбактын,
Этеги толо жаш кетет.
Жаш мырзам,
Түнөргөн көрдө сен жалгыз.
Түмөндүү бүлө мен жалгыз.
Караңгы көрдө сен жалгыз,
Жаш мырзам,
Капшыттуу үйдө мен жалгыз.
Кызыл бир куйрук кызыл нар,
Кыбланы карай тез кетти.
Кыз алган мендей бейбакты,
Жаш мырзам,
Кыямат жайдан издетти.
Кара куйрук кара нар,
Кыбланы көздөй тез кетти,
Кыз алган мендей бейбакты,
Жаш мырзам,
Караңгы жайдан издетти.
Кара бир чапан бойлошум,

Караңгы жайлык жолдошум.
Кызыл чапан бойлошум,
Жаш мырзам,
Кыяматтык жолдошум.
Бедедеги көрүнгөн,
Кекилик куштун жөжөсү,
Жаш мырзам,
Кер муруттун төрөсү.
Кыядагы көрүнгөн,
Кыргыек куштун жөжөсү.
Жаш мырзам,
Кыл муруттун төрөсү.
Алтындан кылган үбөлүк,
Атакем кошкон түбөлүк.
Түбөлүк сенден ажырап,
Бейбагың калды түнөрүп.
Күмүштөн кылган үбөлүк,
Атакем кошкон түбөлүк.
Түбөлүк сенден ажырап,
Кара бет калды түнөрүп.
Кырчын терек новдалап,
Жаш мырзам,
Кытайга барган соодалап.
Кытайга барып не алдың,
Кыз алган бейбак кийсин деп,
Кызылдан макмал тон алдың.
Кызыл бир макмал желбегей,
Кыз алган жарың мен калдым,
Кытайга түшкөн пендедей.
Карадан терек новдалап,
Жаш мырзам,
Казакка барган соодалап,
Казакка барып не алды
Кара бет бейбак кийсин деп,
Карадан макмал тон алдың.
Кара бир макмал желбегей,
Карабет бейбак мен калдым.
Казакка түшкөн пендедей.
Учуп да учуп кутулбас,
Учаган түштү баймака
Үч уктасам түштө жок,
Жаш мырзам,
Убайым түштү бейбакка.
Кача да кача кутулбас,
Качаган түштү баймакка.
Катуу уктасам түштө жок,
Жаш мырзам,
Кайгы түштү бейбакка.

* * *

Буурулду минсең бели бош,
Бурулбай кеттиң кайыр кош.
Караны минсек бели бош,
Кайрылбай кеттиң кайыр кош.
Ай арасы булуттап,
Азабың турат килектеп.
Күн арасы булуттап,
Күйүтүң турат күлүттөп.
Кытайдын жолу кырк күндүк,
Жакшы аттууга бир күндүк.
Кылыгың өтөр миң күндүк.
Саймалуу калпак, сары шым,
Санаалаш сизден ажырап,
Саргайып үйдө калышым.
Булгары калпак, сары шым,
Мустайып сизден ажырап,
Муңканып үйдө калышым.
Буулум бир эле төшөгүң,
Букары эле эшигиң.
Буулум бир төшөк жыйылды,
Букары эшик жыйылды.
Ай тийбес кара кылаңга,
Ак кептер эргип кончу эле.
Алтындан кылган тагыңа,
Акимдер келип кончу эле.
Сенин бир көзүң өткөн соң,
Ак кептер турсун жел келбейт,
Акимдер турсун эл келбейт.
Артыңда калган карабет,
Адамга сөзү тең келбейт.
Күн тийбес кара багыңа,
Күкүктөр эргип кончу эле.
Күмүштөн кылган тагыңа,
Күүнадыр келип кончу эле.
Сенин бир көзүң өткөн соң,
Күн тийбес кара багыңа,
Күкүктөр турсун жел келбейт.
Күүнадыр турсун эл келбейт.
Артыңда калган карабет,
Күндөргө сөзү тең келбейт.

КОЙЧУНУН АЯЛЫНЫН КОШОГУ

Тончу бир кулак тору атың,
Толгой токуп минчү элең.
Топ жыйылып келгенде,
Торгойдой сүйлөп берчү элең.
Кайчы бир кулак кара атты,

Кайра токуп минчү элең.
Арсар калган мен бейбак,
Ай көрүнгүс бак алдым,
Тагың таштан кулады,
Багың бир күндөн куурады.
Күйүттө калган мен бейбак,
Күн көрүнгүс бак алдым.
Гүл багымдын четине,
Жазгы бир конгон жерине,
Жаралуу марал оттосун.
Кайран бир байлар кана деп,
Жайылган малын жоктосун.
Күзгү бир конгон жериңде,
Күрдөөлдү марал оттосун.
Кайран бир байлар кана деп,
Күрпөңдөрүң жоктосун.
Коктуга мыя бүтөрбү,
Кой кайтарган жериңде,
Кокустан ажал жеттиби.
Кара тоо башын күн чалды,
Капталдай басып келгенде,
Кадырлуумду көчкү алды.
Чокунун башын күн чалды,
Кыялай басып келгенде,
Куюндуу малды багам деп,
Кымбаттуумду көчкү алды.
Баарынан айрылып,
Арсарың бейбак тул калды.
Айылың чети түз болгон,
Айдаган малың жүз болгон.
Ааламда сиздей ким болгон.
Корооңдун чети кык болгон,
Короого койлор жык толгон.
Узун бир кайыш бир тизгин,
Улап бир тилем дейт элен.
Ушул жердин жайытын,
Өзүм билем дейт элең.
Эми бир өтөт кадырың,
Карарып калды адырың.
Калкыман кеткен ардагым,
Эми кара бетке өтөт кадырың.

* * *

Томуктуу жилик мүлжүттүң,
Токсонго чыккан атаңды,
Токту койдой мүргүттүң.
Ашыктуу жилик мүлжүттүң,
Аркаңда калган энеңди,
Арык койдой мүргүттүң.

Таалайымдын тайкысы,
Тумшугумдун кайкысы.
Бактым бактан учканбы,
Береним сапар сызганбы.
Куюшкан салып ат минген,
Курдаштын сырын бүт билген.
Тердик салып ат минген,
Теңтуштун жайын бат билген.
Асылым менин айтканым,
Жүккө килем жайганым.
Билгендер куран окусун,
Мына менин айтканым.
Асмандан учкан боз торгой,
Акырек жүнү бош болгой.
Акырет кеткен береним,
Ур баласы дос болгой.
Көкөлөп учкан боз торгой,
Көкүрөк жүнү бош болгой.
Көз ачык кеткен асылым,
Ур баласы дос болгой.
Кызыл көйнөк кырмызы,
Кызматкер болсун ур кызы.
Жашыл көйнөк кырмызы,
Жаныңда жүрсүн ур кызы.
Эшиктин алды чиедир,
Чиеге колум тиедир.
Беренимди санасам,
Жүрөгүм оттой күйөдүр.
Сунган бүтүм тарталбай,
Айкүнөө сөзүм айталбай,
Жаратат экен кудурет,
Адамдын акын кайтарбай.

САЛЫНДЫ АЯЛДЫН КОШОГУ

Койнумдан шуру төгүлдү,
Кошоюн берен өзүңдү.
Калайык угуп тыңдачы,
Армандуу менин сөзүмдү.
Койнумдан бермет чачылды,
Жайдым түйдөк чачымды.
Жалооруп кара салынам,
Бүгүн арманым менин ашынды.
Айтпай кантип коёюн,
Акырет кеткен асылды.
Көрөр күнүм жокко деп,
Илбирстей ичим ачынды.
Асылын көрбөй жыргалды,
Мендей шордуу кысталды.

Атасын таап бералбай,
Ары жок чунак кыздарды.
Аксуунун башы музду айтам,
Асырап мени сактабай,
Арманда кеткен сизди айтам.
Аксуунун башын бууганбы,
Кербөдүм акка моюн сунганды.
Көксуунун башы музду айтам,
Көрүнө мени зарланткан,
Күйгүзүп кеткен сизди айтам.
Көксуунун башын бууганбы,
Кербөй жаным арманда,
Күлойрон көзүн жумганды.

КҮЙКӨНҮН КОШКОНУ

Коко куурай колотум,
Кош эле миздүү болотум.
Болотумдан айырып,
Алданын несин короттум.
Куурайлуу менин колотум,
Курч миздүү болотум.
Курдашымдан айырып,
Кудайдын несин короттум.
Кайрак таштын бүлөсү,
Асылым кан Шапактын күйөөсү.
А дүйнө кеткен момунум,
Көтөрүлдү душман сүбөсү.
Бек Шапактан кыз алган,
Бейбаш болуп чуу салган.
Ажалыңдан өлгөндө,
Болбойт эле менде арман.
Манаптардан кайының,
Маскара болду зайыбың.
Кытайга качкан оңбосун,
Жакшы укпадым дайының.
Буудай чыгат сабактап,
Сабагынан дан бөлөк,
Артыңда калган энекең
Өлөйүн десе жан бөлөк.
Күрүч чыгат күрмөлөп,
Күрүчүнөн дан башка.
Аркандагы атакең,
Өлөйүн десе жан башка.
Арпа чыгат кылкандуу,
Асылым акка моюн сунганбы.
Табасы канып душманың,
Санаасы эми тынганбы.

КАКЕШТИН КОШКОНУ

Маңдайдагы бадалга,
Балта тийип жоюлду.
Манабым менин асылым,
Кандай жайга коюлду.
Керидеги бадалга,
Керки тийип жоюлду,
Керилген менин манабым,
Кандай жайга коюлду.
Суу боюнда суу марал,
Суусаганын суу билет.
Артыңдагы бейбактын,
Сумсайганын ким билет.
Керүүдөгү маралдын,
Кепшегенин чөп билет.
Бейбактын кейигенин ким билет.
Маңдайдагы кер марал,
Кепшегенин чөп билет,
Артыңдагы бейбактын,
Кейигенин ким билет.
Асылымдан бала жок,
Кыздан мага пана жок.
Кагылайын калайык,
Кабыргама тийди ок.
Шазабек уулу айылы,
Айтылуу Шапак кайыны,
Асылым кетти шашылыш,
Угулбады дайыны.
Күн арасы ачылыш,
Күлүстөн кетти шашылыш.
Күндө ыйлап муңайсам,
Артыңдан мени калтырба,
Жараткандан суранса.
Самооруң алтын жез беле,
Сапарга кетер кез беле,
Аптаваң алтын жез беле,
Акырет кетер кез беле.

* * *

Таруу жебей таш чайнап,
Талкаланды тишибиз.
Таалайым тайкы биз шордуу,
Кандай болот ишибиз.
Күрүч жебей таш чайнап,
Күбүлүп калды тишибиз.
Күнөөкөр болуп жалганда,
Кандай болот ишибиз.
Буудай жебей таш чайнап,

Бузулду биздин тишибиз.
Буркурап ыйлайм кудайга,
Муңканам кандай ишибиз.
Толгомолуу камчымды,
Тору ат басып сындырды.
Толгонорум асылым,
Жалаңкыч алып тындырды.
Кадамалуу камчымды,
Кара ат басып сындырды.
Кайрыларым асылым,
Ажал тооруп тындырды.
Борой-борой күн жааса,
Боз жорго келбейт жем үчүн.
Боздоп-какшап ыйласам,
Боз түйгүн келбейт мен үчүн.
Кардап-кардап күн жааса,
Кара атың келбейт жем үчүн.
Какшап-боздоп ыйласам,
Береним келбейт мен үчүн.
Өкүнөм кантем өлгөнгө,
Өңүм куба көргөнгө.
Өпкөмдү сууга салсам да,
Өжөрлөнүп жатсам да,
Өчүрүп жалын арманды,
Мен ыраазы боломун,
Бир көрүп өлсөм жарымды.

* * *

Арчыңдалуу шым кийдин,
Азабыңа күйгүздүң.
Артыңда калган бейбакты,
Күндө сотко жүргүздүң.
Топчулама шым кийдин,
Тозогуңа күйгүздүң.
Томсоруп калган балдарды,
Далай күн сотко жүргүздүң.
Тозогуңа толгонттуң,
Тон кийгенде бордоттуң.
Жоро тойду берем деп,
Бозону салып кордоттуң.
Салыш чыкты ортодон,
Айтыш чыкты олжодон.
Азаптуу башым кантейин,
Тели түбү тойбогон,
Манатты жаппай чогулду.
Өлгөндү саа доо кылды.
Жасай албай санатты,
Өз башымды кор кылды.
Эңилчек башы кайыңдан,

Ээнбаш өскөн жайыңдан,
Зөөкүрлүк эмне керек деп,
Солкулдап ыйлайм артыңдан.
Жазуусу күчтүү жасаган,
Жалгыз элең атадан.
Жабышкан ажал кармады,
Арылам качан кападан.
Башынан айтпай эченди,
Айыктырбай кеселди.
Балакет баскан жокчулук,
Ушинтип өтүп кетеби.

КҮЙӨӨСҮНӨ КОШКОНУ

Ай асмандын боору экен,
Айдай жаркып жүргөнүм,
Гүлпайымдын доору экен.
Күн асмандын боору экен,
Күндөй жаркып жүргөнүм,
Гүлпайымдын доору экен.
Гүлпайымдын барында,
Чайнаганым май эле,
Чайпаганым чай эле.
Гүлпайым көзү өткөн соң,
Чайнаганым уу болоор,
Чайкаганым суу болоор.

КЫДЫР УДАЙЧИНИН КОШОГУ

Кылымдан тандап бирди алган,
Кыргыздан тандап бизди алган.
Биз карабет тул калып,
Улиттан тандап бизди алган,
Оштан тандап сизди алган.
Сиз кара бет тул калган.
Удайчидан үч уул,
Датка акемден беш уул,
Эсен болсо эр жетер,
Эр жеткиче эс кетер.
Чарайна деген савилди,
Чарчи байга тартканың.
Бүүлга деген савилди,
Тулку бойго тартканың.
Белдемчи деген савилди,
Бекеси байга тартканың.
Басып жүргөн жеринен,
Базарлуу шаар көринет.
Олтирип жүргөн жеринен,
Ордолуу шаар көринет.
Токсон баштуу ак үйдөн,

Тобирчак миндин жөнөдін,
Тозокко башин бөледін.
Алтымыш баштуу ак үйдөн,
Аргимак миндин жөнөдін.
Азапка башин бөледін.
Барарда атын камчылап,
Келерде каның тамчылап,
Барарда атын жоргалап,
Келерде каның шоргалап.
Кылычың алган эрендер,
Кыйша болот дегендер.
Бектерге алган эрендер,
Бөтөнчө олжа дегендир.
Чакмагың алган эрендер,
Чакатай баатыр дегендир.
Өтигин кийген жигиттер,
Өткүр жигит дегендир.
Атын минген эрендер,
Арзыкул жигит дегендир.
Саймалуу калпак төбөсү,
Сан жигиттин төреси.
Кештелүү калпак төбөсү,
Эр муриттин төреси.
Оймалуу калпак төбөсү,
Он жигиттин төреси.

БАЙДЫН АЯЛЫНЫН КОШОГУ

Карарган тоодон күн чыкты,
Кайгырган бейбак үн чыкты.
Кайгырсам айтам арманды,
Казыркы дүйнө жалганды.
Көтөрбөскө айлам жок,
Башыма кудай салганды.
Берген кудай өзү алды,
Мен бейбак ыйлап тул калды.
Тагдырым сизди жараткан,
Жасаган эгем өзү алды.
Жатындаш болгон тууган жок,
Жалдырап ыйлап мен калдым.
Берген кудай өзү алды,
Мен бейбак ыйлап тул калды.
Эшикте малын ээлерге,
Энелеш тууган ким калды?
Эсиңен чыкпай эл калды.
Ээрчишкен жарың тул калды.
Артыңда малың ээлерге,
Аталаш тууган ким калды?
Акылдан чыкпай ыйлаган,

Арканда бейбак тул калды.
Калайлуу сенин чайдоосун,
Кан уруу сенин жан досун.
Медерлүү сенин чайдоосун,
Бек уруу сенин жан досун.
Медерлүү чайдоос дат болду,
Бек уулу сенден жат болду.
Калайлуу чайдоос дат болду,
Кан уулу сенден жат болду.
Саймалуу калпак сары шым,
Саяктан келет таанышың,
Ал таанышың келгенде,
Жаңшап ыйлайт канышың.
Кыйма калиак, кызыл шым,
Кытайдан келет таанышың.
Ал таанышың келгенде,
Кыйналып ыйлайт канышың.
Сур жорго минип жылжыткан,
Суудан суксур алып ыргыткан,
Кер жорго минип жылжыткан,
Кериден кекилик алып ыргыткан,
Калпагын зерге толтурган,
Кан алдында олтурган.
Белбагын зерге толтурган,
Бек алдында олтурган.
Эчкиси эркеч ийриген,
Эркегин басар кийриген.
Базардын жолун чаң кылган,
Кандай байдын кою деп,
Базарда сарттар даң кылган.
Койлорун кочкор ийриген,
Кочкорун базар кийриген.
Базардын жолун чаң кылган,
Кандай байдын кою деп,
Кокондо сарттар даң кылган.
Аргымак минген моюндап,
Алтынды каткан коюндап.
Күлүктү минген моюндап,
Күмүштү каткан коюндап.
Аргымак минген сабактап,
Алтынды чачкан табактап.
Күлүктү минген сабактап,
Күмүштү чачкан табактап.
Кулуну сайда сулаган,
Кулдары байдай дуулаган.
Жабагы сайда сулаган,
Жалчысы байдай дуулаган.
Тобуна күлүк бактырган,
Табы кайтып кетет деп,

Долоно мончок тактырган.
Айлына күлүк бактырган,
Табы кайтып кетет деп,
Аюунун жүнүн тактырган.
Короосунун четине,
Кошоктоп көгөөн кердирген.
Короодогу кулуна,
Койдон союш бердирген.
Эшигинин астына,
Эшилтип көгөөн кердирген.
Эшиктеги кулуна,
Эчкиден союш бердирген.
Алты арыктан суу ичкен,
Элиң калды күл жигит,
Алты ыстарчын кең Алай,
Жериң калды күл жигит.
Жети ыстарчын кең Алай,
Жериң калды күл жигит.
Үй үстүнө жоо келсе,
Түбөктүү башка доо келсе,
Жүргүлө балдар дээр элең,
Ага, иниге бел элең.
Алтындан жүгөн калайлуу,
Күйөөсү менен тең өскөн,
Кандай пенде таалайлуу.
Өлөңдүн сазы мен элем,
Турнанын казы сен элең.
Тулаңдын сазын өрт чалды,
Турнанын казын күш алды.

МЕРГЕНЧИ ЖӨНҮНДӨ КОШОК

Аттиң бир менин мергеним,
Тоо текесин тергеним.
Ырас экен өлгөнүң.
Канакей кайтып келгениң.
Улар бир гөшүн¹ сүйгүн деп,
Улуу тоо барып жатканым.
Улардан тогуз атканым.
Кекилик гөшүн сүйгүн деп,
Герине чыгып атканым,
Келбестен тоого жатканым.
Кабаттап аткан уларың,
Кардарга саткан суусарың,
Түгөнгөн бекен сууларың.
Киседе калды таштарың,
Кайырга бүткөн аштарың.
Катардан кеткен баштарың.
Күмүштөн кесе байланып,

Күйлү тоону айланып,
Күн тийбеген зоолорго,
Күнүндө чыгып уулаган,
Көк жорго минип дуулаган.
Алтындан кесе байланып,
Ала-Тоону айланып,
Ай тийбеген зоолорго,
Азанда чыгып уулаган,
Ак жорго минип дуулаган.
Товардан² кесе байланып,
Томуктай ташка жайланып.
Тоолорго теке камаган,
Токсонду атып санаган.
Аттең бир менин мергеним,
Кекилик аткан отуздан,
Уларды аткан тогуздан.
Каккалдак аткан короодон,
Кавлан аткан дарадан.
Өрдөктү кууп көлдө аткан,
Кулжаны кууп чөлдө аткан.
Текени кууп төрдө аткан,
Түзөң бир жерден түлкү аткан,
Бөксө жерден бөрү аткан,
Семирсе кийик күздө аткан.
Азиз менин мергеним,
Эки жыл болбой жүздү аткан.
Эңкейсе кийик эки аткан,
Эчкиден тандап теке аткан.
Өйдөгө качкан текенин,
Өпкөсүнү үзө аткан.
Сүмбөсүнү жөн кылган,
Сайыны көвлап саз кылган,
Дарисин өлчөп аз кылган.
Ак пилтесин³ төртөөдөн,
Өрип койгон мылтыгын,
Ичини жоолап⁴ аптада,
Көрүп койгон мылтыгың.
Акталсын жерде жаткандар,
Ак түвак жайлоо чыккандар,
Мен ада⁵ кылып айткыча,
Айран болсун уккандар.

МЕРГЕНДИН АЯЛЫНЫН КОШОГУ

Каламдай кара кашынаң,
Мергеним өттү жашынаң.
Балачылык чагында,
Баста бараң үйрөнгөн.
Жигитчилик чагында,
Жийде бараң үйрөнгөн.

Шүндөй кызыл табылгы.
Мылтыгыңдын сүбөсү,
Атаң адис мергеним,
12 жаштан быякка,
Үйрөндүң мылтык сабилди.
Алты аркар өтөт кыядан,
Алтоо бир беле уядан.
Жети аркар өтөт кыядан,
Жетөө бир беле уядан.
Бар белең да жок белең,
Жоктоого кирер кеп белең.
Алтынымдын күкүмү,
Атаң адис мергеним,
Асил да мерген тукуму.
Мүнүшкөрдүн күкүмү,
Атаң адис мергеним,
Күйгөн терген тукуму.
Ак билтең¹ күйүп чок болду,
Атаң адис мергеним,
Аңдабай басып жок болду.
Көк билтең күйүп чок болду,
Атаң адис мергеним,
Көрбөй басып жок болду.
Ак зоонун башы жайык деп,
Аңдабай басып тайгылдың.
Асыл да жандан айрылдың.
Көк зоонун башы жайык деп,
Көрбөй да басып тайгылдың.
Ата адис мергеним,
Көрөзөн жандан айрылдың.
Аяктай ташка жашынган,
Ак бараң мылтык асынган.
Көнөктөй ташка жашынган,
Көк бараң мылтык асынган.
Ак зоодон түтүн булаткан,
Ак аркар атып сулаткан.
Ата, адис мергеним,
Айлин² бир гөшкө³ жыргаткан.
Көк зоодон түтүн булаткан,
Көк аркар атып сулаткан.
Ата, адис мергеним,
Эчкисин атсам эгиз деп,
Улагын атсам убал деп,
Ата, адис мергеним,
Эчкиден тандап серке аткан,
Эликтен тандап телки аткан.
Алкымдуудан түлкү аткан,
Ата, адис мергеним,
Аюу деген ит аткан,

Токойдон чыккан доңузду,
Токмок жилик үзө аткан.
Качырып келген каманың,
Как маңдайын жара аткан.
Баатырсынган жолборсту,
Балбылдаган көзгө аткан.
Кабыланын дагы аткан.
Мылтыгым кооз болсун деп,
Ак талдан кундак жондурган,
Ичин терең ойдурган.
Короосун кабак ойдуруп,
Өзүм башым дегенби,
Өрдөк атып бергеним.
Өзгөчө кыраан мергеним,
Атасы башым дегенде,
Аркар атып бергеним.
Айдын көзүн торгогон,
Пулут болот түрбайбы,
Адисимдин өлгөнү,
Унут болот түрбайбы.
Күндүн көзүн торгогон,
Булут болот түрбайбы,
Адисимдин өлгөнү,
Унут болот түрбайбы.

КАН АЖЫ ӨЛГӨНДӨ ТОКОЛУНУН КОШКОНУ

Кашкардан ар ким келтирген,
Калыбынча берметти.
Колуңа кудай туш кылды,
Кан ажым,
Козголбос калың дөөлөттү.
Кокондон ар ким келтирген,
Корголдон катта берметти.
Колуңа кудай туш кылды,
Кан ажым,
Козголбос калың дөөлөттү.
Күлүккө тумар таккансың,
Күрдөөлүү журтка жаккансың.
Пиядага ат берип,
Бир далайга жаккансың.
Аргымакты баккансың,
Ач арыкка мал берип,
Ар убакта баккансың.
Каптагы туз алал,
Каркыралуу кыз алал.
Алал эмей эмине,
Кадимки уулуң Касымбек,
Атамды ажы жиберип,
Айылда кантип жүрөм деп,

Аркама салып көтөрүп,
Мен да ажы барам деп,
Куп рахмат Касымбек,
Кутулдуң ата карзынан.
600 сом пул менен
Абдылданы бий кылдың.
Ак сарайдан үй кылдың.
Кудайым сүйүп баш берген,
Ага иниңди жыйнадың.
Ата арбагын сыйладың.
Асманда булут созулду,
Ак ниеттүү кан Дербиш
Асмандагы үрлөргө
Аралашып кошулду.
Бетте булут созулду,
Ак нээттүү кан Дервиш
Мекедеги үрлөргө
Аралашып кошулду.
Жамыйкатып чогултуп,
Кураатканга жарарсың.
Жакыныңдын күнөйүн,
Кан Ажым,
Сураганга жарарсың.

**КЕЛДИКЕ МУХАММЕТКАЛЫЙ
КАЗА БОЛГОНДО АЯЛЫ БУРУЛДУН
КОШКОН КОШОГУ**

Асылбаш эле кайныңыз,
Ардактап алган зайбыңыз.
Акыры төрөм өткөн соң,
Азапка түштү зайбыңыз.
Жазылуу калды жазганың,
Жазууда кудай кылганын.
Жаман атты кылыптыр,
Кочкордогу тууганың.
Жасаган ишиң туурадыр,
Кайгынын башын кайгы жээр,
Кантип айтты ошону,
Кайрылчу тууган чиркиндер.
Ушактап кара санаган,
Ырбатты кайра жараны.
Жарынууга жан таттуу,
Кирейин десем жер катуу.

СЫРГАНЫН КОШОГУ

Бысмылда сөздөн баштайын,
Төрөмө баштабай кантип таштайын.

Төрөгелди ойронум төгөрөктү соргонум.
Төрөм аялга такыр тойгон жок,
Төрөмдү азирейил койгон жок.
Сарбагыштан мени алдың,
Солтодон тандап муну алдың.
Солкулдап ыйлап кошпосо,
Союлдай кылып неге алдың?
Мамайдан тандап дагы алдың,
Баркымды билет деп алдың.
Мал коротуп неге алдың?
Абдан сулуу деп алдың,
Алты ооз кошок билбесе,
Аргымак атты тартуулап,
Айбандай нени неге алдың?
Саяктан тандап бирди алдың,
Сайраган булбул деп алдың.
Беш ооз кошок таппаса,
Бет тытарды неге алдың?
Бугудан тандап бирди алдың,
Бир ооз кошок билбесе
Бул коротуп неге алдың?
Чериктен тандап дагы алдың,
Чебер ишмер деп алдың.
Чеберлиги билинбейт,
Бир туш кийиз илинбейт.
Өлүмүш болуп жатпагын,
Тамашага батпагын.
Тамагыңды коротпой,
Алды-алдынан тараткын.
Кыз алганың өтөт ко,
Өлүгүңдү күтөт ко,
Өлгөнгө болбойт көп кейиш,
Ал жайдан берсин кең бейиш.

САМАГАН КАЗА БОЛГОНДО АЯЛЫ СЕЙИЛДИН КОШОГУ

Көк талдан союл кыркам деп,
Жаздым болдуң дүйнөдөн.
Көк талдан кырккан союлуң,
Үзүлүп кетти моюнуң.
Ичигиң турат илинип,
Элиңде жогуң билинип.
Калпагың турат илинип,
Калкыңда жогуң билинип.
Малыңды союп эл бийлейт,
Баркыңды элден ким билет.
Элүүгө жашың жетсечи,
Элиңде болуп кетсеңчи.

КУМАЛАК

Каалабай сөздүн бекерин,
Калкыман чыккан чеченим.
Караманча билбепмин,
Калкынан жылып кетерин.
Сүйлөбөй сөздүн бекерин,
Сөзмөрдөн чыккан чеченим
Түшүнбөпмүн мен кургур,
Сүйлөшпөй өтүп кетерин.
Ойлобой сөздүн бекерин,
Ойроттон чыккан чеченим.
Ойлобопмун мен кургур,
Ордунан жылып кетерин.
Чеченим көзү барында,
Жайлоолоп жүргөн экемин.
Жайлоолоп жүрүп билбепмин,
Жалгандан өтүп кетерин.

МЕДЕРБЕК ЖАНТАЕВГЕ АЯДЫ СЫПАРДЫН ЭСКЕРМЕ КОШОГУ

Областтык кызматта,
Иштедиң эле Нарында.
Дос, тамырың көп эле,
Иштеп турган чагыңда.
Ага-тууган, сөөк-тамыр,
Жүрчү эле ээрчип жанында.
Сыйлачу эле бардыгы,
Бара калсак айылга.
Отпуска алып ойнодук,
Күлүп-жыргап айылда.
Пүтөвка алып курортко
Баруучу элек жайында.
Курортко бизди жөнөтүп,
Көп болуучу табылга.
Аралап жылда болчубуз,
Фрунзенин багында.
Эс алып басып жүрчү элек,
Шаардын кара багында.
Театрга барчу элек,
Боло калса агылга.
Бардык дүйнөм түп-түгөл,
Анда Медербек жүрчү жанымда.
Медербек өлүп, биз калып,
Азыр учурап турам жалыңга.
Дем алалбай турамын,
Сынгандай бир топ кабырга.
Айласыздан амал жок,
Баш ийип турам агымга.

Айрылдым сенден Медербек,
Ал дагы менин багым да.
Билбедим мындай болорду,
Бактылуу жүргөн чагымда.
Кайрылып келип Медербек,
Өчүрсөң боло жалынды!
Папалашып ыйлашып,
Балдарың сени сагынды.
Каралуу болуп кайгырып,
Азыр көрбөй жүрөм айылды.
Кадырлашкан өзүң жок,
Кимге айтамын зарымды.
Капаланып кайгырсам,
Эч ким билбейт алымды.
Балдарды багып чоңойтуу,
Мага милдет болуп тагылды.
Бактым жок экен жоготтум,
Өзүңдөй асыл жарымды.
Балдарыңды багармын,
Тындырбай иштеп жанымды.
Арка кылып турамын,
Насипбек, Капар, Карыңды.
Жардам берип жатышат,
Алар боордошторуң эмеспи.
Кандай жашоо жөнүндө,
Азыр берип турат кеңешти.
Арт жагыңа калтырдың,
Сегиз бала керээзди.
Чоңураагын окутуп,
Ашырбадың белести.
Эң улуусун үйлөнтүп,
Куда болуп барбадың.
Убайым көрбөй балдардын,
Ичиңде кетти арманың.
Капа болуп кайгырып,
Зарлап ыйлайт балдарың.
Кыйын иш болду сен өлүп,
Мен кайгырып калганым.
Жубайымды алдың деп,
Шум ажалды каргадым.
Баягы, жыргалымдын бири жок,
Мен кайгырып ыйлап зарладым.
Алып кетти өзүңдү,
Ажалдын оору илдети.
Кантейин мага калды го,
Балдардын бардык милдети.
Кайгылуу, муңдуу күнүмдүн,
Кабарын угуп билсечи.
Кан жутуп кейип жүрөт деп,

Кадырлап кат чийсечи.
Кайгырбай кайрат кылгын деп,
Кабар кылып ийсечи.
Атайлап кылган кабары,
Кайрылып мага тийсечи.
Өлүм деген адамга,
Өзөккө тийген ок экен.
Калгандарды жалынга,
Күйгүзө турган чок экен.
Адамдарга кудайдын,
Кылбаганы жок экен.
Ажал-азап, жамандык,
Кырсыктын эң чоңу экен.
Ажал-азап, жамандык,
Кудайдын кылган иши дейт.
Шарият айтып молдолор,
Ушул иштин бардыгы,
Бир кудайдын күчү дейт.
Мусапыр болуп жалынсаң,
Болбойт экен жараткан.
Керектеген адамын,
Койбойт экен жараткан.
Тилдеп жатса өчөшүп,
Сойбойт экен жараткан.
Казанасы өлүмгө,
Толбойт экен жараткан.

АРПАБАЙ*

*Салмаке уруусунан Орозой уулу Арпабай каза болгондо, өлөрүнөн бир жума мурун
алган колуктусунун кошогу*

Күн алдынан жел болот,
Күйөөсүн жутуп алды деп,
Күбүр кылган эл болот.
Ай алдынан жел болот,
Алганын жутуп алды деп,
Айың кылган эл болот.
Күн чыгып дале түш болду,
Күнү бүткөн бендеге,
Күйүттүү бейбак түш болот.
Ай чыгып дале түш болот,
Ажалы жеткен бендеге,
Азаптуу бейбак түш болот.
Бүлдүркөн ала көйнөгүм,
Бүгүшүнөн сөгүлөт,
Жаш мурзам көзү өткөн соң,
Көз жашым дале төгүлөт.
Калдыркан ала көйнөгүм,
Капшытынан сөгүлөт.

Асылым көзү өткөн соң,
Көзүмдүн жашы төгүлөт.
Көк суунун башы тараша,
Көк алма чыгат жанаша.
Көк алма жеген мен мында,
Көрөргө барар күн кайда.
Ак суунун башы тараша,
Ак алма чыгат жанаша,
Ак алма жеген мен мында,
Артынан барар күн кайда.
Үйүңдүн асты ак беткей,
Ак ала жылкы жеп кетти.
Акем менен атамды,
Эптүү болсун деп кетти.
Булбул сайрап таң атты,
Муңдуу бейбак не жатты.
Күкүк сайрап таң атты,
Күйүттүү бейбак не жатты.
Таң атар алды таттуу уйку,
Тамаша менен ойгонбой,
Тарткылык менен ойгондум,
Керегең түбү кескен тал,
Кейигеним кимге таң.
Босогоң түбү борпоң тал,
Боздогонум кимге таң.
Алтындан табак кадармын,
Айтып жүрүп жадармын.
Күмүштөн табак кадармын,
Күйүп жүрүп жадармын.
Алтындан кылган бүчүм ай,
Азабым калды ичимде ай!
Алтымыш кой терисин,
Алматы көздөй жүргүздүң,
Алтымышта энеңди,
Арык койдой мүргүттүң.
Токсон койдун терисин,
Токмоктү көздөй жүргүздүң.
Токсондогу атаңды,
Токту койдой мүргүттүң.
Чаппай атың чаалыкты,
Чакырбай үнүм кардыкты.
Кара там калды калдырап,
Кара бет калды жалдыран.
Күн төбөдөн салынат,
Күйүттүү атаң сагынат.
Ай төбөдөн салынат,
Азаптуу энең сагынат.
Кызыл алма колго алып,
Бейиште бекен жаш ойрон,

Кыз алганым калды деп,
Кейиште бекен жаш ойрон.
Жашыл жоолук колго алып,
Бурайт бекен жаш ойрон.
Жаш алганым калды деп,
Сурайт бекен жаш ойрон.
Жашыл жоолук колго алып,
Бураганың курусун,
Кызыл жоолук колго алып,
Бурайт бекен жаш ойрон.
Кыз алганым калды деп,
Сурайт бекен жаш ойрон.
Кызыл жоолук колго алып,
Бураганың курусун.
Кырды кырдай жүгүргөн,
Кызыл кийик баласы.
Кыз келип дале тул калган,
Ай задам бек баласы.
Жарды жардай жүгүргөн,
Жашыл кийик баласы,
Жаш келип дале тул калган,
Ай задам бек баласы.
Алты кийик терисин,
Ийлешпедиң жаш ойрон,
Алты жылы бир жүрүп,
Сүйлөшпөдүң жаш ойрон.
Жети кийик терисин,
Ийлешпедиң жаш ойрон,
Жети жылы бир жүрүп,
Сүйлөшпөдүң жаш ойрон.
Дүрүйө менин көйнөгүм,
Тартса жетпейт мойнума,
Түртө жатчы койнуңа.
Дарыя менин көйнөгүм,
Тартса жетпейт мойнума,
Тарта жатчы койнуңа.
Бүргөн-бүргөн бүргөндүр,
Бүргөндө түлкү жүргөндүр.
Жаш ойрон өлдү дегенде,
Кас санаган тууганың,
Жакасын кармап күлгөндүр.
Жаш ойрон өлдү дегенде,
Ар бир тууган курдаштар,
Ичинен сызып күйгөндүр.

ЭРИ ӨЛГӨН ЖӨНҮНДӨ КОШОК

Саадакка салган октойум,
Сардали бегим жоктоюн.
Кумдакка салган октоюм,

Кутманым бегим жоктоюн.
Ак төбөнү айланып,
Ак жолборс качты тосоюн.
Ак жолборстой чабынып,
Ак шумкар куштай кагынып,
Көйгашкам качты тосоюн.
Көк төбөнү айланып,
Көк жолборс качты тосоюн.
Көк жолборстой чабынып,
Көк шумкар куштай кагынып,
Көйгашкам өттү кошоюн.
Кошкун-кошкун көмөкөй,
Кошо албасаң көмөкөй
Кошокчуга кат берип
Коштурайын жөнөкөй.
Айткын-айткын көмөкөй,
Айта албасаң көмөкөй
Айтуучуга ат берип,
Айттырайын жөнөкөй.
Айтпагыдай эр беле,
Ким-киминден кем эле,
Телегейи тең эле,
Төрт түлүгү шай эле.
Ар деме десем эп эле,
Карагер атын шарт түйгөн,
Казактан мындай ким жүргөн.
Кыл куйрук атын шарт түйгөн,
Кыргыздан мындай ким жүргөн.
Ак килим¹ салып ат минген,
Асемди сиздей ким сүргөн.
Тор килим салып ат минген,
Довранды² сиздей ким сүргөн.
Кылыч кының кылайган,
Кыргызга нуска чыгарган.
Саадагы санга салынган,
Санаты журтка жайылган.
Санатың кеткен сайылып,
Самаркан ылдый жайылып,
Кеңешиң кеткен керилип,
Кең Кокон ылдый терилип.
Кериге тартып кең конгон,
Керишиңе эр тойгон.
Кеңешиң кимден кем болгон.
Чубай тартып кең конгон,
Сымбатыңа эр тойгон.
Сымбатың кимден кем болгон.
Саймалуу саадак сары шым,
Алиярга чалышым.
Булгары саадак сары шым,

Мустапага чалышым.
Букарга кеткен дабышың,
Жапырмак жазы терегим,
Жалпы журтка керегим.
Жалпы журтуң нетейин,
Үч кызыма керегим.
Кыздары кызыл чыт кийген,
Кызматың элге көп тийген.
Балдарың параң чыт кийген,
Байдаңыз журтка көп тийген.
Өрүгү бышкан багында,
Өзүнүн тирүү чагында,
Өз тууган кылган кошомат.
Пайкели бышкан багында
Бари эле кылган кошомат,
Соносу бышкан багында,
Көйгашкам тири чагында
Соодагер кылган кошомат.
Ак төбөгө мал салган,
Ак үңкүргө зар салган,
Ак сандыкка пул салган,
Санап өткөн көйгашкам.
Ашкан кытай ичинен
Манап өткөн көйгашкам.
Көк чатырдын танабы,
Корошон кытай манабы.
Адырын ала кой баскан,
Алтын аяк жууратың
Ач арыгын тойгузган.
Күнгөйүң ала кой баскан,
Күмүш аяк жууратың
Ач арыгың тойгузган.
Аңкаганга аш болгон,
Суусаганга суу болгон.
Казаны каймак пал3 болгон.
Дастаркону тоо болгон,
Баканынан май аккан,
Кавугунан бал тамган,
Баканы майга ийилген,
Майлыгы майга чириген.
Жол боюна конгонум,
Жолоочу жолун тосконум.
Жолго казан асканым,
Ачыкташ чыгып жайлаган,
Агала бие⁴ байлаган.
Байталы шибер жайлаган,
Балдары кымыз чайкаган.
Көлгө чыгып жайлаган,
Көгала бие байлаган.

Кызматкер кымыз чайкаган.
Кунан бие курч кымыз,
Кубулдата быштырган.
Кырма аякка кўйдурган,
Кыркасы менен сундурган.
Шилбеден шилги кыйдырган,
Чилдеде кымыз жыйдырган.
Чилдеде жыйган кымызың,
Жилиң майы татыган.
Долоно ширге кыйдырган,
Токсондо кымыз жыйдырган.
Токсондо жыйган кымызың,
Томук майы татыган.
Кара тоо башы кендирден.
Карадан жорго желдирген.
Каралалуу жылкы айдап,
Кандай панде5 дедирген.
Кызыл тоо башы кендирден
Кызыл ала жылкы айдап,
Кандай панде дедирген.
Сувайын сувга бөлдүргөн,
Жоргосун жолго салдырган.
Карагай казык кактырган,
Кашкасын байлап чаптырган.
Кашкасынын үстүнө
Кашкадан жабуу жаптырган.
Долоно казык кактырган,
Торусун байлап чаптырган.
Торусунун үстүнө
Торкодон жабуу жаптырган.
Тушуна тулпар байлаткан,
Капшытка жаван (жыгдан) орноткон,
Карчыганын канаты,
Ындыстандын манаты.
Айта берсем арылбайт,
Менин арстанымдын санаты.

11 ЖАШТА КЕТКЕН АБЫШКАСЫНА АРНАЛГАН КОШОГУ

Кызылды кийсем оңбоду,
Сенден калган балдарың
Бир уул, бир кыз болбоду.
Көмүркөй алтын зар эле,
Көңүлдө көп кеп бар эле.
Ортодо тилеп жүргөнбүз,
Ортодо жалгыз бала эле.
Сандыгың алтын зар эле,
Санаада көп кеп бар эле.
Саргайып тилеп жүргөнүм,

Ортодо жалгыз бала эле.
Керектүү таштын оору жок,
Бу санаага жеткирбей,
Жараткандын боору жок.
Канжарынан кан тамган,
Караган киши жалтанган.
Тизгининен кан тамган,
Тиктеген адам жалтанган.
Кер жорго оозун идерген,
Кер мурутун имерген.
Кең жыйындын ичинде,
Кеңешин жазбай чиренген.
Сар жорго оозун идерген,
Сар мурутун имерген.
Сан жыйындын ичинде,
Санатын жазбай чиренген.
Кара киш бөркүң ыргарда,
Кайран жаның жыргарда,
Кара киш бөркүң суу болор,
Кайран жаның өттү эле,
Кара жврге кор болор.
Суусар киш бөркүн ыргарда,,
Султан жаның жыргарда,
Суусар киш бөркүң суу болор,
Султан жаның өттү эле,
Суулуу жерге кор болор.
Коштоп кийип суусар бөрк,
Ыргап турган чагыңда,
Кошо билип колхозду,
Жыргап турган чагыңда,
Ажалың жетип күн бүтүп,
Калдыңго жердин тагинда.
Турумтай учса пар таштайт,
Туюк жердин алдында,
Туйгун боюң тан таштайт¹.
Ак көкүрөк акылдуу,
Ак көкүрөк сөгүлөр.
Акылың жерге төгүлөр.
Кең көкүрөк кеңемтүү,
Кең көкүрөк сөгүлөр,
Кеңешин жерге төгүлөр.
Чечен эле көкүрөк,
Эми чегип коёт топурак.
Акыл эле көкүрөк,
Эми алып коёт топурак.

КҮЙӨӨСҮ ӨЛГӨНДӨГҮ КОШОК

Чылбырың учун дат басты,
Чыгып качып кете албай,

Кандай сизди кош басты.
Камчыңдын учун от басты,
Камынып качып кете албай,
Кандай сизди кош басты.
Ай караңгы түн бекен,
Арстаным үйдөн чыкканда,
Ажалы жеткен күн бекен?
Ажалы жеткен күн болсо
Прогул болсоң мейли деп,
Тоспойт белем жолуңдан,
Кармабайт белем колуңдан;
Түшпөйт белем араңа,
Кара башыл мал алып,
Кылбайт белем садага.
Күн караңгы түн бекен,
Гүл мырзам үйдөн чыкканда,
Күнү бүткөн күн бекен?
Жетпей калсын күнөөңүз,
Күрмөөгө келбей тилиңиз.
Кара маанат тон бекен,
Качырып көмүр тийгенде,
Кайрылар адам жок бекен?
Кызыл маанат тон бекен?
Кычырап көмүр тийгенде,
Кылчаяр пенде жок бекен?
Кычырап көмүр тийгенде,
Элеңдесе эне жок,
Алаңдаса ата жок,
Эч нерсе менен иши жок,
Арачы болор киши жок.
Сызылганда атадан,
Туулганда энеден,
Азалтан тагдыр ушул деп,
Тагдырыңа лам берген,
Ыраазы болуп жан берген.
Алтындан сөйкөм гүл шакта,
Арзылаган кыздарың,
Алтының билбейт бул чакта.
Арстаным атам кайда деп,
Арманы болор бир чакта.
Күмүштөн сөйкө гүл чакта,
Күзгүлөп алган кыздарың,
Күйүшүн билбейт бул чакта.
Алты айың кызыл түлкү элең,
Алланын кошкон мүлкү элең.
Жети аның кызыл түлкү элең,
Жан энем кошкон мүлкү элең.
Керегем башы гүл терек,
Келин алып, кыз берсем

Кеңешүүгө сиз керек.
Уугумдун башы гүл терек,
Уул үйлөп, кыз берсем,
Урматына сиз керек.
Белестен туруп карасам,
Бедерлүү кошмок нарым жок,
Бөк базардан чакыртсам,
Очогум ооау тор эле.
Орозгерим зор эле.
Көк чай салып демдеген,
Чайың калды куюлбай.
Орозгерин зор кылган,
Жайың калды буюрбай.
Ак чай салып демдеген,
Чайың калды куюлбай,
Ашкере атын зор кылган,
Жайың калды буюрбай.
Бүйрөсү эле ашымдын,
Урматы эле башымдын.
Кыймасы эле ашымдын,
Кырдары эле башымдын.
Бүйрөсү кетти ашымдын,
Урматы кетти башымдын.
Күл мырзам өтүп кетти эле,
Кыймасы кетти ашымдын,
Оң колумда чайдоосум,
Оокатыма он жемиш,
Ак көйнөгүм чадыры,
Үзүм менен кадыры.
Гүл мырзамдын барында,
Гүлдөрүмдү туюктап,
Түн уйкумду тынч уктап,
Түйшүктү кайдан билчү элем.
Калкамандын барында,
Кан жыйынды туюктап,
Кайгыны кайдан билчү элем,
Капкак уруп күлчү элем.
Гүлмырзам өтүп кетти эле,
Тулаңду жерлер жошулду,
Тулдарга башым кошулду.
Өлөңдүү жерлер жошулду,
Өлгөнгө башың кошулду.

КОШОК

Жаз мингениң жайдак боз,
Жакшылар сизге жана дос.
Жана дос берген ак кагаз,
Амияңда¹ койнуңда,
Аргымак минсең арымдаш,

Ар жакшы менен карындаш
Товурчак минсе арымдаш,
Топ жакшы сизге карындаш.
Карагыр Шамей кандай жер,
Көч шывагы² белден жер,
Көрүнбөй геттиң кайран эр.
Кызылкыр шамей кандай жер?
Ак шывагы белден жер,
Арманда геттиң кайран эр.
Жазгы бир конгон журтуңа,
Жавагы жайлар ойносун.
Жаз ойлогон оюңду,
Эми жарабастар ойлосун.
Күзгү бир конгон журтуңа,
Кунан бир жайың ойносун,
Күз ойлогон оюңду,
Болумсуз бийлер ойлосун.

АЯЛДЫН КОШОГУ

Саадакка салган октоюм,
Зардали бегим жоктоюн.
Жоктобой кантип токтоюн,
Жоктобосом түгөлдөй,
Байбачамды мен айтсам,
Жолоочу кетип жүргөндөй.
Кумдакка салган октоюм,
Куу жакшы бегим жоктоюн.
Аман десем түгөлдөй,
Байбачамды мен айтсам,
Айлымда басып жүргөндөй.
Байбачамды мен айтсам,
Элимде басып жүргөндөй.
Кыяда жүгү ообаган,
Кызыл атан лөктөйүм.
Капталда жүгү ообаган,
Кара бир атан лөктөйүм.
Карайып чыккан өрттөйүм,
Усталарга табылбас,
Кара болот курчтайым.
Мүнүшкөргө табылбас,
Бозум түлөк куштайым.
Байбачамын барында,
Жарык эле маңдайым,
Чучук эле таңдайым.
Байбачам өтүп кетти эле,
Салык болду маңдайым,
Заар болду таңдайым.
Устадан калган желек жок,
Байбачаман белек жок.

Сооттон калган кыяк жок,
Байбачаман туяк жок.
Байбачамын барында,
Токулуу тору ат минбепмин,
Толгонтуп бала сүйбөпмүн.
Байбачамын барында,
Кыналуу боз ат минбедим,
Кылыктап бала сүйбөдүм.
Ак кайыңдын учу элең,
Ак болоттун курчу элең.
Ак кайың сынды учунан,
Ак болот сынды курчунан.
Байбачамы мен айтсам,
Ашкере Меке кетиптир,
Калың бир кутчу журтунан,
Көк кайыңдын учу элең,
Көк болоттун курчу элең.
Көк кайың сынды учунан,
Көк болот сынды курчунан.
Байбачамы мен айтсам,
Көрүнөө Меке кетиптир,
Көңкө бир кутчу журтунан.
Кабагым салсам караган,
Кадыр-адым сураган.
Э байбачча өтүп кетти эле,
Эми кадыр-алым ким сурайт.
Жылкы айдадың жылдыздан,
Кыз тандадың мундуздан.
Айдаган жылкың аз болду,
Тандаган жарың албастан,
Таалайың неге бас болду.

МЕРГЕНДИН АЯЛЫНЫН КОШОГУ

Аркайган зоонун нары алды,
Аркар кулжа көп калды.
Арпадай төккөн ок калды,
Аркага мылтык көтөрүп,
Атарга мерген жок калды.
Будурмак тоонун нары жагы,
Бугу-марал көн калды.
Дуниядан көзүң өткөн соң
Буудайдай төккөн ок калды,
Муңканып ыйлап олтурам,
Артыңда мерген жок калды.
Жалпак ташты бек баскан,
Жапырак мүйүз теке аткан.
Эгизин коюп жалкы аткан,
Экини коюп бирди аткан,
Энесин коюп теке аткан.

Булгары кесе байланган,
Бурулуш тоону айланган,
Бурулуп кайра кайтканча,
Муңканбайбы алганың,
Муңайбайбы балдарың.
Саймалуу кесе байланган,
Самаркан тоосун айланган,
Самаркан тоодон келгенче,
Саргайбайбы алганың,
Сагынбайбы балдарың.
Көтөрбөгөн жан барбы,
Кудуреттин салганын.
Кара кийип кан жутуп,
Капалуу жесир калганын.
Текечер жатат ойдуңда,
Тел мүйүзү мойнунда.
Теңирим сүйгөн пенденин,
Теңтушу жатат койнунда.
Кулжачар жатат ойдуңда,
Куу мүйүзү мойнунда.
Кудайым сүйгөн бенденин,
Курдашы жатат койнунда.
Кудурети күчтүү кудайым,
Кууратып жесир койдубу.
Кардан изиң адашпай,
Чалып кеткен шекилди.
Кайып эрен кырк чилтен,
Алып кеткен шекилди.
Тоодан изиң жаңылбай,
Чалып кеткен шекилди.
Топ олуя биригип,
Алып кеткен шекилди.
Тозогуна бейбакты,
Салып кеткен шекилди.

* * *

Базар-Коргон, Маргалаң,
Малга кызык базары.
Бари элим кулак сал,
Көк жалымын казалы.
Казалынан биз баштап,
Калк кумарын жазалы. :
Жагалмай учпас кыядан,
Жакшы чыккан уядан.
Эликтер өтпөс кыядан,
Эркин болгон уядан.
Какырда кызыл гүл эле,
Калкынан чыккан эр эле.
Эгиз кызыл гүл эле,

Элинен чыккан эр эле.
Карагандуу колоттой,
Кайрап койгон болоттой.
Бүлдүркөндүү колоттой,
Бүлөп койгон болоттой.
Усталарга табылгыс,
Кара болот муштайым.
Мүнүшкөргө табылгыс
Бозум түлөк куштайым.
Каргалуу кара тоодайым,
Каз айлангыс зоодайым.
Курбулуу бийик белдейим
Куш айлангыс зоодайым.
Самавар алтын жыш эле,
Сайдан өрдөк үчүрбас,
Сарала туйгун куш эле.
Көмүркөй алтын жыш эле,
Көлдөн өрдөк үчүрбас,
Көк ала туйгун куш эле.
Башаны бийик кашка суу,
Баштап коном дечи эле.
Өз теңтуштун ичинде,
Башкача болом дечи эле.
Өзөндүү булак кашка суу,
Өрдөп коном дечи эле.
Өз теңтуштун ичинде,
Өзгөчө болом дечи эле.
Босоголуу боз үйдөн,
Бой талаша киргеним.
Бото көздүү жакшыдан,
Бой талаша жүргөнүм.
Керегелүү кең үйдөн,
Бой талаша киргеним.
Кеңеши жакшы мыктыдан,
Ой талаша жүргөнүм.
Ак чатыр тиккен белеске,
Айтылуу болгон кеңешке.
Алтындан казык кактырган,
Алтын мөөр ак кагаз,
Аземди жигит кайранды,
Кеңештер сизди жактырган.
Күмүштөн казык кактырган,
Күмүш мөөр көк кагаз,
Өкүмөт сизди жактырган.
Калам алып кат жазган,
Каламым сындуу болсун деп,
Кайтара күмүш чаптаткан.
Кайран жигит көк жалды,
Кайрадан кеңеш жактырган.

Ойдо кулан бакырган,
Облус чоңу чакырган.
Кырда кулан бакырган,
Кыргыздын чоңу чакырган.
Аттанып чыккан чоң үйгө,
Атагың чыккан борборго,
Акылы менен сөз айтып,
Агасын салган оң жолго.
Бастыра чыккан чоң жолго,
Мартабаң кеткен борборго,
Мастати менен сөз айтып,
Баласын салган оң жолго.
Жапыра жазы терегим,
Жалпы элге керегим.
Түктүү түмөн терегим,
Түгөл элге керегим.
Түгөл элиң кантейин,
Баласына керегим.
Жыйырма тово кырк аркар,
Жылкы жайлап талаасын.
Кай арманым айтайын,
Жыйынга кошпой баласын.
Токсон това кырк аркар,
Токту жайлап талаасын.
Ойрон жигит арманда,
Топко кошпой баласын.
Өрүп чыккан койлоруң,
Өмүрү кыска ойронум.
Жайылып кетти койлоруң,
Жашабай кеткен ойронум.
Кайран жигит кадырман,
Катарынан адашкан.
Бейпайда өлүм шум ажал,
Бербей кетти талашсам.
Ажал жетип, күн бүтүп,
Акырет кеттиң турбастан.
Айрылып калдык арманда,
Асил жигит кымбаттан.
Адам ата байгамбар,
Ак турпактан жаралган.
Мусулман орус калк болуп,
Шол адамдан таралган.
Каза жетсе калуу жок,
Кадыр мөөлөң жалалдан.
125 байгамбар,
Буларда саат такпаган,
Ажалдан аман калардан.
Ажалдуу пенде калабы
Дагдырда жазкан каламдан.

Калың кыргыз көп элим,
Кайраным кеткен араңдан.
Эр жүрүшү намыска,
Башынан бери ойлогон,
Акырет сапар барышка.
Кабыл болду сапарың,
Өкүмөт эле башыңыз,
Калың элиң көп ыйлап,
Кургабады жашыбыз.
Ак боз атың аянчыл,
Ак шумкар кушуң коёнчул.
Алыңды сурап эл келди,
Азыраак уктап ойгончу.
Көк боз атың аянчыл,
Көк шумкар кушуң коёнчул.
Көңүлүң сурап эл келди,
Көп уктабай ойгончу.
Саадагың турат сабы жок,
Санатың турат өзүң жок.
Кылычың турат кыны жок,
Кылычың турат өзүң жок.
Бедерлүү болду кылычың,
Бекерлер болду бул ишиң.
Калайлуу болду кылычың,
Калайлар болду бул ишиң.
Кызылман ат койкоңум,
Кыйын болду шойконуң.
Караман ат койкоңум,
Кандай болду шойконуң.
Айтканың чыкпайт оюмдан,
Алемиң чыкпайт ичимден.
Күлгөнүм чыкпайт оюмдан,
Күйүтүң чыкпайт ичимен.
Капшыттуу үйдө мен капа,
Караңгы гөрдө сиз капа.
Түндүктүү үйдө мен капа,
Түнөргөн гөрдө сиз капа.
Чын жаратса кудайым,
Не салды башка убайым.
Аккөлдү Чүрөк бойлогон,
Ар сөздү өзүм ойлоном.
Аз убалым кудайга,
Алганым менен койбогон.
Көк көлдү чүрөк бойлогон,
Көп сөздү өзүм ойлоном.
Көп убалым кудайга,
Көргөнүм менен койбогон.
Ооздук салбас ор кызыл,
Ойноп турат короодо.

Ойронуман ажырап,
Ойлонуп калдым далада.
Суулук салбас сур кызыл,
Сууп турат короодо.
Жаш алгандан айрылып,
Сумсайып калдым далада.
Жакшым өтүп жалгандан,
Жазуу ушул алладан.
Кайраным кетип калкыман,
Калың кыргыз жалпынан.
Кайрат кылам баламды,
Кайрылып келбейт калкына,
Какшасам көкжал келеби,
Кайрат кылам баламды,
Кайранымдын белеги.
Боздосом кырчын келеби,
Кайрат кылам баламды
Бул көкжалымдын белеги.
Эмилдин башы элкин жол,
Эрикпей жүрчү эр элең.
Эр жолдошум жүрсүн деп,
Эриккен жаман кайтсын деп,
Жаландын башы жалгыз жол,
Жалыкпай жүрчү эр элең.
Жан жолдошум жүрсүн деп,
Жалынган жаман кайтсын деп.
Бачайы менен бел бууган,
Тамаша менен жол жүргөн.
Дарайың белден чечилди,
Тамашаң жерге чачылды.
Карагер минсе ойноткон,
Камчысын таштап ойношкон.
Бедевдү минсе ойноткон,
Бөлөвүн таштап ойношкон.
Кара тоо башы мөндүргөн,
Карадан жорго желдирген.
Кара бир каштуу киш мурут,
Кимдин бир уулу дедирген.
Кызыл тоо башы мөндүргөн,
Кызылдан жорго желдирген.
Кызыл чийкил киш мурут,
Кимдин уулу дедирген.
Адыр-адыр жүгүртүп,
Айтекедей бүгүлтүп.
Аргымак тандап ат минген,
Ак куржун салбай салт минген,
Аземди сиздей ким сүргөн.
Добур-добур жүгүртүп,
Тоо текедей бүгүлтүп,

Тобурчак тандап ат минген,
Торкону тандап тон кийген,
Доорду сиздей ким сүргөн.
Басмайылы коргошун,
Багып минген жоргосун.
Үзеңгиси коргошун,
Үзбөй минген жоргосун.
Ак жорго минген шаңга,
Ак калпак кийген жанга.
Көк жорго минген шаңга,
Көк калпак кийген жанга.
Кылычын атка теңдеген,
Кытайдан кошуп чендеген.
Саадагын атка теңдеген,
Сарувдан кошун чендеген,
Сардалы жигит мен деген.
Үйүң конгон кең сазга,
Үртүк салган жакшы атка.
Айлың конгон кең сазга,
Жабдык салган жакшы атка.
Күкүктөр конуп сайраган,
Күн көрүнгүс багыңа.
Жакшылар келип түнөгөн,
Күмүштөн кылган тагыңа.
Аземдүү жаның өттү эле,
Ак кептер түгүл жел да жок,
Ай көрүнгүс багыңда,
Жакшылар түгүл эл да жок,
Алтындан кылган тагыңда,
Кулжа моюн тор атты,
Кудайым бутун сыя атты.
Курдаштарың ичинде,
Кудайым сизге көз атты.
Теке моюн тор атты,
Теңирим бутун сыя атты.
Теңтуштарың ичинде
Теңирим сизге көз атты.
Жабдык салса жарашкан,
Жардай тору ат көкүлү.
Жакшым өтүп жалгандан,
Жасагандын өкүмү,
Үртүк салса жарашкан,
Үйдөй тору ат көкүлү.
Кайраным кетип калкынан
Бу кудайдын өкүмү.
Башкинаңа кийгениң,
Бала суусар териси.
Барып кырчын жатканың,
Коргон-Төбө кериси.

Кызыл көрпө тебетей,
Кыйгаштай кийдин чекеңе.
Кырчын жигит арманда,
Кылчайбай кеттиң Мекеге.
Кара көрпө тебетей,
Каңтара кийдин чекеңе.
Кайран жигит арманда,
Кайрылбай кеттиң Мекеге.
Кадактап алган чайыңыз,
Кадимки Меке жайыңыз.
Теңгелеп алган чайыңыз,
Тегинен Меке жайыңыз.
Ошол бир жайга барыңыз,
Жаннаты болуп алыңыз.

БАЙГОЗУЕВ СУЛТАНГА АРНАЛГАН КОШОК

Кара бакмал бокчолоп,
Жүк оодарган мен элем.
Кара куйрук нар айдап,
Капталдай баскан сен элең.
Кызыл бакмал бокчолоп,
Жүк оодарган мен элем.
Кызыл куйрук нар айдап,
Кыялай баскан сен элең.
Карача каймал жетелеп,
Көч баштаган мен элем.
Кара куйрук нар айдап,
Жол баштаган сен элең.
Кызыл каймал жетелеп,
Көч баштаган мен элем.
Кызыл куйрук нар айдап,
Жол баштаган сен элең.
Карача каймал пул болду,
Кайгырып бейбак түл болду.
Кызыл каймал пул болду,
Кыйналып бейбак түл болду.
Улуу тоонун боорунан,
Улар болуп сайрасам,
Улуган бейбак үнү деп,
Угар бекен арстаным.
Кара тоонун боорунан,
Карчыга болуп чакырсам,
Какшаган бейбак үнү деп,
Угар бекен арстаным.
Ай айлангыс багыңа,
Ак шумкар эргип кончу эле.
Асыл жаның барында,
Ар жакшылар келчү эле.
Айдыңда шамал жел келбей,

Асыл жаның өтүптүр,
Ар жакшылар бир келбейт.
Күн тийбес калың багына,
Көк шумкар эргип кончу эле.
Күлүстөн жаның барында,
Көп жакшылар келчү эле.
Күүгүмдө шамал жел келбейт,
Күлүстөн жаның өтүптүр,
Көп жакшылар бир келбейт.

ТУЯКСЫЗ КЕТТИҢ АРМАН КҮН

Торгой атың парман көк,
Туяксыз өттүң арман гөп.
Кызыл манат бойлошум,
Кыяматтык жолдошум.
Жолдоштукка жарабай,
Жолдо калды шум башым.
Кызыл ала өрүгүм,
Кыз алган өмүр шеригим.
Жашыл ала өрүгүм,
Жаш алган өмүр шеригим.
Кыз алганың мен бейбак,
Кыябың тартып олтурам,
Жашыл манат кетечең,
Жаш алганың мен бейбак,
Жабырың тартып олтурам.
Көрпө ичик кылсам кие жат,
Көзүңдүн кырын сала жат.

КҮЛӨСАЛДЫН КОШОГУ

Асмандап учкан каздайым,
Ак жайык жаткан саздайым.
Асирет кеткен бегимди, .
Айтуусуз кантип таштайын.
Көкөлөп учкан каздайым,
Көк жайык жаткан саздайым.
Көмүскө кеткен бегимди,
Көздөөсүз кантип таштайын.
Таразага тарттырсам,
Таалайым шордон аз деди.
Таалай багың аз деди.
Таалайым жоктур бир мыскал,
Таалайым качан шор кыскан.
Ырымчыга ачтырсам,
Ырыскың шордон аз деди,
Ырааты багың паз деди.
Ырыскым жоктур бир мыскал,
Ырыскым качан шор кыскан.

Он колумдун салаасы,
Омкорот менин белимди,
Бегимдин ордунда жаш баласы.
Беш колумдун салаасы,
Бөктөрөт менин белимди,
Бегимдин калды баласы.

АЛИМАНДЫН КОШОГУ

Байгамбар салган мечитти,
Барган бир адам кечикти.
Баргандарга саламат,
Бул дүйнө бизге аманат.
Бузулбаган сай барбы,
Муңканбаган жан барбы,
Ажал жетип, күн бүтсө,
Алып калар ал барбы.
Кетилбеген сай барбы,
Кейибеген жан барбы.
Ажал жетип, күн бүтсө,
Алып бир калар ал барбы.
Карарган чөлдүн жакасы,
Какшатат өлүм жапасы.
Карарган чөлгө көз жетпейт,
Какшаган менен үн жетпейт.
Бозоргон чөлдүн шамалы,
Боздоткон өлүм амалы.
Бозоргон чөлгө көз жетпейт,
Боздогон менен үн жетпейт.
Базардан алган бачайы,
Бактасыз кайдан кабылат.
Байгамбар өткөн дүйнөдөн,
Биз бакырсак кайдан табылат.
Ичкерден алган бачайы,
Ийнесиз кайдан кабылсын.
Искендер өткөн дүйнөдөн,
Издесең кайдан табылсын.
Карарып көзүң тунарып,
Акырет кеткен сиз карып,
Асыл бир жаның кеткен соң,
Арманда болуп биз карып.

КҮЙӨӨСҮ ӨЛГӨНДӨГҮ КОШОК 1-вариант

Күн кыядан батарбы,
Күмүшүң жерде дат алды.
Күмүш сөөк жыргалым,
Күн тийбес жерге батарбы.
Ай кыядан батарбы,

Алтының жерде дат алды.
Алтын сөөк жыргалым,
Ай тийбес жерде жатарбы.
Камыштуу үйдө мен жалгыз.
Караңгы жерде сен жалгыз.
Кантейин перзент көрбөстөн
Армандуу өттүң сен жалгыз.
Түнөргөн үйдө мен куурап,
Түн түшкөн жерде сен куурап,
Түндүгүң тартар балаң жок,
Түбөлүк жарың мен байкуш,
Боздоп ыйлайм буркурап.
Түнөрүп келген жаанга,
Түндүгү бар үй жакшы,
Түйшүктүү менин башыма,
Жыргалым бары эң жакшы.
Карарып келген жаанга,
Капшырып тиккен үй жакшы,
Какшаган мендей бейбакка,
Жыргалым бары эң жакшы.
Аргымак атка жүн барбы,
Азаптуу мендей бейбакка
Азапты бирге тартууга,
Айланып жетээр күн барбы.
Тобурчак атта жүн барбы,
Тозоктуу мендей бейбагың,
Тозокту бирге тартууга,
Толгонуп жетээр күн барбы.
Күмүштөн менин ийигим,
Күн тийген тоодой бийигим.
Жыргалым сенсиз убай көп,
Оо, бирок өлбөй тирүүмүн.
Алтындан менин ийигим,
Ай тийген тоодой бийигим.
Өзүң, бардай күн кайда,
Өлбөгөн көптүн биримин.
Аркадан келген алты каз,
Алтоону коюп бирин жаз.
Алты атаң өткөн бейиштен,
Эшигин коюп, төрүн бас.
Жекенден келген жети каз.
Жетөөнү коюп, бирин жаз.
Жети атаң өткөн бейиштен,
Эшигин коюп, төрүн бас.
Базардан алган кез жоолук,
Керенесиз жез жоолук.
Кейип, кепчип не пайда,
Калганга берсин ден соолук.
Өйдө бассам өбөгүм,

Ылдым бассам жөлөгүм,
Жыргалым көзү өткөн соң,
Кандай күндү көрөмүн.
Күмүштөн сенин бурамаң,
Күйгөн бир менин убарам.
Күйдүрбөй мени жыргалым,
Кошуп ал деп суранам.
Алтындан сенин бурамаң,
Айткан бир менин убарам.
Азаптуу кылбай жыргалым,
Алың жетсе таштабай,
Ала кет деп суранам.
Сур жорго минип бут чойгон,
Сымбатыңа көз тойгон.
Кер жорго минип бут чойгон,
Келбетиңе көз тойгон.
Күңгөйдөн аккан Шор булак,
Күйгүзүп өлүм кор кылат.
Тескейден аккан Шор булак,
Телмиртип өлүм кор кылат.
Кер чалыш сенин кунаның,
Кебезден менин тумарым.
Жыргалым кетип мен жалгыз,
Кейип бир ыйлап турамын.
Сур чалыш сенин кунаның,
Башайыдан тумарым.
Жыргалым баштап мен өлбөй,
Кудайга жетсин убалым.
Алты атар мылтык далыңда,
Азирейил жаныңда.
Суусаган кезде суу берип,
Жүрбөдүм сенин жаныңда.
Кызыл кыр ылдый көч келет,
Кыргыйың шаңшып ач келет.
Кыргыйыңа жем берчи,
Кызыңа кубат дем берчи.
Оймокко чаян түйчү элем,
Оюм менен жүрчү элем.
Оймогумду дат алды,
Көңүлүмдү дарт чалды.
Чачпакка чаян түйчү элем,
Жайынча басып жүрчү элем.
Чачпагымды дат алды,
Акылымды дарт чалды.
Чайга бир башым жуучу элем,
Чалкалай басып жүрчү элем.
Жыргалым көзү өткөн соң,
Чай эле тургай чама жок,
Чалкаларга дама жок.

Куу кымкап кийдим этиме,
Куу тырмак тийди бетиме.
Жыргалым алып шум ажал,
Эч нерсе кирбейт эсиме.
Жубаалап күлүк ат минген,
Жал куйругун шарт түйгөн.
Азамат адам элең сен,
Жөн жайын айтып барк билген.
Кара тоо башы кендирген,
Кадыры менен эл билген.
Кара тору жылкы айдап,
Бул кимдин уулу дедирген.
Аркасы жибек башайы,
Пактасыз кайдан кабылсын.
Бактысыз мендей бейбакка,
Жыргалым кайдан табылсын.
Эриши жибек башайы,
Ийнесиз кайдан кабылсын.
Какшаган мендей шордууга,
Жыргалым кайдан табылсын.
Күрпүлдөп кузгун куу келет,
Куру эле сайга суу келет,
Жыргалым көзү өткөн соң,
Куураган үйгө ким келет.
Каркылдап каздар куу келет,
Кара бир сайга суу келет.
Жыргалым көзү өткөн соң,
Каран калган бул үйгө,
Кайрылып басып ким келет.
Өрдөктүн жүнү сайда бар,
Өзөлөнүп көп ыйлап,
Өлгөнүн тапкан кайда бар.
Кекилнк жүнү сайда бар,
Кереленип көп ыйлап,
Кеткенин тапкан кайда бар.
Көктөгү булут пас болот,
Жыргалым кеттиң кылчайбай,
Көп ойлонуп санасам,
Көңүлүм жаман козголот.
Туурумдун жогунан,
Түйгунум кетти колумдан.
Учураса кармай көр.
Кимиңдин чыкса жолуңдан.
Конушумдун жогунан,
Жыргалым кетти колумдан.
Алып калар күн болсо,
Атайлап карап жолунан.
Жүрүчү элең кенебей,
Жыргалым, көп адамга теңебей.

Жүрөгүм сыздап чыдатпайт,
Үзүлүп кетчү немедей.
Ар кыялың мен санап,
Айланып башым нес болду.
Жыргалым сени көп ойлоп,
Саргарып өңүм жез болду.
Көмөлдүрүк куюшкан,
Көк жоргоңо жарашкан.
Көңүлдөш өскөн жыргалым,
Акырет кетип адашкан.
Сагалдырык куюшкан,
Сар жоргоңо жарашкан,
Санаалаш менин жыргалым,
А дүйнө кетип адашкан.
Көк зоонун башы тереңден,
Көк шумкар туулат беренден.
Өзүңдөн калса бир перзент,
Көп арман кылбайт элем мен.
Ак зоонун башы тереңден,
Ак шумкар туулат беренден.
Артыңда калса бир туяк,
Арманым айтпайт элем мен.
Ак кайың ээр куткунсуз,
Армандуу өттүң тукумсуз.
Как кайың ээр куткунсуз,
Көз ачык кеттиң тукумсуз.
Адамдан жүкчүл күлүк жок,
Артыңда улан, кыз калбай,
Армандуу сендей өлүм жок.

КАЙНАТАСЫ МЕНЕН КҮЙӨӨСҮ ТЕҢ ӨЛГӨН АЯЛДЫН КОШОГУ

Талаалай конгон коңшуңа,
Тайдын эти жетпеген.
Эшигиңдин астынан,
Талапкерлер кетпеген.
Короолой конгон коңшуңа,
Койдун бир эти жетпеген.
Эшигиңдин астынан,
Атаке,
Кол кайырчы кетпеген.
Алты жүз коюн айдаткан,
Атакем, Анжиян жолун чаңдаткан.
Жети жүз коюн айдаткан,
Атакем, Жээрендин жолун чаңдаткан.
Жеткилең манап экен деп,
Жээрендин элин таңдаткан.
Карадан болгон майлыгың,
Казактан чыккан байлыгың.

Кызылдан болгон майлыгың,
Кытайдан чыккан байлыгың.
Атакемди таштайын,
Жаш ойрондон баштайын.
Ай менен күндөр тоголош.
Атакем менен жаш ойрон,
Экөөнүн күнү болжолдош.
Кашка бир жилик арам эт,
Кайгыга бүттү кара бет.
Жото бир жилик арам эт,
Тозокко бүткөн кара бет.
Ак шумкар учкан туурунан,
Абалдан кудай буюрган.
Ата-энем кошкон жубайым,
Ажыратты кудайым.
Алданын кылган буйругу,
Сабырда кылып турайын.
Бейиштен болсун булагың,
Бериште жаксын чырагың.
Макшардан берсин кудайым,
Иче бир турган булагың.
Суу боюнда сүр жорго,
Суусаганын ким билет.
Тумшугун жеген аялдын,
Сумсайганын ким билет.
Керүүдөгү кер жорго,
Кепшегенин ким билет.
Кешигин жеген аялдын,
Кейигенин ким билет.
Кыштан бир салган сарайга,
Кылчайып атын байлаган.
Кыйла бир калкы чогулуп,
Калыстыкка шайлаган.
Карасын бир минген кунандын,
Калысы элең туугандын.
Калыстык менен сөз сүйлөп,
Канчасын билген дубандын.
Көлөкөң көлгө түшчү эле,
Көлөкөңө жамынып,
Көп тууганың жүрчү эле.
Салкының сайга түшчү эле,
Салкыныңа жамынып,
Сан тууганың жүрчү эле.
Торусун минген кунандын,
Толугу элең туугандын.
Карасын минген кунандын,
Калысы элең туугандын.

КАЛЫЙЧАНЫН КОШОГУ

Алла таалам кош көрбөй,
Бөлгөнүн айтып отурам.
Алганымдын арманда,
Өлгөнүн айтып отурам.
Кайыңды менен Кеңжештен,
Кайгылуу болдум жетпестен.
Көк жайык менен Кеңжештен,
Көрбөй калдым жетпестен.
Бир эле менин арманым,
Өлө электе барбадым.
Кол кармашып коштошуп,
Ыраазычылык албадым.
Алты канат үй тигип,
Алты кертим жүк жыйып,
Жөлөнөөрүм дечү элем,
Алганымдын барында,
Алтын менен күмүшкө
Бөлөнөөрмүн дечү элем.
Бөлөнмөк түгүл бөлүнгөм,
Көздөн аккан кара жаш,
Көкүрөккө төгүлгөн.
Атаганат арман күн,
Ушинтип, көңүлүм калган өлүмдөн.
Агала буудан минбеген,
Арманда өттүң дүйнөдөн.
Ага-тууган элине
Астыртан сылык сүйлөгөн.
Кайбир адам сыяктуу
Аксымдыкта билбеген.
Көгала буудан минбеген,
Көз ачык өттүң дүйнөдөн.
Көп эле адам сыяктуу
Көпкөлөң тартып жүрбөгөн.
Күңгөйдөгү бадалды,
Кандай бадал дечү элем.
Күйөөсү өлгөн адамды
Кандай адам дечү элем.
Күңгөйдөгү бадалдын,
Гүлү түштү ашыма.
Күйөөсү өлгөн адамдын,
Муңу түштү башыма.
Тескейдеги бадалды,
Кандай бадал дечү элем,
Теңтушу өлгөн адамды,
Кандай адам дечү элем.
Тескейдеги бадалдын,
Гүлү түштү ашыма,
Теңтушу өлгөн адамдын,
Муңу түштү башыма.

**ЧЕРИК ЭЛИ БАЗАРКУЛ МАТАЙ УУЛУНУН
АЯЛЫ КОШУПТУР**

Ак өзөн, Аксай жерди айтам,
Ак үйлүү черик элди айтам.
Алла сүйгөн Базаркул,
Акырет кеткен эрди айтам.
Көкөсүн, Аксай жерди айтам,
Көчмөндүү черик элди айтам.
Кудай сүйгөн Базаркул,
Кыямат кеткен эрди айтам.
Жамысың элең буудандын,
Кайраты элең туугандын.
Түркүгү элең буудандын,
Медери элең туугандын.
Сандыгың толгон нак күмүш,
Сан Майлыбаш журтуна,
Салып кеттиң кыйын иш.
Сары алтындан беделиң,
Салынганың чен эле,
Санаганда душмандын
Жүрөгүндө чер элең.
Мамыда калды бууданын,
Майлыбаш калды тууганын.
Кермеде калды бууданын,
Кейип бир калды тууганың,
Тууганың жүрдү аркалап,
Душмандан журтуң калкалап.
Дубандын тобу толгондо,
Түрүүчү белең чалкалап.
Базарга кирдиң аралап,
Майлыбаштын жакшысы,
Баруучу белең жамалап.
Кең сарайдай үйүнө,
Көлөкөлөп, саялап.
Кеңешиң уккан жакшылар,
Кетүүчү эле мактанып.
Башыңа мамык жаздык жазданып.
Падышага кат салып,
Кылганыңдын баарысы
Книгеге катталып.
Кеңсаларды билгениң
Аркада калган иниңе,
Иниңе мөөрүн тапшырдың.
Аттанып кеттиң кайран эр,
Акыреттин үйүнө.
Ашыңыз болсо күз болор,
Ат байгеси аз болсо,
Ак жамбыдан жүз болор.

Атаандашып аш берсе,
Атабек менен Такырбаш,
Ажырап малдан түз болор.
Теңгеден эки миң болор,
Теңелген кыргыз ким болор.
Теңелем деп аш берсе,
Ысанын уулу Ырыскул,
Тентип кетип тим болор.
Жакшыңда кылдың суракты,
Дооронуңа байладык,
Жетимиш асый күр атты.
Чоңсунуп жүргөн элиңе,
Чогултуп сендей кылган жок,
Чормок менен Нуракты,
Олжобай сенден бөлгөн жок.
Он эки болуш өлгөнүн,
Сен өңдөнтүп койгон жок.
Кызыл кырдын ар жагы,
Кызыл мойнок кыйын топ,
Кытай, орус баш кошуп,
Кызарып күйгөн жалын чок.
Күйгөн менен шол топту,
Сизден бир башка билген жок.
Ак калпактуу кыргыздан,
Адамдан сиздей ашкан жок,
Көк жалым көзү өткөндө,
Эсенкулдан Чоко ыйлап,
Касымаалы, Казы ыйлап,
Калдарбек менен Калпа ыйлап,
Кадырың өткөн калк ыйлап,
Көп жайлап өттүк көп малды,
Айтпай кантип коёбуз,
Акырет кеткен көк жалды.
А дүйнөгө барганда,
Өз астыма минем деп,
Токутуп кеттиң буракты,
Артыма тукум болсун деп,
Таштап кеттиң кайран эр,
Тагай, Болот чыракты.
Кеңсалар үйүң бош калды,
Керезиң журтка жаш калды.
Туугандын белин сындырдың,
Жаткан жериң топурак,
Жаныңа күйсүн шам чырак.
Жаткан жериң жай болсун,
Алды-кийниң май болсун.
Бисмилда сөздүн башы экен,
Эки уулу эрдин жаш экен.
Ак пайгамбар Мустапа,

Теңири менен дос экен.
Бендеге салба кайгыны,
Көзү кандуу жаш экен.
Бисмилда сөздөн баштайын,
Шарияттан тышкары,
Жаман айтып кошпоюн,
Ашыгып айтып шашпайын,
Дүнүйөнүн жүзүнө
Адам уулу таралган,
Ажал жетип күн бүтсө,
Өтүп кетер жалгандан.
Азирейил периште,
Эринбес жанды алгандан.
Бендеси танбас баргандан,
Бир пайгамбар ыдырыс,
Башыма түштү кыйын иш.
Башыма кудай салган соң,
Колумдан шумкар учуптур,
Колумдан учкан шумкарым,
Караңгы жерге түшүптүр.

ИБАДАТТЫН КОШОГУ

Карайып турган дарактын
Ачылып турган гүлү эле.
Калың бир чогуу эл болсо
Акыл бир айтчу жан эле.
Бозоруп турган дарактын
Ачылып турган гүлү эле,
Акыл айтчу бий эле.
Бетегеси белде өскөн
Бек уулундай теңизим.
Кымыздыгы кырда өскөн
Кан уулундай теңизим.
Босогого шам койгон,
Теңизим салган үйлөрү,
Болуштар келип таң койгон.
Эшигине шам койгон
Теңизим салган үйлөрүн
Эшендер келип тан койгон.
Бурулушта сейдана
Бурулуп алдым бир даана.
Кайран жигит болгонум,
Туугандан болду бегана.
Эңилиште сейдана
Эсил жигит болгонум
Элимден болду бегана.
Карадан сенин көрпөчөң,
Кайра салып бөктөрдүм.
Кайран жигит болгонум

Кадырын билбей өткөрдүм.
Кызылдан сенин көрпөчөң,
Кыя салып бөктөрдүм.
Кайран жигит болгонум,
Кыялың билбей өткөрдүм.
Шыбагы белден кара жер
Сыпайы жигит кайран эр.
Үйүңдүн үстү үйдөй таш,
Үйүңдө калды балдар жаш.
Эшигиң алды эндей таш,
Эшикте калды балдар жаш.
Ай асмандын боору эле,
Айда бир жаркып жүргөнүм,
Теңизимдин доору экен.
Күн асмандын боору экен
Күндө жаркып жүргөнүм,
Теңизимдин доору экен.
Алтындан сөйкө гүл бакта
Арзилаар эле бир чакта
Алтындан сөйкөм сөгүлдү,
Арзим бир жерге төгүлдү.
Шайы көйнөк кийчи элем,
Шаани менен жүрчү элем.
Шайы көйнөк сөгүлдү,
Шааним жерге төгүлдү.
Бозоргон тоонун боорунан
Боз улар болуп чакырсам
Боздогон бейбак үнү деп
Бурулаар беле теңизим?
Карайган тоонун боорунан
Каркыра болуп чакырсам
Какшаган бейбак доошу деп
Караар беле теңизим.
Бозоргон тоонун боорунан
Муз эрибей суу кайда,
Теңизим көзү өттү эле
Мурункудай күн кайда.
Карайган тоонун боорунан
Кар эрибей суу кайда.
Теңизим көзү өттү эле
Кадимкидей күн кайда.
Ай тиреген баканга,
Алтындан чайнек илейин
Теңизим көзү өткөн соң
Артында калган балдарды
Айда өмүрүн тилейин.
Күн тиреген баканга
Күмүштөн чайнек илейин.
Теңизим көзү өткөн соң

Артыңда калган балдарды
Күндө өмүрүн тилейин.
Азыраак айтып ыйлайын
Теңизим көзү өткөн соң
Ажалым жетип өлгүчө
Арбагыңды сыйлайын.
Күнү-түнү жүгүргөн
Түлкүнүн колу сөгүлсүн.
Түндөсү болсо кайтып кел
Түңүлгөн балдар сүйүнсүн.
Караңгыда жүгүргөн
Карышкыр колу сөгүлсүн.
Караңгы болсо кайтып кел
Кайгырган балдар сүйүнсүн.
Айнегим түштү көлдөргө,
Ажалым жетпейт өлөргө.
Ажалым жетсе өлөргө,
Сенин айнектей жүзүн көрөргө.
Күзгүм бир түштү көлдөргө,
Күнүм бир бүтпөйт өлөргө.
Күнүм бир бүтсө өлөргө,
Сенин күзгүдөй жүзүн көрөргө.
Жылкычы келет түз менен,
Жылкылар келет из менен,
Жылмандап мында жүргүчө
Жылуу жатсам сиз менен.
Койчуман келет түз менен,
Койлор да келет из менен.
Койкоңдоп мында жүргүчө,
Кошо жүрсөм сиз менен.
Ай төбөдөн түз болот,
Акылмандын көзү өттү,
Келин алып, кыз берсем,
Арманы менде күч болот.
Күн төбөдөн түш болот,
Күйөөрүмдүн көзү өттү,
Ата десе балдары,
Күйүтү менде күч болот.
Караны мага кийгиздиң,
Кайран жигит түгөйүм,
Бир мүчөмдү кем кылып,
Калтаартып неге күйгүздүң.
Көктү бир мага кийгиздиң,
Аттиң жигит, түгөйүм,
Аста эле сүйлөп муңайып,
Адамдын көөнүн оорутпас.
Жоргону минсе жоорутпас,
Жоготкон менин түгөйүм,
Жылмая күлүп муңайып,

Кишинин көөнүн оорутпас.
Эшикке атын токуган,
Кайран жигит түгөйүм,
Эшендер менен отурган.
Белеске атын токуган,
Бектер бир менен отурган.
Кайран жигит, түгөйүм,
Беш убак намаз окуган.
Алмалуу бакты чалгым жок,
Алмасын үзүп алгым жок,
Алганы өлгөн жерлерге,
Асти эле басып баргым жок.
Жийделүү бакты чалгым жок,
Жийдесин үзүп алгым жок,
Тең пайы өлгөн жерлерге,
Теги эле басып баргым жок.
Күңгөйдөгү бадамдын,
Гүлү кандай дейт элем.
Күйөөсү өлгөн бенденин
Күнү кандай дейт элем.
Күңгөйдөгү бадамдын,
Гүлү бир түштү тагина,
Күйөөсү өлгөн бенденин
Күнү бир түштү башыма.
Алтын эшик дарбаза
Чегесинен айрылды.
Аттиң жигит, түгөйүм,
Арзылап баккан балдарың,
Кеңешинен айрылды.
Күмүш эшик дарбаза,
Чегесинен айрылды.
Теңизим көзү өткөн соң,
Талпынтып баккан балдарың,
Канатынан айрылды.
Боз топурак ылайга,
Жубайым көзү өткөн соң,
Менин боздогонум кудайга.
Сары топурак ылайга,
Жубайым көзү өткөн соң,
Менин саргайганым кудайга.
Сандык толгон сары алтын,
Сай жакалап чачайын.
Жубайым көзү өткөн соң,
Кайсы да бирин айтайын.
Будурмак тоонун нары алды,
Бугулар оттойт эл жокто.
Теңизим көзү өткөн соң,
Ата десе балдарым,
Муңканып ыйлайм сен жоктон.

Карайган тоонун нары алды,
Каркыра оттойт эл жокто.
Кайран жигит болгонум,
Кайгырып ыйлайм сен жоктон.
Келин алып, кыз берсем,
Кайран жигит, түгөйүм,
Атадай давлат кайда бар?
Күмүштүн кени кайда бар?
Күркүрөп аккан сайда бар.
Күйөөгө кызды узатсам
Сендей давлат кайда бар?
Жамынганың сурп болсун,
Кайран жигит, түгөйүм,
Жаңыдан бейиш кут болсун.
Жаткан бир жериң эңкейиш,
Түгөйүм көзү өткөн соң,
Жайыңдан берсин гүл бейиш.
Күйүп бир күйбөй пайда жок,
Бул күйүттүү өлүм кайда жок.
Айтып бир айтпай пайда жок,
Бул армандуу өлүм кайда жок.

БЕКБАЧА, КӨБӨН

Бисмилла деп баштайын,
Башка кудай салган соң,
Акылымдан шашпайын.
Жазык ээк, жалпак тил,
Жанылбасам айтайын.
Асылым молдо шейитим,
Жаңылып кетсе кантейин.
Айтып, айтпай не пайда,
Көрүнөт сенин бейитиң,
Байгамбар уулу Осмондур,
Көзүмдүн жашы козголду,
Акырет кеткен жаш молдо,
Бейиштин жолун тосконбу?
Байгамбар уулу Ыдырыс,
Башка түштү кыйын иш.
Асылым молдо өткөн соң,
Жаңылбай сүйлө отуз тиш.
Байгамбар уулу Сыдыктыр,
Сыдыкка мейман түшүптүр.
Бай терегиң сыныптыр,
Асылды алган жалаңкыч,
Ач бөйрөктөн кысыптыр.
Байлоодогу тулпарым,
Колумдан учкан шумкарым,
Акырет кеткен султаным,
Топ-топ учкан таранчы,

Тобуңду бузбай тарачы.
Топ жигиттин ичинде
Жаш молдом барбы карачы?
Кыйылган терек сайда бар,
Кыз экенде тул калган,
Мендей шордуу кайда бар?
Жарылган терек сайда бар,
Жаш экенде тул калган,
Мендей шордуу кайда бар?
Тескейден булак шыркырайт,
Текенин жүнү бырпырайт.
Теңтуштарың көргөндө,
Сай-сөөгүм зыркырайт,
Күңгөйдөн булак шыркырайт,
Кулжанын жүнү бырпырайт,
Курдаштарың мен көрсөм,
Сай сөөгүм бырпырайт,
Тең, тең арык тең арык,
Тең арыкты аттаган,
Текенин изи түрбайбы?
Теңтушунан айрылган,
Теңирдин иши түрбайбы?
Кош, кош арык кош арык,
Кош арыкты аттаган,
Кулжанын изи түрбайбы,
Курдашынан айрылган,
Жаш молдом,
Кудайдын иши түрбайбы?
Эңкее бүткөн тал белем,
Эмгекке тууган шум белем.
Кайкая бүткөн тал белем,
Мен шордуу,
Кайгыга бүткөн шум белем.
Ак кагаздын жээси,
Карабет ак сарай үйдүн ээси,
Көк кагаздын жээси,
Карабет көк сарай үйдүн ээси.
Алмалуу булак алаша,
Адамга өлүм каргаша.
Каргаша өлүм тил алса,
Жаш молдом коюп мени алса.
Чыкпайт белем бейишке,
Жаш молдом калбайт беле кейиште.
Жийделүү булак алаша,
Жигитке өлүм каргаша.
Каргаша өлүм тил алса,
Жаш молдом коюп мени алса,
Чыкпайт белем бейишке,
Жаш молдом калбайт беле кейиште.

Сен жорго миндин сулуу деп,
Кер ичик кийдин жылуу деп,
Кер жоргоң оозу тыйылды,
Кер бучкак жүккө жыйылды.
Кыянын ташы сен элең,
Кыйма элечек мен элем,
Кыянын ташы кулады,
Кыйма элечек куурады.
Кара сууну бойлой жат,
Артында калган мен бейбак,
Не болорун ойлой жат.
Алмалуу булак көрүнөт,
Алмасы жерге төгүлөт.
Асылым сени санасам,
Арманым ичтен бөлүнөт.
Жийделүү булак көрүнөт,
Жийдеси жерге төгүлөт.
Ойронум сени санасам,
Күйүтүм ичтен бөлүнөт.
Аптиек башы куранды,
Атка белиң буралды.
Арманым ичтен арылбайт,
Таппадым сендей жыргалды...
Бисмилладан сөз айтсам,
Жалганы жок түз айтсам,
Сөз баштайын абалдан,
Абал менен кылымдан,
Дин мусулман баласы,
Баары тамам жыйылган.
Бисмилла сөздүн башы экен,
Асылым тууган жаш молдом,
Эки эле элдин жашы экен.
Ак байгамбар мустапа
Теңирим менен дос экен.
Асылга берген өмүрү,
Жыйырма беште жашы экен.
Омууроодо ак кагаз,
Жайылуу эле жайнамаз.
Жайнамазын жайдырган,
Жанына китеп койдурган,
Жаңылбастан окуган.
Самоордо болгон чайларың,
Жаннатта болсун жайларың.
Самоорго койгон чайнектей,
Кош терезең айнектей,
Бозоргон жерлер суу болду,
Боздотуп молдом не болду?
Кер жорго минип жол жүргөн,
Кериней тартып кол жүргөн.

Сур жорго минип жол жүргөн,
Сурнай тартып кол жүргөн.
Самоордо чайың аш болду,
Санжыргалуу акеңдин
Сакалы ылдый жаш болду.
Чайнекте чайың аш болду,
Өзүңдөн калган көп журтка,
Арсыз тууган баш болду.
Кашкардын башы кара кент,
Кайраным молдом ала кет,
Турпандын башы туура кент,
Түйгунум молдом ала кет.
Эшикке бээ сойдурган,
Илбей башын койдурган.
Асылым молдо теңдешим,
Үйдө жүрсө курдашым,
Тышка чыкса сырлашым,
Өтүп кетти дүйнөдөн,
Атаны кокуй муңдашым.
Адырмак тоонун аржагы,
Арпа чачып өндүрдүң.
Аластаган кара бет,
Ар жорукка көндүрдүң.
Алганың калды айбайлап,
Белеске атың бек байла,
Бейиштин төрүн кең жайла.
Адырга атың бек байла,
Акырет төрүн кең жайла.
Кыраңга атың бек байла,
Асылым кыямат төрүн кең жайла.
Белестеги беш арча,
Берендин аты саялайт.
Берен тууган жаш молдом,
Качан элин аралайт.
Кылычың учу кыймалуу,
Кырк жигит калды байдалуу.
Саадагың учу саймалуу,
Сан жигит калды байдалуу.
Саадагын сайга жөлөгөн,
Санаасын сан жигитке теңеген.
Кылычын кырга жөлөгөн,
Кылыгын кырк жигитке теңеген.
Кылычы калды кыңгырап,
Кырк жигит калды жалдырап.
Саадагың калды шалдырап,
Сан жигит калды жалдырап.
Эгиз козу эндешим,
Асылым түйгун теңдешим.
Белеске чыга жайлаган,

Белсенип күлүк байлаган,
Белсенген күлүк закымбы,
Бейишиң бизден жакынбы?
Адырга чыга жайлаган,
Алкынтып күлүк байлаган,
Алкынган күлүк закымбы?
Ак сандык болгон ок калды,
Ак бараңды атарга,
Артыңда туяк жок калды.
Көк сандык толгон ок калды,
Көк бараңды атарга,
Көрүнгөн туяк жок калды.
Карчыга куштун баласы,
Кайыңдан болот уясы,
Кайыңдын башын сел алса,
Кайгылуу болот анасы.
Ителги куштун баласы,
Эмилдин башын суу алса,
Эңгире болот анасы.
Ичер чалым бал болгон,
Артыңда калган карабет,
Бир көрөргө зар болгон.
Ат ичинде карала ат,
Жыргалым берен ала жат.
Ак тобурчак үйрөткөн,
Көк сарайдай үйүнө
Күмүштөн бакан тиреткен.
Ак аргымак каңтарган,
Топтошуп аткан душманды,
Токойдон бетер жапырган.
Ат ичинде буурул ат,
Арпа, саман боо салса,
Бубак-бубак чайнасын,
Муңканганда кара бет,
Жаңы өлгөндөй ыйласын.
Жылкы ичинде буурул ат,
Буудай саман боо болсо,
Бубак, бубак чайнасын.
Кейигенде кара бет,
Бүгүн өлгөндөй ыйласын.
Ташты буздуң талкалап,
Ташкенди билдиң чалкалап,
Музду буздуң талкалап,
Букарды билдиң чалкалап.
Чай кайнаттык кумганга,
Чабаган кетти тууганга,
Чабаганчы келгенче
Күл ойрон түшүп кеттиң зынданга.
Ат байладың акырга,

Бал кайнаттым бакырга,
А балымдан таткан жок,
Күл ойрон,
Кайрылып керээз айткан жок...
Бисмилда бүткөн миң жылда,
Бурама темир жез шыңга,
Асылым туйгун өткөн соң,
Көмөкөй тилим кыймылда.
Көмөкөй тилим акыйкат,
Кызыл тилим жармакат,
Издегеним шарияг.
Катасы болсо ар жерде,
Жаман көрбө жамигат.
Бармактай болгон кекилик,
Башка болжоп көз аткан,
Күл ойрон,
Ашыга чыгып бат жаткан.
Кара тоонун чиеси,
Кадырман жердин күйөөсү,
Качан келет ээси,
Чайнаганың жутканың,
Чагырмак бугу жаясы,
Ойногонуң, күлгөнүң,
Кан Тынымыш баласы.
Алма чыгат талаша,
Жемиш чыгат жанаша.
Азаптуу өлүм тил алса,
Асылым коюп мени алса.
Алыстан келген меймандын,
Басып атын алгыла,
Астына боз килем салгыла,
Аптиек ачкан молдолор,
Асылга аныктап дуба кылгыла
Карчыга конот сагага,
Асылга аныктап дуба кылгыла
Карабет кара боюм садага.
Түрумтай конот сагага,
Дурустап дуба кылгыла,
Карабет тулга боюм садага.
Булгаары кийдим бутума,
Мурунку конгон конушум,
Зарлап түштүм журтума,
Кебишти кийдим бутума,
Илгерки конгон конушум,
Ыйлап түштүм журтума.
Булгаары саадак байланган,
Букардын тоосун айланган,
Букар тоодон келгенче,
Бурулуп калды мурутун,

Муңканып калды көп журтуң.
Саймалуу саадак байланган,
Сапардын тоосун айланган,
Күн тийбес тоону айланган,
Күн тийбес тоодон келгенче,
Күбүлүп калды мурутун,
Сагынып калды көп журтуң.
Тескейдеги бадалдан,
Күл ойрон,
Теңиз элең адамдан,
Күңгөйдөгү бадалдан,
Күл ойрон,
Күлүгү элең адамдан.
Ай менен чолпон тогошкон,
Асылым туйгун жаш молдом,
Ажалың бу жыл болжошкон.
Күн менен күнүң тогошкон,
Күлүсүм туйгун жаш молдом,
Күнүң бу жыл болжошкон.
Үйүңдүн алды ак талдуу,
Ак талды жакса чок болот,
Артыңда калган аз тууган,
Анда бир жогуң жоктолот.
Үйүңдүн арты көк талдуу,
Көк талды жакса чок болот,
Артыңда калган аз тууган,
Ошондо жогуң жоктолот.
Кереге менен уук ыйлайт,
Кейишим жыргал өткөн соң,
Катыгүн,
Келин-кыздын баары ыйлайт.
Уук эле кайдан ыйласын,
Сиздеги бий ыйлайт,
Суу боюнда жар ыйлайт,
Жар эле кайдан ыйласын,
Жаш молдом,
Жалпы эле журттун баары ыйлайт.
Аргымакка ат кошкон,
Жаш ойрон,
Ар жакшыга баш кошкон.
Тобурчакка ат кошкон,
Жаш молдом,
Топ жакшыга баш кошкон.
Эгиз козу кучактап,
Жаш молдом,
Кой аралап калбадым,
Эркек балам ээрчитип,
Жаш молдом,
Той аралап калбадым.

Жар жыгылса суу бөгөйт,
Жалгызым өлсө ким жөлөйт.
Суу жыгылса жар бөгөйт,
Султаным өлсө ким жөлөйт?
Кара тоо башы желдейди,
Казак, кыргыз топ кылса,
Жаш молдом,
Калкымдан таппайм сендейди.
Кызыл тоо башы желдейди,
Кытай, орус топ кылса,
Жаш молдом,
Кыргыздан таппайм сендейди.
Менин атым Айганым,
Айтып кой элге жайганым.
Өлгөнгө ыйлаган менен пайда жок,
Билгениң куран окуп кой,
Акелер, мынакей менин койгонум.

КҮЙӨӨСҮ КАЗА БОЛГОН АЯЛДЫН КОШОГУ (2-вариант)

Минген атың кер жорго,
Кыямат кеттиң кең жолго.
Кең жолду кайдан баштадың,
Кейитип жалгыз таштадың.
Кер жоргонду чаппадың,
Кең жолдон кайра тартпадың.
Минген атың сур жорго,
Сулпукор кеттиң шум жолго,
Шум жолду кайдан баштадың,
Сумсайтып жалгыз таштадың.
Сур жоргонду чаппадың,
Шум жолдон кайра тартпадың.
Алтындан жүгөн калайлуу,
Алганы менен тең жүргөн,
Кандай бир адам таалайлуу.
Күмүштөн жүгөн калайлуу,
Күйөөсү менен бир жүргөн,
Кандай бир адам таалайлуу.
Жети токум бир атка,
Кийгеним жети ай боло элек,
Элиңе салдың уятка.
Алты токум бир атка
Келгеним алты ай боло элек,
Айылга салдың уятка.
Карага салган көрпөчөң,
Кадыркеч мырзам өзгөчөм,
Кызылга салган көрпөчөң,
Кызыктуу мырзам өзгөчөм.
Кошулуп аккан суудайым,
Кош көрбөдү кудайым.

Теңелип аккан суудайым,
Тең көрбөдү кудайым.
Кер жорго миндим тайынан,
Кейидим өлүм айынан.
Сур жорго миндим тайынан,
Сумсайдым өлүм айынан.
Кара кырды жол чалган,
Казактан барып жылкы алган.
Жылкысын берип мени алган.
Жылкы берип алганы,
Жыргалын жаңы көрөрдө,
Кыз алган бейбак тул калган.
Кызыл кыр ылдый жол чалган,
Кытайдан барып жылкы алган.
Жылкы берип мени алган,
Жылкы берип алганы,
Жыргалын жаңы көрөрдө,
Кыз алган бейбак тул калган.
Сай жакалай от калды,
Сарала атың бош калды.
Сарала атың минерге,
Бир пензентиң жок калды.
Түпкү атасы бай өткөн,
Өз атасы бек өткөн,
Бектен тууган жаш төрөм,
Бир перзенти жок өткөн.
Орустан келген он ийне,
Он тигүүгө келген жок,
Мыкты төрөм барында
Он жылы доорон сүргөм жок.
Кытайдан келген кырк ийне,
Кырк тигүүгө келген жок,
Кылыктуу төрөм барында,
Кырк жыл доорон сүргөм жок.

ЗУУРАКАНДЫН КОШОГУ

Бысмылда сөздөн баштайын,
Кудай акы шашпайын.
Байгамбар өткөн башында,
Жаштык өттү жашында.
Эки бирдей чаңкайбас,
Башыңды тартпай чылбыр соз.
Башка кудай салган соң,
Амал барбы, үнүң соз.
Эки бирдей боз кара,
Минген атың боз бала.
Жаш убакта сиңишип,
Жаныңа жыйган жаш бала.
Түндүктүү үйдө мен жалгыз,

Кара көрдө сен жалгыз.
Капшыттуу үйдө мен жалгыз,
Караңгы көрдө сен жалгыз,
Кызыл-ала тердигиң,
Токунсаңчы аңтара.
Кудай берген чоң бата,
Чоң бата болду пайдасыз,
Асылым өттү баласыз.
Жашылдан кылган тердигиң,
Токунсаңчы аңтара.
Элдин аа, берген чоң бата,
Чоң бата болду пайдасыз,
Менин асылым өттү баласыз.
Атаны арман дүнүйө,
Дүнүйө бүтөт ушундай,
Эки бирдей кара айгыр,
Алдымда болот кара ээр.
Атаны арман дүнүйө,
Ушундай болот кара жер.
Таң атардын белгиси,
Саратан жылдыз жаркырайт.
Эл көчөрдүн белгиси,
Атан төөсү баркырайт.
Муңдуу байкуш бейбактын,
Таң атпай үнү чыркырайт.
Кызылдын кылган желегиң,
Кызыл ташка жөлөдүң.
Асылым аман бар болсоң,
Тийбейт беле керегиң.
Карадан кылган желегиң,
Кара ташка жөлөдүң.
Асылым тирүү бар болсоң,
Колхозго тийбейт беле керегиң.
Аскага аркар токтосун,
Атуучу мерген октосун.
Асылым,
Артыңдан Зуураканың жоктосун.
Тескейге теке токтосун,
Терүүчү мерген октосун.
Кубатым менин асылым,
Курдашың Зуураканың жоктосун.
Бир пайгамбар Жусуптур,
Колумдан шумкар учуптур.
Колумдан учкан шумкарым,
Караңгы көргө түшүптүр.
Бир байгамбар Ыдырыс,
Башыма түштү кыйын иш.
Башыма кудай салган соң,
Тартынбай сүйлө алтын тиш.

Асылым сапар чеккен соң,
Артыңда болду күйүнүш.
Бир байгамбар ууктур,
Атадан эчен тууптур.
Айрылбайм деген жаш калкам,
Жакшылар жолун кууптур.
Бир байгамбар Ыйсадыр,
Жерге түшкөн айсадыр.
Артыңдагы ага-иниң,
Көрбөдүк ден аңсадыр.
Кыйылган кара кашыңдан,
Кудайым минтип айырды,
Атамдар кошкон жарымдан.
Жети сарай учмак бар,
Эшик ачсаң шамалдар,
Шамал түгүл салкын жок,
Зар ыйласам мага жок.
Карадан кылган кестигиң,
Казакка барып кындаттың.
Кара тору жигитти,
Как тушумдан тыңдаттың.
Кызылдан кылган кестигиң,
Кытайга барып кындаттың.
Кызыл тору келинди,
Как тушумдан тыңдаттың.
Адырмак тоонун ар жагы,
Аркар, теке, кулжасы.
Артыңда калган Зууракан,
Алда бир кимдин олжосу.
Будурмак тоонун ар жагы,
Бугу бир теке, кулжасы.
Артыңда калган мен шордуу,
Алда кимдин олжосу.
Бүүрул атка бүүдай сал,
Бурдап-бурдап чайнасын,
Муңдуу пенде ыйласын.
Сарала атка саман сал,
Сабак-сабак чайнасын,
Саналуу пенде ыйласын.
Тушуңду түрүп карасам,
Түрумтай сындуу асылым,
Түрумтай сынык кеткенби?
Түлтүк бир бет болдумбу?
Түлтүк бетим өзүмө,
Бир көрүнчү көзүмө,
Ыраазы болчу сөзүмө.
Капшытың кайрып карасам,
Кайберен сындуу асылым.
Кайберен сының кетиптир,

Жалпак бейит болупсуң,
Жалпак бейит өзүнө,
Бир көрүнчү көзүмө,
Көрүнбөсөң көзүмө,
Ыраазы болгун сөзүмө.
Жаткан жериң жай болсун,
Артың сүттүү май болсун.
Мингениң бир ак ат болсун,
Жакканың чырак шам болсун.
Ай тие турган жагыңа,
Алтындан терек орносун.
Кырк периште, кырк чилтен,
Бейишти көздөй жүр десин,
Азирейил жалаңгыч,
Сенден сурак албай сүрдөсүн.

КҮЙӨӨСҮ ӨЛГӨН АЯЛДЫН КОШОГУ (3-вариант)

Карарган тоодон күн чыкты,
Кайгырган бейбак унчукту.
Кайгырсам айтам арманды,
Казыркы дүйнө жалганды.
Көтөрбөскө айла жок,
Башыма кудай салганды.
Берген кудай өзү алды,
Мен бейбак ыйлап тул калды.
Тагдырым сизди жараткан,
Жасаган акем өзү алды.
Жатындаш болгон тууган жок,
Жашырып ыйлап мен калдым,
Берген кудай өзү алды,
Мен бейбак ыйлап тим калды.
Эшикте малың ээлерге,
Энелеш тууган жаш калды.
Эсиңен чыкпай эл калды,
Ээрчишкен жарың тул калды.
Артыңдан малың ээлерге,
Аталаш тууган ким калды?
Акылдан чыкпай ыйлаган,
Аркаңда бейбак тул калды.
Калайлуу сенин чайдоосун,
Кан уулу сенин жан досуң.
Медерлүү сенин чайдоосуң,
Бек уулу сенин жан досуң.
Медерлүү чайдоос дат болду,
Бек уулу сенден жат болду.
Калайлуу чайдоос дат болду,
Кан уулу сенден жат болду.
Саймалуу калпак, сары шым,
Саяктан келет таанышың,

Ал таанышың келгенде,
Жаңшап ыйлайт канышың.
Кыйма калпак, кызыл шым,
Кытайдан келет таанышың,
Ал таанышың келгенде,
Кыйналып ыйлайт канышың.
Сур жорго минип жылжыткан,
Суудан суксур алып ыргыткан,
Кер жорго минип жылжыткан,
Кериден кекилик алып ыргыткан.
Калпагын зарга толтурган,
Кан алдында олтурган.
Белбагын зарга толтурган,
Бек алында олтурган.
Эчкиси эркеч ийриген,
Эркегин базар кийриген.
Базардын жолун чаң кылган,
Кандай байдын кою деп,
Базарда сарттар даң кылган.
Койлорун кочкор ийриген,
Кочкорун базар кийриген,
Базардын жолун чаң кылган,
Кандай байдын кою деп,
Кокондо сарттар даң кылган.
Аргымак минген моюндап,
Алтынды каткан коюндап,
Күлүктү минген моюндап,
Күмүштү каткан коюндап.
Аргымак минген сабактап,
Алтынды чачкан табактап.
Күлүктү минген табактап,
Күмүштү чачкан табактап.
Кулуну сайда сулаган,
Кулдары байдай дуулаган.
Жабагы сайда сулаган,
Жалчысы байдай дуулаган.
Тобуна күлүк бактырган,
Табы кайтып кетет деп,
Долоно мончок тактырган.
Айлына күлүк бактырган,
Табы кайтып кетет деп,
Аюунун жүнүн тактырган.
Короосунун четине,
Кошоктоп көгөн кердирген,
Короодогу кулуна,
Койдон союш бердирген.
Алты арыктан суу ичкен,
Элиң калды Гүлжигит.
Алты ыстарчын Тянь-Шань,

Жериң калды Гүлжигит.
Жети арыктан суу ичкен,
Элиң калды Гүлжигит.
Жети ыстарчын Тянь-Шань,
Жериң калды Гүлжигит.
Үй үстүнө жоо келсе,
Түпөктүү башка доо келсе,
Жүргүлө балдар дээр элең,
Ага-иниге бел элең.
Өлөңдүн сазы мен элем,
Өрдөктүн казы сен элең.
Өлөңдүн сазын өрт алды,
Өрдөктүн казын күш алды.
Тулаңдын сазы мен элем,
Турнанын казы сен элең.
Тулаңдын сазын өрт алды,
Турнанын казын күш алды.
Караны салып башыма,
Бу жигит кайгыны үйдү башыма.

ЭРИ КАЗА БОЛГОН АЯЛДЫН КОШОГУ (4-вариант)

Жар боорунда жалбызды,
Жасабай калсын жалгызды.
Кайнаган булак сен белең,
Какшаймын жалгыз суу чыкпайт,
Караансыз жалгыз сен белең?
Арман күн,
Какшаган шордуу мен белем,
Жалгызым,
Өзөндүү булак сен белең?
Жалгызым,
Өксөймүн гана суу чыкпайт,
Арман күн,
Өзөксүз жалгыз сен белең,
Өксөгөн шордуу мен белем.
Карарган жерди кыртыш деп,
Кантип казам арман күн.
Калкыңда калган белгиң жок,
Карарып калган мен бейбак,
Калың элди аралап,
Кантип бир басам арман күн,
Тумтуйган жерди кыртыш деп,
Кантип бир казам арман күн,
Жалгызым,
Тобуңда калган белгиң жок,
Толгон бир элди аралап,
Тозокко түшкөн мен бейбак,
Кантип бир басам арман күн.

Жалгыздын салган сарайын,
Жалгызым,
Сарайда калган белгиң жок,
Арман күн,
Кандай бир айла кылайын.
Каз түшсө как жерге,
Жалгызым,
Какшабай жатсам түз жерге.
Жалгызым,
Боз торгой түшсө боз жерге,
Боору жок жалгыз арман күн,
Боздобой жатсам түз жерге.
Жалгызым,
Камчы бою белгиң жок,
Кайран бир сендей өтөрбү?
Жалгызым,
Артыңда калган белгиң жок,
Жалгызым,
Өксөгөн мендей өтөрбү,
Артыңда калган агаң жок,
Армандуу сендей бар бекен,
Жалгызым,
Өзүңдөн тууган балаң жок,
Өксөймүн жалгыз амал жок.

БИРӨӨ КОЛДУУ БОЛГОНДОРГО КОШКОН КОШОКТОР

ЭРИ САЙЫШТАН ӨЛГӨН АЯЛДЫН КОШОГУ

Эңкейиште эр сайган,
Экини катар бир сайган.
Элинен чыгып башынан,
Эрен болуп байге алган.
Эчкирип күндө ыйладым,
Эчкимде болбос бул арман.
Эринен минтип айрылып,
Мен эмеспи үн салган.
Тоңкоюшта эр сайып,
Тогузду катар бир сайган.
Тобунан чыгып аталып,
Алакан жайып бата алган.
Алтын зээри учуруп,
Өпкө боору кысылып,
Демитип кирген найзасы,
Денесин сайды учуруп,
Тула бойдон кызыл кан,
Агып турду сызылып,
Айтканда менде дарман жок,
Көрүп калсам арман жок.
Аттанган бойдон бир келбей,
Кабар атар алган жок.
Көрсө берен сайышта,
Канча түшкөн сайышка,
Көз жумарда керез деп,
Сөз сүйлөгөн Айдышка.
Жаздыктан өлгөн жаманат,
Жоодон өлгөн салтанат.
Деп айтышты молдолор,
Кээси жан талашып карганат.
Бирөө кой деп айтпастан,
Карап турган жарданат.
Алтын эмес темир жок,
Көөрүккө басар көмүр жок.
Мактап туруп жоготту,
Беренимде өмүр жок.
Түбүнө жетпей куурадык,
Атаны кокуй дүйнө бок.
Кармап берген ажалга,
Жамбашың тилсин жалаң ок.

ӨЛТҮРҮЛГӨН КЕМУНУСТАР* (Катындары тарабынан)

Айтайын муңдуу өлүмдү,
Арманда өткөн беренди.

Өлтүргөнүн ким билди
Бир караңгы түн билди.
Арманда өткөн асылды,
Ошондой айтсак ылайык.
Коё бергин колумду,
Ача бергин жолумду!
Кардына бычак салалы,
Кас санаган душмандын
Канынан ууртап алалы!
Ой дүйнө,
Кайрандан канетип калалы.
Өлүм сөзүмдүн башы эле,
Болотуң жездей жашыды.
Артыңда калган кембагал
Күлдөгөнү күлдөрү
Өзүңдүн көзүң өткөн соң,
Ой дүйнө!
Суу сепкендей басылды.
Алмалуу булак сары жон.
Алмасы бышпас жерби эле,
Жардынын гүлү эки асыл
Айтпай койчу эр беле?
Жийделүү булак сары жон,
Жийдеси бышпас жер беле?
Жалчынын гүлү эки асыл,
Айтпай койчу эр беле?
Азыраак айтып бат басыл,
Арманда өткөн эки асыл
Көбүрөөк айтып бат басыл,
Дүйнөдөн кемунус өткөн эки асыл..
Жардыны тоодой көтөргөн,
Манапты койдой бөктөргөн.
Жардыны ашуу бел кылган,
Манапты кара жер кылган.
Кембагалга калганда,
Чылап да койгон уу элең.
Жардыга салдың каргаша,
Манапка салдың тамаша.
Жардынын белин сындырдың,
Манаптын көөнүн тындырдың.
Шумкарды бактың уялап,
Манаптан тыкыл сөз келсе
Эки асыл!
Жыкчу элең кыялап.
Кичүүнү бактың инилеп,
Сизге кишилер жетпейт күнүлөп..
Улууну бактың агалап,
Жарды, жалчы көп журтуңду,
Келчү элең сагалап.

Аргымактан азоо тууп,
Дулдул элең эки асыл.
Адамзаттан чечен тууп,
Булбул элең эки асыл.
Кара чаян күрмөдөн,
Кайрандар өткөн дүйнөдөн.
Кайрандар өтсө дүйнөдөн,
Жалчылар болсун туягы,
Кас санаган канкордун,
Сабитке тийсин сурагы.
Жылкы ичинде кара кер,
Кара ашына союлсун.
Сизди өлтүргөн манаптар
Маңдай да тескей коюлсун.
Манап манаптыгын кылыптыр,.
Манапка кошо теңелип,
Жардынын аты арыптыр.
Манап урган оңолот,
Сабет урган жоголот.
Көпчүлүктүн өкүмөтү
Жарды жалчы сабети,
Кас санаган манаптын,
Канеткенде иши оңолот?
Арманда өткөн эки асыл,
Байлалуу кетти бармагың
Ичинде кетти арманың.
Өлтүргөн манап душманың,
Кубарбы экен сенин күнүң,
Артыңда калган көп журтуң.
Кемунусчул партияң.
Кең Соң-Көлдүн Кара суу,
Коюучубу эле эки арал.
Кеңсаларды башкарып,
Туручубу эле эки асыл.
Манап менен жардыны,
Билип өткөн эки асыл.
Аяңдап байлар кеп айтса,
Ылачындай имерип,
Тийип өткөн эки асыл.
Сабеттер берген кара тон,
Кат-катынан бүктөгөн,
Катуураак манап кеп айтса,
Эки асыл
«Калжырабай шүк» деген.
Көкөлөп жалын өрт күйдү,
Эки асыл
Көк саңсаңдан бөрк кийди.
Бөркүн шамал учурду,
Атын манап канкорлор

Бу дүйнөдөн учурду.
Эсенгул, Шабдан, Колдошту,
Касманбет, Бектен жол тосту.
Союп алды жолборсту,
Алып салды арстанды.
Арстанды канкор аларбы?
Арстанды канкор алган соң,
Азапка журтун саларбы?
Жолборсту канкор аларбы?
Жолборсту канкор алган соң,
Тозокту жарды саларбы?
Калай элең кумгандос,
Казыгы элең жардынын,
Чоргосу элең кумгандын,
Тулгасы элең жардынын.
Бөйрөк булак жонунда,
Бейит болду эки асыл.
Ажал жетип күн бүтүп,
Курман болду эки асыл.
Азыраак айтып койгонум.
Акылдуу болсоң ойлогун.
Жарды жалчы эске ал!
Мынакей менин койгонум.

ЧОҢ ОРМОН ӨЛГӨНДӨГҮ КОШОК *(Ормон киши колдуу болуп өлгөн)*

Ак терек башы бойлуу,
Акымден чыккан ойлуу.
Көк терек башы бойлуу,
Көркөмдөн чыккан ойлуу.
Ак нооту кийдин жеңи жок,
Акымден сиздин кемиң жок.
Көк нооту кийдин жеңи жок,
Көркөмдө сиздин кемиң жок.
Караны кийдин кайкалап,
Калмакты жеңдин талкалап.
Кызылды кийдин кайкалап,
Кыргызды жеңдин талкалап.
Суу боюнда жалбызым,
Султанаалы жалгызым.
Күдүргө чыга жайладың,
Күлбүртүп күлүк байладың.
Күлбүрткөн күлүк закымбы,
Кыямат бизден жакынбы?
Тескейге чыга жайладың,
Телбиртип күлүк байладың,
Телбирткен күлүк закымбы,
Кыямат бизден жакынбы?
Курманалы куу кулак,

Камчыны илди билекке.
Ысманалы куу кесек,
Канжарды салды жүрөккө.
Канжарын канга бөлөдү,
Түн ортосу болгондо
Аргымак оозун чойдуруп,
Ормонду гүл дөбөгө сойдуруп,
Төрт карадан жетөөнү,
Айдады кара абакка,
Айраның сүттөй ирисин,
Жетөөнүн тең жамбашың,
Жерде жатып чирисин.
Шоролунун оозунда,
Соғум болуп союлдуң.
Талды-Булак мазарга
Шейиттей болуп коюлдуң.
Калың жыйын ичинде,
Калка болот дедиңби?
Аалыбектей маңкаңды,
Арка болот дедиңби?
Кечти бийик ала бел,
Кеңешмен Ормон кайран эр.
Ашуу бийик ала бел,
Арстаным Ормон кайран эр.
Көк ойго тиккен чатырым,
Көркөмдүү Ормон баатырым.
Ак ойго тиккен чатырым,
Асили Ормон баатырым.

БАРПЫНЫН ЖАЛГЫЗ КЫЗЫ УМСУНДУН АБАСЫНА КОШКОН КОШОГУ

Жарым көңүл атамдын,
Темирдей кубат бели элең.
Адалат менен Умсунга,
Ала-Тоодой дем элең.
Ариетке калганда,
Ак жолборстой шер элең.
Жолборсум атам сен барда,
Бата албайт душман дээр элем.
Кызматыңды кылышка,
Иниңдин кызы мен элем.
Эч душман бизге тиеби,
Атабыз барда дээр элем.
Мизиң бир өткүр курч элең,
Жөлөнүп сизге түрчү элем.
Узак жашап өмүрдү,
Жыргайбыз деп жүрчү элем.
Өлбөй жүрсө атамды,
Сыйлайбыз деп жүрчү элем.

Жаман менен жакшыны,
Ажыратып билчи элең.
Айнектей жүзүң жаркырап,
Даанышман атам сынчы элең.
Инимдин жалгыз кызы деп,
Мээрбан ата күйчү элең.
Эшиктин оозун бекиткен,
Полот калит кулп элең.
Иниңе бирөө сүйлөсө,
Каттык силкип түрчү элең.
Иниңе кара бөрк элең,
Уюшкан элдин көркү элең.
Молдо Жусуп ууруга,
Мурунтан кандай өч элең?
Аралап кирди чегине,
Душманың жетти кегинге.
Адалат менен Умсунду,
Күйгүздү жалын отунга.
Өлтүрдүк деп Полотту,
Уурулар кетти кошунга.
Жамандык кылды аттанып,
Тең иштешкен досуга.
Ажырап калдык түтүндө,
Атемирдей атамдан.
Арманы калды ичинде,
Ажал жетсе ар киши,
Дүйнөдөн өтөт бир күндө.

ЖЕК-ЖААТТАР АРКЫЛУУ АЙТЫЛГАН КОШОКТОР

САМСАЛИЕВКЕ АРНАЛГАН КОШОК

Ак боз атка жарашкан,
Алтын саптуу камчыны,
Айыпкерлер келгенде
Аныктап койгон санкцыны.
Көк боз атка жарашкан,
Күмүш саптуу камчыны.
Күнөөкөрлөр келгенде,
Күнүгө койгон санкцыны.
Элиң эле Чоң-Кемин,
Ээсиз жаның өтүптүр,
Эл бийлешет кимдериң?
Айлың эле Чоң-Кемин,
Асыл жаның өтүптүр,
Актоочу болот кимдериң?
Кемсинтпеген бирөөнү,
Күнөөкөрлөр келгенде,
Кеңешип койгон күнөөнү,
Арыз айткан кишиге,
Акыл айтып үйрөткөн.
Алтын барак аңтарып,
Акыйкат жолун сүйлөткөн.
Ак торко кийсе жарашкан,
Акыйкат кылып арызды,
Калк мүдөөсүн талашкан.
Ууруну кармап сот кылган,
Ушакчыны жок кылган.
Уруулуу элди тынчытып,
Убайымы жок кылган.
Тууганына туу болгон,
Душманына уу болгон.
Ууру менен качкынчы,
Кабарын укса чуу болгон.
Өкүмдү жазган тууралап,
Кылмышкерди көргөндө,
Артынан түшкөн кубалап.
Жыргап өткөн дүйнөдөн,
Жаман пейил кишини,
Кармап алып жоготкон,
Көз көрбөс жерге жөнөткөн.
Аргымак минип дуулаган,
Айыптуулар келгенде,
Акыйкат кылып сураган.
Күлүктү минип дуулаган,
Күнөөлүүлөр келгенде,

Кылдаттык менен сураган.
Кырга тиккен өргөөсүн,
Кылмышкердин алдына,
Кылдат бүткөн тергөөсүн.
Ар бир ишке келгенде,
Акыйкат кылып сураган.
Амалкөй менен жегичтер,
Амалын таппай куураган.
Кылмышкерди жок кылып,
Законду туура кармаган.
Советтин ишин чыңалтып,
Кайратынан тайбаган.
Адырга тиккен өргөсүн,
Айыпкердин алдына
Акыйкат кылган тергөөсүн.
Алтын китеп аңтарып,
Эл камы үчүн ойлонгон.
Кылмышын коюп мойнуна,
Күнөөкөрдү бозорткон.
Күнөөсү жок кишини,
Куткарып жолдон бошоткон.
Карөзгөй жаман адамды,
Караңгы жайга жөнөткөн.
Карапайым кишини,
Кара жолдон бошоткон.
Таза кармап законду,
Дааналап жазган өкүмдү.
Кылдаттык менен текшерген,
Чындыгы менен төгүндү.
Алыска сапар жол жүрсө,
Аргымак атын токуган.
Аңтарып тарых барагын,
Алыс жерден окуган.
Күнүгө алыс жол жүрсө,
Күлүк атын токуган.
Көтөрүп закон томдорун,
Көп жерге барып окуган.
Белгилүү жерде сүйлөгөн,
Бетбак менен жүрбөгөн.
Статья, законду,
Беш колундай үйрөнгөн.
Кериге атын байлаган,
Кез келген бузук душманды,
Көз көрбөс жакка айдаган.
Капталга атын байлаган,
Кас санаган душманды,
Камынтпай кармап жайлаган.
Тагындың болот пистолет,
Таалимиң алган улан кыз,

Дайыма сени эскерет.

ТОКТОГУЛОВ МАНАПБАЙГА

Касиет кетпей башыңан,
Талантың курчуп ташыган.
Кара жаак жез таңдай,
Күкүк элең жашыңдан.
Бакыт сыймык кетпеген,
Бактылуу болдуң башынан.
Алтын жаак жез таңдай,
Чечен элең жашыңан.
Сагалдырык куюшкан,
Сар жорго атка жарашкан.
Санжыргалуу жигит деп,
Сакалды эли талашкан.
Көмөлдүрүк куюшкан,
Көркөм атка жарашкан.
Көркөм жигит экен деп,
Көпчүлүк эл талашкан.
Ак боз атын токуган,
Аңтарып Ленин томдорун,
Андижанда окуган.
Ажырадык биз сенден,
Амал айла жогунан.
Көк боз атын токуган,
Көтөрүп Маркс томдорун,
Кең Маскөөдөн окуган.
Кылчайбай кетип барасың,
Кыпындай айла жогунан.
Тонун илген сарайга,
Сан жыйын курган Алайга.
Сан жыйында сүйлөсө,
Санаты кеткен далайга.
Чепкенин чечкен сарайга,
Чогулуш курган Алайга,
Чогулушта сүйлөсө,
Сөзү кеткен далайга.
Топ жыйындын ичинде,
Торгойдой болуп сүйлөгөн.
Жаш күнүнөн бер жакка,
Тарбия алган,
Комсомолдук бюродон.
Көпчүлүк элдин ичинде,
Кызыл тилин бүлөгөн,
Бала күндөн бер жакка
Тарбия алган,
Партиялык бюродон.
Бар болчу сенин болжолуң,
Бала күндөн бер жакка,

Үйрөндүң Маркс томдорун.
Окудуң Ленин жолдорун,
Алтындан самоор жыш элең,
Алса илберсин куткарбас,
Агала түйгүн куш элең.
Күмүштөн самоор жыш элең.
Күүлөнсө илберсин куткарбас,
Көкала түйгүн куш элең.
Тактап сөзүн сүйлөгөн,
Тескери жакка жүрбөгөн.
Адал иштеп эл үчүн,
Жамандык ишке күлбөгөн.
Обкомго башы жанашкан,
Адил жигит экен деп,
Ар жерде муну талашкан.
Ак алма эгип ыргаган,
Алты атасы жырлаган.
Капталга эгин көгөрткөн,
Калың эл менен бир жүрүп,
Кадимки жаштан көгөргөн.
Кара манат эндейди,
Калкымда туубайт сендейди.
Кызыл манат эндейди,
Кыргызда туубайт сендейди.
Элирсе чуркап жоргосу,
Элинде болгон жолдошу.
Кыйын-кыйын иш болсо,
Ташкентте болчу колдоосу.
Теминсе чуркап жоргосу,
Тегин эмес жолдошу.
Тебише келген иш болсо,
Партия болгон колдоосу.

КУСАРОВА САЙКАЛ АПАГА АРНАЛГАН КОШОК

Адырда шамал ыкты эле,
Атактуу кутчу элинен,
Алышса намыс бербеген,
Аялдан Сайкал чыкты эле.
Белесте шамал ыкты эле,
Белгилүү кутчу элинен
Беттешсе намыс бербеген,
Белгилүү Сайкал чыкты эле.
Ак көйнөк кемсел дүрия,
Айылга кийсе келишкен.
Алтындан орден тагыңдың,
Ак эмгек жыргал жеңиштен.
Байлыгын ачтың жериңдин,
Бактысын ачтың элиңдин.
Осуятын үйрөттүң,

Көсөм ата Лениндин.
Күлүгүн күндө таптаган,
Күлпөттүү кыргыз элиңе,
Түшүм жыйган пахтадан.
Жаман сөз элге айтпаган,
Күүлөнтүп күлүк байлаган,
Кулпунтуп жаздык айдаган.
Кырманын күздө көтөрүп,
Буудайдан канча пайда алган.
Түшүм жыйган пахтадан,
Эл ишенимин актаган.
Алдынкы бригад болчу деп,
Атагы чыгып даңк алган.
Күкүк элең сайраган,
Күүлөнтүп тилин таптаган.
Күнөстүү кыргыз элинде,
Күмүштөй пахта жыйнаган.
Ар күнү элин жыйнаган,
Азандан туруп тынбаган.
Алыска даңкы угулуп,
Жеткен эмес кыйла адам.
Пештелүү кетмен бештеткен,
Күлгүндү кийип кирдеткен.
Келин-кызын чогултуп,
Жакшы айтып иштеткен.
Жашылды кийип кирдеткен,
Жасатып кетмен пештеткен.
Жайпалтып гозо гүлдөтүп,
Жакшы айтып элин иштеткен.
Эркеси элең элиңдин,
Жакшы айтып жумшаган,
Уулу менен келинин.
Урмат менен тагыңды,
Орденин улуу Лениндин.
Булбул элең сайраган,
Жорго элең жолдо айдаган.
Эмгек кылып жашыңдан,
Өз элиңе арнаган.
Гүлдөтүп жердин аймагын,
Калкыңа тийди жардамың.
Чыгарып жердин каймагын,
Депутат болуп шайландың,
Гүлдөтүп жерин айдаган,
Эгинден күздө пайда алган.
Күлпөттүү кыргыз элинде,
Күкүк элең сайраган.
Эмгек десе жатпаган,
Элине жаман айтпаган.
Эл ичинде даңкталып,

Атагы чыккан пахтадан.
Жоргосун жолдо байлаган,
Уул-кыздарын чогултуп,
Жыйын куруп сайраган.
Күздүгүн эрте айдаган,
Булкунтуп буудан байлаган,
Буудайын күздө айдаган,
Букара элдин ичинде
Булбул элең сайраган.
Ак сарай үйдүн куту элең,
Ак сандыктын буту элең.
Элиң өскөн кутчу эле,
Жарышта мөрөй үтчү эле.
Булкунтуп буудан байлаган,
Буудайын күздө айдаган.
Белгилүү кутчу элинде,
Булбул элең сайраган.
Жоргосун жолдо байлаган,
Гүлдөтүп жерин айдаган.
Күрдөөлдүү кыргыз элинде,
Күн элең чыккан жайнаган.
Сүлөөсүн кийип жамынган,
Сүйлөөргө сөзүн камынган.
Эмгек кылып элине,
Экиден орден тагынган.
Күндүз бөрк кийип кирдеткен,
Куйма кетмен пештеткен,
Жакшы сөз айтып баарына,
Келин-кызын иштеткен.
Колхоз мүлкүн сактаган,
Ак ниеттүү болуучу,
Ар-намысын сатпаган.
Депутат болуп шайланып,
Эмгегинен даңкталган.
Ак ниет элең тынбаган,
Ардактап элиң сыйлаган.
Эмгек кылып тынбастан,
Пахтадан түшүм жыйнаган.
Кадырлап сүйдүң элиңди,
Гүл бакчага айланттың,
Какырап жаткан жериңди.
Камкорун көрдүң Лениндин
Калк үктү айткан кебиңди,
Кадырлап сүйдүң элиңди.
Гүлдөтүп пахта өстүрдүң,
Какыр талаа жериңди.
Баатыры болуп эмгектен,
Ар убак байге бербеген.
Терең акыл кең мүнөз

Айтылуу Сайкал сен элең.
Ленин келген жылында,
Айтсак сөздү чынында,
Келин-кызга жол баштап,
Атың калды кылымга.

СУЛТАНОВ КАДЫРМАТ КАЗА БОЛГОНДО АЙТЫЛГАН КОШОК

Көк жорго минсе чайпалган,
Көк нооту кийсе жайкалган.
Көпчүлүк элдин ичинде,
Көсөмдүгү байкалган.
Күлүктү минсе чайпалган,
Калың элдин ичинде,
Көркөмдүү болуп жайкалган.
Карапайым мүнөздүү,
Касиети байкалган.
Кыргыз элиң кадырлап,
Кыйлага даңкың угулган.
Калк үчүн кылып кызматты,
Көңүлүң көпкө бүрүлган.
Калкың үчүн иш кылып,
Өз милдетин актаган.
Кыргыз элиң кадырлап,
Кымбаттуу сөзүң сактаган.
Элиңе кылып эмгекти,
Маскөөгө чейин таанылдың,
Ардактап сыйлап өкүмөт
Алтындан орден тагындың.
Күлүк элең чабылган,
Күн тийбес жерге багылган.
Күрдөөлдүү күлүк эле деп,
Гүлгүндөн жабуу жабылган.
Жорго элең жолдо чабылган,
Жабуулап күндө багылган.
Топ жарган күлүк экен деп,
Алтындан жүгөн тагылган.
Адырда буудай куурады,
Арстаным баатыр кулады.
Арзыган ишке жетпеген,
Армандуу өлүм бу дагы.
Белесте буудай куурады,
Белгилүү баатыр кулады.
Бейпайга салган бу өлүм,
Пендечилик бу дагы.
Башынан таасын сүйлөгөн,
Бай-манапты сүйбөгөн.
Бардык жерде карыпты

Жакшы көрүп үндөгөн.
Партияны башкарып,
Бакыт күтүп даңк алган,
Аңтарып Маркс томдорун,
Улуу Ленинден такшалган.
Тактап чечкен бюрону,
Таарынткан эмес бирөөнү.
Тартип менен башкарган,
Тартынбай айткан күнөөнү.
Башкарып келген бюрону,
Басынткан эмес бирөөнү.
Бала күндөн бер жакка,
Баарына жаккан жүргөнү.
Кылдат чечкен бюрону,
Кыйнаган эмес бирөөнү.
Кыйын күндө жол баштап,
Кыйлага жаккан жүргөнү.
Телефон менен сүйлөгөн,
Тепкедей жаштан бер жакка,
Окуп билим үйрөнүп,
Тарбия алган бюродон.
Каргадай болуп сүйлөгөн,
Кадим жаштан бер жакка,
Тарбия алган жетилип,
Комсомолдук бюродон.
Алтындан саат бураган,
Адилдикти сураган.
Ак ниет сендей болсом деп,
Канчалар сени туураган.
Күмүштөн саат бураган,
Күлпөттүү ишти сураган.
Кейиштүү сөздү укканда,
Кеңеш айтып улаган.
Барчын куштай түлөгөн,
Партиянын иши үчүн,
Бардык жанын үрөгөн.
Орденин алып Лениндин,
Москвада сүйлөгөн.
Атагы чыккан элинен,
Тарбия алган Ленинден.
Атагы кеткен алыска,
Ак калпак кыргыз жеринен.
Көк шумкар учту туурунан,
Кыргыз элде туулган.
Кыраандыгын билгизип,
Мунун Кытайга даңкы үгүлган.
Боз шумкар учту туурунан,
Кең Алайда туулган.
Мунун форуму элге жагымдуу

Монголго чейин угулган.
Кызылын кийдин күрмөнүн,
Кызматын кылдың бюронун.
Калкыңа кылып эмгекти,
Кадырын көрдүн дүйнөнүн.
Жашылын кийдин күрмөнүн,
Жаш кезиңден бер жакка,
Буйругун кылдың бюронун.
Жадыңа эгем жар болуп,
Жакшысын көрдүн дүйнөнүн.
Чолпону элең жылдыздын,
Чоңу болчуң кыргыздын.
Алтындан жылдыз тагынып,
Элиңе мунар тургуздуң.
Урматын көрдүң элиңдин,
Убайын көрдүң келиндин.
Баатыры болдуң улуу элиңдин,
Беш жылдызды тагындың,
Урматтап улуу Лениндин.
Ай үстүнөн аркырап,
Алтын куш болгон мингениң.
Ай далыңа жаркырап,
Ак торко болгон кийгениң.
Күн үстүнөн аркырап,
Күмүш ат болгон мингениң,
Куп далыңа жарашкан.
Кыл торко болгон кийгениң,
Чагарак куйрук чаар жон,
Жолборс элең кайран эр.
Чоң казаттай иш болсо,
Койбос элең кайран эр.
Саратан жайда саябан,
Чынар элең кайран эр.
Улуу тоодо сайраган,
Улар элең кайран эр.
Учулдардын пашасы,
Чынар элең кайран эр.
Теминсе чуркап жоргосу,
Таалай тапкан эмгектен,
Ташкентте болгон жолдошу,
Табийгат болгон колдоосу.
Элирсе чуркап жоргосу,
Элинде болгон жолдошу.
Эмгек кылган эл үчүн,
Эл журту болгон колдоосу.
Алдына келген канча адам,
Албырып бетин нур чалган.
Айтса сөзү өтүмдүү,
Алтындан кемер курчанган.

Күмүштөй бетин нур чалган,
Күнүнө келген канча адам.
Көсөмдүгү белгилүү,
Күмүштөн кемер курчанган.
Жакшы айтып сөзүн таптаган,
Жашынан адеп сактаган.
Алдына барган адамды,
Орой сөз айтып какпаган.
Өкмөт ишин тактаган,
Үйүндө тынчып жатпаган.
Эл үчүн кылып эмгекти,
Түшүм жыйган пахтадан.
Жолборс элең чамынган,
Жорго элең жолдо таанылган.
Тең келбейт эле сага эч ким,
Бакдөөлөт ашкан жагынан.
Гүлдөгөн элиң Фергана,
Күйүтүң калды артыңа.
Кен болуп күндө жүрдүңүз
Күрдөөлдүү кыргыз калкыңда.
Ээн Терек мазарың,
Эриккенде сөз кылып,
Элиңе өтөр азарың.
Кашка терек мазарың,
Кайгырганда сөз кылып,
Калкыңа өтөр азарың.
Туулган жериң Алайда,
Жашында жүрдүң малайда.
Тарбия берип партия
Угулду даңкың далайга.
Кыргыз жерде туулган,
Кымбатың сенин кең болуп,
Кытайга чейин угулган.
Кыргоодон учкан кыраан куш,
Кылчайбай кеттиң тууруңдан.
Тарбия берип жаштарга,
Канаттарын күүлөнттүң,
Арка болуп атадай,
Акыл насаат үйрөттүң.
Оозунан сөзү чубаган,
Олуттуу өскөн жан элең.
Ойлонуп элин сураган,
Үзүлгөн ишти кураган.
Партия койгон талапты,
Иш жүзүндө жаратты.
Пахтадан түшүм жыйнаган,
Баркталып нечен сыйланган.
Сан жылкы баккан дабанга,
Кичи пейил бир мүнөз,

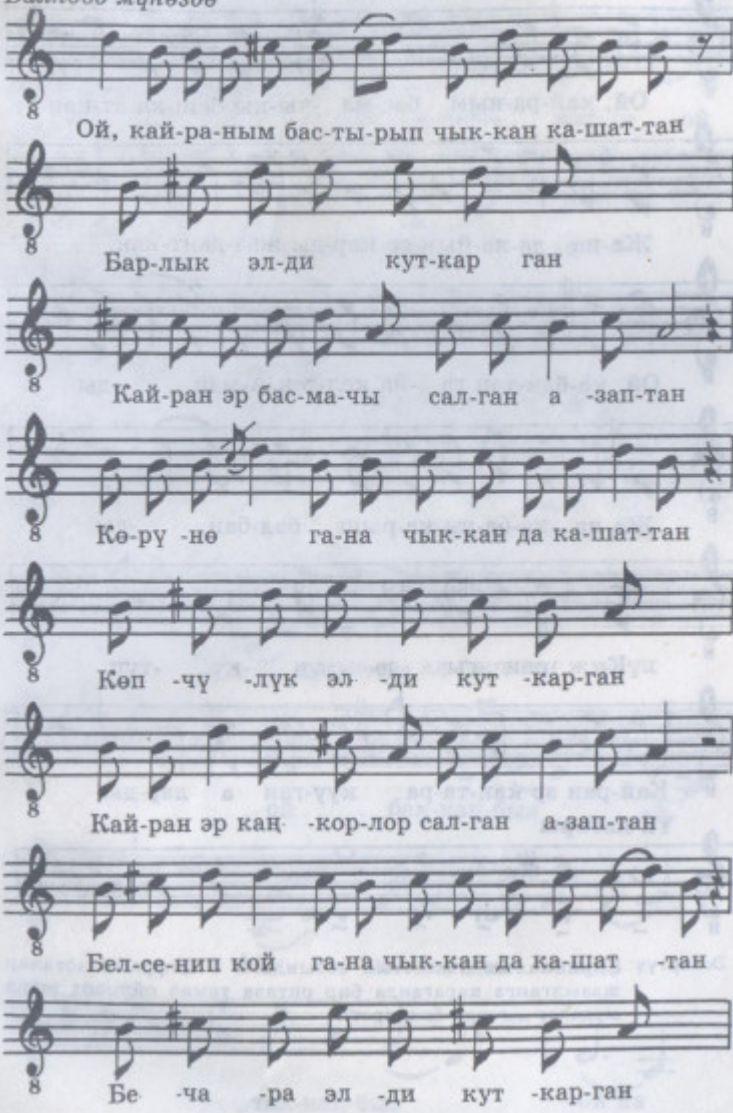
Сыр айткан эмес жаманга.
Көк жорго салган дабанга,
Көп жылкы баккан саманга.
Көркөм форум бир мүнөз,
Сөз айтпаган жаманга.
Ааламга башы теңешкен,
Обкомдор менен кеңешкен.
Атагы алыс кетсе да
Ага-ини менен тең өскөн.
Жакшыга башы теңдешкен,
Жакыны менен кеңешкен.
Жайдары мүнөз ак көңүл,
Жардылар менен тең өскөн.
Күтүрөгөн калың эл,
Күйүтүң айтып токтолор,
Күндө үч убак кеп болуп,
Сенин кадырың элде жоктолор.
Сап-сап болгон калың эл,
Саргайып туруп токтолор.
Санаган жерде кеп кылып,
Сенин санатың элде жоктолор.
Кылкылдаган калың эл,
Кыйкырып барып токтолор.
Кызматың эске түшкөндө,
Кылыгың элде жоктолор.
Керилтип кулун байлаган,
Төрт түлүк малды өстүрүп,
Керейге малын айдаган.
Кашка-Суу барып жайлаган,
Сазга кулун байлаган,
Сан жылкыны өстүрүп,
Сарала тоосун жайлаган.
Сансыз малын айдаган.
Күлүгүн күндө байлаган,
Күтүрөгөн мал менен,
Күрөбөс тоосун жайлаган,
Күрмөлбөй өткөн дайрадан.
Элге тилеп кеңчилик,
Элде болбойт сенчелик.
Калкка тилеп кеңчилик,
Калкта болбойт сенчелик.
Адырдан аркар уулаган,
Ак эмгек кылып элине,
Ааламга даңкы угулган.
Белестен аркар уулаган,
Беттешкен душман кулаган.
Партиянын жолунда,
Бала кезден дуулаган,
Түшүмүн ачтың жериңдин,

Бактысын ачтың элиңдин.
Чакрылып Маскөөгө,
Орденин тактың Лениндин.

ДАНКАНАЙ ӨЛГӨНДӨ ЫРДАЛГАН КОШОК

Занис Ж. Суранчиеванын аткаруусунда 1969-ж. экспедиция учурунда магнитофонго жазылган. Нотага түшүргөн искусство таануу илимдеринин доктору, профессор Камчыбек Дүйшалиев.

Баяндоо мүнөздө

8 Ой, кай-ра-ным бас-ты-рып чык-кан ка-шат-тан

8 Бар-лык эл-ди кут-кар ган

8 Кай-ран эр бас-ма-чы сал-ган а -зап-тан

8 Кө-рү -нө га-на чык-кан да ка-шат-тан

8 Көп -чү -лүк эл -ди кут -кар-ган

8 Кай-ран эр каң -кор-лор сал-ган а-зап-тан

8 Бел-се-нип кой га-на чык-кан да ка-шат -тан

8 Бе -ча -ра эл -ди кут -кар-ган

Кай-ран эр эй көк бөрү сал-ган а-зап-тан

Ой, кай-ра-ным бас-ма -чы-ны баш-ка ат-кан

Жа-на да-ла-йын го кар-ды жаз-дант-кан

Ой, ка-бак-тан га -на кел-ген А-ман -ды

Жа-на ка-ба-гы ка-рыш бал-бан -ды

Ка -раң -гы -да үр -кү -түп

Кай-ран эр каң-та-ра куу-ган а -лар-ды

Үй катары

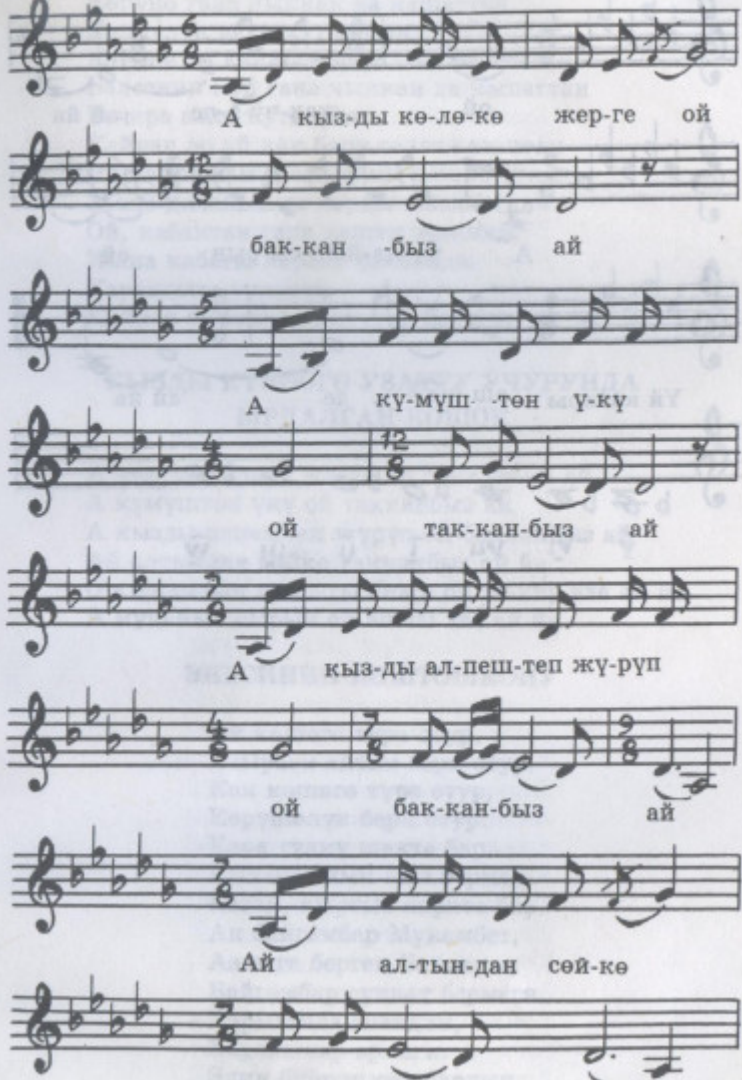
Эскертүү: Скрипкалык ачкычтын астындагы 8 цифрасы ноталар жазылганга караганда бир октава төмөн ойнолот жана ырдалат дегенди билдирет.

Ой, кайраным бастырып чыккан кашаттан,
 Бардык элди куткарган.
 Кайран эр басмачы салган азаптан,
 Көрүнө гана чыккан да кашаттан,
 Көпчүлүк элди куткарган.
 Кайран эр каңкорлор салган азаптан,
 Белсенип кой гана чыккан да кашаттан,
 Бечара элди куткарган.
 Кайран эр эй көк бөрү салган азаптан
 Ой кайраным басмачыны башка аткан
 Жана далайын го карды жаздантакан
 Ой, кабактан гана келген Аманды
 Жана кабагы карыш балбанды
 Караңгыда үркүтүп
 Кайран эр каңтара кууган аларды.

КЫЗДЫ КҮЙӨӨГӨ УЗАТУУ УЧУРУНДА ЫРДАЛГАН КОШОК

Запись С. Коконованын аткаруусунда 1978-ж. экспедиция учурунда
магнитофонго жазылган. Нотага түшүргөн Камчыбек Дүйшалиев.

Муңдуу мүнөздө

А кыз-ды кө-лө-кө жер-ге ой
бак-кан -быз ай
А кү-мүш- төн ү-кү
ой так-кан-быз ай
А кыз-ды ал-пеш-теп жү-рүп
ой бак-кан-быз ай
Ай ал-тын-дан сөй-кө
так-кан-быз ой йа

Күндө бизди тилдетпе,
Алганың көөнүн кирдетпе,
Атаң деп бизди тилдетпе.
Конок келсе жайнаткын,
Кололуу самоор кайнаткын.
Конокту жайла ал келсе,
Кербез тартып отурба,
Кечинде маарап мал келсе.
Аман бол бактың ачылсын,
Алдыңдан каухар чачылсын.
Жайлоонун башы жашыл таш,
Жайма көкүл узун чач,
Далайды көрөр башың жаш.
Кыштоонун башы кызыл таш,
Кыйма көкүл узун чач,
Кыйланы көрөр башың жаш.
Күңгөйдөгү булагым,
Күймөлүшөр ынагым.
Тескейдеги булагым,
Термелишер ынагым.

* * *

Бул жер сизге жалган жер,
Буюрган жериң барган жер.
Латийпа (кудай) кадыр сен үчүн,
Таркар бекен ичте чер.
Аман бол багың ачылсын,
Алдыңдан каухар чачылсын.
Карыганда энекең,
Көп какшабай басылсын.
Аттанып үйдөн чыкканча,
Күмүштүн сери чачылсын,
Аттанып үйдөн чыкканда,
Күндөй бактың ачылсын.
Ак сандык артма түйөдөн,
Акылман болмок күйөөдөн.
Көк сандык артма түйөдөн,
Көңүлүң өсмөк күйөөдөн.
Алганың жакшы жар болсо,
Айда болот базарың.
Алганың жаман бир болсо,
А базарың курусун,
Анда бир сынат назарың.
Алтындан сөйкө салынып,
Ыргалганың курусун,
Алганың бейсар болгон соң,
Жыргаганың курусун.
Күмүштөн сөйкө салынып,
Ыргалганың курусун,

Күйөөң бейсар болгон соң,
Жыргаганың курусун.

ЖЕҢЕСИНИН КОШТОШКОНУ

Усталар соккон сар оймак,
Чөнтөгүңө сала кет.
Ойноп кумар жазарга,
Жеңекеңди ала кет.
Чий түбүнө ийин казган,
Чычкан тентек турбайбы,
Болумсузга кыз берген,
Атакем тентек турбайбы!
Байпак, маасы кийип ал,
Байбичелик сүрүп ал!
Кепич, маасы кийип ал,
Келинчилик сүрүп ал.
Чалкалап өскөн тал элек,
Чатоороок өскөн бала элек,
Чатоолук калсын бул жерде,
Ой, акыл барсын ал жерге.
Эңкейе бүткөн тал элек,
Эркерээк өскөн бала элек.
Эркелик калсын бул жерде.
Эстүүлүк барсын ал жерге.
Биздин кыз нуска, ашыктай,
Биздин кыздын күйөөсү,
Ит мүлжүгөн кашыктай.
Алтымыш ат, алты атан,
Айдап келбейт кайнатаң,
Алты атанга жүк жүктөп,
Бербейт беле өз атаң.
Жетимиш ат, жети атаң,
Жеткирип келбейт кайнатаң,
Жети атанга жүк жүктөп,
Бербейт беле өз атаң.

КЫЗДЫ УЗАТЫП ЖАТКАНДА ЖЕҢЕСИНИН АЙТКАНЫ

Алтындан сөйкө тагып ал,
Бийкечке ай тийгизбей багып ал.
Ай тийгизип сен баксаң,
Айтылуу малың келип ал.
Күмүштөн сөйкө тагып ал,
Бийкечке күн тийгизбей багып ал.
Күн тийгизип сен баксаң,
Күйүттүү малың келип ал.
Алтындан сөйкө бурарбыз,

Айчылык жерден сурарбыз.
Барган эл жаман деп айтса,
Өзүбүз барып турарбыз.
Канатын силкпей суу ичкен,
Каркырадай куш кайда?
Каймана жүрүп сыр билген,
Ынагым сендей кыз кайда?
Тумшугун силкпей суу ичкен,
Турунадай куш кайда?
Топ ичинде сыр билген,
Ынагым сендей кыз кайда?
Шаркырап аккан булагым,
Шарактап ойнор ынагым.
Барганда багың ачылып,
Кутмандуу болсун турагың.

КЕЛИНГЕ АРНАЛГАН КОШОКТОР

КЕЛИНИ СААДАТ КАЗА БОЛГОНДО ДӨӨЛАТАЛИЕВА ЖЫРГАЛДЫН КОШКОН КОШОГУ

Жоктоп бир, жоктоп коёюн,
Жоктобой кантип токтоюн.
Кайран бир Саадат айымым,
Кайдан бир сенден айрылдым
Кекилик болуп желчи элем,
Кейигенде келчи элем.
Курусун сенин гөр апаң,
Кыргоол болуп желчи элем,
Капа бир болсом келчи элем
Капшытка түлкү илгеним,
Кайгырганым билгеним.
Эшикке түлкү илгеним,
Элеңдеп кирсем билгеним.
Чачпагың менен чачың тең.
Чачыңын теңи жер болду.
Босого менен боюң тең,
Айымым, боюнун теңи жер болду.
Арка эле чачың билектей,
Саадатым, алты өрүмдүү жибектей,
Желке чачың билектей,
Саадатым, жети өрүмдүү жибектей.
Арка чачың кумайдай,
Айымым айылда жүргөн субайдай.
Желке чачың кумайдай,
Айымым, желеде жүргөн субайдай.
Ак макмалдай кураксыз,
Айымым калып туяксыз.
Уул балаң болгондо да
Уйпалбайт эле эшигиң.
Кара макмал кураксыз,
Уул бала туяксыз.
Уул бала болгондо да,
Саадатим, уйпалбайт эле эшигиң.
Күңгөйдөгү кулунчак,
Саадат тай байладың жолуң чак.
Уул балаң жок экен,
Күйбөй калды шам чырак.
Тескейдеги кулунчак,
Ат байладың жолуң чак.
Эки эле кызың бар экен,
Уул балаң жок экен,
Күйбөй калды шам чырак.
Белестеги беш арча,

Саадат, каксаң кыяк болгон жок.
Кайран Саадат урматым,
Уул туяк болгон жок.
Капталдагы кара арча,
Каксаң кыяк болгон жок,
Кайран Саадат айымым,
Уулуң туяк болгон жок.
Кудайдан буйрук келгенде,
Саадатым, акактай көзүң тунарды,
Кудай-таала кудурет,
Алтындай чачың буралтты.
Шишедей көзүң тунартты,
Жибектей чачың буралтты.
Кайран Саадат арманым,
Алар-албас ооруга
Алмадай башың не сундуң?
Болор-болбос ооруга
Ботодой боюң не сундуң?
Бир төшөктө эки баш,
Экөө тең калемкаш.
Калемкашка күйбөгөн,
Кудай таала боору таш.
Саадатым, моюнуна сыр таккан,
Айымым, ортогуна сын таккан.
Чачпагына сыр таккан,
Теңтушуна сын таккан.
Иш кылбаган жаманды,
Ээги менен тап кылган.
Кайран Саадат арманым,
Кандай бир сенден айрылдым,
Канатыман кайрылдым.
Эшикке чыksam бойлошкон,
Үйгө кирсем ойношкон.
Эшикке чыksam теңешкен,
Кайран Саадат айымым,
Үйгө кирсем кеңешкен,
Андай-мындай кеп айтсам,
Кеби менен кечирген.
Айымым Саадат дилгирим.
Өтүп кетти өмүрүң.
Өксүдү менин көңүлүм.
Кетип бир калды өмүрүң,
Кейиди менин көңүлүм.
Бала кылып баккамын,
Саадат, башыңа тумар таккамын.
Он экиңде мен алып,
Ойнотуп жүрүп баккамын.
Беренжи тону белсенген,
Бек кызындай теңселген.

Камка тону белсенген,
Кан кызындай теңселген.
Камка бир тону жеңи жок,
Кан кызынан кеми жок.
Беренжи тону жеңи жок,
Кайран Саадат айымым,
Бек кызынан кеми жок.
Чарбагына чарбагым,
А Саадат чакырсам келбейт арбагың
Кандай күндө калгамын,
Оо, күндө ыйлуу отурам,
Кайгымды ичке толтурам.
Тегеренип мен жүрөм,
Теңселип ыйлап мен күйөм.
Кайраным Саадат арманда
Күлсө тиши кашкайган,
Гүлдесте жыпар жыттанган.
Айымым Саадат дилгирим,
Кандай бир сенден айрылдым.
Айткан бир менен айла жок,
Курандан башка пайда жок.
Баш бармагың керип жат,
Калганга батаң берип жат.
Ортоңку колуң керип жат,
Калганга батаң берип жат.
Ойноп бир кеткен жериңе,
Ордолуу шаар орносун.

**ИЛГЕРИ КЕЛИНИ ӨЛГӨНДӨН КИЙИН
КАЙЫН ЭНЕСИ МЫНДАЙ ДЕП КОШКОН ЭКЕН**

Элиртип күлүк байлаган,
Эзилтип куйрук чайнаган.
Калбага чыга жайлаган,
Карайтып жылкы айдаган.
Калдайтып казы чайнаган.
Беш ташка чыга жайлаган,
Чууртуп жылкы айдаган,
Чубултуп казы чайнаган.
Суусамыр чыга жайлаган,
Казанын жууп мис кылган,
Табагын жууп жез кылган,
Каттама жайып шай кылган,
Жупканы жууруп жуп кылган,
Меймандын көөнүн куш кылган.
Түндө келген меймандар,
Күндүзгүдөй узаган.
Суу кайнатып чай кылган,
Сүт кайнатып май кылган,

Меймандын көөнүн шай кылган.

**ЭПОСТУК БААТЫРЛАРГА АРНАЛГАН
ЖАНА АКЫНДАР АРКЫЛУУ
АЙТЫЛГАН КОШОКТОР**

КУРМАНБЕКТИН АЯЛЫНЫН КОШОГУ

Адырга түлкү жойлотпос,
Алтын жаак капканым.
Айтылуу маңгыт ичинде,
Издеп келип тапканым.
Азапка салдың арстаным.
Күңгөйгө түлкү жойлотпос,
Күмүш жаак капканым.
Күрдөөлүү маңгыт ичинде,
Издеп келип тапканым.
Күйүткө салдың арстаным.
Арка чачым түйөйүн,
Алты жылы күйөйүн.
Ат бербеген какбаштын,
Аузуна сийейин.
Желке чачым түйөйүн,
Жети жылы күйөйүн.
Ат аяган какбаштын,
Желкесине сийейин.
Ымыганда жарасын,
Карга-күзгун таласын.
Бербей койгон Телтору ат,
Малайларга жарасын.
Кудай аткан куу какбаш,
Эшигинен жем таппай,
Бирөөнүн көзүн карасын.

КОЖОЖАШ ЖӨНҮНДӨ

Саймалуу саадак байланган,
Чанаркан тоосун айланган.
Булгаары саадак байланган,
Букардын тоосун айланган.
Ылдамдыгын мен айтсам,
Эрте бир чыгат кийикке,
Күн тийбей чыгат бийикке.
Белестен чыгып бешти атты,
Кайкыдан чыгып карс атты.
Төбөдөн чыгып төрттү атты,
Үстүнөн чыгып үчтү атты,
Кырандан чыгып кыркты атты,
Ойдуңдан чыгып онду атты.
Шылдыратпай таш басты,
Шылкылдак мүйүз теке атты.

Кылдыратпай таш басты,
Кылкылдак мүйүз теке атты.
Курдашым куру кетет деп,
Кулжачарын кошо атты.
Теңтушум куру кетет деп,
Текечерин кошо атты.
Аксайдан түтүн булатты,
Ак марал бугу сулатты.
Жалбырактын түбүндө,
Жамынып жатып жана атты,
Бетегенин түбүндө,
Бекинип жатып бешти атты.
Алдына түшүп алты атты,
Тизеси жерге бүгүлдү,
Алтымыш улак кырк чебич,
Чымындай жандан түңүлдү.
Алтымыш султан кырк чилтен,
Даванды жылкы малабаш,
Тобурчагы, аралаш,
Тобурчак минип ойноткон,
Даванга тайган жойлоткон.
Адырда жылкы малабаш,
Аргымагы аралаш,
Аргымак минип ойноткон,
Адырга тайган жойлоткон.
Тайганы таштан түлкү алган,
Бүркүтү шаңшып бөрү алган.
Ак сайдын башы ак шилтең,
Ак жибек өргөн ак милтен.
Ак милтең күйүп чок болду,
Асыл мерген жок болду.
Көк сайдын башы көк шилтең,
Көк жибек өргөн ак милтең.
Көк милтең күйүп чок болду,
Көрөрман мерген жок болду.
Асыл мергеним,
Тоодон теке тергеним,
Шыралга деген кишиге,
Жаясын кесип бергеним.
Кайрылышың кара таш,
Бурулушуң буруу таш.
Асты жагың аска таш,
Үстү жагың үсмөн таш.
Кыл мурундун кызыл таш,
Кытайлардын Кожомжаш.
Таманы ташка тайгылбас,
Таза күлүк Кожомжаш.

УЛАКЧЫ КЫДЫР ӨЛГӨНДӨ ЖЕҢИЖОКТУН КОШОГУ

Бедердүү кашка дулдулуң,
Белеске жетпей буулду.
Бер тийгендей Кыдыр жан,
Бет алдынан жыгылды.
Торкашка минген дулдулуң,
Төбөгө жетпей буулду.
Төр тийгендей Кыдыржан,
Төбөсүнөн жыгылды.

ЖЕҢИЖОКТУ ЖОКТОО

Ак тулпар элең желеде,
Ак шумкар элең чегеде,
Ак тулпар кетти желеден,
Ак шумкар учту чегеден,
Эми туулбайт сендей пендеден!
Көк тулпар элең желеде,
Көк шумкар элең чегеде,
Көк тулпар кетти желеден,
Көк шумкар учту чегеден,
Эми жаралбайт сендей энеден!
Бедеси белден кара жер,
Медерим эле кайран эр,
Тулаңы белден кара жер,
Түйгунум эле кайран эр!
Асылым Өтө өткөн соң,
Ай тийген тоолор кылайып,
Армандуу турам муңайып.
Күн тийген тоолор кылайып,
Күлүстөн Өтө кеткен соң,
Күйүттүү турам муңайып.
Күмүштөн сомум бар эле,
Күйгөнүмчө бар эле,
Алтындан сомум бар эле,
Айтканымча бар эле!
Тобурчак аттын дулдулу,
Топ жыйындын булбулу,
Аргымак аттын дулдулу,
Ак калпак элдин булбулу!
Долононун учунан,
Толгонуп чыккан уюлу,
Түптүү кыргыз журтунан
Таңшып чыккан булбулу.
Карагайдын учунан
Кайрылып чыккан уюлу,
Калың кыргыз калкынан

Какшап чыккан булбулу.
Телегейи тегизим,
Теңтушумдай эгизим,
Атка минсе тизгиндеш,
Аттан түшсө-тизелеш,
Көп сүйлөсө-сабакташ,
Табак тартса-табакташ.
Акындар менен бир жүргөн,
Акындар туруп не деген?
Ак тандай акын сиз деген!
Чечендер менен бир жүргөн,
Чечендер туруп не деген?
Белгилүү чечен сиз деген!
Карчыга кушту качырдым,
Кара бир белди ашырдым,
Кадырман Өтө досумду
Кара бир жерге жашырдым.
Турумтай кушту качырдым,
Туура бир белди ашырдым,
Туйгунум Өтө досумду
Топуракка жашырдым.
Орошон акын Өтө эле,
Оң менен солго тең эле.
Арыстан акын Өтө эле,
Агылган ырдын кени эле!
Айтканымча бар эле,
Алтын, дилде, зар эле!
Алтыным күйсө күйсөчү,
Асылым Өтө жүрсөчү,
Күмүшүм күйсө күйсөчү,
Күкүгүм Өтө жүрсөчү!..
Аргымакка жем берген,
Ар акынга дем берген.
Тобурчакка жем берген,
Топ акынга дем берген.
Кашкардын тоосун күн чалды,
Кайберен чыгып үн салды,
Кайрылгыс кетип Жеңижок,
Кайманалуу күн калды.
Букардын тоосун күн чалды,
Буудайык чыгып үн салды,
Бурулгус кетип Жеңижок,
Муңга толгон күн калды!..
Толгонуш тоону айланып
Тоо жаркырап күн чыгат.
Туйгунум, Өтө, жан досум,
Топ элден сендей ким чыгат?
Айланыш тоону айланып
Ай батканда күн чыгат.

Асылым, Өтө, жан досум,
Эми аймактан сендей ким чыгат?
Калкка барса кадырлуу,
Капшытка төшөк салынуу.
Элге келсе кадырлуу,
Энчилеп төшөк салынуу.
Караны минсе дабыштуу,
Калкка кеби жагыштуу.
Эликсур минсе дабыштуу,
Элине кеби жагыштуу.
Саралалуу сан жылкы
Сайга айдаса, келиш жок.
Сардалым Өтө өтүптүр,
Сан какшасам, келиш жок.
Көк алалуу көп жылкы
Көлгө айдаса, келиш жок.
Көкжалым Өтө өлүптүр,
Көп какшасам, келиш жок.
Аргымак минип бел ашкан,
Ар акынга сын айткан,
Тобурчак минип бел ашкан,
Топ акынга сын айткан!
Карайган тоонун боорунан
Карчыга учат бой салып,
Жашырылган жерине
Баралбаймын жол салып,
Кара жердин алдынан,
Жан досум, алалбаймын кол салып!..
Керегелүү кең үйдү,
Кең чалдыбар дедиңби?
Керегесиз кара жер,
Кең сарай үйүм дедиңби?
Босоголуу боз үйдү
Боз чалдыбар дедиңби?
Босогосуз кара жер
Боз сарай үйүм дедиңби?
Карарган тоонун арасын
Кулжалар оттоп жол кылган.
Калк акыны Өтөнү
Кайгылуу өлүм жок кылган.
Агарган тоонун арасын
Аркарлар оттоп жол кылган.
Асылым акын Өтөнү
Армандуу өлүм жок кылган.
Кер жорго миндиң сулуу деп,
Кер ичик кийдиң жылуу деп,
Кайран жаңың өткөн соң
Кер жоргоң оозу тыйылды,
Кер ичик жүккө жыйылды,

Сур жорго миндин сулуу деп,
Сур ичик кийдин жылуу деп,
Асыл жаның өткөн соң
Сур жорго оозу тыйылды.
Сур ичик жүккө жыйылды,
Эми кер ичик калды кийилбей,
Кер жорго калды минилбей,
Кейишке салып кетти деп
Көпчүлүк калды түңүлбөй.
Сур ичик калды кийилбей,
Сур жорго калды минилбей,
Сумсайтып бизди кетти деп
Көксулуу калды түңүлбөй.
Чаппай атым чаалыгат,
Чакырбай доошум карыгат,
Арманым айтып болгуча
Келген мейман зарыгат.
Куш келиптир мейманың,
Жан досум, кушубак болсун арбагың!
Ат куйругу кыл экен,
Акыры пенде шул экен.
Туу куйругу кыл экен,
Түбөлүк пенде шул экен!
Кеткендер анда, биз мында,
Кейсек келбейт миң жылда!
Кайткандар анда, биз мында,
Эми кайгырсак келбейт миң жылда!

ТОКТОГУЛ ДҮЙНӨДӨН ӨТКӨНДӨ КОРГОЛДУН АЙТКАН КОШОГУ

Кара жаак кайкы тил,
Кайран устат бууданым.
Карысаң да бел элең,
Катарымда турбадың.
Калкың ыр, күүсүз калды деп,
Каңырык түтөп ыйладым.
Каңгырап бопбош калгандай,
Кетмен-Төбө жергебиз.
Кары жашың баары ыйлайт,
Калкыңды таштап өлбөңүз.
Касты ажал жетсе арга жок,
Биз деле бир күн өлөбүз.
Касиети артык жан элең,
Кандай биз жерге көмөбүз.
Артыңда калың эл ыйлайт,
Ала-Бел, Жаргарт бел ыйлайт.
Акынынан айрылып,
Арым, Суусамыр төр ыйлайт.

Аралап өзүң ырдаган,
Ала-Тооң сага көп ыйлайт.
Ала кетпей унут таштаган,
Артыңда Коргол көр ыйлайт.
Ажалың айтпас шок экен,
Армансыз дүйнө жок экен.
Алды артына каратпас,
Ажалдын көөнү ток экен.
Асылды алып кеткидей,
Ажалда уят жок экен.
Күкүктөй тилиң бар эле,
Күрмөлбөй калды Токтогул.
Күмүшкө бергис сөздөрүң,
Иргелбей калды Токтогул.
Мурда эле майып жан элем,
Жөн көрбөй калдым Токтогул..
Кошулуп бирге баралбай,
Артыңда калдым мен сокур.
Өтө досуң эрте өттү,
Ак жылан чагып заарынан.
Эшмамбет кетти ээрчишип,
Сүйлөшкөндөй мурдатан.
Өзүң кетип кубалап,
Досторуңдун артынан.
Оң көзүм майып көрө албай,
Чыгалбай калдым журтумдан.
Кени жок бопбоз жер калдың,.
Керектүүнү деги алдың.
Каарлуу кудай бар болсоң,
Корголду неге албадың.
Көзү өттү эле Токомдун,
Кыйкырып ыйлайт балдарың.
Корголдур мында калганың,
Кутмандар кетип мен калдым.
Ушулбу кудай жардамың.
Түбүнөн майып Корголду
Колдосо пирлер арбагын.
Өзөгүм эле Өтө акын,
Эзелтен болгон мен жакын.
Токтогул тоодой бел эле,
Тозоктуу өлүм муңайттың.
Алганың Сейдимкан чыркырап,
Гүлсара кызың зыркырап,
Аксыдан тапкан Бабажан,
Ата деп ыйлайт буркурап.
Ажалга айла жок экен,
Ага-ини жашын ким тыят?
Артыңда жалгыз калдым деп,
Акшыйган Коргол шылкыят.

Айтайын ичте муңумду,
Ачайын болгон сырымды.
Анчалык неге шаштыңар,
Жашабай толук кылымды.
Өзүмө окшош чалырдан,
Кимге ырдаймын ырымды.
Азапка салып кеттиңер,
Акшыйган Коргол кургурду.
Элинен кеткен булбулду,
Эскерип Коргол какшады.
Эчкирип ыйлап Сейдимкан,
Эки көзүн жаштады.
Гүлсара менен Бабажан
Кургабайт окшойт жаштары.
Куураган турмуш ушу экен,
Кеткендер кайра кайтпады.
Кенен дүйнө бар болсо,
Келгин деп неге айтпады.
Келин-кесек, чал ыйлап,
Кемпир, кыздар баары ыйлап,
Кейиген үнүн баспады.
Кош болгун Токо келбесең,
Корголуң кошуп айтканы.

БАРПЫ АКЫНДЫН АГАСЫ БОЛОТТУ КОШКОНУ

Тапкан экен уурулар,
Түйгунумдун пайитин.
Дүйнөдөн кеттиң бей арман,
Түйгун жолборс шайитим.
Колтугуңдан аккан кан,
Жер бетинде жошодой.
Каракчынын колунан
Арманда кеттиң бошобой.
Кабарың угуп бир мүнөт,
Катуулап жүрдүм токтобой,
Канатың өлдү дегенде,
Турамын кантип жоктобой.
Алдымдан чыкты бир караан,.
Кайып болуп жоголду.
Тумшугу жок Барпынын,
Каерде иши оңолду.
Айдама жорго тор атым,
Тор атым эмес канатым.
Шундай да кылып соёбу,
Мусурмандын баласын.
Сындырыптыр Парпинин,.
Уча турган канатын.

Айтып турам белгилеп,
Жолборсумдун санатын.
Белимди душман сындырды,
Айланайын давлатим.
Кабарың билбей жүргөндүр,
Анармамат парзантиң.
Тоо көчкөндөй жоголду.
Ак жолборстой савлатиң.
Ашык эле туйгунум,
Адамзаттан кайратың.
Элесиң кайдан көрүндү,
Эзилип каның төгүлдү.
Эмчектешим бир боордош,
Оң кабыргам сөгүлдү.
Жамгырдай жашым төгүлдү,
Жанымда кайдан көрүндү.
Жатындашым бир боорум,
Жан кабыргам сөгүлдү.
Карында бирге өсөрбү,
Какшатып таштап кетерби?
Курсакта бирге өсөрбү,
Кууратып таштап кетерби?
Кутурган иттер колунда,
Күн өтпөй ажал жетерби?
Күлүстөнүм бир боорум,
Күйгүзүп таштап кетерби?
Аңдыган иттер колунан,
Ажалың туура жетерби?
Айланайын бир боорум,
Арманда таштап кетерби?
Жан аябас бир боорум,
Жалганга таштап кетерби?
Куралы элең элимдин,
Кубаты элең белимдин.
Уулуңду үйлөп той кылып,
Үзүрүн көрбөй келиндин,
Кенендик менен аттанып,
Огуна калдың өлүмдүн.
Кырдалдуу жерден кыз алып,
Кызматын көрбөй келиндин.
Душмандар кыйып жаныңды,
Кыйынын көрдүң өлүмдүн.
Кыйраганын байкадым,
Кырк кабырга белимдин.
Отун тарттым өлүмдүн,
Оморгонун байкадым,
Он омуртка белимдин.
Беш баласы жалдырап,
Жаш калганга бир күйөм.

Үй ээси Болот жок,
Бош калганга бир күйөм.
Өмүр шерик сүйгөнү,
Тул калганга бир күйөм.
Балдары ыйлап ата деп,
Муңканга бир күйөм.
Көңүлүмдөн кеткисиз,
Кир калганга бир күйөм.
Жүрөгүмдөн чыккысыз,
Зил калганга бир күйөм.
Үзөңгүдөн бут тайып,
Кыйшайганга бир күйөм.
Балдар ыйлап үшкүрүп,
Сумсайганга бир күйөм.
Жолборсумду жоо алып,
Калганыма бир күйөм.
Колум менен суу бербей,
Арманыма бир күйөм.
Кокус өлдүң душмандан,
Дарманыма бир күйөм.
Жан барыңда жетпеген,
Арманыма бир күйөм.
Жан күйөр жок талаада,
Калганыңа бир күйөм.
Кыйынчылык башыма,
Салганыңа бир күйөм.
Кылчаяр тууган бирге жок,
Калганыңа бир күйөм.
Суудай каның шорголоп
Акканыңа бир күйөм.
Сураган адам тапкысыз
Сулап жерде кулачтап,
Жатканыңа бир күйөм.
Сын туташып бой муздап,
Катканыңа бир күйөм.
Кызыл канга бөлөнүп,
Батканыңа бир күйөм.
Кылчаярым барбы деп,
Айтканыңа бир күйөм.
Каракчынын колунан,
Өлгөнүңө бир күйөм.
Калың элден сен жалгыз,
Бөлгөнүнө бир күйөм.
Кара жүздүү душмандар,
Көргөнүнө бир күйөм.
Кыл чылбыр салып колунду.
Бууганына бир күйөм.
Кызыл кан менен боюңду,
Жууганына бир күйөм.

Кырка тартып уурулар,
Турганына бир күйөм.
Жанына киши жолотпой,
Кууганына бир күйөм.
Жапшыра тээп колунду,
Бууганына бир күйөм.
Каракчылар жарданып,
Турганына бир күйөм.
Кыя кылыч душмандар,
Чапканына бир күйөм.
Кыңкая түшүп жөлөгүм,
Жатканына бир күйөм.
Кызыталак уурулар,
Кылычтын канын жалашып,
Кайтканына бир күйөм.
Кыямат кеттиң Болот деп,
Айтканына бир күйөм.
Кылчылдашып чабышып,
Өлбөгөнгө бир күйөм.
Өз элиңден бир киши,
Көрбөгөнгө бир күйөм.
Кызыл чоктун ичинен,
Бөлбөгөнгө бир күйөм.
Жолборсум сенден айрылдым,
Энди кантип мен жүрөм.
Атаң тирик келет деп,
Балдарыңды көндүрөм.
Бир туушкан экенсиң,
Жүрөгүмдү күйгүзөм,
Жүрөгүм күйсө чок болом,
Сен деп жүрүп жок болом.
Дүйнөдөн өттүң бей арман,
Шул жериге күйөмүн.
Айла жоктон дабдырап,
Араң басып жүрөмүн.
Туушкан сенден калгыча,
Өлгөнүмдү сүйөмүн.
Кыяматта жүзүңдү,
Көргөнүмдө сүйөмүн.
Артыңда калган төрт уулуң,
Кубат кылып жүрөмүн.
Жолборсум сенден айрылып,
Каратүн түштү өзүмө,
Изиңди тапсам бир жерден,
Сүрткүм келет көзүмө,
Жан күйөрүм жөлөгүм,
Мен садага өзүңө.
Тарттың жандын кыйынын,
Таверик кылсам көзүмө,

Кан аралаш кийимиң.
Дарманы куруп түгөндү,
Мага окшогон ининдин.
Уурулар келди бурулуп,
Учурап калдың урунуп,
Узабай каның куюлуп,
Урматтуу жүзүң күбүлүп.
Каракчы келди бурулуп,
Качалбай жолуң куурулуп,
Кармалып калдың урунуп,
Кан качып беттен күбүлүп.
Калкың үчүн мээрбан,
Кайраттуу болдуң туулуп.
Кайратыңдын бардыгы,
Калың элге угулуп,
Каракчылар келгенде,
Кайратыңдын барыдан,
Айбатың артык бааридан,
Качканың жок чыгынып,
Кахраман Полот өлдү деп,
Калкыңа кабар угулуп.
Канатым жаттың буувулуп,
Кан аралаш жуувулуп.

КЕРЕЗ

Буунумду бошотуп,
Булбулум кеттиң колумдан.
Булбулдай болуп сайраган,
Туйгунум кетти колумдан.
Капталдым кара түтүнгө
Карчыгам качты колумдан.
Какшатып мени өрттөдүң
Канатым кетпей оюмдан.
Эриккенде көтөргөн,
Эрмегим түштү колумдан.
Эзилип ичим өрттөдүң
Эч кетпейсиң оюмдан.
Ыргап колдо көтөргөн
Ырысым түштү колумдан.
Ыйлатып жашым көлдөтүп,
Эч кетпейсиң оюмдан.
Түндөсү кетпей түшүмдөн,
Кан жүрдү суудай ичимден.
Кашымда күлөр уулум жок,
Өлгөнүм жакшы шул күндөн.
Көтөрүп уул сүйбөсө,
Адамдын келет арлыгы.
Азабыңды тарттырган
Кулунумдун зарлыгы.

Кубанып сүйөр уулум жок,
Өксүктүн жаман карлыгы.
Өрттөнөмүн аныгы
Башканын тийбей жарыгы.
Жарыгы жок түндөмүн,
Бүктөлүп жатсам үйдөмүн,
Кемпирим менен биргемин.
Таалайымдын кемдиги,
Табыттай боюм катырдың,
Таалайым талга асылдың.
Дарманым куруйт уулум жок,
Дагыңды мага тарттырдың.
Көк түтүн болуп кубулдуң,
Габардай көзүң жумулдуң.
Көп күйгүзүп атаңды
Өмүрүң кыска туулдуң.
Ак түтүн болуп кубулдуң,
Айнектей көзүң жумулдуң,
Армандуу таштап атаңды
Азаптуу не деп туулдуң.
Өзүмө суук көрүнөт,
Үйгө келсем эшигим.
Бош турат төрдө бешигиң,
Сен элең менин кешигим.
Сенделтти мени өксүгүң,
Кимди көрүп көшүдүм.
Көзүмдүн жашы сел болуп,
Дүйнөдөн өтөт шекилдим.
Кан качып өңүм кубарып,
Кейишиң тарттым буралып.
Арылбайт баштан түтүнүм
Жүрөгүмдү зил алып.
Көзүмдү жашка бөлөймүн,
Көңүлүмдү кир алып.
Габарым¹ жерге көмүлдүң
Жеталбаймын буралып.
Түйүнөмүн толгонуп,
Түн эстеймин ойгонуп.
Туура жатам комдонуп,
Кучагымда уулум жок,
Эркелерге жойлонуп.
Эзилемин ойлонуп,
Эрмегимдин жогунан
Элимде жүрөм корлонуп.
Соолуп гүлүм солорбу,
Шор таалай мендей болорбу?
Көтөрүп сүйөр уулум жок,
Соройтуп жалгыз коёрбу?
Кашымда уулум солорбу?

Кем таалай мендей болорбу?
Галбага бербей бир уул,
Гаңгиратип² коёрбу?
Муунумдан курутуп,
Шалдыратып коёрбу?
Булбулга мени зар кылып,
Жалдыратып коёрбу?
Керезбайдай ботомдон
Кайыштырып атаңды
Ажыратып коёрбу?
Кардай жашим төгүлтүп,
Жалдыратып коёрбу?

УМСУНУМ

Учар кушта бар канат,
Укканга калсын бир санат.
Үйүмдөн кеттиң Умсунум,
Үшкүрүп болдум кыжалат.
Качар кушта бар канат,
Калганга калсын бир санат.
Кашымдан кеттиң Умсунум,
Кантейин болдум кыжалат.
Айнектен түнүк жарыгың,
Бетимден кетпейт, Умсунум.
Ажалым жетип өлгүчө,
Эсимден кетпейт, Умсунум.
Күзгүдөн түнүк жарыгың,
Бетимден кетпейт, Умсунум,
Күйүтүңдүн зордугу,
Эсимден кетпейт, Умсунум.
Отуз жыл өтсө ортодо,
Оюмдан кетпейт, Умсунум.
Кырк жыл өтсө арадан,
Кыялдан кетпейт, Умсунум.
Элүү жыл өтсө арадан,
Эсимден кетпейт, Умсунум.
Сексен жыл өтсө арадан,
Санаамдан кетпейт, Умсунум.
Мурдумдун жыты чолпонум,
Сен деп күйөм, Умсунум.
Көзүмдүн жашы токтобой
Селдеп күйөм, Умсунум.
Карааныңды көралбай,
Какшап калдым, Умсунум.
Канаты сынган каргадай
Аксап калдым, Умсунум.
Кашымда эркем сен жоксуң,
Дат деп калдым, Умсунум.
Алыстан келсем жол тосуп

Карайт элең, Умсунум.
Бир жөлөгүм сенсиң деп
Самайт элем, Умсунум.
Суксурдай чачиң сыланып
Өрөт элең, Умсунум.
Эшикке чыksam калачим¹
Оңдойт элең, Умсунум.
Жан ата деп жолумду
Торойт элең, Умсунум.
Дидаринди² көрбөсөм,
Тойбойт элем, Умсунум.
Кыз да болсо белгим деп,
Ойлойт элем, Умсунум,
Таңкы чыккан бир чолпон
Жылдыз элең, Умсунум.
Таалайыма жаралган
Бир кыз элең, Умсунум.
Ичигимдин четинде,
Кундуз элең, Умсунум.
Ырыскыма жаралган
Бир кыз элең, Умсунум.
Дарбазалуу үйүмдүн,
Дализи³ элең, Умсунум.
Балдарымдын бари өтүп,
Жалгыз элең, Умсунум.
Караңгы үйүм жаныткан,
Паныз⁴ элең, Умсунум.
Казан толо нан жапса,
Күлсөм элең, Умсунум.
Мен жарым жан, сен жалгыз,
Мүчөм элең, Умсунум.
Балдарымдын баридан
Үлкөн элең, Умсунум.
Оң колумдун сардали
Бармагы элең, Умсунум.
Көлөкөлөр атаңдын
Чарбагы элең, Умсунум.
Сүт үстүндө токтогон,
Каймак элең, Умсунум.
Ата-деп, сүйсөм эркелеп —
Тайлак элең, Умсунум.
Бошоп жүргөн атаңдын
Кайраты элең, Умсунум.
Боз үйүмдө отурсаң
Савлат элең, Умсунум.
Картайганда атаңдын
Давлати элең, Умсунум.
Тилеп алган атаңдын
Парзанти элең, Умсунум.

Арка чачиң тизилген
Пайбант элең, Умсунум.
Арзилаган атаңдын,
Парзанти элең, Умсунум.
Беш көкүлүң тизилген
Пайбант элең, Умсунум.
Белге кубат атаңдын
Парзанти элең, Умсунум.
Бармагымдын жанинда
Сөөмөй элең, Умсунум.
Акыл-эсиң артыкча
Бөлөк элең, Умсунум.
Арманы күчтүү атаңдын
Жөлөгү элең Умсунум,
Беш колумдун кубаты,
Ортон элең, Умсунум.
Жүрөгүмдү токтоткон,
Толтом элен, Умсунум.
Жубармек кеттиң он беште
Чолпон элен, Умсунум.
Ортонго жакын аты жок
Сарасы элең Умсунум.
Тиктегенде көзүмдүн
Карасы элең, Умсунум.
Атаң менен тилектеш
Баласы элең, Умсунум.
Толуп чыккан айга окшоп
Бүтүн элең, Умсунум.
Тоту куштай үйүмдө
Кутум элең, Умсунум.
Сагынганда мурдумдун
Жыты элен, Умсунум.
Кол кенжеми чыпалак
Жүрөктү кеттиң куйкалап.
Четтенип жерге жастандың
Көралбаймын шыкаалап,
Сындыбы менин билегим,
Сыздады күйүп жүрөгүм.
Жалгыз кыз деп сыздадым
Келбеди кабыл тилегим.
Айрылдым жалгыз кызымдан
Айласы жок жүрөмүн.
Көлөкө жок аркамда
Бул жеримден күйөмүн.
Өчүрмөк болдуң айымды
Эсен жүрсөң жалгызым,
Чыгарбайт белең даңкымды.
Гүлдөгөн кызык заманда
Окубайт белең катымды.

Гүлүңдө, кызым, соолудуң,
Кимге айтамын датымды.
Оң көзүмдүн савлати,
Кирпик элең, Умсунум.
Жүрөгүмдү көтөргөн
Түркүк элең, Умсунум.
Жайилип кийсем жарашкан
Ичик элең, Умсунум.
Кыз да болсоң атаңдын
Күчүгү элең, Умсунум.
Эшиктен кирсем төркү үйдө
Сырым элең, Умсунум.
Пиала кармап чай ичсем
Чыным элең, Умсунум.
Артымда жүрсөң ата деп,
Кулум элең, Умсунум.
Төрүмдөгү кош калит,
Сандык элең, Умсунум.
Төбөмдөгү сайынган,
Жарлык элең, Умсунум.
Чарчагансып бир жактан,
Келер элем, Умсунум.
Чай кайнатып ата деп,
Берер элең, Умсунум.
Жамбыдан тунук жүзүңдү
Көрөр элем, Умсунум.
Арыгансып алыстан
Келер элем, Умсунум.
Аш бышырып ата деп,
Берер элең, Умсунум.
Айнектен тунук жүзүңдү
Көрөр элем, Умсунум.
Сагынганда ашыгып
Жөнөр элем, Умсунум.
Мүдүрүп кетсем шашилип
Жөлөр элең, Умсунум.
Үйгө кирсем жарашкан
Өлкөм элең, Умсунум.
Көңүл ачып жубанткан,
Эркем элең, Умсунум.
Жалгызым сенден айрылып,
Жаш арыбайт көзүмдөн.
Ойлоп көрсөм кесирлик
Кеткен экен өзүмдөн.
Өткүр жигит жаш чакта
Экөө болгон алганым.
Үйгө келсем чуркурап
От боюнда балдарым.
Эгиз төрөп эки кыз

Элден каалап алганым.
Батма, Зуура эки кыз,
Бирин берип бирөөгө
Кесириге калгамын.
Бешиги менен өңөртүп
Бекер кылган экемин.
Кесирликти жаштыктан
Эчен кылган экемин.
Этегпнде Умсунум,
Зар болдум сүйөр балага.
Айланайын Умсунум,
Болбодум сага садага.
Көрмөккө сени Умсунум,
Көлөкөң зар болдум.
Көп балам өлүп кар болдум,
Савлатиңа зар болдум,
Саргайып атаң кар болдум.
Суксурдай чачиң чубалды,
Арпадай өңүң кубарды.
Алтындай болгон Умсунум,
Алгысыз жерге суналды.
Өрүлгөн чачиң чубалды,
Өпкөдөй бетиң кубарды.
Өрдөктөй болгон Умсунум
Өбөктөп жерге суналды.
Габардай⁵ болгон тиштериң
Жер тагида кир алды,
Күйүтүң тартып Умсунум
Жүрөгүмдү зил алды.
Атаңды койдун «бай-байга»
Аттандың сапар май айда.
Жалгызым сенден айрылып,
Түндү түнгө уладык.
Ажалга бүткөн ок экен,
Аласа мээнет кызамык.
Кызамык чыгып кадалды,
Кызыма макам⁶ мадалды.
Кабардан айтсам саламды
Дүнүйөм болду караңгы.
Кызамыктан алдырдым
Чыныдай жалгыз баламды.
Тиригинде Умсунум,
Атанын жеткен паркына.
Ошол жылы келгемин
Төбөйдүн калың калкына.
Сергисин кызым тоодо деп
Жөнөттүм өзүм Ачыга.
Сегиз күндүн ичинде
Кабар келди шумдуктуу.

Ол кабарды эшитип,
Капа болуп буулуктум.
Көңүлүм эки бөлүндү,
Кыштообуздун пасида⁷
Топтогон киши көрүндү.
Токтоно албай мен шордуу
Көзүмдүн жашы төгүлдү.
Ыраа көрбөй жүрчү элем,
Габарим сага өлүмдү.
Эшиктин алдын карасам,
Калдайган калың көп жыйын.
Карыганда атаңа
Умсунум болду зор кыйын.
Жүрөгүм сизди зыркырап,
Эшигимдин алдында
Үн эшиттим чыркырап.
Үйгө кирсем жүгүрүп,
Көшөгө турат тартылып
Үмүт кылып кызым деп,
Жаныңа бардым чакырып.
Чакырсам укпайт кулагың,
Ыйладым ботом бакырып.
Гөлдөлөң сууну кечпедим,
Көз барында жетпедим.
Жайылган сууну кечпедим,
Жан барында жетпедим.
Жан кетелек жасаттан
Алың барда жетпедим.
Жан ордуна жан берип,
Мен садага кетпедим.
Чыпалактай катыңдын
Чийилгенин көрбөдүм.
Чыбыктай болгон боюңдун
Ийилгенин көрбөдүм.
Жамбыдай болгон жүзүңдүн
Кубулганын көрбөдүм.
Габардай болгон көзүңдүн
Жумулганын көрбөдүм.
Көрбөдүм деп калгычам
Мен эмне үчүн өлбөдүм.
Бепарбай атаң келгиче
Бекинөө жерге жөнөдүн.
Олоңдой кара чачиңдин
Сүрүлгөнүн көрбөдүм.
Оймоктой болгон оозуңдун
Бүрүлгөнүн көрбөдүм.
Савлатка бүткөн кара чач
Сүрүлгөнүн көрбөдүм.
Жаңактай болгон оозуңдун

Бүрүлгөнүн көрбөдүм.
Жамгырдай болгон жашиндин,
Тизилгенин көрбөдүм.
Жабардай болгон көзүңдүн
Сүзүлгөнүн көрбөдүм.
Сын туташып, бой муздап,
Жан чыкканын көрбөдүм.
Напаздарин⁸ буулуп,
Ыктутканын көрбөдүм.
Бул күйүтүң тарткыча
Мен эмне үчүн өлбөдүм.
Атаң, энең келгиче
Пүрсаты⁹ жок жөнөдүң.
Көрбөгөнүм көп арман,
Көздү жашка бөлөдүм.
Оң колуңду көтөрүп,
Суналганын көрбөдүм.
Ок жыландай толгонуп,
Буралганың көрбөдүм.
Омурткаң жерден былк этпей,
Кыналганын көрбөдүм.
Оң көзүңдөн нур кетип,
Тунарганын көрбөдүм.
Оролгон кара чачиндин,
Чубалганын көрбөдүм.
Сол колуңду көтөрүп,
Суналганың көрбөдүм.
Кабыргаң жерде былк этпей,
Кыналганың көрбөдүм.
Каны качып жүзүңдүн,
Кубарганын көрбөдүм.
Сол көзүңдөн нур кетип,
Тунарганын көрбөдүм.
Оролгон кара чачиндин
Чубалганын көрбөдүм.
Сол колуңду көтөрүп,
Суналганың көрбөдүм.
Кабыргаң жерде былк этпей,
Кыналганың көрбөдүм.
Каны качып жүзүңдүн,
Кубарганын көрбөдүм.
Сол көзүңдөн нур кетип,
Тунарганын көрбөдүм.
Сол далыңа түшкөн чач
Чубалганын көрбөдүм.
Атамжан качан келет деп,
Сыздаганың көрбөдүм.
Сын туташып, бой катып
Муздаганың көрбөдүм.

Алыс жактан эл келип,
Жыйналганын көрбөдүм.
Атаң үчүн жол карап,
Кыйналганың көрбөдүм.
Көшөгө башта тартылып,
Курулганын көрбөдүм.
Колу-бутуң чиренип,
Суналганың көрбөдүм.
Көрбөдүм деп калгычам
Мен эмне үчүн өлбөдүм.
Саргайып атаң келгиче
Сапарга кызым жөнөдүң.
Кавар элең туптунук,
Көзүмдөн кеттиң, Умсунум.
Көзүңдү көрбөй даң калып
Өзүмдөн кеттим, Умсунум.
Алтын элең туптунук
Көзүмдөн кеттиң, Умсунум.
Арманым ичтен арылбай
Өзүмдөн кеттиң, Умсунум.
Шурум элең тизилген,
Төрүмдөн кеттиң, Умсунум.
Сызылдым жалгыз кызым деп
Өңүмдөн кеттим, Умсунум.
Күндүз элен кулпунган
Үйүмдөн кеттиң, Умсунум.
Убайым тарттым сени деп
Түрүмдөн кеттим, Умсунум.
Эшиктен кирсем үйүм тар,
Баталбаймын, Умсунум.
Көөнүмдө жалгыз кызым сен,
Жаталбаймын, Умсунум.
Бул дардимди бирөөгө
Айталбаймын, Умсунум.
Жүрөгүм күйүп жалындап,
Өрттөй болдум, Умсунум.
Ыраңымдан адашып
Чөптөй болдум, Умсунум.
Көзүмдөн аккан кара жаш
Суу көрүнөт, Умсунум.
Ичкен ашым тагыбай
Уу көрүнөт, Умсунум.
Санасам жалгыз кызым деги
Ойгономун, Умсунум.
Кабыргамдан талыкшып
Толгономун, Умсунум.
Каралдым жок артымда
Ойлономун, Умсунум.
Күндүздай чачиң сыланып

Тарайт элең, Умсунум.
Кыз да болсо кубат деп
Санайт элем, Умсунум.
Чынжырдай болгон боюңдун
Теңселгенин көрбөдүм.
Жнгарнм¹⁰ деп ыйлашып,
Эл келгенин көрбөдүм.
Пешенеңден намыгып¹¹
Тер келгенин көрбөдүм.
Танаптарың кыпчылып
Эңсеңгениң көрбөдүм.
Сенден мурун мен атаң
Күнүм бүтүп өлбөдүм.
Кыргыек кырдын башында,
Кыз ботом кеттиң жашыңда.
Кычкырсам¹² жооп бербейсиң,
Кырландың жердин астында.
Көгүчкөн көгөй башында,
Көркөмүң кетти жашыңда.
Көлөкөңдү таппаймын,
Көмүлдүң жердин астында.
Сагызган сайдын башында,
Сардалим кеттиң жашыңда.
Сагынган менен таппаймын,
Саздалдың жердин астында.
Безбелдек сайдын башында,
Беш көкүл кеттиң жашыңда.
Безилдесем келбейсиң,
Бекиндиң жердин астында.
Жайлооңдун баши жашылды,.
Жаш ботом жерге жашынды.
Жарк эткен изиң көралбай,
Жамгырдай жашым чачылды..
Кыштообуң башы жашылды,
Кия¹³ бою өсө элек
Кыз ботом жерге жашынды,
Кылгырып жашым чачылды.
Кызыгыштуу мектепте
Кыздардын түрү көрүнөт.
Кыялым эки бөлүнөт,
Кылчайсам Умсун сен жоксуң,.
Кылгырып жашим төгүлөт.
Кыялыңды эстесем,
Кырк кабыргам сөгүлөт.
Жарашыктуу мектепте
Жаштардын түрү көрүнөт.
Жана көңүл бөлүнөт,
Жалт карасам сен жоксуң,
Жамгырдай жашым төгүлөт.

Кызыл манат жүгүмдү,
Кызыгыштуу үйүмдү,
Толтурганың эсимде.
Кыргыйдай болуп кымсынып,
Олтурганың эсимде.
Жарашыктуу үшүмдү,
Жашыл манат жүгүмдү
Толтурганың эсимде.
Жагалмайдай таранып,
Олтурганың эсимде.
Жарашыктуу мектептен
Жаштар менен кошулуп,
Бир келгениң эсимде.
Жашынышып ойношуп,
Гүл тергениң эсимде.
Кызыгыштуу мектептен
Кыздар менен кошулуп,
Бир келгениң эсимде.
Кызыгышып ойношуп,
Гүл тергениң эсимде.
Жаныңдай көргөн Бурулду,.
Атаң келет, ана — деп,
Алдаганың эсимде.
Ак набат салып чайыма,
Камдаганың эсимде.
Эргешкен сиңдиң Бурулду
Эркиниң атаң келет деп,
Алдаганың эсимде.
Эритип майды дак кылып,
Камдаганың эсимде.
Жолумду тосуп, ата! —деп,
Жүгүргөнүң эсимде.
Уул жок ата сизде деп,
Күйдүргөнүң эсимде!
Эшикке чыksam торгодуң,
Калачимди оңдодуң.
Бул кыялың эсимде.
Кагылайын атам деп,
Кашкайып күлүп эркелеп,
Бул кыялың эсимде.
Колуң менен май туурап,
Чайнатканың эсимде.
Чарчап келсем чай даяр,
Кайнатканың эсимде.
Козголуп турсам асамды¹⁴,
Карматканың эсимде.
Тонумду сылап ата деп,
Кийгизгениң эсимде.
Тор атыма колтуктап,

Мингизгениң эсимде.
Эми, издесем кызым таппаймын,
Арзымды кимге даттаймын.
Кыскача айттым сөзүмдү,
Эми, таппаймын кызым өзүңдү.

АШЫР

Кайран Ашыр өттүң го,
Акырет көздөй кеттиң го.
Түп атаң Солто, Богорстон,
Туу кармаган жогортон.
Арка атаң Солто, Богорстон,
Алайды бузган жогортон.
Насилиң болгон Тагайдан,
Акылың артык далайдан.
Богорстон, Солто болгону,
Акырет кеткен далай жан.
Талкан, Кошой, Жамансарт,
Түлөберди бабаңыз.
Душманга айыкпас учук болгон дарт.
Сенин чоң атаң Бошкой, Канайдан,
Алардын дөөлөтү ашкан далайдан.
Ал дөөлөтү күткөнгө,
Көрө албаган далай жан.
Мал издеген соодагер,
Көп Бошкой кайда? — деп келген,
Береги Анжиян менен Алайдан
Өз атаң Өзбек чоң болгон.
А дагы акылман арстан жол болгон.
Эрегишкен душманы,
Акыры дөөлөтүнө жеңилип,
Алдына түшүп кор болгон.
Ошол Өзбектен сегизди,
Телегейи тегизди,
Сегизинин ичинен,
Артыкча кудай жараткан,
Арстаным асыл теңизди.
Акырет көздөй сиз кетип,
Жазы айтамга Солтого,
Ашыке,
Салып кеттиң кейишти.
Акырет кеткен сиздейге,
Алла-таала кудурет,
Атасын сегиз бейишти.

ТАКАБАЙ СЫДЫК*

Күн чыкты менин кашыма,
Күл мырзамдан айрылып,

Күйүтү келди башыма.
Аргымак көзү талганбы?
Түш мезгили болгонбу?
Акылымдан ажырап,
Армандуу болгон мен шумпай,
Айтар маалым болгонбу?
Аргымак жалсыз эр малсыз,
Аттанып кеттиң болжолсуз.
Ат жибердик капканга,
Жолу катуу шумпайга.
Жолоочу салам айтканга,
Жиберген атың жалпы жок,
Келейин десе алы жок.
Көкүрөктө жаны бар,
Желмаян бекен желеби?
Желмогуз анан келеби?
Кан уулундай күлмырзам
Караны кийген түгөйү.
Какшатып кеттиң бейбакты,
Кара жер соргон оңойбу?
Кайратынан ажырап,
Кагылайын калайык,
Какшаган бейбак азабы?
Жалпы журттун ичинен
Жалдыраттың жаш мырзам,
Күркүрөп аткан күздө бар,
Күрдөлүү жемиш байда бар,
Күлдүрүп сүйөр барзант жок,
Күлгүнүндө күбүлткөн
Күйүтүн мага тарттырган,
Күл ойрон сендей кайда бар?
Жаркырап аткан жайда бар,
Жарамдуу жемиш байда бар.
Жалдыраттың шумпайды,
Жалпы журттан карасам,
Жаш чагында жайраган,
Жаш ойрон сендей кайда бар?
Тоого чыккан бадалмын,
Жок жоготкон адаммын.
Жоготкон жогум жашыл гүл,
Сумсайып какшап буркурап,
Суроо салган адаммын.
Жоготкон жогум табылбайт,
Эртеден кечке үч убак,
Ойронум сенден ажырап,
Оймоктой оозум жабылбайт.
Толгонуп аккан кашка суу
Тогуз тобу чаптору,
Тору алалуу жылкыдай,

Таптатып айдап ороттуң,
Толук ойрон күл мырзам,
Артыңдагы шумпайды,
Томсортуп таштап куураттың.
Кайрылып аккан кашка суу,
Кара кыяк чаптору,
Кара тору жылкыңды,
Катуу айдап жабуу ороттуң.
Кан уулундай күлмырзам,
Артыңдагы бейбакты,
Кан какшатып куураттың.
Кызыл алма колго алып,
Бейиште бекен күлмырзам.
Кыз алганым кантти деп,
Кейиште бекен күлмырзам.
Жашыл алма колго алып,
Бейиште бекен күлмырзам?
Жаш алганым кантти деп,
Кейиште бекен күлмырзам.
Алты карыш ак жөкөр,
Аркарды көздөй сундурдуң,
Аркардын бутун сындырдың.
Аркарың кетти жаралуу,
Алтының берип бизди алган,
Алганың калды каралуу.
Жети карыш ак жөкөр,
Жейренди көздөй сундурдуң,
Жейрендин колун сындырдың.
Жейрениң кетти жай байлап,
Жетини берип бизди алган,
Алганың кетти бой-бойлоп.
Береним мурзам өткөндө
Бет алдымдан жыгылдым.
Акылымдан ажырап,
Айланайын калайык
Алдага үнүм угулду.
Кайраным мурзам өткөндө,
Как алдымдан жыгылдым.
Курдашынан ажырап,
Кудайга үнүм угулду.
Күлүстөн башым дегенде,
Токту сойдук түлөөгө,
Түлөөсү түлөө болгуча,
Сынып кетти шумпайдын,
Кара болот бүлөөсү.
Кан какшатып шордуунун
Жүрүп кетти жалгандан,
Күл ойрондой күйөөсү.
Молдолордон кеп уктум,

Шарияттан сөз уктум.
Кере-кейип кейисе,
Күнөө болот деп уктум.
Мактабаймын байлыкты,
Жорттурбаймын эрдикти.
Асылым көзү өткөндө,
Артындагы мен шордуу
Күнөөкөр болбой кудайга,
Жобоп айтам жаныңда
Олуту мындай калгыдай
Ал дүйнөдө нелер бар?
Кылыгыңыз калгыдай,
Кыйноонду мында тарткыдай,
Кыяматта нелер бар?
Тердик турат ээриң жок,
Темселеттиң бейбакты,
Тербелип айткан сөзүң жок.
Жылганын башы муз менен,
Жылкы айдады түз менен.
Жардыгыңды тарткыча-ай!
Кошо кетпей сиз менен.
Коктунун башы муз менен,
Кой айдады түз менен.
Кокуюңду тарткыча
Кошо кетпей сиз менен.
Карала жорго минбедим,
Кайрылып бала сүйбөдүм,
Катуу ачууңа тийбедим.
Кан уулундай күл мырзам,
Кайгың тартып күлбөдүм.
Тору ала жорго минбедим,
Торкону тандап кийбедим.
Чоң ачууңа тийбедим.
Томсорттуңбу шумпайды,
Тозогуң тартып күйбөдүм.
Бектер келет бел ашып,
Белдемчи зооту жарашып,
Бейбак кылып шордууңу,
Бек уулундай күлмырзам,
Кагылайын калайык,
Кай жакка кеткен адашып.
Кандар келет карашып,
Катар чети жарашып,
Кан уулундай күлмырзам,
Кан какшатып бейбакты,
Кагылайын калайык,
Кай жакка кеткен адашып.
Алайдан алай-алай бар,
Кан уулундай күлмырзам,

Барган жериң далай бар.
Дайра көлдө балык бар,
Жез кайырмагың салып өт!
Балык тартса кайырмакты
Ак чабакты жерге бар,
Акыретке ала бар.
Бейиштин беш эшиги ачылсын,
Оозуңа бейиштин даамы чачылсын.
Ак жыгачка ныл салдың,
Айта элек башка ый салдың.
Как жыгачка ныл салдың,
Көрбөгөн башка ый салдың.
Асылым көзү өткөндө,
Таптатып дооран байладык,
Тулпарымды кармарга,
Таптап киши шайладык.
Доорандан пайда тиеби?
Кайгырбайлык калайык,
Карадан кеште бергенде
Кайраным мурзам киеби?
Асмандан учкан булбулсуң,
Алганыңды бакпадың,
Арманда кеткен кургурсуң.
Көкөлөп учкан булбулсуң,
Кан какшаттың шумпайды,
Көз ачык кеткен кургурсуң
Алмач өркөч арда бар,
Акылынан ажырап,
Адамда мендей кайда бар.
Кыймач өркөч арда бар,
Кыйноонду жаман көп тарттым,
Кылыгың артык жаш мырзам,
Кылымда мендей кайда бар.
Күлүстөн сенин барыңда,
Күрүч ичкем ченөөсүз,
Күлүүчү элем элөөсүз
Күрүч ичсем ченөөдө
Күлүстөн көзү өткөндө,
Күлсөм, койсом элөөдө.
Арстанымдын барында,
Ак буудай ичсем ченөөсүз,
Арстаным көзү өткөндө,
Айтсам, койсом элөөдө,
Ак буудай ичсем ченөөдө.
О, күл ойрон айтканым,
Терме килем жайганым,
Молдого куран окуткун
Мынакей менин койгонум.

ЧОЮБЕК КАЗА БОЛГОНДО ТОГОЛОК МОЛДОНУН КОШКОНУ

Карынбай менен Молдобай,
Ошону казал кылар деп жүрдүм.
Кылар иши бул эмес,
Ол оңолчу күл эмес.
Кечээ төрөлүк менен иш кармап,
Төрт түлүгү шаа болгон.
Айдама жылкы киргизип,
Күрүчбек менен Тезектин,
Күлүгүн тандап мингизип,
Жигити мындай бай болгон.
Кечээ, жакындан бери кеп уктум,
Жалганы жок деп уктум.
Качыкедей кедейден,
Качып келген Термечик,
Алды артын карабай,
Качып келген Термечик,
Кечээ байлыгы журттан ашты деп,
Эми бир болуш элди басты деп,
Ошо жазымы таркун кеткенде,
Кыпынча кадыр кылбаптыр,
Эми жыл он эки ай токтолуп,
Мунун арбагын сыйлап турбаптыр.
Ошо жигиттин баары шол болсо,
Жигити жүзгө тапшырмак,
Өйдөлөп кетсе башка урмак.
Өпкө жарып эт алып,
Өз элине тапшырмак.
Анча-мынча сот кесип,
Муну набыктыга жаткырмак.
Бузуктук кылган жигитке,
Мындан башка эби жок.
Эр Чоюбек асил эр,
Өткөн экен кеми жок.
Ак калпактуу кыргыздан,
Мунун адамга өлчөр теңи жок.
Мен Чородо жүрүп укканмын,
Мен Чоюбекти берен деп,
Бу, ат сураса төө берген,
Бу, Атантайдан кенен деп,
Бу, акылы бизден терең деп,
Ой, кең Жумгалдын улугу,
Бу Качыкенин тунугу,
Дыйканбайдын кулуну.
Кечээ жыйырма-отуз табылды,
Улук баатыр чагыңда.
Эрлигине чыдабай,

Эми элиңден курдуң кошуңду,
Ошондо пейлиңден кедей чочуду.
Бала болуш Жантемир,
Мунун көбүнүн каны жошулду.
Эми Жантемирди жайладың,
Кишен салган эмедей,
Буту-колун байладың.
Эми, каршылык кылган кедейди,
Камчыга ченеп айдадың.
Эми, ууру иш кылып талашып,
Эми, үйгө барып жатышып,
Эми, тартынбай сотко керишип,
Таалайга жазган насипти,
Бир алладан билишип,
Кең Пишпектин шаарында,
Эми, жайы-кышы сүрүшүп,
Эми, бар кайраты кеткенде,
Байзагың калды бүрүшүп.
Эми, Байзактан көңүл тынган соң,
Эрегиш кылып Чоюбек,
Эр Шабдандын алдында,
Солто Чолпонкул менен сүрүшүп,
Мына солтого теңдик бербеген.
Эми, Суусамыр чыгып барганда,
Каарынан корккондон,
Казак менен солтодон,
Бу кашына адам келбеген,
Муну касташып адам жеңбеген.
Бу канзаадалар борумдуу,
Калайыктын баарына,
Жоктотоюн жогуңду.
Бу, көрсө көзгө толумдуу,
Бу, сүйлөгөн сөзү орундуу.
Бу, Омбудан жазып алдырган,
Бу, үйүнө жыйган сонунду.
Бу, Алла таалам бак берип,
Ачык кылган жолуңду.
Кечээ жазалоо капыр кетерде,
Райымбек менен Түркменге,
Бу, жайбай кеттиң торуңду.
Эми, капырдан кайтып келгенде,
Ошо, кайрылып үйүн көргөндө.
Ошо, кезек болуп келгенде,
Ошо, кең Жумгалды көргөндө,
Ошо, арманын Канатка,
Бу, айткан экен асили.
Ошо, тобоо кылып күнөөдөн,
Кайткан экен асили.
Ошо, «Арманым артык, дартым зор,

Ошо, Алла таалам жайды тор.
Ажал жетсе өлдүм деп,
Алла талаа кудаанын,
Ак жазганын көрдүм деп,
Баатырбек менен Эмилбек,
Айрылып мурун келдим деп,
Бир арманым ушу деп,
Бу, тагдырга жазар дарман жок,
Бу, жалганчы дүйнөдө,
Эч арманым калган жок».
Айткан экен асили.
Бу, тобо кылып дүйнөдөн,
Кайткан экен асили.
Эми, жан чыгаардын астында,
Тааратын таза алды деп,
Башына селде чалды деп,
Он эки имам кырк чилтен,
Бу, ыйманы менен барды деп,
Эми, мурунку өткөн пир колдоп,
Бу, Мырзабек конду тууруңа.
Бу, ашыкча арбак бүтүптүр,
Абдылдабек уулуңа.
Бу, Абдылдабек, Мырзабек,
Бу, атайлап сарай салды деп,
Жазууга уста бир сартты,
Төмөн Ташкенден жазып алды деп,
Бу, Ташкенден алган устасы,
Бу, ташка мөөр ойду деп,
Бу, сарайынын четине,
Тик көтөрүп койду деп,
Бу жазуу жазган ташына,
Бу, Баатырбек менен Чоюбек,
Баарын жазды деп уктум.
Бала туйгун Назарбек,
Дагы жазды деп уктум.
Бу, тандап алган Кабадан,
Талашып алган солтодон,
Жарын жазды деп уктум.
Бу, паашалык менен жыйнаган,
Малын жазды деп уктум.
Бу, кара таштан кат окуп,
Бу, кабарына бата окуп,
Абдылдабек, Мырзабек,
Бу, айланма оолу алдырып,
Мунун жанына мечит салдырып,
Кара дарак кош коргон,
Мазар кылды деп уктум.
Ошол айткан кебим чын бекен,
Бу, каза туйгун Мырзабек,

Бу, кайтадан ишин оңдоду.
Бу, алганын колдон кутказбас,
Бу, асыл туйгун Чоюбек,
Бу, кармаганын кутказбас,
Калайыкка тууган муз билек.
Кабылан алып токтоткон,
Кабактын карала барчын Баатырбек,
Бу, туурдан туйгун учту деп,
Ошо, ага-иниң баар ыйлап,
Ошондо, аркаңдан атаң кары ыйлап,
Бу, атасынан айрылып,
Абдылдабек зар ыйлап.
Эми, акем сенден калдым деп,
Эмилбек иниң дагы ыйлап.
Эми, эки туйгун бир учуп,
Тууру куру калган жок.
Сага ат кошчу болгон жигиттер,
Акырет барбай арман жок.
Бу, асыл казат Баатырбек,
Арманың ушул дүйнөдө,
Сенин артыңда перзент калган жок.

КАЛЫК АКЫНДЫН ИНИСИ
БЕКТУРГАН ӨЛГӨНДӨ КОШКОНУ (үзүндү)

Алла Таалам жараткан
Асмандан тийген Ай жалгыз.
Сумсайып кайгы тарткандай
Суусуз кургак сай жалгыз.
Күндүзү жарык Күн жалгыз
Күүгүмдөн кийин түн жалгыз.
Дүнүйөдө мен өңдүү
Толуп жатат миң жалгыз.
Барды-жокту жараткан
Бадыша Кудай сен жалгыз.
Айланып учар канат жок,
Ар жерден көрдүм эр жалгыз.
Аталаш сенден ажырап
Алсыраган мен жалгыз.
Жалгыз жары бир өзүң
Жараткан Кудай кечиргин
Жаш боорумдун күнөөсүн!
Жалган дүйнө билеби
Жалгыздыктын мүнөзүн.
Адам ата, Ава эне
Топурактан жаралды.
Бардык адам баласы
Ушу эки заттан таралды.
Бир боорум сенден айрылып,

Мен кургур тарттым санааны.
Медер кылам ойлонуп,
Орозбек, Салмоор балаңды.
Белимди туура сындырып,
Бекишим кеттиң караңгы.
Бир туугансыз, жөлөксүз
Таянарга өбөксүз
Мен карып жалгыз каламбы?
Кашкайып катуу күлбөгөн,
Карөзгөй сөзгө жүрбөгөн
Кайып болдуң жан боорум
Капилет жалган дүйнөдөн.
Ачылып катуу күлбөгөн
Алдоо сөзгө жүрбөгөн
Арманда кеттиң бир боорум
Аманат жалган дүйнөдөн.

ТАМАШАЛУУ ЖАНА КЫЗ УЗАТКАНДАГЫ КОШОКТОР

ТАМАШАЛУУ КОШОК САПТАРЫ

КЕДЕЙ ЖӨНҮНДӨ КОШОК

Орор элең орокту,
Терер элең машакты.
Ичер элең бир чара,
Өтүп кеттиң бечара.

УЙЧУ ЖӨНҮНДӨ КОШОК

Жанына кабак асканым,
Алтымыш үйдөн аш ичип,
Тойбой кеттиң арстаным.
Талкан жедиң такчалап,
Отун алдың бакчалап.

ЭРИ ЭСЕКЕ КАЗА БОЛГОНДО АЯЛЫ ТОРУКЕ КОШКОН. АБЫСЫНЫНЫН АТЫ БОРУКЕ. ТОРУКЕНИН КОШОКЧУСУ БОРУКЕ ДЕГЕН ЫЛАКАП

Торук:

Эки кокуй бир алат,
Эми мени ким алат.
Эсеним өлүп тим эле,
Эми айлам не болот?

Борук:

Арам катын Торук,
Антип айтпайт кошокту.
Эриң өлсө кайни алат,
Жакшы болсо эл алат,
Жаман болсо ким алат,
Ошентип төшөк кур калат.

ЧИЙЛИБАЙДЫН АЯЛДАРЫНЫН КОШОГУ (Алым-сабак айтылган)

— Аتكаның болот ок болду,
Тийгенде кызыл чок болду.
Тиктеген душман тура албай,
Тилеги катып жок болду.
— Жаштайыңдан жаш мырзам,
Эки колүң шок болду.
— Балпаң-булпаң басканың,
Батман таруу жанчканың.
— Баатыр төрөм эл коргоп,
Балалыкты таштадың.

Балыктай оозун ачса да,
Баариден артык арстаным.
— Баштагы жалкоо кезинде,
Барлыгы турат эсимде.
— Кыйналып дайым жүрчү элең,
Кызылың калбай бетиңде.
Тулку боюң жыйрылып,
Турчу элең элдин четинде.
— Эрте кетип, кеч келип,
Түнөшүңдү айтайын.
— Эптеп оокат кылалбай,
Жүдөшүңдү айтайын.
Элге сенин өмүрлүк,
Мүнөзүңдү айтайын.
— Кымызга жеңиң малынган,
Курмушу төшөк салынган.
Кыялы сонун жаш төрөм,
Кыздарынан талашып,
Кырмычыкка таарынган.
— Көжөгө жеңиң малынган,
Көк өлөң чөптөн салынган.
— Көктүгүң сенин кармаса,
Көбүгүн сүттүн бербесем,
Көп күнгө чейин таарынган.
— Алдаганга көнчү элең,
Алоолоп күйгөн өрт элең.
— Арбагыңдан жаш төрөм,
Аталанын бөлтөгүн,
Артыкча жакшы көрчү элең.
— Жайгырма сөзгө көнчү элең,
Жанып чыккан өрт элең.
Жаннаты болгон жаш төрөм,
Жарманын чоң-чоң бөлтөгүн,
Жаныңдай жакшы көрчү элең.
— Орокчу элең чамынып,
Оолугуп кеттиң камынып,
— Откойтуп талкан бербесем,
Оң карачы эмессиң,
Он күнгө чейин таарынып.
— Жалман элең чамынып,
Жашыңда кеттиң камынып.
Жармага талкан көөлөп бербесем,
Жатчу эмессиң койнума,
Жарым айча таарынып.
— Эстесең бетиң жуучу элең,
Эптеп кабың буучу элең.
— Эбиңден кабың бузулса,
Экөөбүздү коркутуп,
Эшикти карай куучу элең.

— Беш күндө бетин жуучу элең,
Белгилеп кабың буучу элең.
— Билгинден кабың бузулса, төрөм,
Бекерге бизди коркутуп,
Бездире үйдөн куучу элең.
— Коңурду минип желчү элең,
Конууга үйгө келчү элең.
Кол менен кабың салмактап, төрөм,
Кош көмөч жасай көрбө деп,
Унду кочуштап ченеп берчү элең.
— Караны минип желчү элең,
Кайрылып үйгө келчү элең.
Кабыңын оозун текшерип, төрөм,
Катырма жасап жегин деп,
Унду кадактап ченеп берчү элең.
— Боз эшек минип желчү элең,
Болжолдоп үйгө келчү элең.
— Боруму артык төрөмдүн,
Боз улан бала болсо да,
Мойнуна мингем эркелеп.
— Базардан кымыз алдырган,
Баса ичип суусун кандырган.
— Бала кыял жаш төрөм,
Балдардан чүкө талашып,
Башын бир далай жардырган.
— Ак көйнөгүң кирдеген,
Акыл айтпай тилдеген.
— Ачка болуп келгенде, төрөм,
Айранды бүтүн шимирип,
Алты нанды бир жеген.
— Желпинип кээде жиндеген,
Жеңелерин тилдеген.
— Жез чара толгон жарма ичип,
Жети нанды бир жеген.
— Оолукканың аткан ок,
Олдоксон элең абдан шок.
— Орунсуз жерден урушкан,
Оң сүйлөбөй кишиге,
Оройлугуң жанда жок.
— Ар нерсеге тең шерик,
Орток элең жаш төрөм,
Жарака жыгач жонбогон,
Чоркок элең жаш төрөм.
— Жалгыз тышка чыкпаган,
Коркок элең жаш төрөм.
Жарым казан жарма ичкен,
Соргок элең жаш төрөм.
Жаштайыңдан ушундай,
Болмок элең жаш төрөм.

— Ак кагаз кантип окудуң,
Атыңа тердик токудуң.
Абдан күчтүү жаш төрөм,
Аркалап келген көтөрүп,
Атан төөнүн отунун.
— Арпа, буудай күрөктөп,
Сузганыңды кантейин.
Жөө жүгүрүп алыска,
Учканыңды кантейин.
Алты кесе бозо ичип,
Ачыган жарма кошо ичип,
Аркасынан талкан жеп,
Төрөм, күсканыңды кантейин.
— Ар кылыгы бар эле,
Адамга бир да жакпаган,
Айылда шумдар көп эле,
Аркага чаап мактаган.
Акылың артык деп алдап,
Аргымактай таптаган.
Анысына мактанып,
Акчасын төрөм катпаган.
— Арак, бозо дегенде,
Асти бир үйгө жатпаган.
Акыры абдан карстанып,
Азыгын сатып саптаган.
Ар түлүктөн ажырап,
Абийирин кенен жаппаган.
Андыктан анын ырысын,
Артылтпай абдан чактаган.
— Кулактуу, сөздүү укмуштан,
Кумарчы келген туш-туштан.
Куруган төрөм өнөрү,
Бир өзүнөн башканы
Кумарга талай уткузган.
Улардын жүнүн жуларга
Укпаган айтсаң буларга.
Утушарга жанында
Урунар акча калбаса
Төрөм үйүн да сайган кумарга.
Башымды алдап имерген,
Балтоо, костюм, шинелден
Байлыгын такыр уткузуп төрөм
Бар эми сенден кечтим деп
Мени да кумарга сайып жиберген.
Кышкы бир семиз уларга
Кызартып жүнүн жуларга
Кызыгып төрөм ойнуна,
Кылайган нерсе калбаса,
Төрөм, кызын да сайган кумарга.

— Тоодогу учкан уларга,
Толук бир жүнүн жуларга,
Тозуп кумар ойнорлук,
Токтолсо акча түгөнүп,
Токолун сайган кумарга.
— Жашым бир көздөн иргилет,
Жар суусундай бүркүлөт.
Жалпысын тегиз уткүзүп,
Жанында жарым чака жок,
Төрөм, жылаңач келген зиркиреп.
— Суу чыгып көздөн иргилет,
Султаным жүрчү күркүрөп,
Сурп көйнөгүн уткүзүп,
Суудан башка неме жок,
Төрөм, суукта калган зиркиреп.
— Күрөшкөндө кайран эр,
Күрсүлдөтө жыкчу элең.
Күндө күчүң ашынып,
Күчөп турган мыкты элең.
Кимдин ашы бышканын,
Киши оозунан укчу элең.
Күлдү кыштак жармына,
Күндө кирип чыкчу элең.
Табактап оокат берсе да,
Таза койбой жутчу элең.
Эртели-кеч көчөнү,
Эки айланып бүтчү элең.
Эл ичинде соргок деп,
Эл оозунан укчу элең.
Агып кетчи айткан сөз,
Арык белең, нүк белең?
— Кыздарыңдан кызганып,
Кызартып ичтиң чайыңды.
Кымындайын таттырбай,
Кымтып жедиң майыңды.
Кыштактагы эл билген,
Кыйбатым сенин жайыңды.
Кышында бүтүн койбостон,
Кыдырчу элең айылды.
— Айтканыңдын барлыгын,
Акыретте танарсың.
Адамдын акын жебесең,
Ак чырактай жанарсың.
Ал кыялды койбосоң,
Азапка башың маларсың.
Аксымдык кылсаң ал жерде,
Бериштесин токмоктоп,
Бейиштен чыгып каларсың.
— Айылдабайм эми деп,

Ак сакалдан бата алдың.
Аз күндө анан оозду ачып,
Ак чычкандай маталдың.
Асыл баркын билбедиң,
Алкымыңда сакалдын.
Аш бышканда сен барып,
Айылга шүмшүк атандың.
— Басканымды койдум деп,
Барлык элден бата алдың.
Бат эле орду ачышып,
Баскан талдай маталдың.
Баркын билбей сен кеттиң,
Бапайган кара сакалдын.
Баштагы адат калбайт деп,
Барыга шүмшүк атандың.
Кыдырганды койдум деп,
Кырк кишиден бата алдың.
Кыйналып орду ачышып,
Кыл аркандай маталдың.
Кымындай баркын билдиңби?
Кыркалай бүткөн сакалдын.
Кылт этип кирип маалдап,
Кыйлага шүмшүк атандың.
— Бенде болуп көрбөдүң,
Биердин жаза турмасын,
Бербесе уурдай көрбөгүн,
Бейиштин мөмө курмасын.
Бейилиң менен аса көр,
Бейиштин казан тулгасын.
Колу туткак киши элең,
Бейиштен ачык уурдап,
Бериштелер урбасын.
Сереңкесин дагы алып,
Сексейген чачың жүлбасын.
Сексенге чыгып өлбөдү,
Сен сыяктуу курдашым.
— Эмдиги менин арманым,
Эгемдин көрөм салганын.
Эл ичинен көрүнөө,
Ээлигип чыккан балбаным.
Өзүңдүн сүйгөн оокаттан,
Башканын баары бейиште,
Бөлтөгү болбойт жарманын.
— Бейишке кирсең тырмышып,
Бербейт ко сага кырмычык.
Бекерге чатак чыгарсаң,
Бейили жаман экен деп,
Чыгарат сени ыргытып.
— Жаннатка кирсең тырмышып,

Жарма деп жана кырмычык,
Жакалашсаң жиберет,
Жарма түгүл, суу да жок,
Сени жаандамга ыргытып.
Кумарыңды койду элең,
Курсакты чыңап тойду элең.
Куралтып бир топ мал күтүп,
Курбуңа козу сойду элең.
— Кап бууганды койду элең,
Кампайып карин тойду элең.
Карайтып бир топ мал күтүп,
Калпыңды тегиз жойду элең.
Канча бир элди чакыртып,
Карадан тандап сойду элең.
Жайкысын көчүп, конду элең,
Жаш ботодой толду элең.
Жалкоолукту сен таштап,
Жакшынакай кийинип,
Жаңыдан адам болду элең.
— Көк жашаң жерге конду элең,
Көк букадай толду элең.
Көп иштеп колхоз ичине,
Көңүлдүү адам болду элең.
Эски убакта байларга,
Малай болдуң жалданып.
Капыр залым байлардын,
Калп сөзүнө алданып.
Колхозго кирип иштедиң,
Ударник болуп тандалып.
Жылдык оокат кийимди,
Жыйып алдың камданып.
Ичине кирип колхоздун,
Иштедиң эле чамданып,
Бар турмушка жетиштиң,
Бай катары малданып.
— Азыргы кезде колхозго
Иштөөңө таң калдым.
Бир жылдык тапкан эмгекке,
Стандартный там салдың.
Оокат, кийим көп жыйнап,
Артканына мал алдың.
— Оозго ак май толгондо,
Оңолуп адам болгондо,
Заңгыратып үй салып,
Ичине толо дүйнө алып,
Оболжуп жаның оңгондо,
— Аны бир душман сүйбөгөн,
Аз жылы төрөм күйбөгөн.
Акмак герман жоо чыгып,

Ар жериңден ок тийип,
Аттанып кеттиң дүйнөдөн.

КЫЗ УЗАТКАНДАГЫ КОШОКТОР

КЫЗ УЗАТКАНДАГЫ КОШОК

Атакең кыргый куштай таптаган,
Энекең кымкапка ороп сактаган.
Атакең балапан куштай таптаган,
Ынагым, энекең шайыга ороп сактаган,
Аласа кишиң келгенде,
Ынагым, эч амалым таппагам.
Алма берсек жебейсиң,
Эми аласа кишиң келгенде,
Ынагым, аркандаса турбайсың.
Кишмиш берсе жебейсиң,
Эми, аласа кишиң келгенде,
Ынагым, кишендесе турбайсың.
Жетимиш өрдөк, жети каз,
Жебелеп көлдөн учурдук,
Жеткилең байдын баласын,
Теңтушуна көчүрдүк.
Алтымыш өрдөк, алты каз,
Айдап көлдөн учурдук,
Айтылуу байдын баласын,
Алганына көчүрдүк.
Сүйлөсөм кебим өткөнүм,
Ынагым, сүйөнүшүп өскөнүм.
Айтсам кебим өткөнүм,
Ынагым, айкалышып өскөнүм.
Ичигим чечип кийишкен,
Ичтейим ачып сүйлөшкөн,
Көйнөктү чечип кийишкен,
Ынагым, көңүл бир ачып сүйлөшкөн.
Көшөгөң калды иргеде,
Көңүлүм жаман бирге эле.
Калмактан келген кара киш,
Кара макмал баркыт тыш.
Кыз алган менен кыз берген,
Ынагым, байгамбардан калган иш.
Байпак бир маасы кийип өт,
Ынагым, байбичелик сүрүп өт.
Кепич, маасы кийип өт,
Ынагым, келинчилик сүрүп өт.
Сураган келсе эки бер,
Суусаган келсе жеке бер,
Ынагым, кыла көрбө текебер.

ЖЕҢЕСИНИН КОШКОНУ (1-вариант)

Аркадан келген алты орус,
Алты ыстарчын бир болуш,

Атакең тапкан жай конуш,
Жай конушка конуп ал,
Жайдары келин болуп ал.
Желкеден келген жети орус,
Жети ыстарчын бир болуш,
Энекең тапкан жай конуш,
Жай конушка конуп ал,
Жайдары келин болуп ал.
Сары атка тумар тагып ал,
Кудагый, салкын жерге багып ал.
Салкын жерге бакпасаң,
Санатылуу малыңды ал.
Көк атка тумар тагып ал,
Көлөкө жерге багып ал,
Көлөкө жерге бакпасаң,
Көпкө түшүп малыңды ал.
Көгөргөн тоонун чокусу,
Көккө бир жакын көрүнөт.
Жат элге кетип барам деп,
Канышым,
Көңүлүң жаман бөлүнөт.
Агарган тоонун чокусу,
Асманга жакын көрүнөт,
Жат элге кетип барам деп,
Канышым,
Акылың жаман бөлүнөт.
Кашыкта суунун тунугу,
Кайнатаң журттун улугу,
Кызыл коён жакта бар,
Кыз алышып, кыз бермек,
Казак-кыргыз наркта бар.

ЖЕҢЕСИНИН КОШКОНУ (2-вариант)

Мунар, мунар, мунардыр,
Мунарга буудан бышадыр.
Турна моюн бийкечим,
Бүгүн тоюң түшүптүр.
Маарек болсун тоюңуз,
Манап болсун күйөөңүз.
Жай кийгениң кулп эле,
Кыш кийгениң түлкү эле,
Отурган жериң кыз бийкем,
Оюн менен күлкү эле.
Оюн-күлкү тыйылар,
Кожо, молдо жыйылар,
Кокустан нике кыйылар.
Кайчы берип уз кылган,
Калың байга туш кылган.
Оймогун берип уз кылган,

Орто байга туш кылган.
Орто бай деп биз жүрсөк,
Оюнуна чыдабай,
Ордодой элди сумсайткан.
Каадалуу бай деп биз жүрсөк,
Каадасына чыдабай,
Калың элди сумсайткан.
Кыз бийкем,
Аттанып үйдөн чыкканча,
Алтындын зери чачылсын.
Аттанып үйдөн чыккан соң,
Айдай бир багың ачылсын.
Күрмөлүп үйдөн чыкканча,
Күмүштөн зери чачылсын.
Күрмөлүп үйдөн чыккан соң,
Күмүштөй багың ачылсын.
Куюшкандын кошмосу,
Куткундун көркү түрбайбы,
Курдашын таап кыз берсе,
Атанын мүлкү түрбайбы.
Алтын ооз дарбаза,
Өз атаңдын ордосу.
Алтындан така кактырган,
Кайнатаңдын жоргосу.
Күмүш ооз дарбаза,
Өз атаңдын ордосу.
Күмүштөн така кактырган,
Кайнатаңдын жоргосу.
Алтындан сөйкө ыргайсың,
Алганың жакшы жыржайсың.

ЖЕҢЕСИНИН КОШОГУ (3-вариант)

Бийкеч жан,
Тескейден аккан булак бар,
Бийкеч жан,
Теңтушуң менен ынак бол.
Күңгөйдөн аккан булак бар,
Бийкеч жан,
Күйөөң менен ынак бол.

ЖЕҢЕНИН КОШОГУ (4-вариант)

Ак калпакчан көрүнсө,
Акем келет дебей жүр.
Акең келсе басып чык,
Акырын эшик ачып чык.
Ак элечек көрүнсө,
Апам келет дебей жүр.

Апаң келсе басып чык,
Акырын эшик ачып чың.

КЫЗ ЫНАК

Текечердин улагы,
Темгил ташка тараткан.
Теңирим сүйгөн кыз ынак,
Элин башка жараткан.
Кулжачардын улагы,
Курбулуу ташка тараткан.
Кудайым сүйгөн кыз байкуш,
Курдашын башка жараткан.
Көтөрүп урба сандыкты,
Кайын энем жумшайт ден,
Кыла көрбө ардыкты,
Көрөсүң түбү барлыкты.
Сураганга эки бер,
Суусаганга жеке бер,
Кеп кылбагын текебер.
Ак учук бердим саптап ал,
Ак шумкар бердим таптап ал.
Көк атка тумар тагып ал,
Күйөө бала, жездебиз,
Ынагымды көлөкө жерге багып ал.
Көлөкө жерге бакпасаң,
Көпкө кирип малыңды ал.
Сары атка тумар тагып ал,
Күйөө бала, жездебиз,
Ынагымды салкын жерге багып ал.
Салкын жерге бакпасаң,
Санатылуу малыңды ал.
Алтын така, жез мыктуу,
Агаңыздын жоргосу.
Алтын эшик дарбаза,
Алганыңдын ордосу.
Күмүш така, жез мыктуу,
Күйөөңүздүн жоргосу.
Күмүш эшик дарбаза,
Күйөөңүздүн ордосу.
Ак элечек көрүнсө,
Апам келет дебей жүр.
Аксакал киши көрүнсө,
Ынагым, атам келет дебей жүр!
Тарпылдак өтүк таш таман,
Так көтөрүп басыңыз.
Так көтөрүп баспасаң,
Тарпылдак атка конорсуз.
Аңдып баскан күйөө бар,
Ынагым, абысын деген бирөө бар.

Азып кетсең кокустан,
Алганың мурдун чүйүрөр.
Күнү деген бирөө бар,
Күндө айдап кечирер.
Күндө бир азсаң жолуңдан,
Ынагым, күйөөңүз мурдун чүйүрөр.

ЭНЕСИНИН КОШКОНУ

Босогого түлкү илгеним,
Бозоргонум билгеним.
Кереге түлкү илгеним,
Кейигеним билгеним.
Сүт үстүндө каймагым,
Жүк үстүндө айнегим.
Кудагый, күмүштөн сөйкө тагып ал,
Күн тийгизбей багып ал.
Ак талдан болсун ордоңуз,
Акылман болсун күйөөңүз.
Балшабектин заманы ай,
Кудамдын жогу жаман ай.
Желбир, желбир от күйсө,
Этегиң менен өчүргүн.
Жаман-жакшы кеп уксаң,
Күлкүң менен кечиргин.

АЛТЫНДАН БАКАН САЙГАНБЫЗ

Алтындан бакан сайганбыз,
Алтындан тонду жапканбыз.
Күмүштөн бакан сайганбыз,
Күлдүү тондуу жапканбыз.
Ай тийген тоонун сеңири,
Алтындуу тондун өңүрү.
Күн тийген тоонун сеңири,
Күмүштүү тондун өңүрү.
Кара суунун кемери,
Кайнатаң калктын чебери.
Калың элге жайылган,
Кайнатаңдын өнөрү.

АПАСЫНЫН КОШОГУ

Бедерлүү кумган туткасы,
Бекке кызын бермекке,
Бек атаңдын нускасы.
Калайлуу кумган туткасы,
Канга бир кызын бермекке,
Кан атаңдын нускасы.
Чырагым, үй тиреген шыргайдай,

Чырагым, үндөккө келген кыргыйдай.
Чырагым, көк тиреген шырмыйдай,
Чырагым, көктөмдө келген кыргыйдай.
Алганын жакшы да болсо,
Алтындан чачпак тагатко.
Алганың жаман да болсо,
Чырагым, алтындан чачпак чан болор,
Айда акылың маң болор.
Чырагым, ак эрмендин куундай,
Ак сайдын тунук суундай.
Чырагым, көк эрмендин куундай,
Көк сайдын тунук суундай.
Кепич бир маасы кийип өт,
Келинчилик сүрүп өт.

БИРИНЧИ ЖЕҢЕСИНИН КОШОГУ

Күмүштөн жүгөн шалдыркан кашка,
Энебиз бирге, элибиз башка.
Алтындан жүгөн шалдыркан кашка,
Атабыз бирге, айлыбыз башка.
Кайнатаңдын эшиги,
Чаап койгон тактадай.
Өз атаңдын эшиги,
Сабап койгон пактадай.
Такта эшиктен тайгылба,
Алганыңдан айрылба.
Каргыма сайган колүңүз,
Кардар болду пулуңүз.
Илмелер сайган колүңүз,
Илелүү болду пулуңүз.
Кызыке, эми жакшы жүр,
Байсалдуу болсун жолуңүз!

Экинчи жеңеси:

Бийкечтин көкүлүнө мончок такканбыз,
Бийкечти көлөкө жерге бакканбыз.
Бак дукаба-шайы жапканбыз,
Бийкечти көңүлсүз жерден катканбыз.
Бийкечти салкын жерге бакканбыз,
Бийкечтин саамайына мончок такканбыз.
Сар тукаба-атлес жапканбыз,
Бийкечти сабырсыз жерден катканбыз.
Бийкечтмн кадыр-баркын мен айтсам,
Тердиги кызыл манаттан,
Теңирим бөлөк жараткан.
Тектүү жердин кызы деп,
Бийкечти теңтуштары талашкан.
Бийкечим: алганың жакшы жолукса,
Белиңди бекем бууарсың,

Бетинди таза жууарсың.
Бийкечим, алганың жаман жолукса,
Азабың тартып кууарсың,
«Апаке «кел» деп турарсың.
Бийкечим, курдашың жакшы жолукса,
Күмүштөн сырга сүйрөтөт,
Күндө акылын үйрөтөт.
Бийкечим, курдашың жаман жолукса,
Күмүштөн сырга чаң болот,
Күндө акылың маң болот.

Үчүнчү жеңеси:

Кайран өмүр кыскасы,
Кара кумган туткасы.
Келин алып, кыз бермек,
Кадимден элдин нускасы.
Ай, күйөө дыйкан таанымал,
Бийкечти ай тийбес жерге багып ал.
Ай, күлүстөн күйөө таанымал,
Бийкечти көлөкө жерге багып ал.
Бийкечим, кош көкүл акак сен элең,
Кошулган жеңең мен элем.
Кош көкүлүң өрүлдү,
Коштошуп жеңең бөлүндү.
Жайма көкүл сен элең,
Жандаган жеңең мен элем.
Жайылган көкүл өрүлдү,
Жандаган жеңең бөлүндү.
Ай, күйөө төрө сизге айтам,
Адырдан качкан түлкү ушул,
Алдыңда турат күлкү ушул,
Акылын таап жумшасаң,
Акыреттик мүлк ушул.
Ай, күйөө төрө сизге айтам,
Күңгөйдөн качкан түлкү ушул,
Колуңа түштү күлкү ушул,
Көңүлүн таап жумшасаң,
Кыяматтык мүлк ушул.

Төртүнчү жеңеси:

Кызыл куурай сайда бар,
Кыз ыйламак кайда бар?
Жашыл куурай сайда бар,
Жаш ыйламак кайда бар?
Торкодон сайма улаган,
Толгонуп ишин сынаган.
Томогодой үйүнө,
Токтогул келип ырдаган.
Эп саймасын улаган,

Эңилип ишин сынаган.
Эшме сайма үйүнө,
Эшмамбет келип ырдаган.
Жакамдагы берметим,
Жакшынакай келбетиң.
Жанда жок чебер бу бийкеч,
Жасалгалуу үйдө өскөн,
Жаамы айылды гүлдөткөн.
Жети тутам тобулгу,
Чаппай калсын атабыз!
Жети торпок, бир атка,
Сатпай калсын атабыз!
Алты тутам тобулгу,
Чаппай калсын атабыз!
Алты торпок, бир атка,
Сатпай калсын атабыз!
Алтындан беле билегиң,
Армандуу беле тилегиң?
Күмүштөн беле билегиң,
Күйүттүү беле тилегиң?

САРАҢ КЫЗДЫН ЖЕҢЕСИНИН КОШОГУ

Оокатка кылдың аракет,
Ой, сараң кыз балакет.
Ооруганда бербеген,
Оймоң калды ала кет.
Сабага кылдың аракет,
Сараң кыз, ой балакет.
Сагынганда бербеген,
Саамалың калды ала кет.
Саймалуу жүгөн сала кет,
Саксынып кылсаң аракет.
Самаганда бербеген,
Сар майың калды ала кет.
Кыялап өткөн көч элек,
Кыз экөөбүз өч элек.
Өйдөлөп өткөн көч элек,
Өмүр бакы өч элек.
Өч деле болсо ыйлайлык,
Кайната көөнүн сыйлайлык.
Кеч деле болсо ыйлайлык,
Кайнене көөнүн сыйлайлык.
Куймалуу жүгөн сала кет,
Кыз, о-ой сараң балакет,
Күсөгөндө бербеген,
Курутун калды ала кет.
Бекитип жүрүп арткызган,
Белегиң калды ала кет.
Болочокко белендеп,

Бокчоңо баарын сала кет.
Ашканаң оозу бош калды,
Арткан-таркан аш калды.
Ала кеткин сараң кыз,
Ачыган көжөң көп калды.
Куба күрут, сары май,
Жыйылып турду үйүңдө.
Жеңем деп оокат бербедиң,
Сурап турган күнүмдө.
Сараңдыгы бийкечтин
Сөөгүмдөн кетпейт тирүүмдө.
Кол кармашып бир жүрүп,
Ойнободум кыз менен.
Оокат ичип жайланып,
Тойлободум кыз менен.
Кайтарганга казанды,
Какайып көнгөн маш эле.
Катуулугу кадимки
Кара асканын ташы эле.
Чык татырбас бул үйдөн,
Кайын сиңдим кас эле.
Кас деле болсок ыйлайлык,
Кадыр-көңүл сыйлайлык.
Кара күчкө какайып,
Карап бекер турбайлык.
Кош билерик, кош шакек,
Кош колуңа сала кет.
Урушуп эрмек кылганга,
Жаман көргөн жеңеңди,
Учкаштырып ала кет.

ЖАКШЫ КЫЗДЫ УЗАТАРДА ЖЕҢЕЛЕРИНИН КОШКОНУ

Биринчи жеңеси:

Чийбаркыт, жибек киш кылдык,
Чыныгы жарга туш кылдык,
Кызыл баркыт, киш кылдык,
Кадимки жарга туш кылдык.
Кайната деген бир журт бар,
Картайганча сыйлап өт.
Сыйлаганың түшүнөөр,
Сыйлаганың билбесе,
Сыр берип чочуур түшүнөн.
Кайнене деген бир журт бар,
Дасторкон жайып сыйлап өт.
Кадырыңа түшүнөөр,
Кадырыңды билбесе,
Катуу чочур түшүнөн.

Ортон колдой кашыңа,
Оролсун дөөлөт башыңа.
Чыпалактай кашыңа,
Чырмалсын дөөлөт башыңа.
Арча бешик ыргап өт,
Алганың менен жырғап өт.
Кайың бешик ыргап өт,
Күйөөң менен жырғап өт.

Экинчи жеңеси:

Бу кыймылдап бараткан,
Бакини кудай жараткан.
Бирге өскөндү жат кылып,
Бу кызды шундай жараткан.
Буйгага бугунун жүнү чачылсын,
Букардай бактың ачылсын.
Кериге кекилик жүнү чачылсын,
Керидей бактың ачылсын.

ЭНЕНИН КОШОГУ (2-вариант)

Сүт үстүндө каймагым,
Жүк үстүндө айнегим.
Оозумдагы шербетим,
Жакамдагы берметим.
Балам, көлөкөлүү үйдө өскөн,
Көңүлү менен эрке өскөн.
Балам каалгалуу үйдө өскөн,
Кайгысы жок күндө өскөн.
Эми, жээгиңди термелеп,
Теңтушуңа берейин.
Куюшканың курмалап,
Курдашыңа берейин.

ЭЖЕСИНИН КОШОГУ

Байыркыдан калыптыр,
Бабур кызын бериптир.
Илгеркиден калыптыр,
Ишим кызын бериптир.
Каркыра сайып кыз кылдык,
Жоолук салып жат кылдык.
Тоту сайып кыз кылдык,
Илеки салып жат кылдык.
Тотунун жүнүн кайрыдык,
Торко илеки буйрудук.
Каркырасын кайрыдык,
Каза илеки буйрудук.

Каркыра сенден жат болсун,
Каза илеки кут болсун!
Тоту сенден жат болсун,
Торко илеки кут болсун!
Алайдан келген алты уруу,
Алты старчын, бир болуш,
Чочуркаба, чырагым,
Чоң атаң конгон чоң конуш.
Чоң конушка конуп ал,
Чоюлган келин болуп ал!
Желкеден келген жети уруу,
Жети старчын, бир болуш.
Карайлаба камыгып,
Кайнатаң конгон кең конуш,
Кең конушка конуп ал,
Кеңешман келин болуп ал.
Алтындан бешик ыргап өт,
Алганың менен жырғап өт.
Күмүштөн бешик ыргап өт,
Күйөвүң менен жырғап өт.
Жылгадан жылкынын жүнү чачылсын,
Жылмышпай бактың ачылсын.
Коктудан коёндун жүнү чачылсын,
Кокондой бактың ачылсын.
Эшиги кулптуу каалга,
Эмгекчил жанга бергенбиз.
Ак кайың жаагы ий болсун,
Алганың дурус бий болсун.
Көк кайың жаагы ий болсун,
Күйөвүң дурус бий болсун!

ТҮШҮНДҮРМӨ

XIII кылымда жашап өткөн таланттуу бабабыз Кет Бука өзүнүн талантынын күчү менен далай адамдардын жанын алып калган экен. Айтылуу Чыңгыз хандын Жуучу аттуу баласы каза болуп, элдин айласы кетип, хандын каарынан коркуп угуза албай турганда Кет Бука кайталангыс салыштырууларга терең философиялык ой чөгөрүп, хандын өзүнө суроо салуу менен угузган экен.

Жыйнакка угузуунун колдо бар үч түрүн бердик.

1) ТАИ. Инв. 1302, 226-227-66. «Туу, туу, туу кучак ...»

Акындар чыгармачылыгынын очерки. Фрунзе, 1988.

2) Карамолдо Орозов. «Унутулгус кездешүүлөр» жыйнагынан. Түзгөн Б. Сабыр уулу. «Алтын боолуу ак шумкар».

3) Б. Солтоноев жазган. Фондунун 1057-инв. 95—97-66. «... кээ бирөө Айхандын жалгыз уулу Сатыбалды өлгөндө айткан экен» дейт.

Токтогулга Топчубайдын өлгөнүн Корголдун угузганы. Китепте: Коргол, Фрунзе. Инв. 559(5197). Кулак сал Берди сөзүмө.

БАЛАГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

Кол жазмалар фондусунан.

Инв. 575(5213). Таластан жыйналган. Жаш бала менен атага арналган кошоктун текстти аралашып кеткен. Ажыратып жазылды.

Инв. 236(447). Баграмдын кошогу. Ош областынан 1947-жылы жыйналган фольклордук материалдардан. Кошокчу аял 1933-жылы туулуп, 1938-жылы өлгөн баласын кошкон. Жыйнаган Тайгүрөңөв.

Инв. 733. Ош областынын Совет районунан жыйналган экспедициялык материалдан. Тоготой айылынын тургуну Орозалиева Майрамдан жазылган.

Инв. 644(5282). Ош областынын Ноокат районунан жыйналган фольклордук материалдардан. Өрнөк айлынан 66 жаштагы Жунусова Аширден жазылган. 23 жашар баласы өлгөндө кошкон экен.

1. Чарчы — чарчы, белге курчана турган жоолук.

2. Көн — булгаарынын бир түрү.

3. Сардалдуу — бойго жетүү.

4. Тараша — жарылган (сынык) отун.

5. Бүбасы — бабасы.

Инв. 759(1). Маталы эки баласы бирдей каза болгондо айткан экен. Кочкор районунан жыйнаган Салык Өмүрбаев, кесиби мугалим.

Инв. 658(5295a). Айтыгулга атасынын кошкон кошогу. 39 жашында күтүлбөгөн жерден каза болгон уулу Айтыгулга атасы Иманкулов Медеркулдун жазган кошогу. Кочкор району, 1972-жыл (кыскартылып берилди).

Инв. 46(240). Керимбайдын кошогу. Ушул эле кошок 219-инвентарда да бар. Илгери 16-жылдан мурун Сарбан Сыдыктын гимназиядан окуган Керимбай деген уулу каза болуптур, ошондо атасы кошкон экен.

Инв. 536(5174). Айылчиев Ишенаалы 20 жаштагы уулу Салмоорбек кокустуктан каза тапканда айткан экен. Кошок 1966-жылы Суусамырдан плёнкага жазылып алынып, кагазга 1967-жылы түшүрүлүптүр.

Инв. 707. Карл Маркс колхозу, Жан-Булак айылында жашоочу Насарова Калыймандан жазылган.

Нурканга. Бишкек шаарынан. Эгембердиева Турсундан жазылды. 1993.

ЭНЕГЕ (АПАГА) АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 559(5197). Ушул инвентардагы кошоктордун бардыгынын кай жерден, ким аркылуу жаздырылганы берилбептир. Жыйнаган Мамбетсеитова З. Бишкекте жашаптыр.

Инв. 559(5197). Энекем, табагын жууп мис кылган.

Инв. 731. Апасы өлгөндө кошкон кошогу. Санам Талканбай кызы айтыптыр. Кара кулжа, Совет району.

Алгандастар — тон баалоочулар.

Инв. 732. Энесине кошкон кошогу. Алай районунан жыйналган фольклордук материалдар. Сайтова Дильбардан жазылган.

1. Пычагы — бычагы.

2. Сүдүрө — сүйрө.

3. Гардини — элечеги.

Инв. 758. Кемпир өлгөндөгү кошок. Жалал-Абад шаары. Бегматова Бүажардан жазып алган М. Зулпиев.

Инв. 707. Бурулкандын кызынын кошогу.

Инв. 707. Энеге кошулган кошок. Жданов колхозунун Орто Нура айылынын тургуну Мукамбетова Калыйчадан жазылган.

Инв. 707. Мариянын апасына кошкон кошогу. Тянь-Шань району, Куланак колхозу, Абыкеева Мариядан жазылды.

Инв. 707. Азаптуу өлүм амалкөй. Ажиева Канымбүбүдөн жазылган.

Инв. 219(430). Маананын кошогу. 1923-жылы каза болгондо Шербет деген кызы кошкон.

Инв. 707. Жыпар апага арналган кошок.

АТАГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 575(5213). Атага арналган кошок. Эл оозунан жыйналган фольклордук материалдар. Талас району, 1970-жыл. Кошокту айтып берген Кадырбүбү Чирикбаева (Кошоктун мазмунуна атага жана күйөөсүнө айтылчу кошоктор аралашып кетиптир, ажыратылып берилди.).

1. Курмушу уруунун аты.

Инв. 575(5213). — Карабаш Кудайбергенге арналган кошок. Кушчу элинин болушу Карабаш Кудайбергендин Назаркул деген инисинин кызы Момуналиева Шурутайдан жазылган.

Инв. 575(5213). Түркүгүм түптөн сынарбы. 3-дептер, Момуналиева Шурутайдан жазылган.

1. Күнадыр — губернатор.

Инв. 575(5213). Алым-сабак кошок. Карабаш Кудайбергендин иниси Кожокенин кызы Селки жана Назаркулдун кызы Шурутайдын алым-сабак кошогу.

1. Ак койлуу — казактардын уруусу.

Инв. 575(5213). Алгазынын кызынын кошогу. Кызылбаш, Карабаш сабатар, каймазар уругу. Алгазы да сабатар болгон бирок Карабаш, Кызылбаштарга таарынып жетигенге кирип, ошолордун таламын талашып чабышат. Алгазы тарап жеңилип, ал каза болот. Алгазынын өлгөнүн Үмөтаалы кошокко кошуп Алгазынын кызы Зуурабүбүгө үйрөтөт.

1. Буруш — аттын куйругун түйгөн деген мааниде.

2. Ыйманкул — Алгазынын бир тууган иниси.

3. Дүйшөмбү — Алгазынын жолдошу.

Инв 618(5256). — Атасы өлгөндө кызынын кошкон кошогу.иЖуманалиев Асанкандын Таластан жыйнаган фольклордук материалдары. 1972-жыл. Кимден жазылганы белгисиз.

Инв. 236(447). 19-дептер. Атасына кошкону. Төлөйкөндөн Назаева Саадаттан жазып алган Тайгүрөңов А.

1. Савлетим — сөөлөтүм.

2. Давлетим — дөөлөтүм.

Инв. 515(5067). Атасы өлгөндө кошкон кошок. Алай районунан жыйналган фольклордук материалдар. 1961-жыл. Жыйнагандар: С. Закиров, А. Токомбаева, Б. Кебекова, К. Кудайбергенов.

Инв. 630(5268). Абдраим бий каза болгондо кызы Эркебүбүнүн кошкон кошогу. Ош областынын Өзгөн району. Көгүшов Кеңештен жазылган.

Инв. 513(5032). Датка атам. Ош, Совет району, 1960-жылы жыйналган. 5-дептер. Кошок Теңизбайдан чыккан Болотбек датканын кызы аркылуу айтылган.

1. Күлүше — Гүлчө.

2. Жагдан — сандык.

3. Садап — седеп.

4. Амма — бардык.

Инв. 731. Борой-борой күн жааса. Алай, 1985-жыл. Санам Талканбай кызынан жазылган.

1. Кажары — сайманын түрү, оюу.

Инв. 612(5250). Атасы өлгөндөгү кошок. Ала-Бука. 1972-жыл, Жоробекова Шакенден жазылган. Жыйнагандар: С. Закиров, П. Ирисов, К. Ботояров.

Инв. 62(256). Келдибек. Саяк кыргызынын жакшысы Келдибек өлгөндө Аксайкал деген кызы кошкон. Атактуу акын Сагымбай Орозбак уулунан жазган Ысмаат Кемпир уулу.

Инв. 45к 239. Кыздын атасына кошкон кошогу.

Инв. 758. Атасы каза болгондогу кошок. Ленин райпнунуи Рахманжан атындагы колхоздун тургуну Эсенбаев Курманбектен жазып алган М. Зулпиев. 1989-жыл.

Инв. 660(5297). Атасына кошкон кошогу. Сузак. Ниязалиева Темиржандан жазып алган М. Зулпиев

1. Козубай, Кочкор деген эки уулу болгон.

2. Гурнадир — губернатор.

3. Илме дос — сайманын аты, допунун ала саймасы,

4. Телегей — кементай.

Инв. 491 (2090). Сувандын кошогу. Жаңы-Жол району. Аттокуров Токтобайдан жазгандар: С. Байкожоев, М. Түлөгабылов. 1958-ж. «Кайсы жылдарда айтканы эсимде жок. Бул кошок биздин элдин арасында бир топ белгилүү. Алыбек деген манаптын баласы Суван өлгөндө Өтө-Жеңижок анын кыздары Алымкан (кадимки Токтогул ырга кошуп ырдаган кыз), Уулкан, Пейилканга ушул кошокту үйрөткөн экен» — дейт информатор.

Инв. 650(5288). Өзүбек уулу Ашыр өлгөндө анын кызы Асымкүлдүн кошогу.

Инв. 647. Өзүбек уулу Ашыр өлгөндө кызы Асымкүлдүн кошогу. «Жангарачтын уулу Сатаркул Өзүбектин уулу Ашырдын бир тууган карындашын алган. Ашыр өлгөндө Сатаркул бир жорго жана беш жүз сом акча берип жиберет. Өзү соодагерчилиги менен жүрүп колу бошобой калат, ошентип, кайнагасы Ашырга топурак салбай калат. Сатаркул ошол бойдон жүрүп бир жылдан кийин келет» — дейт айтуучу.

Кошок 1975-жылы Калинин районунун Букара кыштагында жашоочу Айдарканова Макбурадан Ж. Казакбаев аркылуу жазылган.

Инв. 707. К. Сурановадан жазылган.

Орозова Каличанын атасына кошкон кошогу.

Инв. 467(1876). Аргымак минген алыстан. Талас экспедициялык фольклордук материалдарынан. Айткан Сайра Шамыратова. Жазгандар: С. Байкожоев, Ж. Төлөев.

БИР ТУУГАНГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 644(5282). Агасы өлгөндө кошкон кошок. Ноокат районунан Жунусова Аширден жазылган.

1. Сарпай — келинди аларда даярдап кийгизе турган кийимди айтып жатат.

Инв. 559(5197). Күмүштөн теңге тегерек... Кимден жазылганы белгисиз. Жыйнаган З. Мамбетсеитова.

Инв. 559(5197). Эки агам. Жыйнаган З. Мамбетсеитова.

Инв. 759(16). Өмүрбай, Усубалы эки бир тууганга арналган кошок. Өмүрбайдын улуу кызы Мүкүштүн кошогу. 1930-жылдар.

Инв. 214(425). Бириң кайың, бириң тал... Үч-Терек, Токтогул райондорунан. жыйналган фольклордук материалдар. Күйөөсүнөн кара кагаз келип күйүп отурса инисине да кара кагаз келген көрүнөт. Кимден жазылганы белгисиз.

Инв. 733. Иниси Жаныш өлгөндө кошкон кошогу. Сузак районунан жазылган. Айтып берген Орозалиева Майрам.

Инв. 648(5286). Бүйаша эжеге арналган кошок. Жалал-Абад областынын Ноокен районунун тургуну Айтбаева Бүажардан жазып алган М. Зулпиев.

1. Түе-төө.

2. Бокчо — баалуу буюмдарды салып түйүп коюучу баштык.

3. Мукадыр — дин. жакын, ынак. Кудай талаанын төрт мукарап периштелери: Азирейил, Жебирейил, Мекейил, Ысырапыл имиш.

4. Аблия — олуя.

5. Гүзөр — чакан базар, квартал.

Инв. 707. Оң ийнимде манатым... Тянь-Шань областы, Жан-Булак айылынан Ажиепа Канымбүбүдөн жазылган.

Мамат уста. Базар-Коргондун Гөлөгөн айылынын белдүү азаматы Мамат каза болгондо эжелери Салия, Калчанын кошкон кошоктору. 1991-жылы жазылган.

1. Таарат — даарат.

2. Барки — бариги, жалбырагы.

3. Дарди — дарды.

4. Дүрүя—кымбат баалуу кездеме.

5. Тапан — таман.

6. Камар — кемер, кур.

7. Майиз — мейиз.

8. Сайил — сейил.

9. Данак —данек.

10. Зар — алтын.

11. Тан — таң калуу.

12. Гөш — эт.

13. Давлат — дөөлөт.

14. Заргар — зергер.

15. Сабап —себеп.

Гөлөгөн айылынан Айчүрөктүн агасы Мамат каза болгондо кошкон кошогу. Базар-Коргон району, 1991-жыл.

Инв. 707. Кыргыек конгон терекке... Сиңдисинин кошогу.

Инв. 707. Көлөкөлүү саябан... Сулайкага арналган кошок.

Инв. 707. Көк секи чыга жайлаган... Эжеге арналган кошок.

Инв. 78. Күмүштөн кылган үбөлүк... Бир тууганы өлгөндө кошулган кошок.

СОГУШТА КУРМАН БОЛГОН ИНИСИНЕ, АГАСЫНА, АТАСЫНА АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 236(447) Агам жок. Ош областынан 1974-жылы Тайгүрөңов тарабынан жыйналган материалдар. Исакова Сабиркандан жазылган.

Инв. 733. Ош, Совет району, Атасы согушка кеткен кыздын кошогу. Курманбү Сартбай кызынан жазган Б. Сабыр уулу.

1. Шалон — эшелон.

Инв. 660(5297). Т. Тайгараевге арналган кошок. Кошокту айтуучу Ниязалиева Темиржан Түкүбай Тайгараевге эже болгон. «Согуш бүтүп, келет деп жүргөндө уктук... Күйгөндөн кошокчу болдум» — дейт эже. «Дружба» колхозу, Сузак с/с. Сузак районунан жыйналган материалдар. 1976. Жыйнаган М. Зулпиев.

Инв. 660(5297). Калем кармап кат чийип... Иниси Зарыпбеков Козубайга арнаган кошогу. Ниязалиева Темиржандан жазган М. Зулпиев.

Инв. 758(3). Ай тегерек сабы жок... Токтосунов Сырганын кызы Съездден жазып алган М. Зулпиев.

Инв. 648(5286). Абыт. Жашыңда окуп орусча... Момушев Өмүрзак менен Орозов Турсункулдан жазып алган М. Зулпиев. Сузак району, Карл Маркс атындагы колхоз, 1974-жыл, 20-сентябрь.

ТУЛ КАЛГАН КЫЗДЫН КОШОГУ

Инв. 459(1859). Салтанат. «Мурунку заманда Сарыкөбөн деген жигит Салтанат деген колүктүсүн алмакчы болуп күйөөлөп жатыптыр. Той-тамаша бүтүп, Салтанатты эртеси узатмакчы болуп жатканда төө айдап келе жаткан бир киши айлына «токойго марал кирди» — деп кабар кылат. Сарыкөбөн мерген жигит экен, мылтыгын алып токойго кирген маралды атамын» — деп чаап барса марал эмес, жолборс экен... Салтанат Сарыкөбөндү жолборс өлтүргөнүн угуп, бычак менен жарынып өлөйүн дегенде, жакшы көргөн эки жеңеси Салтанатты кармап калышат. Ошондо Салтанаттын айткам кошогу: — деген киришүүсү бар кол жазмада. 1925-жылы Нарындан атактуу ырчы Молдобасан Мусулманкул уулунан жазылган. Ушул эле кошок 219-инвентарда да бар, анда 1922-жылы жазылган делет.

Инв. 45к(239). Кырды кырдай оттогон... Атасынын төрүндө отурган кыздын күйөөлөгөн жигити өлүп, ошондо айткан кошогу.

АЯЛЫ КАЗА БОЛГОНДО КҮЙӨӨСҮ ТАРАБЫНАН АЙТЫЛГАН КОШОКТОР

Инв. 490(2086 б). Түндө бир жатып түш көрдүм... Гүлжарым. Караван району. Жыйнагандар: Б. Маленов, Р. Кыдырбаева.

1. Корудум — ыраа көргөн жокмун деген мааниде.

Инв. 219(430). Туяна. 1890-жылдары Мамыр дегенден жазылып, 1923—27-жылдары Билим борборуна тапшырылган. Жыйноочу Б. Солтоноев.

Инв. 459(1859). Күлжарым, чаңдуу чачпак салынган.... Сарбагыш шатен элинен Саруу уулу Орозбек комузчу Анжиянга кой айдап кеткенде аялы каза болуп калат. Ошондо Орозбек комузчунун айткан кошогу.

Инв. 1302. Дабыр-дубур күн жааса... Жолоочулап жүрүп келсе, аялы каза болуп калыптыр, ошондо күйөөсүнүн «Күлжар» деп кошкону. Тоголок Молдо айткан.

Инв. 459 (1859). Өгүздү миндим бел аштым... Күйөөдөн чыккан аялга үйлөнгөн, ошол аялы каза болуп, жаш баласы менен калган күйөөнүн кошогу.

Инв. 90(401). Гүлжарым. Кыз алганым гүлжарым... Аким аттуу жигит согуштан кайтып келе жатып, Барпы акынга жолугат. Эшегине мингизип алып акын Акимди үйүнө алып келет. Уул-кызы атасын тааныбай калыптыр. Аким келерден төрт ай мурун аялы Гүлайым каза болуптур. Ошондо Аким аялын Гүлжарым деп кошкон экен.

Кошок Барпы акындын кызы жазган чыгармасы делип сакталууда. Арасында Умсун аттуу кызы каза болгондогу кошоктун саптарынан учурайт, мүмкүн ушул себептен акындын чыгармасы катары эсептелип калышы да мүмкүн го деген ой келет, анткени жигиттин аты-жөнү, уул-кызынын, карындашынын аты да ачык-айкын берилген экен. Ошон үчүн аялдарга арналган кошоктордун катарына кошуп койдук.

КҮЙӨӨСҮ СОГУШТА КУРМАН БОЛГОН АЯЛДЫН КОШОГУ

Инв. 173(384). Көгөрүп аккан көк көлгө... Алай, Жекенде. Султанова Сыргадан 1947-жылы К. Мифтаков жазып алган.

Инв. 173(384). Алтындан тактан тандыңбы... Чоң Алай, Кызыл-Майрам колхозу. Жээнбекова Даткайымдан жазылган.

Инв. 210(422). Алты түрдүү тапанча... Ысык-Көл. Даркан сельсоветинин тургуну Койчуманова Батыйдан 1949-жылы 27-июлда Исраилов Сыдыкбек жазып алган.

Инв. 648(5286). Автоматың колго алып... Айтбаев Ысак согушта курман болгондо аялы Бүажардын кошкон кошогу. Ош областы, Ленин району. Жазып алган М. Зулпиев.

Инв. 660(5297). Ак китебин көгөрүп... Бир тууган иниси Зарыпбеков Козубай мектепте директор болуп иштеп жүргөндө согушка кетип каза болот. Ошондо ушул кошокту Ниязалиева Темиржан келинине үйрөткөн. Жазып алган М. Зулпиев.

Инв. 214(425). Алтын ооз жескен ай... Жесирдин кошогу. Үч Терек, Токтогул.

Инв. 647(5285). Чай менен башым жуучу элем... Согуштан кайтпай калган күйөөсүнө Калдамаева Татыйдын кошкон кошогу.

Инв. 650(5288). Айры өркөчтүү атан төө...

Алты ай жаткан оорунун... Күйөөсү согуштан кайтпай калган аялдын кошогу.

КҮЙӨӨСҮ КАЗА БОЛГОН АЯЛДЫН КОШОГУ

Инв. 600(5238). Бек уулундай кайран бек... Таластан жыйналган экспедициялык материалдар. Жазып алган Б. Кебекова. 1971-жыл.

Инв. 600(5238). Бысмылда сөздүн алысы... Дыйканова Апейден жазып алган Б. Кебекова. Талас. 1971-жыл.

1. Кезим — жибек кездеме.

Инв. 600(5238) Жаш мырзам... Ашырова Сааракандан жазып алган К. Ботояров, А. Кулматова. Талас, Чкалов колхозу, 1971-жыл.

Инв. 575(5213). Буурулду минсең бели бош... Кошокту айтып берген Чирикбаева Кадырбүбү.

Инв. 618(5256). Топчу бир кулак тору атың... Талас, 1972-жыл. Сарыбаева Анаргүлдөн

Жуманалиев Асанкан жазып алган.

Инв. 559(5197). Томуктуу жилик мүлжүттүң... Жыйнаган Мамбетсеитова Зина. Бишкек шаарынан. (Ушул инвентардагы кошоктордун дээрлик бардыгы кай жерден, кимден жазылганы белгисиз).

Инв. 559(5197). Койнумдан шуру төгүлдү.

Инв. 559(5197). Күйкөнүн кошогу.

Инв. 559(5197). Какештин кошогу.

Инв. 559(5197). Таруу жебей таш чайнап...

Инв. 559(5197). Азабыңа күйгүздүң...

Инв. 236(447).. Ай асмандын боору экен... Ош, Төлөйкөн, Назаева Саадаттан 1947-жылы Тайгүрөңов жазып алган.

Инв. 169(380). Кылымдан тандап бирди алган... «Илгеркиубакытта Кокон заманында Алимбек датка Кокондо Чемкент сайрамында Кыдыр удайчи экөө бир күнү өлтирилген экен. Кыргыз Кыдыр удайчинин катыны Ашал датка эрин кошкон экен» — деген билдирүү бар экен. Ноокат, 1947-жыл. Эшимбек Умановдон жазып алган К. Мифтаков.

Инв. 515(5067). Карарган тоодон күн чыкты... Алай. Токтогазиев Асылбектен Закиров, Б. Кебекова, А. Токомбаевалар 1961-жылы жазып алышкан.

Инв. 426(1623). Аттиң бир менин мергеним... Баткен району, Коммунизм колхозу, Тайтөрө Батыркулов жазып алган.

1. Гөш — эт.

2. Товар — тувар, кездеменин бир түрү.

3. Пилте — милте.

4. Жоолап — тазалап

5. Ада — түгөтүп айткыча деген маанини берген.

Инв. 513(5032). Каламдай кара кашыңан... Мергендин аялынын кошогу. Ош Совет району, 1960-жылы жыйналган.

1. Билтең — милтең.

2. Айлин — айылын.

3. Гөшкө — этке.

Инв. 612(5250). Кан ажы өлгөндө токолунун кошкону. Жаңы-Жол, Ала-Бука. 1972-жыл. Мамакеев Асамкулдан жазып алгандар: С. Закиров, П. Ирисов, К. Ботояров.

Инв. 759. Бул папкада 5 дептер бар экен. Дептердин ички бетинде Өмүрбаев Салыктын өз колу менен «Жыйнаган жана кагаз бетине түшүргөн Кочкор району, Комсомол совхозунда туруучу Салык Өмүрбаев 1917-жылы туулган, кесиби биология мугалими, азыр пенсионер, уруусу багыш, уругу келдике» деп жазганы бар. Кабыл алган Р. Сарыпбеков 1989-жыл 21-май. «Келдике Мухаметкалый каза болгондо аялы Бүрүлдүн кошкон кошогу».

Инв. 759(1). Сырганын кошогу. Төрөгелди манап тирүүсүндө аялдарына коштурган. Биринчи аялы Сырганын кошкону.

Инв. 759(1). Самаган каза болгондо аялы Сейилдин кошкон кошогу.

Инв. 759(1). Келдике Өмүркул баласы Мурсалы каза болгондо аялы Кумалактын кошогу.

Инв. 658(5295). Медербек Жантаевге аялы Сыпардын кошогу. Жазган Иманкулов М.

Инв. 62(256). Арпабай. Салмаке уруусунан Орозой уулу Арпабай каза болгондо, өлөрүнөн бир жума мурун алган колуктүсүнүн кошогу. Жазган Ысмаат Кемпир уулу.

Инв. 225(436). Саадакка салган октоюм... Чаткал, 1947-жыл. Айткан Айылчиева Тургун, жазып алган М. Мураталиев.

1. Килим — килем.

2. Довран — доорон.

3. Пал — бал.

4. Бие — бээ.

5. Панде — пенде.

6. Жаван — сандыктын бир түрү.

Инв. 600(5297). Кызылды кийсем оңбоду... Сузак. 41 жашында каза болгон күйөөсүнө кошкон кошогу. Ниязалиева Темиржандан.

Инв. 214(425). Чылбырың учу дат басты... Кызыл-Кыя. Күйөөсү өлгөндө Мамажанова Салыянын айткан кошогу.

1. Покчо — түйүнчөк (аялуу буюмдарды, кездемени чогултуп түйүп койгон түйүндү айтат.

2. Товар — тувар, кездеменин аты.

Инв. 551(5189). Жаз мингениң жайдак боз... Фольклордук. диалектологиялык материалдар (согуш мезгилинде) Базар-Коргондун Акманынан, Анар Койчиевадан жазып алган Элебаева (Бакинова) Гүлжамал.

1. Амияң — намиян..

2. Шывак — шыбак.

Инв. 492(2092). Саадакка салган октоюм... Ала-Букадан 1958-жылы С. Закиров, А. Токомбаевалар аркылуу жыйналган фольклордук материалдан. Айткан Стамов Сейит.

Инв. 165(378). Аркайган зоонун нары алды... Мергендин аялынын кошогу. Жалал-Абад областынан 1947-жылы жыйналган фольклордук материалдардан. Жыйнаган А. Чоробаев.

Инв. 389(187). Базар-Коргон, Маргалан... Чаткал районунан жыйналган фольклор. Айткан Айдыралиева Тилде, жазган Мураталиев М.

Инв. 648(5286). Кара бакмал бокчолоп... Байгозуев Султанга арналган кошок. Ленин району, Байгозуева Ырыстан жазып алган М. Зулпиев.

Инв. 551(5189). Торгой атың парман көк... Жалал-Абад (согуш мезгилинде жыйналган фольклордук материалдардан) 1946-ж. Жазган Бакинова Гүлжамал.

Инв. 513(5032)а. Асмандап учкан каздайым... Күлөсалдын күйөөсүнө кошкон кошогу.

Инв. 707. Байгамбар салган мечитти... Тянь-Шань, Оттук айлы, Байбосунова Алимандан жазылган.

Инв. 707. Күн кыядан батарбы... Тянь-Шань. «Коммунизм» колхозу, Суранова Күмүштүн кошогу.

Инв. 707. Талаалай конгон коңшуда... Кайнатасы менен күйөөсү тең өлгөн аялдын кошогу. Жданов колхозу Ийри-Суу айлы Баатырканова Рысбүбүдөн жазылган.

Инв. 707. Алда таалам кош көрбөй... Куланак. Орозо.мамбетова Калыйчадан жазылган.

Инв. 459. Черик эли Матай уулу Базаркул каза болгондо аялынын кошкон кошогу.

Карайып турган дарактын... Базар-Коргондун Гөлөгөн айылынын белдүү адамы Мамат каза болгондо аялы Ибадаттын Кошкон кошогу. 1991-жыл. «Мүндүз» колхозу, Гөлөгөн айылы.

Инв. 459(1859). Бисмилда деп баштайын... Бекбача Көбөн. Салы деген аялынын кошогу. Минген атың кер жорго... Күйөөсү каза болгон аялдын кошогу.

Инв. 542(5180). Бысмылда сөздөн баштайын... Эмгектин баатыры атактуу Зууракан Кайназарова күйөөсү каза болгондо кошкон. Сокулук району.

Инв. 502(4017). Карарган тоодон күн чыкты... Тогуз-Торо, «Бирдик» колхозу, Мөкүш Эмилбековадан жазылган. Жыйнагандар: С. Закиров, С. Байкожоев.

Инв. 78(278). Жар боорунда жалбызды... Айткан Арууке Байбек кызы. 1923-жыл.

БИРӨӨ КОЛДУУ КАЗА БОЛГОН АДАМДАРГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 559(5197). Эңкейте эр сайган... Эри сайыштан өлгөн аялдын кошогу. Жыйнаган Мамбетсеитова З.

Инв. 20(213). Айтайын муңдуу өлүмдү... Айыгышкан тап күрөшүндө шейит кеткен

агаларына Садыр Шамыркан уулунун айткан кошогу. Нарын, 1922-жыл, 26-сентябрда Садыр Шамыркан уулунан Сапарбай Сооронбай уулу жазып алган.

Инв. 214(425). Ак терек башы бойлуу... Чоң Ормон киши колдуу болуп өлгөндөгү кошок. Үч-Терек, Токтогул.

Инв. 90(401). Жарым көңүл атамдын... Барпы акындын жалгыз кызы Умсундун абасы Плот киши колдуу болгондогу кошогу.

ЖЕК-ЖААТТАР АРКЫЛУУ АЙТЫЛГАН КОШОКТОР

Инв. 648 (5286). Самсалиевге арналган кошок. Сузак районунун прокурору Самсалиев 1965-жылы дүйнөдөн кайткандагы кошок. Кошокту Шайдан айлынын тургуну Айтбаева Бүажардан жазган М. Зулпиев.

Инв. 648(5286). Токтогулов Манапбайга. Ленин районунан жазып алган М. Зулпиев. Айткан Жумабаева Алтынчач.

Инв. 648(5286). Кусарова Сайкал апага арналган кошок. Кошоктун баш жагында «Кыргыз ССР Жогорку Советке депутат, Рахманжан атындагы колхоздун атактуу бригадири Кусарова Сайкалга арналат». «Арал» совхозунан Байкозуева Ырыс айткан деген билдирүү бар.

Инв. 648(5286). Султанов Кадырмат каза болгондо айтылган кошок. Султанов Кадырмат Кыргызстан КП Ленин райкомунун 1-секретары болуп иштеп туруп 1957-жылы каза болгон. Айткан Жумабаева Алмагүл «Ленинжол» айылында жашайт. Жазган М. Зулпиев.

ЭПОСТУК КААРМАНДАРГА АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 46(240). Курманбек. Курманбектин аялынын кошогу. «Курманбектин атасы маңгыт деген элден чыккан Жанчаркан деген хан болгон, балалуу болбой, кичүү катынын ээрчитип, мазарларга сыйынып жүрөт экен. Күндөрдөн күн өтүп, бир мазарга келип тайынып түнөп калат. «Ээ, бечара, сен балалуу болосуң, эркек тууса атын Курманбек кой, кыз тууса өзүң билип коюп ал» — деген үн угулат. Ошентип Курманбек бойго жетет. Курманбектин кабарын угуп Ун деген шаардан бир катын качып келип Курманбекке тиет. Ошол катыны тууп балалуу болот. Баласы алты-жетиге келип калганда бир калмактын ханы менен урушмак болуп, атасынан Телтору атты суратат. Атасы бербей коёт, ошол себептүү Курманбек өлөсөлүү болуп Аккан досуна жолугат. Курманбекти табыптарга салып айыктырып, экөө кайра тартышат. Ошондо Курманбек «Менин катыным Ун деген шаардан качып келип мага тийди эле. Эси жок болсо мен жоого аттанганда өлбөгөндө эминен болот деп, баламды таштап качып кеткендир, эси болсо баламды багып отургандыр. Катыным үйдө болсо мени өлдү деп угузуп, кошокун ук. Жок болсо баламды эркелетип тура бер» — деп, Акканды алдыга жиберди...

Сузактан Шамши деген комузчудан жазылган.

Инв. 187(398). Кожожаш. Чаткал районунан жыйналган фольклор. Жыйнаган М. Мураталиев.

АКЫНДАР АРКЫЛУУ АЙТЫЛГАН КОШОКТОР

Инв. 491(2090). Бедердүү кашка дулдүлүң... Улакчы Кыдыр өлгөндө Жеңижоктун кошкону. 1958-жылы Жаңы-Жолдук Аттокуров Токтобайдан жазып алгандар: С. Байкожоев, М. Түлөгабылов.

Ак тулпар элең желеде... Жеңижокту жоктоо. Токтогул Сатылганов. Китепте: Жеңижок, «Кыргызстан» басмасы, 1982-жыл, 215-бет.

Кара жаак кайкы тил... Токтогул дүйнөдөн өткөндө Корголдун айткан кошогу. Китепте: Коргол, «Адабият» басмасы, 1993-жыл.

Инв. 90(401). Тапкан экен уурулар... Барпы Алыкуловдун Полот деген агасын басмачылар өлтүрүп кетишет. Полот айыл активи болуп иштеп, жаңы турмуштун жактоочусу болгон. Жазган Бурул Парпиева. 1948-жыл.

Инв. 90(401). Буунумду бошотуп... Барпы акын уулу Керез чарчап калганда кошкон кошогу. Жазган Б. Парпиева 1948-жыл.

1. Габарым — көөхарым, кымбат баалуум деген мааниде.
2. Гаңгиратип — каңгыратып.

Инв. 90(401). Учар кушта бир канат... Кызы Умсун каза болгондо Барпы акындын кошкон кошогу.

1. Калачим — көлөчүм.
2. Дидаринды — өңүңдү.
3. Дализ — кире бериш.
4. Паныз — чырак.
5. Габардай — көөхардай.
6. Макам — бекем.
7. Пасида — алдында.
8. Напаздариң — демиң кысылып, дем алалбай деген мааниде.
9. Пүрсат — күтпөй.
10. Жигарим — бир боорум.
11. Намыгып — нымыгып, тердеп.
12. Кычкырсам — кыйкырсам.
13. Кия — өсүмдүк, чөп, тал ж. б. билдирет.
14. Аса — аса-муса таяк.

Инв. 542. Кайран Ашыр өттүң го... Өзбектин уулу Ашыр 1923-жылы каза болгон, ошондо Осмонкул Бөлөбалаев менен К. Акыев экөө келген. Кошкон К. Акыев.

Инв. 62(256). Күн чыкты менин кашыма... Такабай Сыдык. 1927-жылы Каракол кантонунан атактуу Жакшылык ырчы Сарык уулунан жазылган. Аялынын кошогу.

Инв. 502(4017). Чоюбек каза болгондо Тоголок Молдонун кошкон кошогу.

Инв. 125 (331). Калык акындын инисине кошкон кошогу.

КЕЛИНГЕ АРНАЛГАН КОШОКТОР

Инв. 612(250). Саадатка. Ала-Бука району, 1972-жылы Дөөлаталиева Жыргалдан жазылган.

Инв. 618(5256). Келинге. Талас. Кайнененин кошогу. Жуманалиев Асанкандан жыйнаган фольклордук материалдар. 1972-жыл.

ТАМАШАЛУУ КОШОК САПТАРЫ

Инв. 398(187), Чаткал районунун жыйналган фольклордук материалдан. М. Мураталиев жазган. Бул кошок 225-инвентарда да бар.

Инв. 759(1). Кочкор району. Жыйнаган жана жазган Салык Өмүрбаев. «Торукенин кошокчусу Боруке» деген ылакап бар дешет.

Инв. 608(5246). Чийлибайдын эки аялынын алым-сабак кошогу. Чийлибай аттуу жигит эл катарына кошулуп, турмушу эми оңолуп келе жатканда согуш чыгат. 44 жашында каза болот.

КЫЗ УЗАТКАНДАГЫ КОШОКТОР

Инв. 46(240). Атакең кыргый куштай таптаган... 1926-жылы Жума Жамгырчы уулу Түп, Караколдон жазган. Кимден жазганы белгисиз.

Инв. 40(234). Аркардан келген алты орус... Жеңесинин кошкону. 1923-жылы Талас, Орто Кошойдон Акбермет Карагул кызынан, Маржаке Катантай кызынан Кайым Мифтаков жазып алган.

Инв. 40(234). Мунар, мунар, мунар бар... Жеңесинин кошкону. Ат-Башы, Чеч-Төбөдө Умсунай аттуу аялдан Кайым Мифтаков жазып алган.

Инв. 40 (234). Бийкеч жан... Жеңесинин кошогу. Талас, Карагул уулунан 1923-жылы К. Мифтаков жазган.

Инв. 40 (234). Алтындан бакан сайганбыз. Талас, Орто Кошойдо.

Инв. 40 (234). Ак калпакчан көрүнсө... Талас, Малабек Агыбай уулунан К. Мифтаков жазып алган.

Инв. 40 (234). Кыз ынак. Жеңесинин кошогу. Нарындан 1922-жылы бүбү Садыр кызынан К. Мифтаков жазып алган.

Инв. 40 (234). Энесинин кошкону. Талас. К. Мифтаков. Кимден жазганы белгисиз.

Инв. 40 (234). Апасынын кошогу. Талас, Орто Кошой. Акбермет Карагул кызынан 1923-жылы К. Мифтаков жазган.

Инв. 770 (6-дептер, дело). Эл оозунан жыйнаган Калмурат Рыскулов. Алым-сабак айтышып жеңелеринин кошкону. 1990-жылы тапшырылган.

Инв. 770. Сараң кыздын жеңесинин кошогу. Эл оозунан 1990-жылы жыйнаган К. Рыскулов.

Инв. 770 (6-дептер, дело). Жакшы кызды узатарда жеңелеринин кошкону. Эл оозунан 1990-жылы жыйнаган К. Рыскулов.

Инв. 770 (6-дептер, дело). Эненин кошогу. 1990-ж. К. Рыскулов.

Инв. 770 (6-дептер, дело). Эжесинин кошкону. Эл оозунан жыйнаган К. Рыскулов. 1990-жыл.

Инв. 53 (247). Энесинин коштошкону.

Инв. 53 (247). Бул жер сизге жалган жер. Энесинин кошогу.

Инв. 53 (247). Жеңесинин коштошкону.

Инв. 53 (247). Кызды узатып жатканда жеңесинин көрүшкөнү. Эл оозунан жыйнаган Ж. Жамгырчиев, 1926.

Урматтуу окурмандар!

«Эл адабияты» сериясы менен чыгарыла баштаган оозеки чыгармачылыгынын 40 томдугунун төмөнкү китептери жарык көрдү:

1. Кожожаш 1 том.
2. Эр Төштүк 2 том.
3. Жоодарбешим 3 том.
4. Жаныш, Байыш 4 том.
5. Саринжи, Бөкөй. Жаңыл Мырза 6 том.
6. Багыш, Мендирман 7 том.
7. Кедейкан. Олжобай менен Кишимжан 9 том
8. Балдар фольклору 20 том.
9. Кошоктор 21 том.

Аталган китептерди сатып алууга шашылыңыздар

АДАБИЙ-КӨРКӨМ БАСЫЛЫШ

«Эл адабияты» сериясы

21-том

КОШОКТОР

Түзгөн С. *Егембердиева*

Бишкек, «Шам» басмасы

Басманын директору *К. Сапарбаев*

Басманын редактору *А. Макешев*

Сүрөт редактору *Р. Исаков*

Тех. редактору *В. Крутякова*

Корректору *Р. Сакелова*

Терүүгө 2. 03. 98. берилди. Басууга 24. 04. 98. кол коюлду. Форматы 4×108¹/₃₂. Офсет кагазы № 1. 22,0 физ. басма табак +05 вкл., шарттуу басма табак +0,42 вкл. Нускасы 7000. Заказ № 134. Келишимдик баа.

Кыргыз Республикасы

«Шам» басмасы

Т. Суванбердиев атындагы Кыргызполиграфкомбинаты
720461, Бишкек ш., Т. Суванбердиев көчөсү, 102.